Guy
de Maupassant

Mai tare ca moartea

roman

Editura Eminescu

GUY DE MAUPASSANT

Mai tare ca moartea

55

Traducere de Iosif Petran

EDITURA EMINESCU
1972

Cuprins

PARTEA ÎNTÂI 4
I 5
II 42
III 59
IV 92
PARTEA A DOUA 104
I 105
II 117
III 144
IV 159
V 175
VI 199

PARTEA ÎNTÂI

I

ZIUA NĂVĂLEA ÎN ATELIERUL SPAţios prin luminatorul deschis din plafon. Era un pătrat mare de lumină strălucitoare şi albastră, un fragment limpede din acel infinit de azur îndepărtat pe unde treceau, cu repeziciune, păsări în zbor.

Dar de îndată ce pătrundea în încăperea înaltă, severă, îmbrăcată în draperii, lumina veselă a cerului se atenua, devenea mai dulce, adormea pe stofe, se stingea încet pe uşi, pătrundea cu greu în colţurile întunecate în care numai ramele aurite se aprindeau ca nişte minuscule incendii. Pacea şi somnolenţa păreau întemniţate acolo, pacea acelor cămine de artişti unde a trudit sufletul unui om. Între asemenea pereţi, unde gândirea sălăşluieşte şi se frământă, se epuizează în eforturi violente, totul pare ostenit, copleşit, de îndată ce ea s-a liniştit. Totul pare mort, după aceste crize de viaţă; şi totul se odihneşte, mobilele, tapiseriile, personajele marcante, încă neterminate, de pe pânze, ca şi cum întreaga locuinţă ar resimţi oboseala maestrului, ca şi cum ar fi muncit din greu împreună cu el, luând parte zi de zi la lupta sa mereu reîncepută. Captat de covoare şi fotolii, un vag miros apăsător de ulei, terebentină şi tutun plutea prin încăpere; şi afară de ţipetele scurte şi ascuţite ale rândunelelor ce tăiau văzduhul pe deasupra luminatorului deschis şi de freamătul confuz, abia perceptibil al Parisului lunecând peste acoperişuri, nici un alt zgomot nu tulbura tăcerea grea. Nimic nu mişca, în afară de ascensiunea intermitentă a unui norişor de fum albastru,

înălţându-se spre plafon dintre buzele lui Olivier Bertin de câte ori acesta, lungit pe divan, trăgea încet din ţigară.

Cu privirea pierdută în adâncul cerului, el căuta subiectul unui nou tablou. De ce avea să se apuce? Încă nu ştia. De altfel, nu era nicidecum un artist hotărât şi sigur de sine, ci un neliniştit a cărui inspiraţie confuză şovăia necontenit între toate manifestările artei. Bogat, celebru, după ce dobândise toate onorurile posibile, el rămânea acum, către sfârşitul vieţii, omul care nu ştie încă exact spre ce ideal a năzuit. Fusese distins pe vremuri cu premiul Romei, ca apărător al tradiţiilor şi evocator, după atâţia alţii, ai marilor scene istorice; mai târziu, modernizându-şi orientarea, pictase oameni vii într-o manieră clasică. Inteligent, entuziast, muncind stăruitor, dar cu visuri mereu schimbătoare, îndrăgostit de arta sa pe care o cunoştea de minune, el dobândise, graţie fineţii sale de spirit, calităţi de execuţie remarcabile şi o mare supleţe a talentului, izvorâtă în parte din ezitările şi tentativele întreprinse în toate genurile. Poate că şi admiraţia exagerată, bruscă, a lumii bune pentru operele sale elegante, distinse şi corecte, îi influenţase natura, împiedicându-l să fie ceea ce ar fi devenit în mod normal, începând cu triumful debutului, dorinţa de a place întotdeauna îl tulbura, fără ca măcar să-şi dea seama de asta, îi modifica pe nesimţite drumul, îi atenua convingerile. De altfel, această dorinţă de a place apărea la el sub toate formele şi contribuise din plin la gloria sa.

Manierele prevenitoare, tabieturile, grija acordată persoanei sale, vechea reputaţie de forţă fizică şi îndemânare, de spadasin şi călăreţ, făuriseră un cortegiu de mici notorietăţi celebrităţii sale crescânde. După *Cleopatra,* prima pânză ce-i adusese glorie, pe vremuri, Parisul se-ndrăgostise brusc de el, îl adoptase, îl sărbătorise, astfel încât devenise deodată unul din acei străluciţi artişti mondeni pe care-i întâlneşti prin Bois de Boulogne, pe care saloanele şi-i dispută, pe care

Academia îi acceptă, încă de tineri, în rândurile sale. Intrase acolo în chip de cuceritor, cu aprobarea întregului oraş.

Norocul îl însoţise astfel până în pragul bătrâneţii, mângâindu-l şi alintându-l.

Deci, sub influenţa frumoasei zile pe care o simţea înflorind afară, căuta un subiect poetic. Oarecum toropit încă de ţigară şi dejun, visa cu ochii deschişi, pierduţi, schiţând în azur figuri fugare, femei graţioase pe-o alee din Bois sau pe-un trotuar oarecare, îndrăgostiţi pe malul vreunei ape, toate fanteziile galante în care i se complăcea mintea. Imaginile mereu schimbătoare se desenau pe cer, vagi şi mobile în halucinaţia multicoloră ce-i bântuia privirea; iar rândunelele care brăzdau spaţiul cu zborul lor neistovit de săgeţi zvârlite din arc, parcă încercau să le şteargă, aidoma liniilor trase de o peniţă.

Nu găsea nimic. Toate chipurile întrevăzute semănau cu ceva ce mai făcuse cândva, toate femeile ce-i apăreau erau fiicele sau surorile acelor născute odată din capriciile sale de creator; şi teama încă nelămurită, ce-l obseda de un an de zile, că e secătuit, că şi-a epuizat subiectele, că şi-a istovit inspiraţia, se preciza acum în faţa acestei treceri în revistă a operei sale, în faţa acestei incapacităţi de a imagina vreun lucru nou, de a descoperi ceva încă neştiut.

Se ridică fără vlagă, pentru a căuta prin cartoane, printre proiectele neglijate, în speranţa de a găsi ceva în stare să-i suscite vreo idee.

Continuând să tragă din ţigară, se apucă să răsfoiască schiţele, crochiurile, desenele pe care le păstra închise în dulapul mare şi vechi; repede dezgustat de aceste căutări zadarnice şi chinuit de-o durere de şale, stinse ţigara, fluieră o arie la modă prin oraş şi se aplecă pentru a culege de sub fotoliu o halteră grea ce zăcea acolo.

Cu mâna rămasă liberă, îndepărtă draperia de pe oglinda care-i slujea să-şi controleze poziţia, să verifice perspectiva, să descopere adevărul; se instală exact în

faţa ei şi începu să jongleze cu haltera, privindu-se.

Fusese celebru prin atelierele pictorilor pentru forţa sa, iar în lumea mare pentru frumuseţe. Acum, vârsta îl apăsa, începuse să se îngraşe. Înalt, lat în umeri, cu pieptul plin, făcuse burtă ca un fost luptător, în ciuda faptului că nu încetase să facă zilnic mişcare şi să călărească neobosit. Capul îi rămăsese remarcabil; deşi schimbat, era la fel de frumos ca pe vremuri. Părul alb, scurt şi zburlit, îi însufleţea ochii negri adăpostiţi sub nişte sprâncene stufoase, cenuşii. Mustaţa groasă, o mustaţă de soldat bătrân, rămăsese aproape neagră şi dădea chipului său un aer deosebit, de energie şi mândrie.

Instalat în faţa oglinzii, cu călcâiele lipite şi corpul drept, el silea cele două bile de fontă să execute toate mişcările dorite, urmărind cu satisfacţie efortul liniştit şi puternic al braţului musculos, ferm încleştat pe halteră.

În adâncul oglinzii ce reflecta întregul atelier, văzu deodată mişcându-se o draperie, apoi apăru un cap de femeie, atât, un chip care-l privea.

— Eşti aici? întrebă o voce, în spate.

Răspunse: „Prezent!” şi se întoarse. Apoi, aruncând haltera pe covor, alergă spre uşă cu o supleţe puţin silită.

Femeia care intră purta o rochie de culoare deschisă. Îşi strânseră mâinile.

— Te antrenezi, constată ea.

— Da, spuse el, m-am lăsat surprins tocmai când făceam pe păunul. Ea izbucni în râs.

— Loja portăresei era pustie şi, cum te ştiu întotdeauna singur, la ora asta, am intrat neanunţată.

Pictorul o privi.

— Drace! Ce frumoasă eşti. Câtă eleganţă!

— Da, am o rochie nouă. Cum ţi se pare?

— Fermecătoare, extrem de armonioasă. Ah, iată în sfârşit un perfect simţ al nuanţelor!

Se învârtea în jurul ei, mângâia stofa, schimba cu vârful degetelor ordinea cutelor, în chip de expert care se pricepe la îmbrăcăminte ca un croitor şi care şi-a folosit

toată viaţa sensibilitatea de artist şi muşchii de atlet pentru a reda, cu pensulele sale subţiri, modele schimbătoare şi delicate, pentru a dezvălui graţia feminină ascunsă şi captivă în armurile de catifea şi mătase sau sub neaua dantelelor.

Sfârşi prin a declara:

— Este foarte reuşită. Îţi stă de minune.

Femeia se lăsă admirată, mulţumită că e frumoasă şi că-i place.

Nu prea tânără, dar încă atrăgătoare, nu prea înaltă, puţin cam plină, dar proaspătă, cu acea strălucire pe care-o dă unui trup de patruzeci de ani savoarea maturităţii, era ca acei trandafiri care înfloresc fără măsură până ce, copleşiţi, se ofilesc într-o oră.

Sub părul blond, ea păstra graţia sprintenă, de adolescentă, a acelor parizience care nu îmbătrânesc, care poartă-n ele o surprinzătoare poftă de viaţă, o provizie inepuizabilă de rezistenţă şi care, vreme de douăzeci de ani, rămân neschimbate, indestructibile şi biruitoare, grijulii faţă de trupul lor mai presus de orice şi cruţându-şi sănătatea.

Îşi ridică voalul, murmurând:

— Nu mă săruţi?

— Am fumat, spuse pictorul.

— Pfiu, cu atât mai rău, şopti ea întinzând buzele.

Se sărutară, îndelung.

Cu mişcări iuţi şi sigure, deprinse cu această manevră familiară, el îi luă umbrela de soare şi-i scoase jacheta primăvăratecă. Apoi, în timp ce ea se aşeza pe divan, o întrebă cu interes:

— Ce mai face soţul tău?

— Foarte bine, cred că chiar acum ţine un discurs la cameră.

— Aha. Şi despre ce anume?

— Sigur că despre sfeclă, sau despre uleiul de rapiţă, ca-ntotdeauna.

Soţul ei, contele de Guilleroy, deputat de Eure, îşi

făcuse o specialitate din toate problemele agriculturii.

Observând într-un colţ o schiţă pe care nu o cunoştea, ea traversă atelierul, curioasă.

— Ce-i asta?

— Un pastel pe care-l încep, portretul prinţesei de Pontève.

— Ascultă-mă, spuse ea cu gravitate, dacă te-apuci iar să pictezi portrete de doamne, o să-ţi închid atelierul! Ştiu prea bine unde duce ocupaţia asta.

— Vai! oftă el, nu poţi face de două ori în viaţă un portret ca cel al lui Any.

— Sper şi eu.

Examina pastelul abia început cu un aer de cunoscătoare în materie de artă. Se îndepărtă, se apropie, îşi puse palma streaşină la ochi, căută unghiul din care schiţa era cel mai bine luminată, apoi se declară mulţumită.

— E cât se poate de bun. Izbuteşti foarte bine în pastel.

— Găseşti? murmură el măgulit.

— Da, e un gen delicat, care cere multă distincţie. Nu-i făcut pentru zugravii ce se cred pictori.

De doisprezece ani, ea îi accentua înclinaţia către arta distinsă, îi combătea revenirile la realitatea simplă şi, prin consideraţii de eleganţă mondenă, îl împingea cu tandreţe spre un ideal de graţie oarecum manieristă şi artificială.

— Cum ţi se pare prinţesa? reluă ea.

Trebui să-i dea mii de detalii de tot felul, acele detalii minuţioase în care se complace curiozitatea geloasă şi subtilă a femeilor, trecând de la observaţiile privitoare la toaletă la consideraţii asupra spiritului. Pe neaşteptate, se pomeni întrebat:

— Cochetează cu tine?

El izbucni în râs şi jură că nu.

Atunci, punându-şi mâinile pe umerii pictorului, ea îl privi drept în ochi. Ardoarea întrebării făcea să freamăte pupila rotundă din mijlocul irisului albastru, pătat de

imperceptibile punctişoare negre, ca nişte stropi de cerneală.

— Spui adevărul, chiar nu cochetează? murmură femeia din nou.

— Adevărul absolut.

— De altfel, sunt liniştită, adăugă ea. De-acum încolo, nu vei mai iubi pe altcineva, în afară de mine. Cu altele, s-a isprăvit. E prea târziu, bietul meu prieten.

El se simţi atins de-acel frison vag, neplăcut, care înfioară inima bărbaţilor maturi când li se pomeneşte de vârstă şi murmură:

— Astăzi, mâine, ca şi ieri, n-a fost şi nu va exista în viaţa mea vreo altă femeie în afară de tine, Any.

Ea îl apucă de mână şi-l trase alături, pe divan.

— La ce te gândeai?

— Caut un subiect de tablou.

— Ce anume?

— Dac-aş şti, n-aş mai căuta.

— Ce-ai mai făcut zilele astea?

Fu obligat să-i relateze toate vizitele primite, dineurile şi seratele, conversaţiile şi bârfelile. De altfel, şi unul şi celălalt se interesau de toate aceste evenimente superficiale şi familiare ale existenţei mondene. Micile rivalităţi, legăturile cunoscute sau bănuite, părerile demult stabilite, de-o mie de ori spuse sau auzite, asupra aceloraşi persoane, aceloraşi evenimente şi opinii, le purtau şi le înecau gândurile în acel fluviu tulbure şi agitat numit viaţă pariziană. Cunoscând pe toată lumea, în toate mediile posibile, el ca artist dinaintea căruia se deschiseseră mereu toate uşile, ea ca soţie elegantă a unui deputat conservator, amândoi erau bine antrenaţi în acest sport al rafinatei *causerie* franţuzeşti, banală, de-o amabilitate maliţioasă, în mod inutil spirituală, vulgar distinsă, care asigură o reputaţie deosebită şi foarte invidiată celor a căror limbă s-a adaptat clevetirilor.

— Când mai vii să cinezi cu noi? întrebă ea deodată.

— Oricând doreşti. Spune-mi tu.

— Vineri. Vor mai fi ducesa de Mortemain, Musadieu şi soţii Corbelle; sărbătorim întoarcerea fiicei mele, care soseşte încă astă-seară. Dar nu spune nimănui, e secret.

— Aha! Bineînţeles, primesc. Sunt încântat s-o revăd pe Anette. N-am mai întâlnit-o de trei ani.

— Adevărat, au trecut trei ani!

Crescută mai întâi la Paris, în casa părinţilor, Annette devenise dragostea ultimă şi pasionată a bunicii sale, doamna Paradin, care, aproape oarbă, locuia tot anul în castelul Roncières, din Eure, proprietatea ginerelui său. Încet-încet, bătrâna reţinuse tot mai mult copila alături de ea şi cum soţii Guilleroy îşi petreceau aproape jumătate din viaţă pe acest domeniu unde-i solicitau mereu interese de tot felul, agricole sau electorale, sfârşiseră prin a nu mai aduce decât arareori la Paris fetiţa, care prefera, de altfel, viaţa liberă şi plină de mişcare de la ţară aceleia închise de la oraş.

De trei ani încoace, ea nu mai venise la Paris nici măcar o singură dată, contesa preferând s-o ţină cât mai departe de capitală din dorinţa de a nu-i deştepta vreo înclinare prematură înainte de sosirea momentului potrivit pentru intrarea ei în lume. Doamna de Guilleroy îi angajase acolo două profesoare excelente şi se ducea cât mai des să-şi vadă mama şi fiica. Faptul că bunica sa locuia acolo, făcea, de altfel, aproape obligatorie şi şederea Annettei.

Pe vremuri, Olivier Bertin petrecea în fiecare an, la Roncières, şase până la opt săptămâni; dar în ultimii trei ani, reumatismul îl silise să meargă în staţiuni balneare îndepărtate, care-i redeşteptaseră într-atâta dragostea veche pentru Paris încât, o dată întors aici, nu se mai simţea în stare să-l părăsească.

În principiu, tânăra n-ar fi trebuit să revină decât la toamnă, dar tatăl ei, care concepuse pe neaşteptate un proiect de căsătorie, o rechemase pentru a-l cunoaşte imediat pe cel destinat să-i fie logodnic, marchizul de Farandal. De altfel, această combinaţie era ţinută în cel

mai strict secret şi numai Olivier Bertin o aflase, din confidenţele doamnei Guilleroy.

— Vasăzică alegerea soţului tău e de acum făcută? întrebă el.

— Da, eu o consider foarte fericită.

Apoi trecură la alte subiecte. Ea reveni la pictură, încercând să-l convingă să facă un Crist. Pictorul se opuse, socotind că şi aşa erau destui prin lume; contesa însă nu voia să renunţe, încăpăţânându-se, cuprinsă de enervare.

— Of, de-aş şti să desenez, ţi-aş arăta ideea mea; ar ieşi ceva foarte nou, foarte îndrăzneţ. Îl coboară de pe cruce, iar omul care i-a desprins mâinile din cuie lasă să-i scape toată partea de sus a trupului. Isus cade şi se prăvăleşte peste mulţime, care ridică braţele pentru a-l primi şi susţine. Înţelegi ce vreau să spun?

Da, înţelegea; găsea chiar concepţia originală, dar el dorea să rămână într-un cadru de modernitate; privind-o pe femeia întinsă pe divan, cu un picior atârnând leneş, încălţat într-un pantof delicat şi dând ochiului senzaţia materialităţii carnale prin ciorapul aproape transparent, el izbucni:

— Iată ce-ar trebui să pictez, iată viaţa: un picior de femeie, ieşind de sub tivul unei rochii! În aşa ceva se poate pune totul, adevăr, dorinţă, poezie. Nimic nu-i mai graţios, mai frumos, decât un picior de femeie, şi-apoi cât mister: pulpa ascunsă, pierdută şi abia ghicită sub stofă!

Aşezându-se turceşte pe jos, apucă pantoful şi i-l scoase; eliberat din teaca de piele, piciorul se agită ca un mic animal vioi, surprins de libertatea ce i se oferea.

— E-atât de fin, distins şi material, mai material decât palma, repetă Bertin. Arată-mi palma, Any.

Ea purta mănuşi lungi, până la cot. Pentru a scoate una, o apucă de marginea de sus şi-o făcu să alunece repede, întorcând-o şi smulgând-o ca pe o piele de şarpe. Braţul se ivi, palid, plinuţ, rotund, dezvelit atât de repede încât iscă gândul unei nudităţi complete şi îndrăzneţe.

Apoi îi întinse palma, lăsând-o să spânzure din încheietură. Inelele luceau pe degetele albe; iar unghiile roze, foarte subţiri, păreau nişte gheare gata să alinte, adăugate la capătul acelei fragile lăbuţe de femeie.

Olivier o manevra încetişor, admirând-o. Îi mişca degetele ca pe nişte jucării însufleţite, şoptind:

— Caraghioase mai sunteţi! Uimitoare! Ce vietate drăguţă, îndemânatică şi inteligentă, care poate face orice-i ceri, cărţi, dantele, case, piramide, locomotive, prăjituri; care poate să ofere dezmierdări, – de fapt cea mai plăcută activitate.

Îi scotea inelele, unul după altul; iar când verigheta, ca un şnur de aur, căzu la rându-i, murmură surâzând:

— Iată Legea. Să-i dăm onorul.

— Proastă glumă, spuse ea cam ofensată.

El manifestase totdeauna o anumită înclinaţie către zeflemea, acea pornire specific franţuzească ce amestecă un grăunte de ironie în sentimentele cele mai serioase; adesea, o întrista fără să vrea, fără să ştie să sesizeze distincţiile subtile pe care le fac femeile şi să discearnă limitele zonelor intangibile, cum recunoştea el însuşi. Ea se supăra mai ales când îl auzea vorbind, cu o nuanţă de glumă familiară, despre legătura lor atât de îndelungată, pe care-o socotea de altfel cel mai frumos exemplu de dragoste din secolul al XIX-lea. După un moment de tăcere, îl întrebă:

— Ne duci, pe mine şi pe Annette, la vernisaj?

— Cu multă plăcere.

Mulţumită, ea se interesă care sunt cele mai reuşite tablouri din viitorul Salon, ce trebuia să se deschidă peste cincisprezece zile.

Apoi, îşi aminti deodată că mai avea un drum de făcut.

— Hai, dă-mi pantoful. Trebuie să plec.

Visător, el se juca cu obiectul acela uşor, sucindu-l şi răsucindu-l distrat în mâini.

Se aplecă, sărută piciorul care părea că pluteşte între rochie şi covor şi care nu se mai mişca, amorţit parcă de

contactul direct cu aerul, apoi îl încălţă; doamna de Guilleroy se ridică, îndreptându-se spre masă unde zăceau fel de fel de hârtii, scrisori deschise, vechi sau recente, alături de-o călimară de pictor în care cerneala, de mult turnată, se uscase. Curioasă, contemplă acea dezordine, pipăind foile împrăştiate sau ridicându-le pentru a vedea ce-i dedesubt.

Olivier se apropie.

— Ai grijă să nu-mi deranjezi dezordinea.

Trecând la alt subiect, ea îl întrebă:

— Cine-i domnul care doreşte să-ţi cumpere *Femeile la scăldat?*

— Un american pe care nu-l cunosc.

— Ai acceptat propunerea privitoare la *Cântăreaţa ambulantă?*

— Da. Zece mii...

— Bine-ai făcut. E un tablou drăguţ, dar nu excepţional. La revedere, scumpule.

Îi întinse obrazul pe care el depuse un sărut liniştit; apoi dispăru îndărătul uşii, după ce-i reamintise cu voce scăzută:

— Vineri la opt, da? Nu ţin să mă conduci. Ştii doar... La revedere.

Rămas singur, el îşi aprinse mai întâi o ţigară, după care reîncepu să străbată atelierul cu paşi înceţi. Tot trecutul acestei legături se desfăşură înaintea ochilor săi. Îi reveniră în minte amănunte de odinioară, de mult uitate; le căuta şi le înlănţuia unul de altul, pasionat, în singurătatea camerei sale, de această vânătoare după amintiri.

Totul începuse tocmai în perioada când pornise să urce, ca un astru, pe firmamentul Parisului artistic, când pictorii începuseră să acapareze favoarea publicului şi populau un cartier de locuinţe magnifice, dobândite prin câteva trăsături de penel.

În 1864, după întoarcerea de la Roma, Bertin fusese lipsit de succes şi de renume, vreme de câţiva ani; apoi,

deodată, în 1868, expusese *Cleopatra* şi-n câteva zile fu ridicat în slăvi de către critică şi public.

În 1872, după război şi după ce moartea lui Henri Regnault înălţase tuturor confraţilor săi un soi de piedestal glorios, o *Jocastă,* subiect îndrăzneţ, îl clasă pe Bertin printre temerari, deşi execuţia – de-o originalitate cuminte – îngădui ca tabloul să fie apreciat chiar şi de către pictorii academici. În 1873, o primă medalie primită pentru tabloul *Evreică din Alger,* pe care-l prezentase la înapoierea dintr-o călătorie în Africa, îl ridică deasupra celorlalţi; pe urmă, un portret al prinţesei de Salia, realizat în 1874, făcu să fie considerat, în lumea bună, drept cel mai de seamă portretist al epocii. Din acel moment, deveni pictorul preferat al modei pariziene şi al pariziencelor, interpretul cel mai priceput şi mai ingenios al graţiei lor, al înfăţişării lor, al naturii lor deosebite. În câteva luni, toate femeile din protipendada Parisului îi solicitară favoarea de a-i poza. El se arătă pretenţios şi obţinu preţuri foarte ridicate.

Fiind la modă, făcea numeroase vizite, ca orice om de lume; într-o zi, zări la ducesa de Mortemain o tânără femeie, în doliu mare, care pleca tocmai când el se pregătea să intre; întâlnind-o, sub arcada porţii, fu uluit de graţia şi eleganţa acelei apariţii fermecătoare.

Interesându-se de ea, află că se numeşte contesa de Guilleroy şi că este soţia unui nobil normand de provincie, agronom şi deputat, că poartă doliu după socrul ei, că e spirituală, foarte admirată şi căutată.

Încă emoţionat de această făptură ce-i sedusese ochiul de artist, el exclamase precipitat:

— Iată o femeie căreia i-aş face cu plăcere portretul!

Chiar a doua zi, cuvintele acestea au fost repetate tinerei femei, aşa încât el primi, în aceeaşi seară, un bileţel pe hârtie albastră, ce emana un parfum aproape imperceptibil, acoperit cu un scris regulat şi fin, urcând uşor de la stânga la dreapta, în care se spunea:

„Domnule,

Ducesa de Mortemain, chiar acum în trecere pe la mine, mă asigură că aţi fi dispus să realizaţi, din figura mea atât de banală, una din capodoperele dumneavoastră. V-aş încredinţa-o cu dragă inimă, dac-aş fi sigură că n-aţi aruncat întâmplător acele cuvinte şi că vedeţi, realmente în mine ceva ce-ar merita reprodus într-o formă ideală de către dumneavoastră.

Vă rog să primiţi, stimate domn, asigurarea sentimentelor mele cele mai distinse.

Anne de Guilleroy”

Răspunse imediat, întrebând când s-ar putea prezenta la doamna contesă şi, foarte simplu, fu invitat la dejun în lunea următoare.

Ea locuia pe bulevardul Malesherbes, la etajul întâi al unei mari şi luxoase clădiri moderne. După ce traversă un salon vast, tapisat cu mătase albastră, încadrată în rame de lemn alb-aurit, pictorul fu poftit într-un fel de budoar împodobit cu tapiserii din secolul trecut, luminoase şi cochete, lucrate în maniera lui Watteau, în nuanţe deschise, cu subiecte graţioase, ce par făcute, desenate şi executate de nişte artizani dornici de iubire.

Abia se aşezase, când apăru contesa. Păşea atât de uşor încât n-o auzise traversând salonul de alături şi fu surprins zărind-o. Ea îi întinse mâna, cu un gest familiar.

— Deci e adevărat că binevoiţi să-mi faceţi portretul.

— Aş fi foarte fericit să-mi permiteţi, doamnă.

Rochia neagră, strâmtă, o făcea foarte subţire şi-i dădea un aer extrem de tânăr, un aer grav totuşi, dezminţit de chipul surâzător, luminat de coroana de păr blond. Contele o urmă, ţinând de mână o fetiţă de vreo şase anişori.

Doamna de Guilleroy făcu prezentările:

— Soţul meu.

Era un bărbat scund, fără mustăţi, cu obrajii scofâlciţi şi întunecaţi de perii proaspăt raşi.

Cu părul lung, dat pe spate, manierele politicoase şi cele două mari cute circulare din jurul gurii, coborând de la pomeţi până la bărbie şi despre care ai fi zis că-s scobite de obişnuinţa de a vorbi în public, avea oarecum aerul unui preot sau al unui actor.

Îi mulţumi pictorului cu o abundenţă de fraze ce revela oratorul. De foarte multă vreme dorea să comande cuiva portretul soţiei sale şi desigur că tocmai pe domnul Olivier Bertin l-ar fi solicitat, dacă nu s-ar fi temut de un refuz, căci ştia cât de copleşit este de atâtea cereri.

După un schimb de amabilităţi, de ambele părţi, se înţeleseră ca în ziua următoare chiar contele să-şi aducă soţia la atelier. Aceasta se întrebă, totuşi, dacă n-ar fi mai potrivit să mai aştepte, având în vedere doliul pe care ea îl respecta, dar pictorul declară că dorea să transpună pe pânză tocmai emoţia resimţită în primul moment când o văzuse şi contrastul izbitor dintre capul atât de viu, atât de fin, luminos sub coama de păr auriu şi negrul auster al îmbrăcăminţii.

A doua zi, contesa veni deci împreună cu soţul ei, iar în zilele următoare cu fiica, pe care-o instalau dinaintea unei măsuţe încărcate cu cărţi ilustrate.

Conform unui vechi obicei, Olivier Bertin se arătă foarte rezervat. Femeile din înalta societate îl cam nelinişteau, căci nu le cunoştea deloc. Şi le închipuia viclene şi totodată neghioabe, ipocrite şi periculoase, frivole şi plicticoase. Cu femeile uşoare, avusese aventuri trecătoare, datorită renumelui de care se bucura, faptului că era spiritual, taliei sale de atlet elegant, tenului închis şi trăsăturilor energice. De aceea le prefera şi-i plăcea să-şi permită cu ele libertăţi şi vorbe rostite pe şleau, deprins fiind cu moravurile uşuratice, vesele şi plăcute ale atelierelor şi culiselor pe care le frecventa. Se avântase în lumea bună de dragul gloriei şi nu al inimii, se simţea bine acolo din vanitate, primea felicitări şi comenzi, dădea târcoale frumoaselor doamne ce-l complimentau fără a le curta realmente vreodată. Socotindu-le ipocrite,

nu-şi permitea cu ele niciun fel de glume prea îndrăzneţe şi spirite uşoare, astfel încât trecea drept foarte binecrescut. De câte ori vreo asemenea doamnă venise să-i pozeze, el simţise, în ciuda avansurilor ei cochete, acea nepotrivire de rasă care împiedică apropierea artiştilor de cei din mediile mondene, deşi viaţa-i aduce mereu laolaltă. În spatele zâmbetelor şi admiraţiei arătate, care la femei este totdeauna puţin artificială, ghicea obscura rezervă mintală a fiinţei ce se consideră de esenţă superioară. Acest fapt provoca în el o mică tresărire de orgoliu, maniere şi mai respectuoase, aproape distante şi, alături de o vanitate disimulată, de parvenit tratat drept egal de către prinţi şi prinţese, o mândrie specifică omului care datoreşte inteligenţei sale o situaţie asemănătoare cu cea conferită altora de originea lor nobilă. Se spunea despre el, cu o uşoară mirare: „Este extrem de bine crescut!” Această mirare care-l măgulea, îl şi jignea totodată, căci ea indica existenţa anumitor frontiere.

Gravitatea silită şi ceremonioasă a pictorului o stingherea oarecum pe doamna de Guilleroy, care nu găsea nimic de spus acestui bărbat atât de rece, reputat ca fiind spiritual.

După ce-şi instala undeva fetiţa, ea lua loc într-un fotoliu, alături de schiţa începută şi se silea, conform recomandărilor artistului, să-şi compună o fizionomie cât mai expresivă.

Pe la mijlocul celei de a patra şedinţe, el încetă deodată să picteze şi întrebă:

— Ce vă place cel mai mult în viaţă?

Întrebarea o puse în încurcătură.

— Nu ştiu nici eu. De ce vă interesează?

— Aş avea nevoie de o expresie de fericire în ochii dumneavoastră, şi încă n-am văzut-o.

— Ei bine, încercaţi să mă provocaţi la o discuţie, îmi place grozav de mult să stau de vorbă.

— Sunteţi o fire veselă?

— Foarte veselă.

— Atunci să stăm de vorbă, doamnă.

Spusese „să stăm de vorbă” pe un ton foarte grav; apoi, reîncepând să picteze, abordă câteva subiecte la rând, căutând un punct în care gândurile lor să se întâlnească. Începură printr-un schimb de păreri despre oamenii pe care-i cunoşteau amândoi, pe urmă trecură la ei înşişi, ceea ce constituie întotdeauna cea mai agreabilă şi mai captivantă conversaţie cu putinţă.

Reîntâlnindu-se în ziua următoare, se simţiră mai degajaţi, iar Bertin văzând că vorbele lui plac şi amuză, se apucă să relateze întâmplări din viaţa sa de artist, dete frâu liber amintirilor, cu acea întorsătură de spirit plină de fantezie ce-i era caracteristică.

Obişnuită cu inteligenţa artificială a literaţilor de salon, ea fu surprinsă de această vervă cam nebunatică, ce spunea lucrurilor pe nume, luminându-le cu o ironie autentică, şi curând îi replică pe acelaşi ton, cu o eleganţă aleasă şi îndrăzneaţă.

În opt zile, ea îl cucerise şi-l sedusese prin permanenta sa bună dispoziţie, prin francheţe şi simplitate. Olivier îşi uitase complet prejudecăţile privitoare la femeile din societatea înaltă şi ar fi fost gata să jure, de bunăvoie, că numai ele au farmec şi vioiciune. În timp ce picta, în picioare, apropiindu-se sau depărtându-se de şevalet cu mişcări scurte de luptător, el lăsa să-i scape gânduri intime, ca şi cum ar fi cunoscut-o de când lumea pe această frumoasă femeie blondă, îmbrăcată în negru, plămădită parcă din soare şi doliu, aşezată în faţa lui, care râdea ascultându-l şi-i răspundea cu veselie şi cu atâta însufleţire şi spontaneitate încât îşi modifica expresia în fiece clipă.

Când se îndepărta, închidea un ochi şi se apleca pentru a studia imaginea de ansamblu a modelului, când se apropia foarte mult pentru a surprinde cele mai mici nuanţe ale chipului ei, cele mai fugare expresii, pentru a fixa şi reda ceea ce se găseşte într-un chip de femeie,

dincolo de aparenţa vizibilă, acea emanaţie de frumuseţe ireală, acel reflex a ceva neştiut, intima şi primejdioasa graţie proprie fiecăreia şi care face ca o anumită femeie să fie iubită, până la uitare de sine, de un bărbat şi nu de altul.

Într-o după-amiază, fetiţa se pironi dinaintea pânzei, o examină cu seriozitatea proprie copiilor şi întrebă:

— Asta-i mama, nu-i aşa?

El o ridică în braţe şi o sărută, măgulit de acest omagiu naiv adus operei sale, atât de asemănătoare cu modelul.

Altă dată, tocmai când părea foarte liniştită, o auziră declarând cu o voce slabă şi tristă:

— Mamă, mă plictisesc.

Pictorul fu atât de impresionat de această primă plângere încât îi pregăti în atelier, pentru a doua zi, un întreg magazin de jucării.

Uimită şi mulţumită, dar chibzuită ca de obicei, micuţa Annette le puse în ordine cu multă grijă, pentru a le lua apoi în braţe una după alta, conform capriciilor de moment. Din ziua aceea, ea începu să-l iubească pe pictor aşa cum iubesc copiii, cu acel ataşament mângâietor, de mic animal, care-i face atât de drăguţi şi de captivanţi.

Şedinţele îi plăceau tot mai mult doamnei de Guilleroy. Din cauza doliului, era foarte descumpănită în această iarnă; lipsindu-i deci lumea şi serbările, atelierul pictorului reprezenta acum unicul ei divertisment.

Fiică a unui comerciant parizian foarte bogat şi ospitalier, mort în urmă cu câţiva ani, şi a unei femei veşnic bolnave, pe care grija de sănătate o ţinea la pat şase luni din douăsprezece, ea devenise încă de tânără o perfectă gospodină, stăpână a casei; ştia să primească, să zâmbească, să discute, să selecteze oamenii şi să simtă ce trebuie spus fiecăruia; clarvăzătoare şi abilă, se adaptase imediat şi foarte bine acestui fel de viaţă. Când contele de Guilleroy îi fu prezentat drept logodnic, ea înţelese pe loc avantajele pe care i le va aduce un

asemenea mariaj şi acceptă fără nicio constrângere, ca orice fată chibzuită, care ştie prea bine că nu poţi avea totul şi că trebuie să cântăreşti ce-i bun şi ce-i rău în fiecare situaţie.

Lansată în lume, căutată mai ales pentru frumuseţea şi spiritul ei ales, fu curtată de mulţi bărbaţi, dar niciunul nu-i tulbură vreodată inima, tot atât de chibzuită ca şi mintea.

Era totuşi cochetă, de-o cochetărie agresivă şi totodată prudentă, care nu mergea niciodată prea departe. Complimentele îi făceau plăcere, dorinţele trezite o mângâiau, deşi ştia să dea impresia că le ignoră; după ce, în cine ştie care salon, admiratorii o tămâiaseră toată seara cu omagiile lor, ea dormea la fel de bine, ca orice femeie care şi-a îndeplinit misiunea pe pământ. Această existenţă ce ţinea de şapte ani, fără a o obosi, fără a-i părea monotonă, căci adora neistovita agitaţie a lumii, o făcea totuşi uneori să dorească altceva. Bărbaţii din anturajul ei, avocaţi, politicieni, financiari sau oameni fără vreo ocupaţie precisă, o amuzau întrucâtva, ca nişte actori, dar nu-i prea lua în serios, deşi le preţuia funcţiile, poziţiile şi titlurile.

Pictorul îi plăcu mai întâi prin noutatea felului său de a fi. Se distra foarte bine în atelierul lui, râdea din toată inima, se simţea ea însăşi spirituală, şi-i era recunoscătoare pentru şedinţele atât de agreabile. Îi mai plăcea pentru că era frumos, voinic şi celebru; nicio femeie nu este indiferentă la frumuseţea fizică şi la glorie, deşi toate pretind contrariul. Măgulită la început de faptul că a fost remarcată de un om cu o asemenea experienţă, dornică la rându-i să-l judece cu multă simpatie, descoperise la el o minte ageră şi cultivată, delicateţe, fantezie, o inteligenţă autentică, fermecătoare şi o conversaţie plină de culoare, ce părea să dea o strălucire ideilor exprimate.

O intimitate subită se născu între ei, iar strângerea de mână pe care-o schimbau la sosire părea să le apropie,

cu fiecare zi mai mult, inimile.

Atunci, fără vreun calcul, fără să-şi fi premeditat hotărârea, ea simţi cum îi creşte în suflet dorinţa firească de a-l seduce şi cedă acestei porniri. Nu prevăzuse şi nu combinase nimic; fu numai cochetă, cu puţin mai multă graţie, aşa cum eşti din instinct faţă de un bărbat care-ţi place mai mult decât ceilalţi; şi în toate gesturile, privirile şi zâmbetele ei, ea strecura acum acea putere de seducţie pe care o emană femeia, când în sufletul ei s-a trezit dorinţa de a fi iubită.

Îi spunea lucruri măgulitoare, care însemnau: „Vă găsesc extrem de atrăgător, domnule”, şi-l făcea să vorbească îndelung, pentru a-i arăta apoi, ascultându-l cu atenţie, ce mare interes îi inspiră. Olivier se oprea din pictat, se aşeza lângă ea cuprins de acea surescitare interioară pe care-o provoacă beţia de a şti că placi unei femei şi, după capriciile momentului, avea accese fie de poezie, fie de veselie ştrengărească, fie de filosofie.

Ea se amuza când el era vesel; când începea să filosofeze, se străduia să-i urmărească evoluţia gândurilor, fără a reuşi întotdeauna; chiar când se gândea la altceva, femeia îl asculta cu aerul că a priceput atât de bine şi că se bucură atât de mult de această iniţiere, încât privind-o şi ascultând-o, pictorul era cuprins de exaltare; îl emoţiona ideea că a descoperit un suflet ales, sincer şi maleabil, în care gândirea sa profundă încolţea ca sămânţa într-un pământ rodnic.

Portretul înainta şi se anunţa foarte reuşit, căci Olivier atinsese gradul de emoţie necesar pentru a descoperi toate însuşirile modelului şi a le exprima, cu acea ardoare plină de convingere care constituie atributul artiştilor adevăraţi.

Plecat asupra ei, pândindu-i cele mai mici schimbări de fizionomie, culorile, nuanţele şi umbrele pielii, toate expresiile şi transparenţa ochilor, toate secretele chipului, era pătruns de fiinţa ei ca un burete mustind de apă; transpunând pe pânză această emanaţie de farmec

tulburător pe care-o primeau privirile sale şi care curgea, aidoma unui val, din mintea sa în penel, pictorul rămânea după aceea ameţit, ca şi cum ar fi absorbit din îmbătătoarea graţie feminină.

Contesa îl simţea îndrăgostindu-se, se amuza de acest joc, de această izbândă din ce în ce mai sigură, şi încetul cu încetul, simţea cum şi ea e cuprinsă de o oarecare însufleţire.

Un lucru încă neîntâlnit dădea o savoare nouă existenţei sale, îi trezeau în suflet o tainică bucurie. Când auzea vorbindu-se de el, inima-i bătea mai iute şi simţea dorinţa – una din acele dorinţe care nu ajung niciodată până la buze – să zică: „Este îndrăgostit de mine”. Era mulţumită când i se lăuda talentul şi mai mult, poate, când cineva îl găsea frumos. De câte ori se gândea la el, în singurătatea camerei sale, fără indiscreţi care s-o tulbure, îşi imagina că are realmente în el un bun prieten, care se va mulţumi totdeauna cu o strângere de mână cordială.

Iar el se oprea adesea în mijlocul lucrului, punea brusc paleta pe taburet, o lua în braţe pe micuţa Anette şi-o săruta cu tandreţe pe ochi sau pe păr, privind-o pe mamă ca pentru a-i spune: „Nu pe copil îl sărut, ci pe tine”.

De altfel, uneori doamna de Guilleroy nu-şi mai aducea fiica, ci venea singură. În acele zile nu se mai lucra deloc, dar vorbeau tot mai mult.

Într-o după-amiază, ea întârzie. Era o zi friguroasă, de sfârşit de februarie. Olivier se întorsese devreme, aşa cum făcea acum ori de câte ori o aştepta, sperând totdeauna că ea va sosi mai repede. Străbătea nerăbdător atelierul, în lung şi-n lat, fumând şi întrebându-se – surprins el însuşi de această întrebare pusă pentru a suta oară în ultimele zile: „Sunt oare îndrăgostit?” Nu putea să-şi dea seama, căci i se întâmpla pentru prima dată. Da, trăise câteva aventuri foarte aprinse, uneori chiar destul de îndelungate, fără a le lua vreodată drept dragoste adevărată. Astăzi, se minuna de

ceea ce simţea.

Oare o iubea? Desigur, o dorea, într-un chip destul de confuz, căci încă nu se gândise la posibilitatea de a o poseda. Până acum, când îi plăcea vreo femeie, dorinţa îl copleşea imediat, făcându-l să întindă braţele, ca pentru a culege un fruct, fără ca simţirea sa intimă să fi fost vreodată profund tulburată de absenţa sau prezenţa femeii respective.

În cazul doamnei de Guilleroy, dorinţa îl atinsese în treacăt, părea ghemuită, ascunsă înapoia altui sentiment, mai puternic, încă obscur şi de curând trezit. Olivier crezuse întotdeauna că dragostea începe prin reverii şi exaltări poetice. Dimpotrivă, sentimentul pe care-l încerca acum părea că izvorăşte dintr-o emoţie greu de definit, mai mult fizică decât morală. Era nervos, sensibilizat, neliniştit, ca atunci când mocneşte în cineva o boală latentă. Totuşi, nu se amesteca încă nimic dureros în această fierbere a sângelui, ce-i tulbura totodată, prin contagiune, şi gândirea. Nu ignora faptul că această tulburare se datora doamnei de Guilleroy, amintirii pe care i-o lăsa plecând şi care-l făcea să-i aştepte cu înfrigurare întoarcerea. Nu se simţea împins către ea de un avânt al întregii sale fiinţe, dar ea era mereu prezentă în el, ca şi când nici nu l-ar fi părăsit; plecând, îi lăsa ceva din ea, ceva subtil şi inexprimabil. Ce anume? Asta să fie dragostea? Olivier porni acum să coboare în propriul său suflet, dornic să vadă şi să înţeleagă. O găsea fermecătoare, dar nu corespundea tipului femeii ideale, pe care sperase cândva s-o întâlnească. Oricine cheamă dragostea, prevede cu anticipaţie darurile fizice şi calităţile morale ale celei ce-l va seduce; iar doamna de Guilleroy, deşi îi plăcea nespus, nu părea a fi femeia aceea.

Dar atunci de ce-l obseda astfel, mai mult decât altele, ziua şi noaptea şi evident într-un mod diferit?

Oare căzuse pur şi simplu în capcana cochetăriei ei, pe care-o intuise şi înţelesese de mult, se lăsase îmbrobodit,

suferea oare influenţa acelei fascinaţii ieşite din comun a femeilor ce doresc să placă?

Mergea, se aşeza, se scula, aprindea ţigări şi le azvârlea imediat; din cinci în cinci secunde, privea acele pendulei, care se îndreptau spre ora obişnuită în ritmul lor lent, neschimbat.

De câteva ori fusese cât pe-aci să ridice cu unghia sticla bombată de deasupra celor două săgeţi aurite ce se învârteau acolo şi s-o împingă pe cea mai mare, cu vârful degetului, până la cifra către care se mişca atât de leneş.

I se părea că asta ar fi suficient pentru ca uşa să se deschidă şi femeia aşteptată să apară în prag, înşelată şi chemată prin acest vicleşug. Apoi râdea singur de pornirea evident copilărească, încăpăţânată şi absurdă, ce-l cuprindea.

Brusc, se întrebă dacă ar putea să-i devină amant. Această idee i se păru ciudată, greu de realizat, chiar nerecomandabilă având în vedere complicaţiile pe care le-ar aduce în viaţa lui.

Totuşi această femeie îi plăcea foarte mult, astfel încât conchise: „Hotărât lucru, mă aflu într-o situaţie încurcată”.

Pendula sună, iar zgomotul ei îl făcu să tresară, înfiorându-i mai mult nervii decât sufletul. Cu fiece clipă de întârziere o aştepta cu o nerăbdare crescândă. Era totdeauna punctuală; deci, în mai puţin de zece minute, se simţi apăsat ca de prevestirea unei suferinţe, apoi iritat de faptul că ea îl făcea să-şi piardă timpul; deodată, pricepu că dacă nu va veni, va suferi foarte mult. Ce-ar face, în acest caz? Ar aştepta-o! — Nu, ar ieşi, pentru ca, dacă, din întâmplare, ea ar sosi totuşi, cu mare întârziere, să găsească atelierul pustiu.

Să plece deci, de acasă, dar când? Cât de îngăduitor să se arate? N-ar fi mai bine să rămână şi să-i dea de înţeles, prin câteva cuvinte reci şi politicoase, că el nu-i unul din aceia de care să-ţi baţi joc? Dar dacă nu vine de loc? Va primi măcar din partea ei, printr-un servitor sau

comisionar, un bileţel, o scrisoare? Şi, dacă nu vine, ce-o să facă el azi? Era o zi pierdută; n-ar mai putea lucra altceva. Şi atunci?... Atunci, ar merge să se intereseze ce-i cu ea, căci avea nevoie s-o vadă.

Ăsta era adevărul, avea nevoie s-o vadă, o nevoie profundă, apăsătoare şi dureroasă. Ce era asta? Dragoste? Dar nu simţea nici vreo exaltare spirituală, nici o dorinţă fizică deosebită, nici o rătăcire sufletească, constatând totuşi că absenţa ei, azi, l-ar face să sufere.

Clopoţelul de la uşa din stradă răsună pe scară, umplând cu zgomotul său clădirea nu prea mare; Olivier simţi deodată că i se taie răsuflarea, apoi, de bucurie, făcu o piruetă şi aruncă ţigara cât colo.

Ea intră, singură.

În acel moment, pictorul îşi permise o îndrăzneală nemaipomenită.

— Ştiţi ce mă întrebam, aşteptându-vă?

— Nu, nu ştiu.

— Mă întrebam dacă nu-s îndrăgostit de dumneavoastră.

— Îndrăgostit de mine? Ce nebunie!

Dar spunând asta zâmbea, iar zâmbetul ei însemna: „Eşti tare drăguţ, sunt foarte mulţumită”. — Vedeţi, nu sunteţi serios, reluă ea; de ce faceţi asemenea glume?

— Dimpotrivă, sunt foarte serios, răspunse el. Nu afirm că aş fi îndrăgostit de dumneavoastră, dar mă întreb dacă nu-s pe cale să devin.

— Ce vă face să credeţi aşa ceva?

— Tulburarea mea când nu sunteţi aici, fericirea ce mă cuprinde când sosiţi.

Ea se aşeză.

— Oh, nu vă neliniştiţi pentru atât de puţin. Câtă vreme dormiţi bine şi mâncaţi cu poftă, nu-i niciun pericol.

Olivier izbucni în râs.

— Dar dacă o să-mi pierd somnul şi pofta de mâncare?

— Preveniţi-mă.

— Ce aţi face?

— V-aş lăsa să vă vindecaţi.

— Foarte mulţumesc!

Discutară toată după-amiaza, cu subtilitate şi rafinament, pe tema acestei iubiri. La fel şi-n zilele următoare.

Acceptând situaţia ca pe un joc spiritual şi lipsit de importanţă, ea îl întreba, bine dispusă, încă de la intrare:

— Cum stăm azi cu dragostea?

Iar el îi relata, pe un ton serios, dar lipsit de gravitate, toate progresele bolii sale, întreaga acţiune intimă, continuă, profundă, a tandreţei ce se naşte şi creşte. Se analiza minuţios în faţa ei, ceas cu ceas, de la despărţirea din ajun, imitând în glumă maniera unui profesor ce ţine un curs; iar ea îl asculta, interesată, puţin emoţionată, tulburată la rându-i de această poveste care părea scoasă dintr-o carte a cărei eroină ar fi chiar ea. Când pictorul îi înşira, cu un aer galant şi degajat, toate neliniştile ce-l frământau, uneori vocea începea să-i tremure, exprimând printr-un cuvânt, sau doar printr-o anumită intonaţie, suferinţa din inima sa.

Ea îi punea mereu alte întrebări, vibrând de curiozitate, cu ochii fixaţi asupră-i, cu urechile avide de aceste lucruri desigur îngrijorătoare, dar atât de plăcute când le asculţi.

Uneori, venind să-i corecteze poziţia, el îi lua mâna şi încerca să i-o sărute. Cu o mişcare rapidă, ea îşi smulgea degetele de pe buzele lui încruntându-se.

— Vă rog să continuaţi lucrul, îi spunea.

El reîncepea să picteze, dar nu treceau nici cinci minute şi ea îi punea o întrebare prin care-l readucea, cu abilitate, la singurul subiect ce-l preocupa realmente.

Acum, contesa simţea că i se furişează în suflet unele temeri. Dorea să fie iubită, dar nu peste măsură. Convinsă că nu se va lăsa antrenată, se temea să-i îngăduie să se aventureze prea departe şi astfel să-l piardă, în clipa când ar fi silită să-l ducă la disperare, după ce ar fi părut că-l încurajează. Ştia că dacă ar fi necesar să renunţe la această tandră şi subtilă prietenie,

la această conversaţie fluentă, ce rostogolea fărâme de dragoste ca un râu al cărui nisip este plin de aur, ea însăşi ar trăi o mare decepţie, o durere sfâşietoare.

Când pleca de acasă pentru a se duce la atelierul pictorului, o cuprindea o imensă bucurie, vie şi caldă, ce-o făcea să se simtă veselă şi uşoară. Când punea mâna pe clopoţelul de la uşă, inima-i bătea plină de nerăbdare, iar covorul de pe scară i se părea cel mai moale pe care a călcat vreodată.

Acum, în ceea ce-l privea, Bertin devenise întunecat, neobişnuit de nervos, adesea iritabil. Avea izbucniri de nerăbdare, imediat înfrânate, dar frecvente.

Într-o zi, imediat după ce contesa sosi, în loc să se apuce să picteze, se aşează alături de ea.

— Doamnă, spuse el, acum nu mai puteţi ignora faptul că nu-i vorba de o glumă şi că vă iubesc ca un nebun.

Tulburată de acest început şi văzând sosită clipa de care se temuse, încercă să-l oprească, dar el n-o mai asculta. Emoţia izbucnea din inima lui şi ea trebui să-l asculte, palidă, tremurândă, înfricoşată. Pictorul vorbi îndelung, fără să ceară nimic, cu duioşie, cu tristeţe, cu o resemnare dezolată; şi ea îl lăsă să-i apuce mâinile şi să le păstreze într-ale sale. Îngenunchease, fără ca ea să-l poată opri şi o implora, cu o privire de halucinat, să nu-i facă rău! Ce rău? Nu pricepea şi nici nu încerca să priceapă, paralizată de durerea crudă de a-l vedea suferind, şi această durere semăna cu o fericire. Deodată văzu lacrimi în ochii lui şi fu atât de înduioşată încât suspină, gata să-l sărute, ca pe un copil care plânge. El repeta, cu o voce abia auzită: „Crede-mă, crede-mă, sufăr îngrozitor”; cucerită deodată de durerea lui, de plânsul acela contagios, izbucni la rându-i în lacrimi, cu nervii încordaţi nebuneşte, cu braţele fremătânde, gata să-l cuprindă.

Când se simţi înlănţuită în braţele puternice ale bărbatului şi sărutată cu pasiune pe buze, voi să strige, să lupte, să-l respingă, dar se ştiu pierdută, în aceeaşi

clipă, căci chiar rezistându-i consimţea, zbătându-se i se dăruia şi strigând: „Nu, nu, nu vreau!” îl strângea la rându-i în braţe.

După aceea rămase răvăşită, cu faţa ascunsă în palme, apoi se ridică brusc, îşi luă pălăria căzută pe covor, şi-o puse pe cap şi fugi, în ciuda implorărilor lui Olivier, care-o ţinea de rochie.

De-ndată ce ajunse în stradă, o cuprinse dorinţa de a se aşeza pe bordura trotuarului, într-atât se simţea de strivită şi de golită de vlagă. Chemă o trăsură care tocmai trecea şi-i spuse birjarului: „Mergi încet, plimbă-mă pe unde vrei dumneata”. Se trânti pe pernele moi, închise portiera, se ghemui în fundul trăsurii, ascunzându-se, singură, în dosul geamurilor ridicate, pentru a reflecta la cele întâmplate.

Timp de câteva minute, nu avu în minte decât huruitul roţilor şi zguduiturile provocate de gropi. Privea casele, trecătorii ce se plimbau, oamenii din alte trăsuri, omnibuzele, cu ochi goliţi, care nu vedeau nimic; încetase complet să gândească, ca şi cum şi-ar fi acordat un răstimp, un scurt răgaz înainte de a îndrăzni să abordeze cele întâmplate.

Pe urmă, cum avea o fire promptă şi lipsită de laşitate, îşi spuse: „Iată, am ajuns o femeie pierdută”. Şi câteva minute rămase copleşită de durere, sfâşiată de certitudinea unei nenorociri ireparabile, îngrozită ca un om căzut de pe un acoperiş şi care ezită să se mişte, ghicind că are picioarele fracturate şi nedorind cu niciun chip s-o constate.

Dar în loc să-şi piardă firea sub durerea la care se aştepta şi de a cărei lovitură se temea, inima ei abia ieşită din acea catastrofă rămânea calmă şi împăcată; bătea încet, abia simţit, după prăbuşirea ce-i copleşise sufletul şi nu părea deloc să ia parte la spaima ce-i cuprinsese mintea.

Repetă, cu voce tare, ca pentru a auzi mai bine şi a se convinge pe ea însăşi: „Iată, am ajuns o femeie pierdută”.

Niciun ecou de suferinţă nu răspunse în trupul ei acestei lamentări a conştiinţei.

Se lăsă câtva timp legănată de mişcarea cupeului, amânând pentru mai târziu raţionamentele pe care le avea de făcut cu privire la situaţia ei atât de crudă. Nu, nu suferea. Îi era frică să gândească, atâta tot, frică să ştie, să înţeleagă şi să analizeze; ba dimpotrivă, în fiinţa ei obscură şi impenetrabilă – născută în noi de lupta necontenită dintre pornirile şi voinţa noastră – părea să simtă o linişte de necrezut.

După vreo jumătate de oră de asemenea odihnă, pricepând în sfârşit că disperarea chemată nu va veni, se scuturâ din toropeală şi murmură: „Ciudat, nu simt aproape nicio părere de rău”.

Atunci, începu să-şi facă reproşuri. Creştea în ea un fel de mânie împotriva propriei sale orbiri şi slăbiciuni. Cum de nu prevăzuse asta? Cum de nu înţelegea că ceasul confruntării trebuia să vină, o dată şi-o dată? Că acest bărbat îi plăcea destul pentru a o face să devină laşă? Şi că până şi-n inimile cele mai cinstite dorinţa bântuie uneori ca o rafală de vânt ce frânge voinţa?

Dar după ce se mustră şi se dispreţui o vreme, se întrebă cu groază ce-o să se întâmple de acum încolo.

Primul ei gând fu să rupă orice legătură cu pictorul şi să nu-l mai revadă niciodată.

Dar abia luase această hotărâre şi mii de argumente veniră, imediat s-o combată. Cum ar putea explica altora conflictul? Ce să-i spună soţului? Adevărul întrezărit nu va fi întâi şuşotit şi apoi răspândit peste tot?

Nu era mai bine, pentru a salva aparenţele, să joace chiar şi faţă de Olivier Bertin comedia ipocrită a indiferenţei şi uitării, şi să-i arate că a şters acel minut din memoria şi din viaţa ei?

Dar va fi oare în stare s-o facă? Va avea curajul să pară că nu-şi mai reaminteşte de nimic, să-l privească cu o mirare plină de indignare şi să-l întrebe: „Ce doriţi de la mine?” pe bărbatul a cărui rapidă şi brutală dezlănţuire

sentimentală o împărtăşise?

Analiză îndelung situaţia, şi până la urmă se hotărî pentru această atitudine, orice altă soluţie părându-i-se imposibilă.

Mâine îşi va lua inima-n dinţi, va merge la el şi-l va face să priceapă într-o clipă ce doreşte, ce pretinde din partea lui. Va trebui ca niciodată vreun cuvânt, vreo aluzie, vreo privire, să nu-i mai amintească în vreun fel de ruşinea întâmplată.

După ce va suferi o vreme, căci desigur şi el va suferi, ca bărbat loial şi binecrescut ce este, pictorul îşi va impune o atitudine corectă şi va rămâne şi pe viior, pentru ea, ceea ce fusese până atunci.

De îndată ce se fixă la această hotărâre, îi dădu vizitiului adresa şi se întoarse acasă, pradă unei profunde prăbuşiri interioare, unei dorinţe de a se trânti în pat, de a nu mai vedea pe nimeni, de a dormi şi de a uita. După ce se închise în camera sa, rămase până la cină întinsă pe canapea, amorţită, dornică să-şi elibereze cugetul de apăsarea acelui gând atât de primejdios.

Coborî exact la timp, surprinsă că se simte atât de liniştită şi că îşi aşteaptă soţul cu chipul ei dintotdeauna. El apăru, cu fetiţa în braţe; îl salută şi-şi îmbrăţişă copilul, fără a simţi vreo tulburare.

Domnul de Guilleroy se interesă cum şi-a petrecut după-amiaza. Îi răspunse, pe un ton indiferent, că pozase, ca-n fiecare zi.

— Portretul e frumos? întrebă el.

— Iese foarte bine.

La rându-i, el îi vorbi despre treburile sale, despre care-i plăcea să discute în timpul mesei, despre şedinţa Camerei şi despre dezbaterile asupra proiectului de lege privitor la falsificarea alimentelor.

Această pălăvrăgeală, pe care în general o suporta, acum o irită, făcând-o să-l privească cu mai multă atenţie pe omul vulgar şi demagog ce se putea interesa de astfel de lucruri; dar ascultându-l, surâdea şi răspundea cu

amabilitate, chiar cu mai multă graţie decât de obicei, arătându-se mai înţelegătoare faţă de asemenea banalităţi. Privindu-l, gândea: „L-am înşelat. E soţul meu şi l-am înşelat. Este ceva neobişnuit în asta? Nimic nu mai poate împiedica faptul şi nimic nu-l mai poate anula. Am închis ochii. Am consimţit câteva secunde, numai câteva clipe, la îmbrăţişarea altui bărbat, şi acum nu mai sunt o femeie cinstită. Câteva secunde din viaţa mea, câteva clipe pe care nu le pot suprima, mi-au adus acel mic eveniment ireparabil, atât de grav, atât de scurt, o crimă, cea mai ruşinoasă pentru o femeie... şi nu mă încearcă niciun fel de disperare. Dacă mi s-ar fi spus asta ieri, n-aş fi crezut-o. Dacă mi s-ar fi afirmat aşa ceva, m-aş fi gândit imediat la îngrozitoarele remuşcări ce mă vor sfâşia azi. Şi iată că nu simt aproape nicio remuşcare.”

După cină, domnul de Guilleroy plecă în oraş, ca în fiecare zi. Atunci, ea îşi luă fetiţa pe genunchi şi o îmbrăţişa, plângând; plânse cu lacrimi sincere, lacrimi izvorâte din conştiinţă, dar nu şi din inimă.

Nu reuşi cu niciun chip să adoarmă. Se frământă îndelung în întunericul camerei, din cauza eventualelor primejdii ce-ar putea rezulta din viitoarea atitudine a pictorului; la gândul întrevederii de a doua zi şi al cuvintelor pe care va trebui să i le spună, privindu-l în faţă, fu cuprinsă de teamă.

Se trezi devreme şi rămase întinsă pe canapea toată dimineaţa, silindu-se să prevadă situaţiile pe care trebuia să le evite şi cum ar putea răspunde, pentru a fi gata să înfrunte orice surpriză.

Plecă de acasă înainte de ora obişnuită, pentru a mai reflecta pe drum.

Pictorul nu se aştepta s-o revadă atât de curând şi se întreba, încă din ajun, cum să se poarte acum cu ea.

După plecarea ei, după fuga aceea la care nu îndrăznise să se opună, el rămăsese singur, ascultând încă, deşi o ştia de acum departe, zgomotul paşilor ei, al rochiei şi al uşii ce se închidea, trântită de o mână

descumpănită.

Încremenise, în picioare, plin de o bucurie arzătoare, profundă, clocotitoare. Izbutise s-o cucerească! Minunea se întâmplase. Era cu putinţă? Încă surprins de victoria obţinută, începu s-o savureze şi, pentru a o degusta mai bine, se aşeză, se culcă aproape, pe divanul pe care-o posedase.

Rămase acolo mult timp, plin de gândul că ea era acum amanta lui şi că între ei, între această femeie pe care o dorise cu atâta patimă şi el, se înnodase în câteva clipe legătura misterioasă ce uneşte pe nevăzute două fiinţe. Păstra în tot trupul său, încă fremătând, amintirea ascuţită a clipei fulgerătoare în care buzele li se întâlniseră şi trupurile li se uniseră şi li se amestecaseră, spre a tresări împreună sub marele fior al vieţii.

Nu ieşi din casă toată seara, dornic să se desfete cu acest gând; se culcă devreme, vibrând de fericire.

În dimineaţa următoare, de îndată ce se trezi îşi puse întrebarea: „Cum să procedez?” Unei cocote, sau unei actriţe, i-ar fi trimis flori, eventual chiar o bijuterie; dar situaţia absolut nouă în care se afla acum îl lăsa perplex.

De bună seamă, se cuvenea să-i scrie... Dar ce? Mâzgăli, şterse, rupse, reîncepu douăzeci de scrisori, care-i părură toate jignitoare, odioase, ridicole.

În termeni delicaţi şi mângâietori, ar fi vrut să exprime recunoştinţa ce-l copleşise, elanul de tandreţe nebună, asigurările de nesfârşit devotament; dar pentru a transmite aceste gânduri pasionate şi pline de atâtea şi atâtea nuanţe, nu găsea decât fraze răsuflate, expresii banale, grosolane şi puerile.

Renunţă deci la ideea de a-i scrie şi se hotărî să meargă s-o vadă, îndată după trecerea orei fixate pentru pozat, căci era convins că ea nu va veni.

Închizându-se în atelier, se opri cuprins de exaltare dinaintea portretului, simţind o dorinţă imperioasă de a-şi lipi buzele de pânza pe care fixase ceva din ea; din când în când, se uita pe fereastră, în stradă. Orice rochie ce se

ivea, în depărtare, îi accelera bătăile inimii. De douăzeci de ori avu impresia c-o recunoaşte, apoi, când femeia zărită trecea, se trântea o clipă pe scaun, ca un om copleşit de o mare decepţie.

Deodată o văzu, crezu că i s-a părut, luă binoclul, o recunoscu şi, răscolit de o emoţie violentă, se aşeză, aşteptând-o.

Când intră, se precipită în genunchi şi încercă să-i apuce mâinile; dar ea şi le retrase brusc şi, deoarece el rămăsese la picioarele sale, cuprins de teamă, cu privirile ridicate, îi spuse cu un aer trufaş:

— Ce vi s-a întâmplat, domnule? Mă surprinde atitudinea dumneavoastră!

— Oh, doamnă, vă implor, bâigui el.

Ea îl întrerupse cu asprime.

— Ridicaţi-vă, sunteţi ridicol.

Pictorul se sculă, speriat, murmurând:

— Ce s-a întâmplat? Nu mă trataţi astfel, doar vă iubesc...!

Atunci, în câteva cuvinte seci şi precipitate, ea îi împărtăşi hotărârea luată şi puse lucrurile la punct.

Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi! Să nu-mi mai pomeniţi de dragoste, căci altfel voi părăsi acest atelier şi nu voi mai reveni niciodată. Dacă veţi uita, fie şi-o singură dată, de această condiţie a prezenţei mele aici, nu mă veţi mai vedea.

Înnebunit de această duritate la care nu se aşteptase, el o privi, apoi înţelese.

— Mă voi supune, doamnă, murmură Olivier.

— Foarte bine, răspunse ea, asta aştept din partea dumitale! Acum, apucaţi-vă de lucru, căci şi aşa portretul a durat prea mult.

El apucă docil paleta şi începu să picteze; dar mâna-i tremura, iar ochii tulburaţi priveau fără să vadă; îi venea să plângă, atât de grea îi era inima.

Încercă să-i vorbească; primi numai răspunsuri scurte. Când îşi permise un elogiu cu privire la tenul ei, femeia îl

opri pe un ton atât de ostil, încât el fu cuprins deodată de una din acele furii de îndrăgostit ce preschimbă tandreţea în ură. În trupul şi sufletul său se produse o mare zguduire nervoasă şi brusc, fără tranziţie, simţi c-o detestă. Da, da, aşa-i femeia! Nici asta nu se deosebea de celelalte! Şi de ce nu? Era falsă, nestatornică şi slabă, ca toată spiţa lor. Îl atrăsese, îl sedusese prin obişnuitele viclenii de femeiuşcă, străduindu-se să-l înnebunească fără a-i da nimic, provocându-l spre a i se refuza, folosind în relaţiile cu el toate manevrele acelor cochete laşe ce par oricând gata să se dezbrace, atâta vreme cât bărbatul pe care-l aduc în starea câinilor de pe stradă nu se sufocă de dorinţă.

La urma urmei, cu atât mai rău pentru ea; fusese a lui, o avusese. Oricât şi-ar spăla trupul şi i-ar răspunde cu insolenţă, nu va putea şterge nimic; cât despre el, o va uita, desigur. Într-adevăr, ar comite o teribilă nebunie încurcându-se cu o astfel de amantă care i-ar mânca viaţa cu dinţii ei capricioşi de femeie frumoasă.

Îi veni să fluiere, aşa cum făcea de obicei în prezenţa modelelor sale; dar cum simţea că enervarea îi sporeşte şi se temea să nu facă vreo prostie, scurtă şedinţa, pretextând o întâlnire. Când se despărţiră salutându-se, ambii se crezură mult mai străini unul de altul decât în ziua când se văzuseră pentru întâia oară, la ducesa de Mortemain.

Imediat după plecarea ei, Olivier îşi luă pălăria şi pardesiul şi ieşi. De pe cerul albastru, vătuit de ceaţă, un soare rece împrăştia deasupra oraşului o lumină pală, parcă falsă şi tristă.

După ce merse câtva timp, cu paşi iuţi şi nervoşi, ciocnindu-se de trecători în străduinţa sa de a nu devia de la linia dreaptă, furia teribilă împotriva ei se fărâmiţă în dezolare şi păreri de rău. După ce recapitula tot ce avea să-i reproşeze, îşi aminti, uitându-se la femeile ce treceau pe stradă, cât de frumoasă şi de seducătoare era ea. Ca atâţia alţii care n-o mărturisesc, aşteptase totdeauna

imposibila întâlnire, iubirea rară, unică, plină de poezie şi pasiune, a cărei imagine de vis planează asupra inimilor noastre. Fusese oare pe punctul de a o găsi! Nu cumva tocmai ea ar fi putut fi femeia care să-i dăruiască acea fericire aproape imposibilă? De ce oare nu se realizează niciodată nimic? De ce nu putem apuca nimic din ceea ce ne propunem, de ce ne alegem doar cu fărâme, care fac şi mai dureroasă această vânătoare, încheiată prin decepţii?

Nu mai era supărat pe femeia aceea tânără, ci pe viaţă în sine. Acum când raţiona, de ce-ar mai fi fost supărat pe ea? La urma urmei, ce putea să-i reproşeze? Că a fost amabilă, bună şi graţioasă cu el? Mai curând ea ar avea dreptul să-i reproşeze lui că s-a purtat ca un răufăcător!

Se întoarse acasă, copleşit de tristeţe. Ar fi vrut să-i ceară iertare, să i se devoteze, s-o facă să uite; încercă să găsească o soluţie prin care să-i dea de înţeles că de acum înainte, se va supune până la moarte tuturor dorinţelor ei.

Însă a doua zi când sosi, însoţită de fetiţă, ea arboră un zâmbet atât de întunecat, un aer atât de necăjit, încât pictorul avu impresia că vede în aceşti sărmani ochi albaştri, până mai ieri atât de veseli, toată suferinţa, toate remuşcările, toată dezolarea unei inimi de femeie. Sufletul i se umplu de milă şi, pentru a o face să uite, luă faţă de ea, cu o rezervă plină de gingăşie, atitudini cât mai delicate şi mai prevenitoare. Ea îi răspunse cu blândeţe, cu bunătate, cu atitudinea obosită şi frântă a femeii care suferă.

Iar el, privind-o, cuprins din nou de gândul nebun de a o iubi şi de a fi iubit, se întreba cum de nu mai e supărată, cum de mai putuse reveni acolo, să-l asculte şi să-i răspundă, în ciuda acelei amintiri ce dăinuia între ei.

De vreme ce putea să-l revadă, să-i audă glasul şi să suporte, în prezenţa lui, gândul acela unic ce n-o părăsea probabil nicio clipă, însemna că gândul în sine nu-i devenise insuportabil. Când o femeie urăşte un bărbat

care a violat-o, ea nu se mai poate afla în prezenţa lui fără ca această ură să nu izbucnească. Şi nu se poate nici ca bărbatul acela să-i rămână indiferent. Ea trebuie să-l urască, sau să-l ierte. Iar când îi iartă aşa ceva, nu-i departe de a-l iubi.

Pictând alene, fără grabă, Olivier raţiona cu mici argumente precise, clare şi sigure; se simţea lucid, puternic, stăpân acum pe situaţie.

N-avea decât să fie prudent, răbdător, devotat, şi într-o zi o va recâştiga.

Ştiu să aştepte. Pentru a o linişti şi a o recuceri, acţiona la rându-i cu şiretenie, recurgând la gesturi tandre, disimulate sub aparente remuşcări, la atenţii şovăitoare şi la atitudini ce păreau indiferente. Liniştit de certitudinea fericirii viitoare, ce mai conta dacă ea va veni mai devreme ori mai târziu! Încerca chiar o plăcere bizară şi rafinată neforţând lucrurile, pândind-o, studiindu-i teama, şi zicându-şi în sinea lui: „Îi este frică”, ori de câte ori o vedea venind împreună cu fetiţa.

Simţea împlinindu-se între ei o lentă acţiune de apropiere; în privirile contesei începuse să apară ceva straniu, ca o constrângere dureros de plăcută, acea chemare a unui suflet în luptă cu sine însuşi, a unei voinţe care slăbeşte şi care pare că spune: „Dar sileşte-mă o dată, ce mai aştepţi!”

După câtva timp, liniştită de atitudinea lui rezervată, ea reveni singură. Atunci Olivier o tratã ca pe o prietenă, ca pe o camaradă, îi vorbi despre viaţa lui, despre proiectele şi arta sa, ca unui frate.

Sedusă de această încredere, ea acceptă cu bucurie rolul de confidentă şi îndrumătoare, măgulită de faptul că el o deosebeşte astfel de celelalte femei şi convinsă că talentul artistului va câştiga în delicateţe datorită acestei intimităţi intelectuale. Dar tot consultând-o şi arătându-i preţuirea sa, pictorul o făcu să treacă, în chip firesc, de la rolul de sfătuitoare la cel de inspiratoare. Ea găsi încântătoare posibilitatea de a-şi extinde astfel influenţa

asupra acestui om mare şi consimţi aproape la adoraţia lui de artist, de vreme ce ea îi inspira operele.

Aşa se face că într-o seară, după o discuţie îndelungată despre măiestria pictorilor iluştri, ea se lăsă să alunece în braţele lui. De data asta rămase acolo fără a încerca să scape şi-i răspunse la sărutări.

După aceea nu mai avu remuşcări, ci doar un vag sentiment de decădere şi pentru a lupta împotriva reproşurilor raţiunii sale începu să creadă că fusese victima unei fatalităţi. Atrasă către pictor de inima ei încă virgină şi de sufletul ei încă liber, cu trupul cucerit de lenta dominaţie a mângâierilor acestuia, ea se ataşă încet-încet de el, ca orice femeie sensibilă care iubeşte pentru prima oară.

La el, această iubire luă forma unei crize violente de senzualitate îmbinată cu poezie. I se părea uneori că se înalţă în zbor, cu braţele întinse şi că poate strânge în ele visul înaripat şi magnific care pluteşte veşnic peste speranţele oricărui om.

Terminase portretul contesei, desigur cel mai bun realizat vreodată, căci ştiuse să vadă şi să fixeze acel nu-ştiu-ce inefabil pe care aproape nicicând un pictor nu-l poate dezvălui, acel reflex, acel mister, acea fizionomie a sufletului care se aşterne, insesizabilă, pe chipul cuiva.

Trecură luni şi apoi ani, care slăbiră foarte puţin legătura dintre contesa de Guilleroy şi pictorul Olivier Bertin. În sufletul lui, exaltarea primelor clipe se transformase într-o afecţiune calmă, profundă, într-un amestec de dragoste şi prietenie cu care se obişnuise.

La ea, dimpotrivă, se dezvoltă un ataşament pasionat, ataşamentul încăpăţânat al acelor femei care se dăruiesc cu totul şi pentru totdeauna unui bărbat. Cinstite şi demne în adulter, aşa cum ar fi putut fi în căsnicie, ele se dedică unei iubiri unice de la care nimic nu le va abate. Nu numai că-şi iubesc amantul, dar vor să-l iubească şi, neavând ochi decât pentru el, inima lor este atât de plină de imaginea lui încât nimic altceva nu mai poate

pătrunde în ea. Ele îşi leagă viaţa cu hotărâre, ca cineva care şi-ar lega mâinile înainte de a sări de pe un pod, deoarece ştie să înoate şi vrea să moară.

Dar din momentul când se dăruise astfel, contesa se simţi asaltată de temeri privind statornicia lui Olivier Bertin. Nimic nu-l reţinea lângă ea, decât voinţa sa bărbătească, decât capriciul, adică înclinarea sa trecătoare către o femeie întâlnită într-o zi, aşa cum mai întâlnise atâtea altele. Îl simţea atât de degajat şi de uşor de ademenit... Doar trăia fără niciun fel de obligaţii, fără deprinderi precise, fără scrupule, ca toţi bărbaţii! Era frumos, celebru, căutat, şi avea la îndemâna poftelor sale repede trezite pe toate femeile din înalta societate, a căror pudoare e atât de fragilă, ca şi pe toate femeile ce frecventează localurile sau teatrele, gata să-şi dăruiască oricând favorurile unor bărbaţi ca el. În orice seară, după supeu, vreuna din ele putea să-l urmeze şi să-i placă, să-l cucerească şi să-l păstreze.

Trăi deci terorizată de teama de a-l pierde, pândindu-i comportarea, atitudinile, îngrijorată uneori chiar de un singur cuvânt, cuprinsă de nelinişte de îndată ce el îşi manifesta admiraţia faţă de vreo altă femeie, lăuda farmecul unui chip, ori graţia unei ţinute. Tot ce ignora din viaţa lui o făcea să tremure şi tot ce ştia despre aceasta o îngrozea. Profitând de fiecare întâlnire, ea îl interoga cu ingeniozitate, fără ca el să-şi dea seama, pentru a-i stoarce părerile asupra oamenilor văzuţi, asupra caselor în care cinase, asupra celor mai neînsemnate impresii trezite în sufletul lui. Cum credea c-a ghicit vreun început de influenţă străină, o combătea cu o abilitate uimitoare, dovedind resurse inepuizabile în acest domeniu. Adesea presimţea până şi aventurile scurte, fără rădăcini profunde, ce ţin opt până la cincisprezece zile, care se produc din când în când şi sunt inevitabile în viaţa oricărui artist de valoare recunoscută.

S-ar putea spune că avea intuiţia pericolului chiar înainte de a fi prevenită de trezirea unei dorinţe noi în

inima lui Olivier, prin acea bucurie ce se citeşte în ochii şi pe faţa unui bărbat surescitat de o fantezie amoroasă.

Atunci începea să sufere; somnul îi era tulburat de chinurile îndoielii. Pentru a-l lua prin surprindere, trecea pe la el pe neaşteptate, îi arunca întrebări aparent naive, îi sonda inima, îi asculta gândurile ca un medic care palpează şi ascultă pentru a identifica maladia ascunsă într-o făptură omenească.

Şi de îndată ce rămânea singură, plângea, convinsă că de data asta o să-i fie luată, furată, dragostea la care ţinea atât de mult, în care pusese nu numai voinţa, ci şi întreaga sa putere de a iubi, toate speranţele şi visurile sale.

Iar când îl simţea revenind la ea, după aceste înstrăinări trecătoare, îl lua din nou în stăpânire ca pe un lucru pierdut şi regăsit, cuprinsă de o fericire mută şi profundă care uneori, când trecea pe dinaintea vreunei biserici, o împingea înăuntru, spre a-i mulţumi Celui de Sus.

Preocupată permanent de dorinţa de a-i place mai mult decât oricare altă femeie şi de a-l păstra împotriva tuturor, îşi transformase întreaga viaţă într-o neîntreruptă străduinţă de a fi cochetă. Luptase pentru el, sub ochii lui, neobosită, prin graţia, frumuseţea şi eleganţa ei. Voia ca oriunde ar auzi vorbindu-se despre ea, să i se laude farmecul, bunul gust, spiritul şi toaletele. De dragul lui voia să placă altora şi să-i seducă, pentru ca el să fie mândru şi gelos de succesele ei. Şi de fiecare dată când îl simţea gelos, după ce-l făcea să sufere un pic, îi oferea un triumf care-i reînvia iubirea stimulată prin vanitate.

Înţelegând apoi că un bărbat poate întâlni oricând, cine ştie unde, o femeie cu o putere de seducţie fizică mai mare, prin noutatea ei, ea recurse la alte mijloace: îl măguli şi-l răsfăţa.

Cu multă discreţie şi fără încetare, revărsă asupra lui un torent de elogii; îl legănă în manifestări admirative şi-l învălui în complimente, pentru ca, oriunde în altă parte, el

să găsească destul de rece şi incompletă prietenia sau chiar dragostea ce i s-ar arăta; pentru ca, dacă şi altele l-ar iubi, el să sfârşească prin a-şi da seama că niciuna nu-l înţelege ca ea.

Contesa îşi transformă casa, mai ales cele două saloane în care el intra atât de des, într-un loc unde orgoliul său de artist era tot atât de atras ca şi inima sa de bărbat; devenise pentru el locul cel mai plăcut din Paris, căci aici toate dorinţele îi erau simultan satisfăcute.

Ea învăţă nu numai să-i descopere toate preferinţele, pentru ca, satisfăcându-i-le la ea acasă, să-i dea o senzaţie de bine pe care nimic nu i-ar fi putut-o înlocui, dar se pricepu să-i mai provoace şi altele, să-i sugereze gusturi de tot soiul, materiale sau sentimentale, obişnuinţa cu atenţiile, cu afecţiunea, cu adoraţia, cu laudele! Se străduí să-i seducă ochii prin eleganţă, mirosul prin parfumuri fine, urechea prin complimente şi gura prin specialităţi gastronomice.

Dar după ce-i strecurase în suflet şi-n trupul de celibatar egoist şi adulat o multitudine de mici tabieturi tiranice, când fu absolut sigură că nicio amantă n-ar avea, ca ea, grija de a le supraveghea şi cultiva pentru a-l încătuşa prin toate măruntele bucurii ale vieţii, contesa începu deodată să se teamă, văzându-l dezgustat de propria sa casă, plângându-se neîncetat de traiul de holtei, de singurătate. Neputând veni la ea decât cu rezervele impuse de societate, pictorul frecventa acum adesea Clubul, căutând pe toate căile să-şi îndulcească izolarea, astfel încât contesa începu să aibă temeri ca nu cumva să-i dea prin gând să se însoare.

În anumite zile, toate aceste nelinişti o chinuiau într-atâta încât ajunsese să dorească bătrâneţea pentru a termina o dată cu incertitudinile şi a se refugia într-o afecţiune odihnitoare, atenuată şi calmă.

Totuşi, anii trecură fără a-i despărţi. Lanţul imaginat de ea era solid, mai ales că avea grijă să-i înlocuiască inelele, pe măsură ce se uzau. Veşnic grijulie, contesa

supraveghea inima pictorului ca pe un copil ce traversează o stradă plină de trăsuri şi-n fiece ai resimţea teama unui eveniment neaşteptat, a cărui ameninţare părea să plutească asupra ei.

Lipsit de bănuieli şi de gelozie, contele găsea naturală intimitatea dintre soţia sa şi un artist renumit, care era primit peste tot cu multe onoruri. Întâlnindu-se atât de des, cei doi bărbaţi, obişnuiţi acum unul cu altul, ajunseseră să se iubească.

II

VINERI SEARA, CÂND INTRĂ ÎN casa prietenilor săi unde urma să participe la dineul oferit cu ocazia întoarcerii la Paris a Antoinettei de Guilleroy, Bertin nu-l găsi în micul salon Ludovic al XV-lea decât pe domnul de Musadieu, care tocmai sosise.

Era un domn bătrân şi plin de spirit, ce-ar fi putut ajunge poate un om de valoare şi care nu se consola că n-o făcuse.

Fost custode al muzeelor imperiale, el găsise mijlocul de a se face numit inspector al Artelor şi sub Republică, ceea ce nu-l împiedica să fie, în primul rând, prietenul prinţilor, al tuturor prinţilor, prinţeselor şi duceselor aristocraţiei europene, şi totodată protectorul declarat al artiştilor de orice fel. Dotat cu o inteligenţă vie, capabilă să întrezărească totul, cu o mare uşurinţă în vorbire ce-i permitea să exprime într-un mod plăcut lucrurile cele mai banale, cu o gândire suplă graţie căreia se simţea în largul său în orice mediu, cu un fler subtil de diplomat, ce-i îngăduia să judece oamenii dintr-o privire, el îşi plimba activitatea luminată, inutilă şi vorbăreaţă din salon în salon, cât era ziua de lungă.

Pregătit în orice domeniu, cum părea, aborda orice subiect cu un aer impresionant, de competenţă, şi cu o limpezime accesibilă tuturor, ceea ce-i asigura preţuirea doamnelor din lumea bună, cărora le slujea drept bazar ambulant de erudiţie. Într-adevăr, ştia multe lucruri, fără să fi citit vreodată altceva în afara cărţilor absolut indispensabile; dar era în foarte bune relaţii cu cele cinci

Academii, cu toţi savanţii, scriitorii, eruditii şi specialiştii, pe care-i asculta cu discernământ. Se pricepea să uite imediat explicaţiile prea tehnice sau inutile relaţiilor sale, le reţinea foarte bine pe celelalte şi împrumuta cunoştinţelor astfel culese o turnură accesibilă, clară şi atrăgătoare, ce le făcea lesne de înţeles, transformându-le în nişte mici povestiri cu iz ştiinţific. Dădea impresia unui depozit de idei, a unuia din acele magazine uriaşe în care nu găseşti niciodată obiecte rare, dar unde toate celelalte ţi se oferă din abundenţă, la preţuri scăzute, mărfuri de tot soiul, de provenienţe diferite, de la ustensile destinate menajului până la vulgarele instrumente de fizică distractivă sau de chirurgie domestică.

Pictorii, cu care funcţia sa îl ţinea permanent în relaţii, glumeau pe socoteala lui, dar se şi temeau de el. De altfel, Musadieu le făcea servicii, îi ajuta să-şi vândă tablourile, îi punea în legătură cu înalta societate; îi plăcea să-i prezinte, să-i protejeze, să-i lanseze, părea să se fi dedicat unei misterioase opere de apropiere între artişti şi lumea mondenă, îşi făcea un titlu de glorie din a-i cunoaşte pe unii, în intimitate, de a intra ca un obişnuit al casei la ceilalţi, de a dejuna cu prinţul de Galles, în trecere prin Paris, şi de a cina, în aceeaşi seară, cu Paul Adelmans, Olivier Bertin şi Amaury Maldant.

Bertin, care-l simpatiza foarte mult, găsindu-l amuzant, spunea despre el: „Este enciclopedia lui Jules Verne, legată în piele de măgar”.

Cei doi invitaţi îşi strânseră mâinile şi începură să discute despre situaţia politică, despre zvonurile privitoare la război, pe care Musadieu le considera alarmante, din motive evidente expuse de el foarte bine, întrucât Germania avea tot interesul să zdrobească Franţa şi să grăbească acest moment aşteptat de optsprezece ani de către domnul Bismarck; în acest timp Olivier Bertin dovedea, prin argumente irefutabile, că temerile interlocutorului sunt himerice, Germania

neputând fi atât de necugetată încât să-şi compromită realizările într-o aventură totdeauna îndoielnică, iar Cancelarul atât de imprudent încât să-şi rişte, în ultimele zile de viaţă, opera şi gloria, dintr-o dată.

Dar domnul de Musadieu părea să ştie anumite lucruri pe care nu voia sa le divulge. De altfel, în cursul zilei se văzuse cu un ministru şi-l întâlnise pe marele-duce Vladimir, reîntors de la Cannes în seara precedentă.

Pictorul opunea rezistenţă şi contesta, cu o ironie liniştită, competenţa oamenilor celor mai informaţi. În spatele tuturor acestor zvonuri, se pregăteau desigur lovituri de bursă! Numai domnul Bismarck o fi având, poate, o opinie precisă asupra acestei probleme.

Intrând în salon, domnul de Guilleroy le strânse mâinile, curtenitor, scuzându-se, în fraze onctuoase, pentru faptul că i-a lăsat singuri.

— Dar dumneata, dragul meu deputat, ce crezi despre zvonurile privitoare la război? întrebă Olivier.

Domnul de Guilleroy se lansă într-un veritabil discurs. Ca membru al Camerei ştia mai multe decât oricine despre această problemă şi nu era de acord cu părerea majorităţii colegilor săi. Nu, nu credea în probabilitatea unui conflict iminent, afară de cazul când el ar fi provocat de turbulenţa franţuzească şi de lăudăroşeniile aşa-zişilor „patrioţi” din ligă. Şi trasă, în linii mari, un portret al domnului Bismarck, portret realizat în maniera lui Saint-Simon. Ceilalţi oameni nu vor să înţeleagă personajul, pentru că ei atribuie întotdeauna altora propriul lor mod de a gândi şi-i cred gata să acţioneze aşa cum ar fi acţionat în locul lor. Domnul von Bismarck nu este un diplomat prefăcut şi mincinos, ci un ins franc, un brutal care răcneşte totdeauna adevărul şi-şi anunţă totdeauna intenţiile. „Eu vreau pacea”, spune el. Este adevărat, vrea pacea, numai pacea şi totul o dovedeşte într-un mod convingător, de optsprezece ani încoace, totul, până şi armamentul său, alianţele sale, acel mănunchi de popoare unite împotriva impetuozităţii noastre. Domnul

de Guilleroy conchise pe un ton profund, plin de convingere: „E un om mare, un om foarte mare, care doreşte liniştea, dar care are încredere numai în ameninţări şi-n mijloace violente pentru a o obţine. Adică, domnilor, e un mare bărbat.”

— Cine urmăreşte un ţel, recurge la orice mijloace, interveni domnul de Musadieu. Sunt gata să zic ca dumneavoastră, că Bismarck adoră pacea, dacă veţi recunoaşte că are tot timpul poftă să facă război pentru a o obţine. De altfel, în asta rezidă un adevăr indiscutabil, uluitor: în lumea noastră, toate războaiele se fac numai pentru a dobândi pacea!

— Doamna ducesă de Mortemain, anunţă un servitor.

În cadrul uşii deschise se ivi o femeie plină şi înaltă, care păşi înăuntru cu un mers autoritar.

Guilleroy se precipită şi-i sărută mâna.

— Ce mai faceţi, ducesă? întrebă el.

Ceilalţi doi musafiri o salutară cu fraze alese, dar şi cu oarecare familiaritate, căci ducesa însăşi era adepta unor relaţii însufleţite şi cordiale.

Văduvă a generalului duce de Mortemain, mamă a unui singur copil, o fată căsătorită cu prinţul de Salia, fiică a marchizului de Farandal, de origine înaltă şi de o bogăţie regească, ducesa primea în palatul din strada Varenne toate notorietăţile de faimă mondială, care se întâlneau la ea spre a se complimenta. Nicio alteţă nu trecea prin Paris fără a fi invitat la masa ei şi orice om despre care lumea începea să vorbească îi trezea ducesei o dorinţă imediată de a-l cunoaşte. Simţea nevoia să-l vadă, să-l provoace la discuţii, să-l judece. Asta o amuza nespus, îi anima viaţa, îi alimenta flacăra de curiozitate binevoitoare, dar plină de superioritate, ce ardea în ea.

Abia se aşezase, când acelaşi servitor anunţă: „Domnul baron şi doamna baroană de Corbelle”.

Erau tineri, baronul gras şi chel, iar soţia sa delicată, elegantă, foarte brunetă.

Acest cuplu avea o situaţie specială în aristocraţia

franceză, datorită exclusiv scrupulozităţii cu care-şi alegea relaţiile. Făcând parte din mica nobilime, fără valoare, fără spirit, animat în toate acţiunile sale de o dragoste nemăsurată pentru ceea ce este considerat select, cuviincios şi distins, frecventând mereu numai casele cele mai nobile, exprimându-şi sentimentele regaliste, pioase, corecte în cel mai înalt grad, tot respectând ceea ce trebuie respectat şi dispreţuind ceea ce trebuie dispreţuit, neşovăind niciodată asupra vreunui detaliu de etichetă, cuplul ajunsese să treacă în ochii multora, drept cea mai aleasă floare a *high-life*-ului. Părerile lor reprezentau un fel de cod al manierelor elegante, iar prezenţa lor într-o casă constituia pentru gazde un veritabil certificat de onorabilitate.

Soţii Corbelle erau rude cu contele de Guilleroy.

— Ei, dar unde-i amfitrioana? întrebă ducesa.

— Vă rog s-aveţi răbdare numai o clipă, răspunse contele. Vine imediat, v-a pregătit o surpriză.

Pe vremuri, când doamna de Guilleroy, măritată abia de-o lună, îşi făcuse intrarea în lume fiind prezentată ducesei de Mortemain, aceasta se îndrăgosti numaidecât de ea, o adoptă şi o patronă.

De douăzeci de ani, prietenia dintre ele nu se dezminţise niciodată şi când ducesa spunea: „Micuţa mea”, în vocea ei mai răsuna emoţia acelui capriciu subit şi persistent. De altfel, la ea acasă avusese loc întâlnirea pictorului cu contesa.

Musadieu se apropie.

— Ducesă, aţi fost să vedeţi expoziţia nonconformiştilor?

— Nu, ce mai e şi asta?

— Un grup de artişti noi, impresionişti în stare de transă. Sunt printre ei doi foarte viguroşi.

Nobila doamnă murmură, cu dispreţ:

— Nu-mi plac glumele acestor domni.

Autoritară, impulsivă, nu admitea nici o altă părere în afara propriilor opinii fundamentate exclusiv pe conştiinţa

poziţiei sale sociale; fără ca măcar să-şi dea seama de asta, ea îi considera pe artişti şi pe savanţi drept nişte mercenari inteligenţi, însărcinaţi de Dumnezeu să-i distreze pe aristocraţi sau să le facă anumite servicii şi îşi întemeia aprecierile pe gradul de uimire şi de plăcere iraţională pe care i-o provoca vederea unui obiect oarecare, lectura unei cărţi ori relatarea unei descoperiri.

De statură înaltă, masivă, greoaie, congestionată, vorbind totdeauna cu voce tare, ducesa trecea drept o personalitate de mare anvergură pentru că nimic n-o putea tulbura, pentru că îşi permitea să spună orice şi proteja pe toată lumea, pe prinţii detronaţi prin recepţiile oferite în onoarea lor şi chiar pe însuşi Atotputernicul, prin generozitatea sa faţă de cler şi dărnicia faţă de biserică.

— Aţi auzit, ducesă? Se pare c-a fost arestat asasinul Mariei Limbourg, reluă Musadieu.

Curiozitatea ducesei se trezi brusc.

— Nu, povestiţi-mi tot, răspunse ea.

El îi relată amănuntele. Înalt, foarte slab, purtând o vestă albă şi butoni cu diamante la cămaşă, Musadieu vorbea fără să gesticuleze, cu un aer corect ce-i permitea să rostească afirmaţiile foarte îndrăzneţe în care se specializaze. Foarte miop, părea să nu vadă niciodată pe nimeni, în ciuda *pince-nez*-ului, iar când se aşeza s-ar fi zis că toată osatura trupului său se curbează, luând forma fotoliului. Torsul îndoit devenea extrem de mic, se scufunda ca şi cum coloana vertebrală, ar fi fost din cauciuc; picioarele încrucişate unul peste altul păreau două panglici împletite, iar braţele lungi, sprijinite de cele ale fotoliului, lăsau să spânzure nişte mâini palide, cu degete interminabile. Părul şi mustaţa, vopsite artistic, cu nişte meşe albe, „uitate” cu abilitate, constituiau un frecvent subiect de glumă.

Tocmai când îi explica ducesei că bijuteriile prostituatei asasinate fuseseră dăruite de către prezumtivul asasin altei femei de moravuri uşoare, uşa marelui salon se deschise din nou, cât era de largă şi două femei blonde,

cu rochii de dantelă albă, semănând ca două surori de vârste foarte diferite, una puţin prea coaptă, cealaltă puţin prea tinerică, una cam prea plină, cealaltă cam prea subţire, înaintară ţinându-se de talie şi surâzând.

Invitaţii izbucniră în strigăte şi aplauze. Cu excepţia lui Olivier Bertin, nimeni nu ştia de întoarcerea Annettei de Guilleroy, aşa că apariţia fiicei alături de mamă care, văzută de la o oarecare distanţă, părea aproape tot atât de proaspătă şi chiar ceva mai frumoasă, căci deşi floare cam prea deschisă, ea nu încetase de a fi strălucitoare, în timp ce tânăra, deocamdată incomplet dezvoltată, abia începea să devină frumoasă, îi făcu să le găsească pe amândouă fermecătoare.

Entuziasmată, ducesa bătu din palme, exclamând:

— Doamne, ce spectacol minunat, să le vezi aşa, una lângă alta! Priviţi, domnule de Musadieu, cât de mult seamănă!

Toţi cei prezenţi se apucară să le compare; imediat, se constituiră două tabere. După Musadieu, soţii Corbelle şi contele de Guilleroy, contesa şi fiica sa nu semănau decât la ten, la păr şi în special la ochi, care erau absolut aceiaşi, pătaţi la fel de puncte negre, aidoma unor minuscule picături de cerneală căzute pe irisul albastru. Dar peste puţină vreme, după ce tânăra va deveni femeie, ele nu vor mai semăna aproape de loc.

Ducesa şi Olivier Bertin erau dimpotrivă de părere că ele semănau în totul şi că numai diferenţa de vârstă le făcea să pară diferite.

— Fata s-a schimbat mult în ultimii trei ani, constată pictorul. N-aş fi recunoscut-o, n-o să mai îndrăznesc s-o tutuiesc!

Contesa izbucni în râs.

— Ia te uită! Tare-aş vrea să te văd adresându-te Annettei cu „dumneavoastră”!

Tânăra, a cărei îndrăzneală născândă apărea de sub aerele de o zburdălnicie încă timidă, spuse:

— Dimpotrivă, eu nu voi mai îndrăzni să-i zic „tu”

domnului Bertin.

Mama îi zâmbi.

— Poţi păstra acest prost obicei, îţi dau voie. Curând, veţi fi din nou prieteni.

Dar Annette clătină din cap.

— Nu, nu pot, m-aş jena.

După ce-o îmbrăţişă, ducesa începu s-o examineze, cu interes, în chip de expertă în materie.

— Hai, fetiţo, uită-te-n ochii mei! Da, ai exact aceeaşi privire ca maică-ta; n-o să arăţi rău peste câtva timp, când o să prinzi puţin lustru. Trebuie să te mai îngraşi, nu prea mult, un pic; eşti prea pirpirie.

— Vai, nu-i băgaţi în cap aşa ceva! strigă contesa.

— De ce?

— E atât de plăcut să fii subţirică! O să m-apuc şi eu să urmez o cură de slăbire.

La care doamna de Mortemain se supără, uitând, în mânia sa aprinsă, de prezenţa unei fete.

— Of, mereu acelaşi lucru! Vă luaţi, toate, după moda care cere să fii numai piele şi os, pentru că astea-s mai uşor de îmbrăcat decât carnea. Femeile din generaţia mea erau grase şi frumoase! Azi, văd că au trecere cele slabe. Asta mă face să mă gândesc la vacile Egiptului. Vă mărturisesc că nu-i înţeleg pe bărbaţii care au aerul să vă admire scheletele. Pe timpuri, erau mai pretenţioşi.

Tăcu o clipă, înconjurată de zâmbetele celorlalţi, apoi reluă:

— la exemplu de la maică-ta, mititico, arată foarte bine, exact cum trebuie să fie. Imit-o.

Trecură în sufragerie. După ce toată lumea se aşeză, Musadieu relansă discuţia.

— După părerea mea, bărbaţii trebuie să fie slabi, căci ei sunt făcuţi pentru activităţi ce reclamă îndemânare şi agilitate, incompatibile cu burta. Situaţia femeilor este oarecum diferită. Nu credeţi că am dreptate, Corbelle?

Corbelle rămase perplex, ducesa fiind grasă, spre deosebire de soţia lui care era mai mult decât slabă! Dar

baroana sări în ajutorul bărbatului ei, pronunţându-se cu hotărâre pentru zvelteţe. Chiar în urmă cu un an, fusese silită să lupte contra unui început de îngrăşare, reuşind foarte repede să-i vină de hac.

— Spuneţi-mi şi mie, cum aţi procedat? întrebă doamna de Guilleroy.

Baroana-i explică metoda utilizată de către toate femeile elegante ale epocii. Nu se bea absolut nimic în timpul mesei. Abia la o oră după masă e permisă o ceaşcă de ceai, foarte cald, fierbinte. Metoda dădea rezultat la oricine. Câte exemple uimitoare de femei grase care au ajuns, în trei luni, mai subţiri ca o lamă de cuţit! Exasperată, ducesa izbucni:

— Dumnezeule, ce stupid e să te torturezi astfel! Vouă ăstora nu vă place nimic, absolut nimic, nici măcar şampania. Ia spune, Bertin, dumneata care eşti artist, ce crezi despre asta?

— Pe legea mea, doamnă, eu sunt pictor, trupul modelului îl acopăr oricum cu stofa, deci mi-e egal! Dac-aş fi fost sculptor, poate că m-aş fi plâns...

— Dar ca bărbat, ce preferi?

— Ştiu eu?... o eleganţă ceva mai bine hrănită, adică ceea ce bucătăreasa mea numeşte o găinuşă hrănită cu grăunţe. Nu prea grasă, ci plinuţă şi fină.

Comparaţia îi făcu să râdă; neîncrezătoare, contesa îşi privi fiica şi murmură:

— Nu, e foarte drăguţ să fii slabă, femeile care rămân subţiri nu îmbătrânesc.

Această nouă afirmaţie stârni şi ea discuţii, societatea de faţă împărţindu-se în mai multe tabere. Totuşi, căzură cu toţii de acord asupra unui fapt, şi anume că o persoană foarte grasă nu trebuie să slăbească prea brusc.

Observaţia dădu loc unei treceri în revistă a femeilor cunoscute şi unor aprecieri privitoare la graţia, şicul şi frumuseţea lor. Musadieu o socotea pe blonda marchiză de Lochrist ca fiind de-un farmec inegalabil, în timp ce Bertin, spunea acelaşi lucru despre doamna Mandelière, o

femeie brunetă, cu fruntea îngustă, ochi întunecaţi şi gura puţin cam mare, dar cu nişte dinţi sclipitori.

Bertin era aşezat alături de Annette; deodată, întorcându-se spre ea, îi spuse:

— Ia aminte, Nanette. Tot ce discutăm noi aici, vei auzi repetându-se cel puţin o dată pe săptămână, până la bătrâneţe. În opt zile, o să ştii pe de rost tot ce gândeşte lumea noastră despre politică, femei, piese de teatru şi despre toate celelalte. Nu vei avea altceva de făcut decât să schimbi din când în când numele oamenilor sau titlurile operelor. După ce ne vei auzi expunându-ne şi apărându-ne opiniile, o să ţi-o alegi în linişte pe a ta, dintre cele pe care trebuie să le ai şi pe urmă n-o să mai fie nevoie să te gândeşti la nimic, niciodată; singura ta treabă va fi să te odihneşti.

Fără să-i răspundă, fata înălţă spre el o privire maliţioasă, în care juca o inteligenţă tinerească, vioaie, abia ţinută în frâu, gata parcă s-o ia razna.

Dar ducesa şi Musadieu, care jonglau cu ideile ca şi cum ar fi fost nişte mingi, fără să observe că-şi trimeteau mereu aceleaşi mingi, protestară în numele gândirii şi activităţii umane.

Atunci Bertin se strădui să demonstreze cât de lipsită de valoare este inteligenţa oamenilor din mediile mondene, chiar a celor mai instruiţi, o inteligenţă nealimentată şi lipsită de ţel, cât de puţin întemeiate le sunt convingerile; vorbi despre insuficienta preocupare şi despre indiferenţa cu care se tratează activităţile spirituale, despre gusturile lor schimbătoare şi îndoielnice.

Cuprins de unul din acele accese de indignare pe jumătate sincere, pe jumătate artificiale, pe care le iscă la început dorinţa de a te arăta elocvent şi pe care le înflăcărează deodată intervenţia raţiunii obiective, de obicei întunecată de bunăvoinţă, el demonstra faptul că nişte oameni care au drept unică preocupare în viaţă să facă vizite şi să ia masa în oraş ajung să devină, printr-o

fatalitate inevitabilă, nişte făpturi inconsistente şi drăguţe, dar banale, agitate de ocupaţii vagi, de convingeri şi de dorinţe superficiale.

Mai arătă că la aceşti oameni nimic nu-i profund, înflăcărat, sincer; cultura lor intelectuală fiind nulă, iar erudiţia lor un simplu lustru exterior, ci rămân, la urma urmei, nişte manechine ce dau doar iluzia unor personaje de elită, ceea ce nu sunt. Demonstra că fragilele rădăcini ale instinctelor lor, dezvoltate pe un teren convenţional şi nu aievea, îi determină să nu iubească nimic cu adevărat, că însuşi luxul existenţei lor reprezintă o satisfacere a vanităţii şi nu împlinirea unor rafinate necesităţi trupeşti, fiindcă în casele lor se mănâncă prost şi se beau vinuri inferioare, foarte scump plătite.

— Ei trăiesc, încheie el, alături de viaţa reală, fără să vadă sau să pătrundă ceva; alături de ştiinţă, pe care-o ignoră; alături de natură, pe care nu ştiu s-o privească; alături de fericire, căci sunt incapabili să se bucure din suflet de ceva anume; alături de frumuseţea lumii sau de frumuseţea artei, despre care vorbesc fără a o fi descoperit şi chiar fără să creadă în existenţa ei, fiindcă ignoră beţia de a gusta din desfătările vieţii şi ale inteligenţei. Sunt incapabili să se ataşeze de vreun lucru până la a-l iubi exclusiv, de a se interesa de ceva până la a fi iluminat de fericirea de a înţelege.

Baronul de Corbelle crezu de datoria lui să ia apărarea societăţii aristocratice.

O făcu cu argumente inconsistente şi imposibil de combătut, argumente din acelea care se topesc în faţa raţiunii ca zăpada dinaintea focului, şi pe care nu le poţi apuca, argumente absurde şi triumfătoare de preot de ţară care demonstrează existenţa lui Dumnezeu. Drept încheiere, el îi compară pe nobili cu caii de curse care, la urma urmei, nu servesc la nimic, dar care sunt mândria rasei cabaline.

Jenat de prezenţa unui asemenea adversar, Bertin îşi impuse o tăcere dispreţuitoare şi politicoasă. Deodată

însă, iritat de imbecilitatea baronului, îi întrerupse cu abilitate discursul şi descrise, fără a omite nimic, o zi de la răsăritul până la apusul soarelui, din viaţa unui domn bine-crescut.

Toate detaliile schiţau, surprinse cu fineţe, o siluetă de un comic irezistibil. Parcă-l vedeau pe acest domn, îmbrăcat de către valet, enunţând mai întâi bărbierului, venit să-l radă, câteva idei generale, apoi, cu ocazia plimbării de dimineaţă, interesându-se la grăjdari de sănătatea cailor, păşind după aceea mărunt pe aleile din Bois de Boulogne, având doar grijă să salute şi să fie salutat, pe urmă dejunând în faţa soţiei, care se plimbase şi ea în cupeu, adresându-i-se numai ca să-i înşire numele persoanelor zărite în cursul dimineţii; trecând apoi, până noaptea târziu, din salon în salon, încercându-şi isteţimea în discuţii cu semenii şi cinând la vreun prinţ unde era analizată atitudinea Europei, pentru a-şi încheia în sfârşit seara în lăcaşul dansului, la Operă, unde timidele sale pretenţii de om de lume erau inocent satisfăcute de aparenţa unui loc rău famat.

Portretul era atât de exact, fără ca ironia sa să jignească pe cineva anume, încât hohotele de râs făcură ocolul mesei.

Cuprinsă de o veselie abia reţinută, pozând în mare doamnă, ducesa simţea în piept mici fiori discreţi.

— Nu, zău, e teribil de nostim, o să mor de râs, spuse ea, în sfârşit.

Încă pornit, Bertin ripostă:

— Vai, doamnă, în lumea bună nu se moare de râs. Abia dacă se zâmbeşte din colţul gurii. Pentru a-şi dovedi bunul gust, toţi au complezenţa de a avea aerul că se amuză şi de a simula râsul. Se imită foarte bine grimasa, dar nu se râde niciodată, de fapt. Duceţi-vă la teatrele populare, să vedeţi acolo ce înseamnă râs. Mergeţi pe la burghezii care se distrează, veţi vedea cum hohotesc de mai să leşine. Intraţi în dormitoarele soldăţeşti şi-o să vedeţi oameni sufocaţi de râs, cu ochii plini de lacrimi,

zvârcolindu-se pe paturi din cauza farselor vreunui mucalit. Dar în saloanele noastre nu se râde. Vă asigur că totul e un simulacru, chiar şi râsul.

Musadieu îl opri.

— Eşti prea sever! Dumneata însuţi, dragul meu, mi se pare că nu dispreţuieşti totuşi această lume de care-ţi baţi joc atât de bine.

— Ba chiar o iubesc, zâmbi Bertin.

— Şi atunci?

— Mă autodispreţuiesc puţin, ca un metis de rasă îndoielnică.

— Nu faci decât să pozezi, spuse ducesa.

Şi cum el se apăra împotriva acestei acuzaţii, ea încheie discuţia declarând că tuturor artiştilor le place să exagereze.

După care conversaţia cuprinse toate subiectele cu putinţă, devenind generală, banală şi dulce, amicală şi discretă; când dineul ajunse la capăt, contesa arătă deodată paharul plin aflat pe masă, exclamând:

— Ei bine, iată că n-am băut nimic, nicio picătură, să vedem dac-o să slăbesc!

Înfuriată, ducesa vru s-o silească să bea măcar o înghiţitură, două de apă minerală, dar nu izbuti.

— Of, ce proastă! strigă ea. Iată că fiică-sa i-a sucit capul. Te rog, Guilleroy, împiedic-o pe soţia dumitale să comită această nebunie.

Contele, care tocmai îi explica lui Musadieu modul de funcţionare al unei batoze mecanice inventată în America, n-o auzi.

— Ce nebunie, ducesă?

— Nebunia de a dori să slăbească.

Guilleroy îi aruncă soţiei sale o privire binevoitoare şi indiferentă.

— Vedeţi, n-am obiceiul să mă opun dorinţelor ei.

Contesa se ridică, luându-şi vecinul de braţ; contele i-l oferi pe al său ducesei şi toţi trecură în salonul cel mare, budoarul din fund fiind rezervat numai pentru recepţiile

de zi.

Era o încăpere vastă şi foarte luminoasă. Pe cei patru pereţi, panouri largi şi frumoase tapetate cu mătase bleu-pal în motive antice, prinse în chenare alb-aurii, căpătau sub lumina lustrei şi a lămpilor o nuanţă lunară, dulce şi însufleţită. Pe panoul principal, în mijloc, portretul contesei realizat de Olivier Bertin, părea că umple, că dă viaţă salonului. Acolo era locul lui potrivit, amestecând în însuşi aerul încăperii surâsul acela de femeie tânără, graţia privirii, farmecul diafan al părului său blond. Devenise de acum o tradiţie, un fel de exerciţiu de politeţe, ca semnul crucii făcut la intrarea într-o biserică, să se complimenteze modelul ce slujise pictorului întru realizarea operei sale, ori de câte ori cineva se oprea dinaintea acesteia.

Musadieu nu se abătea niciodată de la acest obicei. Părerea sa de specialist acreditat de către stat având valoarea unei expertize legale, el îşi făcea o datorie din a afirma adesea, cu convingere, superioritatea tabloului realizat de Bertin.

— Iată realmente cel mai frumos portret modern pe care-l cunosc, spuse Musadieu. În el palpită o viaţă prodigioasă.

Contele de Guilleroy, în care obişnuinţa de a auzi elogiindu-se această pânză înrădăcinase convingerea că posedă o capodoperă, se apropie pentru a supralicita; în câteva minute, ambii acumulară toate formulele tehnice uzitate pentru a celebra calităţile vizibile sau ascunse ale tabloului.

Privirile tuturor invitaţilor, înălţate spre perete, păreau topite de admiraţie; obişnuit cu asemenea laude, cărora nu le acorda mai multă atenţie decât întrebărilor despre starea sănătăţii schimbate convenţional cu cineva întâlnit pe stradă, Olivier Bertin se apucă totuşi să îndrepte lampa cu oglindă, instalată dinaintea portretului, dirijând lumina cum trebuia, întrucât servitorul o pusese, din neglijenţă, cam strâmb.

Apoi se aşezară, iar ducesa se adresă contelui, care se apropiase de ea:

— Cred că nepotul meu o să treacă să mă caute, şi o să vă ceară o ceaşcă de ceai.

De la o vreme, dorinţele lor coincideau; şi le intuiseră, fără a şi le fi împărtăşit deocamdată, nici măcar prin aluzii.

După ce se ruinase complet la joc, fratele ducesei de Mortemain, marchizul de Farandal, murise în urma unei căzături de pe cal, lăsând o văduvă şi un fiu. Acum în vârstă de douăzeci şi opt de ani, acest tânăr, unul din cei mai solicitaţi conducători de cotilion din Europa, atât de renumit încât era chemat uneori la Viena sau la Londra pentru a încorona prin tururi de vals unele baluri princiare, deşi lipsit de avere, rămânea prin situaţia, numele, originea şi rudeniile sale aproape regale unul dintre bărbaţii cei mai căutaţi şi invidiaţi din Paris.

Trebuia să-şi consolideze gloria juvenilă de dansator şi sportiv printr-o căsătorie bogată, cât mai bogată şi să înlocuiască succesele mondene prin succese politice. De îndată ce va ajunge deputat, marchizul urma să devină, graţie acestui fapt, unul din stâlpii viitoarei monarhii, unul din consilierii regelui, unul din şefii partidului.

Bine informată, ducesa ştia cât de uriaşă era averea contelui de Guilleroy, tezaurizator prudent, ocupând un simplu apartament, deşi ar fi putut trăi, în chip de mare senior, într-unul din cele mai frumoase palate din Paris. Ducesa aflase de speculaţiile sale totdeauna fericite, îi cunoştea flerul de financiar subtil, participarea la afacerile cele mai fructuoase lansate în ultimii zece ani, şi plănuise să-şi căsătorească nepotul cu fiica deputatului normand, căruia acest mariaj i-ar asigura, la rându-i, o poziţie preponderentă în societatea prinţilor şi a aristocraţilor din anturajul lor. Guilleroy, care făcuse de asemenea o căsătorie bogată şi-şi sporise apoi, prin abilitatea sa, o frumoasă avere personală, nutrea acum ambiţii mai înalte.

El credea cu tărie în întoarcerea regelui şi voia ca în ziua aceea să fie în măsură să profite de eveniment, în modul cel mai complet cu putinţă.

Ca simplu deputat, contele nu însemna mare lucru. Ca socru al marchizului de Farandal, ai căror strămoşi fuseseră colaboratori intimi, fideli şi preţuiţi ai casei regale franceze, ar înainta în rang.

În plus, prietenia ducesei faţă de soţia lui mai conferea acestei încuscriri un caracter de intimitate extrem de preţios; temându-se ca marchizul să nu întâlnească vreo altă fată care să-l seducă, o rechemase pe Annette, pentru a grăbi evenimentele.

Presimţindu-i şi ghicindu-i planurile, doamna de Mortemain le sprijini printr-o complicitate tăcută; chiar în această seară, deşi nu fusese prevenită de brusca întoarcere a fetei, îşi convocase nepotul la familia de Guilleroy pentru a-l obişnui, cu timpul, să intre cât mai des în casa lor.

Pentru prima oară, contele şi ducesa pomeniră, prin aluzii, de dorinţa lor comună şi, înainte de a se despărţi, un adevărat tratat de alianţă era practic încheiat.

La celălalt capăt al salonului, invitaţii râdeau. Domnul de Musadieu tocmai îi relata baroanei de Corabelle felul cum decursese prezentarea unei ambasade negre la preşedintele Republicii, când fu anunţat marchizul de Farandal.

Tânărul îşi făcu apariţia, oprindu-se în prag. Printr-un gest rapid şi familiar, îşi puse monoclul pe ochiul drept şi-l fixă acolo, ca pentru a inspecta salonul în care urma să pătrundă, dar şi pentru a oferi, poate, celor dinăuntru, răgazul de a-l vedea şi a-şi marca totodată intrarea. Pe urmă, printr-o mişcare imperceptibilă a sprâncenei şi obrazului, lăsă să cadă bucăţica de sticlă ancorată de un fir de mătase neagră şi se îndreptă cu vioiciune spre doamna de Guilleroy, căreia-i sărută mâna întinsă, înclinându-se foarte mult. Procedă la fel cu mătuşa sa, apoi salută strângând celelalte mâini, trecând de la unul

la altul cu o dezinvoltură plină de eleganţă.

Era un tânăr înalt, cu un început de chelie, cu mustaţă roşcată, o ţinută de ofiţer şi alură englezească, de sportman. Văzându-l simţeai că-i unul din acei bărbaţi ale căror membre sunt mai antrenate decât capul şi care nu iubesc decât activităţile ce solicită forţa şi efortul fizic. Era totuşi instruit, căci învăţase şi continua şi acum să studieze, zilnic, cu o mare încordare cerebrală, tot ceea ce socotea că i-ar putea fi util mai târziu: istoria, înverşunându-se asupra datelor şi înşelându-se în privinţa învăţămintelor demne de tras din evenimentele trecutului, şi noţiunile elementare ale economiei politice necesare unui deputat, abecedarul sociologiei pentru uzul claselor conducătoare.

Musadieu îl preţuia, afirmând despre el: „Va ajunge un om de valoare”. Bertin îi aprecia abilitatea şi vigoarea. Frecventau amândoi acelaşi club de scrimă, vânau adesea împreună şi se întâlneau, călare, pe aleile din Bois. Astfel se născuse între ei o simpatie a gusturilor comune, acea legătură secretă, instinctivă, pe care o creează între doi bărbaţi, un subiect de conversaţie gata găsit, plăcut amândurora.

Când fu prezentat Annettei de Guilleroy, marchizul întrevăzu pe loc combinaţiile mătuşii sale şi, după ce se înclină, o inspectă pe fată cu o privire rapidă, de cunoscător.

O găsi drăguţă şi mai ales promiţătoare, din punct de vedere fizic; condusese atâtea baluri încât se specializase în materie de fete şi era în stare să prezică aproape fără greş viitorul frumuseţii lor, ca un expert care degustă un vin încă prea nou.

Schimbă cu ea doar câteva fraze insignifiante, apoi se aşează alături de baroana de Corbelle, începând să pălăgească cu voce redusă.

Invitaţii se retraseră devreme şi după ce toată lumea plecă, fata se culcă, lămpile fură stinse şi servitorii se urcară în camerele lor de la mansardă; parcurgând în

lung şi-n lat salonul luminat numai de două lumânări, contele o reţinu vreme îndelungată pe contesă, care moţăia într-un fotoliu; îşi expuse speranţele, analiză amănunţit atitudinea ce trebuia păstrată, prevăzu toate combinaţiile posibile, şansele şi măsurile ce trebuiau luate.

Era târziu când se retrase, în sfârşit, încântat de seara petrecută cu atâta folos, murmurând:

— Sunt convins că treaba o să se aranjeze.

III

„CÂND MAI VII PE LA MINE, DRAgul meu? Nu te-am văzut de trei zile şi mi se pare nespus de mult... Fata îmi ocupă destul timp, dar ştii că nu mă pot lipsi de tine.”

Pictorul, care creiona nişte schiţe, căutând mereu un nou subiect, reciti biletul contesei: deschizând apoi sertarul unui scrin, îl depuse pe teancul de scrisori îngrămădite acolo de la începutul legăturii lor.

Beneficiind de înlesnirile vieţii mondene, se obişnuiseră să se vadă aproape zilnic. Din când în când, ea îl vizita acasă şi, lăsându-l să lucreze, se instala pentru o oră sau două în fotoliul în care-i pozase pe vremuri. Dar cum se cam temea de bârfelile servitorilor, prefera ca loc al acestor întâlniri zilnice, al acestor scurte momente de dragoste, fie propria ei casă, fie vreun salon.

Stabileau cu puţin înainte aceste întâlniri, ce-i părea totdeauna fireşti domnului de Guilleroy.

Cel puţin de două ori pe săptămână, pictorul mânca la contesă, împreună cu alţi câţiva prieteni; luni, el o saluta cu regularitate în loja ei de la Operă, apoi aranjau să se vadă în cutare sau cutare casă, unde întâmplarea îi aducea la aceeaşi oră. Olivier ştia serile când ea nu ieşea şi atunci trecea să bea o ceaşcă de ceai, simţindu-se acolo ca acasă, atât de duios şi de sigur instalat în această afecţiune stabilă, atât de captivat de obişnuinţa de a o găsi într-un anume loc, de a petrece lângă ea câteva clipe, de a schimba cu ea câteva cuvinte, de a-şi

confrunta gândurile, încât îl încerca o neostoită nevoie s-o revadă, deşi înflăcărarea iubirii sale se atenuase de multă vreme.

Dorinţa de a avea o familie, o casă plină de viaţă, o masă comună cu alţii, seri când discuţi la nesfârşit cu fiinţe pe care le cunoşti de mult, acea necesitate a contactului, a confruntării, a intimităţii, ce dormitează în orice suflet, şi pe care fiecare burlac o plimbă din uşă-n uşă, pe la prietenii cărora le lasă totdeauna ceva din el, adăuga sentimentelor sale afectuoase o pondere rezultată din egoism. În această casă unde era iubit, răsfăţat, unde găsea tot, putea să-şi mai aline şi să-şi odihnească singurătatea.

De trei zile nu-şi mai vizitase prietenii, pe care întoarcerea fetei îi agitase desigur destul de mult şi se plictisea; era chiar puţin supărat că nu l-au chemat mai devreme, căci din delicateţe hotărâse să nu-i solicite el primul.

Scrisoarea contesei îl stârni ca o lovitură de bici. Pendula arăta ora trei după-amiază. Se gândi să treacă imediat pe la ea, pentru a o găsi înainte de a apuca să plece.

Valetul se ivi de îndată ce-l sună.

— Cum e timpul, Joseph?

— Foarte frumos, domnule.

— Cald?

— Da, domnule.

— Pregăteşte-mi vesta albă, jacheta albastră, jobenul gri.

Avea întotdeauna o ţinută foarte elegantă; dar deşi croitorul care-i lucra era adeptul stilului clasic, modul cum purta Olivier veşmintele, cum mergea, cu mijlocul strâns într-o vestă albă, cu jobenul de fetru gri, uşor lăsat pe spate, era suficient pentru a-ţi da imediat seama că e artist şi celibatar.

Când ajunse la contesă, i se spuse că doamna tocmai se pregătea să facă o plimbare prin Bois. O aşteptă,

mulţumit.

Conform obiceiului, se apucă să măsoare salonul, mergând de la un scaun la altul, de la un perete către fereastră, prin încăperea cufundată în penumbră de perdelele lăsate. Pe mesele uşoare, cu picioarele aurite, zăceau într-o dezordine căutată bibelouri de toate felurile, inutile, frumoase şi costisitoare. Erau acolo cutiuţe vechi din aur cizelat, tabachere împodobite cu miniaturi, statuete de fildeş, apoi obiecte din argint mat, foarte la modă, de o severitate comică, în care se manifesta gustul englezesc; un minuscul cuptor de bucătărie şi deasupra, o pisică bând dintr-o cratiţă, o cutie pentru ţigări de forma unei pâini mari, o cană pentru chibrituri; într-un scrin, se afla o gătează completă de păpuşă, coliere, brăţări, inele, broşe, cercei cu briliante, safire, rubine, smaragde, fantezie microscopică ce părea executată de bijutierii din Lilliput.

Din când în când, Olivier atingea câte un obiect dăruit de el la vreo aniversare, îl lua, îl învârtea, îl examina cu o indiferenţă melancolică, apoi îl punea la loc.

Într-un colţ, câteva cărţi rareori deschise, luxos legate, erau puse la îndemână pe o măsuţă susţinută de un singur picior, aşezată în faţa unei canapele arcuite. Pe aceeaşi măsuţă se mai vedea *Revista celor două lumi,* cam uzată, cu unele pagini îndoite pe la colţuri, ca şi cum ar fi fost citită şi răscitită, apoi alte publicaţii, cu filele încă netăiate, ca de exemplu *Artele moderne,* pe care trebuia s-o ai numai din cauza preţului, abonamentul costând patru sute de franci pe an, şi *Foaia liberă,* o plachetă subţirică, cu coperte albastre, în care se dezlănţuiau poeţii cei mai recenţi, porecliţi „furioşii”.

Între ferestre, biroul contesei, mobilă cochetă datând din secolul trecut, pe care-şi scria răspunsurile la problemele urgente ce se iveau în cursul recepţiilor. Alte câteva opere şi pe acest birou, cărţi familiare, care vădeau spiritul şi inima femeii: Musset, *Manon Lescaut, Werther;* şi pentru a dovedi că cititoarea nu e străină de

senzaţiile complicate şi de misterele psihologiei, *Florile răului, Roşu şi negru, Femeia în secolul XVIII, Adolphe.*

Alături de volume, o splendidă oglindă de mână, capodoperă a unui argintar, cu oglinda fixată pe un careu de catifea brodată, astfel încât să poată fi admirată lucrătura ciudată, în aur şi argint, de pe dos.

Berlin o luă şi se privi în ea. De câţiva ani, îmbătrânea teribil de repede şi, cu toate că acum chipul său putea fi considerat mai original decât înainte, obrajii căzuţi şi pielea încreţită începeau să-l întristeze.

O uşă se deschise în spatele lui.

— Bună ziua, domnule Bertin, spuse Annette.

— Bună, puştoaico. Ce mai faci?

— Foarte bine. Dar dumneavoastră?

— Chiar nu vrei să mă tutuieşti?

— Nu pot, zău, mă jenez.

— Ce copilărie!

— Da, mă jenez de dumneavoastră. Mă intimidaţi.

— Dar de ce?

— Pentru că... pentru că nu sunteţi nici destul de tânăr, nici destul de bătrân!

Pictorul izbucni în râs.

— Faţă de un asemenea argument, nu mai insist.

Fata roşi brusc, până la rădăcina părului şi reluă, tulburată:

— Mama m-a trimis să vă spun că o să coboare imediat şi să vă întreb dacă vreţi să veniţi cu noi în Bois de Boulogne.

— Da, cu plăcere. Mergeţi numai voi?

— Nu, şi ducesa de Mortemain.

— Foarte bine, vă însoţesc.

— Scuzaţi, mă duc să-mi pun pălăria.

— Du-te, fetiţo.

Imediat după plecarea ei, intră contesa, cu chipul acoperit de un voal subţire, gata de plimbare. Ea îi întinse mâinile.

— Greu te mai vede omul. Ce mai faci?

— N-am vrut să vă deranjez în asemenea momente.

— Olivier!

În felul în care-i pronunţă numele, reproşurile se îmbinau cu tandreţea.

— Eşti cea mai bună femeie din lume, spuse el, emoţionat de intonaţia aceea tulburătoare.

O dată această mică ceartă de îndrăgostiţi încheiată şi rezolvată, ea reveni la obişnuitul ton monden.

— Mergem s-o luăm pe ducesă de acasă şi pe urmă facem un tur prin Bois. Trebuie să-i arătăm Nanettei tot ce-i de văzut pe-acolo.

Landoul îi aştepta sub bolta porţii.

Bertin se instală în faţa celor două femei, iar trăsura se urni din loc, în mijlocul zgomotului produs de caii ce fornăiau, făcând să răsune gangul.

De-a lungul marelui bulevard ce cobora spre biserica Madeleine, întreaga veselie a noii primăveri părea să se reverse din cer asupra tuturor vieţuitoarelor.

Aerul călduţ şi soarele aşterneau ceva sărbătoresc pe chipurile bărbaţilor şi dragoste pe cele ale femeilor, îi făceau să zburde pe puştani şi pe ajutorii de bucătari, îmbrăcaţi în alb, care-şi depuseseră coşurile pe bănci pentru a se juca şi fugări cu fraţii lor, puşlamalele de pe stradă; câinii păreau foarte grăbiţi; canarii portăreselor răguşiseră de-atâta cântat; numai bătrânele gloabe înhămate la trăsuri înaintau într-un trap de muribunde, copleşite parcă de veşnica lor oboseală.

— Oh, ce zi frumoasă, ce bine-i să trăieşti, murmură contesa. Sub revărsarea atât de vie a luminii, pictorul le contemplă, una după alta, pe mamă şi pe fiică. Desigur, se deosebeau, dar totodată semănau atât de mult încât una era exact continuarea celeilalte, făcută din acelaşi sânge, din aceeaşi carne, animată de aceeaşi viaţă. În special ochii lor, albaştri, pigmentaţi cu picăţele negre, de un albastru foarte proaspăt la fată, puţin decolorat la mamă, fixau atât de evident asupra lui aceeaşi privire, în timp ce le vorbea, încât se aşteptă să le audă dându-i

răspunsuri identice. Stimulându-le la râs şi pălăvrăgeală, era surprins să constate că avea în faţă două femei cât se poate de diferite, una care-şi trăise de-acum viaţa, cealaltă care abia urma s-o trăiască. Nu, nu era în stare să prevadă ce va deveni această copilă atunci când inteligenţa sa juvenilă, influenţată de gusturi şi instincte încă adormite, se va deştepta, deschizându-se tuturor evenimentelor lumii. Era o micuţă şi frumuşică persoană nouă, pregătită pentru cine ştie ce întâmplări şi pentru dragoste, ignorată şi ignorantă deocamdată, care ieşea din port ca o navă abia lansată la apă, în vreme ce maică-sa revenea acolo, după ce traversase existenţa şi iubise!

Fu cuprins de duioşie la gândul că ea îl alesese tocmai pe el şi că această femeie, mereu frumoasă, ce se legăna în mersul landoului, în aerul călduţ de primăvară, îl mai prefera încă altor bărbaţi.

Aruncându-i o privire recunoscătoare, înţelese ca ea i-a ghicit gândurile şi o simţi mulţumindu-i, printr-o uşoară atingere a rochiei.

— Într-adevăr, ce zi frumoasă, murmură Olivier, la rându-i.

După ce o luară de acasă, din strada Varenne, pe ducesă, goniră spre Domul Invalizilor, traversară Sena şi ajunseră pe Champs-Élysées, urcând apoi spre Arcul de Triumf din piaţa Étoile, în mijlocul unui val compact de trăsuri.

Fata se aşezase alături de pictor, de-a-ndărătelea şi scruta cu ochi avizi şi naivi fluviul de echipaje. Din timp în timp, când ducesa şi contesa răspundeau vreunui salut cu o scurtă mişcare din cap, ea întreba: „Cine sunt ăştia?” El spunea. „Familia Pontaiglin”, sau „Soţii Puicelci”, sau „Contesa de Lochrist”, sau „Frumoasa doamnă Manndlière”.

Însoţiţi de uruitul roţilor şi legănaţi de arcurile trăsurii, parcurgeau acum aleea ce ducea către Bois de Boulogne. Echipajele, mai rare decât înainte de Arcul de Triumf, păreau să se întreacă într-o cursă fără sfârşit. Trăsurile,

landourile greoaie, caleştile solemne, se depăşeau rând pe rând, întrecute la rândul lor de vreo trăsură deschisă, uşoară, rapidă, trasă de-un singur trăpaş, ducând cu o viteză nebună, prin toată această mulţime mişcătoare, burgheză sau aristocratică, vreo tânără femeie care străbătea nepăsătoare toate mediile, toate clasele sociale, toate ierarhiile, iar rochia ei luminoasă şi îndrăzneaţă arunca trăsurilor pe lângă care trecea un parfum straniu, de floare necunoscută.

— Cine-i această doamnă? întrebă Annette.

— Nu ştiu, răspundea Bertin, în timp ce ducesa şi contesa schimbau un zâmbet.

Copacii îşi refăcuseră coroanele bogate, privighetorile acestui parc parizian cântau prin frunzişul proaspăt şi când trăsura celor patru se încadră în lungul şir ce mergea la pas, apropiindu-se de lac, începu un schimb necontenit de saluturi, surâsuri şi cuvinte amabile, de la un vehicul la altul, în timp ce roţile aproape că se atingeau. Deodată, totul căpătă înfăţişarea unei flotile lunecânde de bărci, populată de doamne şi domni cuminţi şi înţelepţi. Ducesa, al cărui cap se apleca în fiece clipă dinaintea pălăriilor ridicate sau a frunţilor înclinate, părea să treacă în revistă şi să rememoreze ceea ce ştia, gândea şi presupunea despre oameni, pe măsură ce aceştia defilau prin faţa ei.

— Atenţiune, puştoaico, iat-o din nou pe doamna Manndlière, podoaba ţării!

Într-o trăsură uşoară şi cochetă, frumuseţea naţională lăsa să i se admire, sub o aparentă indiferenţă pentru această glorie indiscutabilă, ochii mari, întunecaţi, fruntea îngustă sub casca de păr negru şi gura voluntară, puţin cam prea energică.

— E totuşi foarte frumoasă, spuse Bertin.

Contesei nu-i plăcea să-l audă lăudând alte femei, înălţă încetişor din umeri şi nu răspunse nimic.

Dar tânăra, în care se trezi dintr-o dată instinctul rivalităţii, îndrăzni să-l contrazică.

— Nu găsesc.

Pictorul se întoarse spre ea.

— Cum, nu ţi se pare frumoasă?

— Nu, parc-ar fi muiată-n cerneală.

Încântată, ducesa izbucni în râs.

— Bravo, micuţo! Iată şase ani de când jumătate din bărbaţii Parisului leşină în faţa acestei negrese! Cred că-şi bat joc de noi. Mai bine uită-te la contesa de Lochrist!

Singură într-un landou, însoţită numai de un caniş alb, fină ca un bibelou, blondă, cu ochii negri, cu linii delicate ce serveau de cinci-şase ani drept temă pentru entuziasmul admiratorilor săi, contesa saluta cu un zâmbet încremenit pe buze.

Dar nici de data asta Nanette nu se arătă prea încântată.

— E cam veştejită, şopti ea.

Bertin, care de obicei în discuţiile ce se învârteau zilnic în jurul acestor două rivale n-o susţinea pe contesă, se supără deodată pentru această intoleranţă copilărească.

— Drace, spuse el, îţi place sau nu, contesa e fermecătoare şi îţi doresc să ajungi tot atât de frumoasă ca ea!

— Ei, lasă, interveni ducesa, dumneata remarci numai femeile care-au trecut de treizeci de ani. Fetiţa are dreptate, nu le lauzi decât când s-au ofilit.

— Daţi-mi voie, o femeie nu-i realmente frumoasă decât la maturitate, când întreaga expresivitate iese la suprafaţă! exclamă el.

Dezvoltând apoi ideea că prima prospeţime nu-i decât lustrul unei frumuseţi ce abia se coace, Olivier demonstra că bărbaţii înzestraţi cu bun gust nu se înşală acordând mai puţină atenţie tinerelor pline de strălucire şi că au dreptate să nu le proclame „frumoase” decât în ultima perioadă a evoluţiei lor.

Măgulită, contesa murmură:

— Judecata asta de artist e perfect justă. Un chip tânăr este foarte drăguţ, dar întotdeauna cam banal.

Pictorul insistă, indicând momentul când o anumită figură, pierzând puţin câte puţin graţia nehotărâtă a tinereţii, adoptă forma sa definitivă, caracterul, fizionomia.

La fiecare cuvânt, contesa îl aproba convinsă, cu o uşoară clătinare a capului; cu cât mai tare îşi afirma el crezul, patetic ca un avocat ce pledează, cu însufleţirea unui suspect ce-şi susţine cauza, cu atât mai tare îl aproba contesa prin gesturi şi priviri, de parcă s-ar fi aliat împotriva unei primejdii, a unei opinii false şi ameninţătoare. Annette nu-i asculta deloc, preocupată numai de ceea ce se petrecea în jur. Chipul ei adesea râzător devenise grav; ameţită de bucuria pe care i-o dădea contemplarea mişcării, nu mai spunea nimic. Soarele, frunzele, trăsurile, viaţa aceasta atât de frumoasă, bogată şi veselă, toate erau pentru ea.

În fiecare zi se va putea plimba astfel, pe aici, cunoscută la rândul ei, salutată, invidiată; iar bărbaţii, arătându-şi-o, vor spune poate că-i foarte frumoasă. Căută să identifice personajele cele mai elegante, se interesă mereu cum le cheamă, fără a se ocupa de altceva decât de aceste silabe asociate ce-i deşteptau uneori în suflet un ecou de stimă şi admiraţie, născut încă de pe vremea când le citise numele prin jurnale ori în manualele de istorie. Nu se putea obişnui cu defilarea atâtor celebrităţi şi-i venea greu să creadă în autenticitatea lor, având senzaţia că asistă la un spectacol. Trăsurile de piaţă îi inspirau un dispreţ amestecat cu dezgust, o stare de jenă şi iritare.

— Găsesc că n-ar trebui lăsate să treacă pe aici decât trăsurile de lux, spuse ea deodată.

— Şi-n cazul ăsta, ce facem cu egalitatea, libertatea şi fraternitatea, domnişoară? replică Berlin.

Ea schiţă o strâmbătură care însemna: „Toarnă altora poveştile astea, nu mie”, după care reluă:

— S-ar putea rezerva o altă pădure pentru aceste trăsuri, de exemplu cea de la Vincennes.

— Ai rămas în urmă, fetiţo, încă n-ai aflat că noi înotăm în plină democraţie. De altfel, dacă vrei să vezi Bois de Boulogne purificat de orice amestec, vino dimineaţa şi nu vei găsi aici decât lume subţire, floarea, crema societăţii.

Şi-i prezentă un tablou, unul din acelea pe care le picta atât de bine, al Bois-ului matinal, cu cavalerii şi amazoanele sale, al acelei comunităţi aristocratice în care toţi se cunosc pe nume, după înrudiri, titluri, însuşiri şi vicii şi se tutuiesc ca şi cum ar trăi toţi în acelaşi cartier sau orăşel.

— Dumneavoastră veniţi deseori pe-aici? îl întrebă fata.

— Foarte des; locul oferă realmente cel mai minunat spectacol din Paris.

— Veniţi călare, dimineaţa?

— Da, desigur.

— Şi pe urmă, după-amiază, faceţi vizite?

— Da.

— Atunci, când mai lucraţi?

— Vezi, eu lucrez numai câteodată, de asta am ales meseria de pictor, pentru că-i pe gustul meu. Iar ca portretist al frumoaselor doamne nobile, sunt obligat să le văd mereu şi să le urmez, pe cât posibil, peste tot.

— Adică şi călare şi pe jos, murmură fata, fără să zâmbească. El îi aruncă o privire piezişă, satisfăcută şi admirativă, ce părea să spună: „Ia te uită, sclipiri de spirit de pe-acum, ai stofă, matale”.

Îi învălui deodată o adiere rece, venită de foarte departe, din câmpia largă abia trezită la viaţă; şi întregul Bois, această pădure cochetă, sensibilă la frig şi mondenă, începu să freamăte.

În câteva clipe, curentul făcu să tremure, înfiorate, frunzele subţiri aninate de crengi şi stofele de pe umeri. Parcă dintr-o singură mişcare, toate femeile îşi strânseră pe braţe şi la gât veşmintele până atunci lăsate pe spate, iar caii începură să gonească de la un capăt la altul al aleii, ca şi cum briza rece şi neplăcută ce se năpustise asupra lor le-ar fi biciuit spinările.

Se întoarseră repede în oraş, însoţiţi de zgomotul cristalin al hăţurilor scuturate, sub razele piezişe şi incandescente ale apusului de soare.

— Mergeţi acasă? îl întrebă contesa pe Olivier, căruia-i cunoştea tabieturile.

— Nu, la club.

— Să vă lăsăm acolo, în drum?

— M-ar aranja de minune.

— Şi când ne invitaţi la un dejun, împreună cu ducesa?

— Oricând, fixaţi dumneavoastră ziua.

Bertin, acest pictor îndrăgostit de parizience, pe care admiratoarele îl botezaseră „un Watteau realist”, iar detractorii „un fotograf de rochii şi mantouri”, primea adesea, fie la dejun, fie la cină; invita frumoasele modele cărora le imortalizase înfăţişarea, şi nu numai pe ele, ci pe toate celebrităţile, toate femeile cunoscute, iar ele veneau cu multă plăcere la aceste mici festinuri organizate în locuinţa lui de burlac.

— Poimâine v-ar conveni? Ce spuneţi, ducesă? întrebă doamna de Guilleroy.

— Desigur, eşti tare drăguţă! Domnul Bertin nu se gândeşte niciodată la mine pentru asemenea reuniune. Se vede că nu mai sunt tânără.

Obişnuită să considere casa pictorului aproape ca pe a sa proprie, contesa reluă:

— Vom fi numai noi, cei patru de-aici, adică ducesa, Annette, eu şi dumneata, nu-i aşa, maestre?

— Categoric, nimeni altcineva, aprobă el coborând din landou. O să poruncesc să vi se pregătească nişte raci alsacieni.

— Oh, o să-i stârneşti fetei pasiuni culinare!

Oprindu-se dincolo de portieră, Olivier le salută, apoi se precipită, prin intrarea principală, în vestibulul clubului; aruncă pardesiul şi bastonul grupului de valeţi ce se ridicaseră ca nişte soldaţi la trecerea unui ofiţer, pe urmă urcă scara largă, trecu pe dinaintea altei brigăzi de servitori îmbrăcaţi cu pantaloni scurţi, împinse o uşă şi se

simţi deodată înviorat, întinerit, auzind la capătul culoarului zgomotul continuu al floretelor încrucişate, tropăiturile caracteristice şi exclamaţiile lansate cu voce tare: „— Atins! — La mine! — Alături! — Primit! — Atins! — La dumneata!”

În sala de arme, îmbrăcaţi în uniforme cenuşii, cu veste de piele, pantaloni strânşi la glezne, un fel de şorţ lăsat deasupra abdomenului, cu un braţ înălţat, fluturând prin aer, cu celălalt strângând în mănuşa enormă câte-o floretă subţire şi suplă, scrimeurii se ghemuiau şi se destindeau cu agilitatea rapidă şi precisă a unor păpuşi mecanice.

Alţii se odihneau, discutau, încă gâfâind, congestionaţi, transpiraţi, ştergându-şi fruntea şi gâtul cu batistele; aşezaţi pe bancheta pătrată care mărginea pereţii sălii, câţiva trăgători priveau asalturile în curs de desfăşurare, Liverdy contra lui Landa şi maestrul cercului, Taillade, contra marelui Rocdiane.

Surâzător, simţindu-se ca acasă, Bertin strângea mâini.

— Te provoc! îi strigă baronul de Baverie.

— Îţi stau la dispoziţie, amice.

Trecu în vestiar pentru a se dezbrăca.

De mult nu se mai simţise atât de agil şi de viguros; presimţind că va realiza asalturi excelente, se grăbea, cu o nerăbdare de elev care se pregăteşte de joacă. De îndată ce avu adversarul în faţă, îl atacă cu ardoare şi, după zece minute în care-l atinsese de unsprezece ori, îl obosi atât de tare, încât baronul capitulă. Apoi încrucişă spada cu Punisimont şi cu confratele Amaury Maldant.

Pe urmă, duşul rece îi îngheţă muşchii încă încordaţi, reamintindu-i de băile făcute pe la douăzeci de ani când se arunca în apele Senei, în plină toamnă, din înălţimea podurilor de la periferie, pentru a-i epata pe burghezi.

— Cinezi aici? îl întrebă Maldant.

— Da.

— Am aranjat o masă cu Liverdy, Rocdiane şi Landa. Grăbeşte-te, e şapte şi un sfert.

Plină de bărbaţi, sala de mese zbârnâia de voci. Se aflau acolo toţi hoinarii nocturni ai Parisului, trântorii şi întreprinzătorii, toţi cei care, cu începere de la ora şapte seara nu mai ştiu ce să facă şi mănâncă la Club pentru a se agăţa, printr-o întâmplare norocoasă, de cineva sau de ceva.

După ce se aşezară, bancherul Liverdy, un bărbat de vreo patruzeci de ani, viguros şi îndesat, îi spuse lui Bertin:

— Erai ca turbat, astă-seară.

— Da, azi mă simt în stare să comit cine ştie ce năzdrăvănie, răspunse pictorul.

Ceilalţi zâmbiră, iar peisagistul Amaury Maldant, un ins scund, slab şi chel, purtând o barbă căruntă, arboră un aer şiret.

— În aprilie, şi eu parcă-s plin de o sevă nouă; datorită ei, îmi mai cresc câteva frunze, maximum o jumătate de duzină, dar pe urmă totul se transformă în sentiment; niciodată nu dau şi fructe.

Marchizul de Rocdiane şi contele de Landa îi deplânseră soarta. Amândoi, mai în vârstă decât el, fără ca vreun ochi oricât de expert să le poată ghici numărul anilor, membri ai cercului de scrimă, călăreţi şi spadasini cărora antrenamentele permanente le oţeliseră trupurile, se lăudau că-s mai tineri, în toate privinţele, decât desfrânaţii nevricoşi din noua generaţie.

Rocdiane, un bărbat de rasă, ce frecventa toate saloanele, dar suspectat de cele mai felurite matrapazlâcuri băneşti, ceea ce nu era de mirare – cum spunea Bertin – după ce trăise atâta vreme prin tripouri, căsătorit, despărţit de soţia care-i plătea o rentă, administrator al unor bănci belgiene şi portugheze, afişa pe figura sa de Don Quichotte o onoare nu prea imaculată, de gentilom gata la orice, onoare pe care-o spăla, din timp în timp, în sângele vreunei împunsături de spadă.

Contele de Landa, un colos bun la suflet, mândru de

talia şi umerii săi, deşi căsătorit şi tată a doi copii, nu se hotăra decât cu mare greutate să cineze acasă de trei ori pe săptămână; în celelalte zile rămânea la club, cu prietenii, după şedinţele de scrimă.

„Clubul e o familie – spunea el –, familia acelora care încă n-au alta, a celor ce n-o vor avea niciodată şi a celor ce se plictisesc într-a lor.”

Pornită pe capitolul femei, conversaţia trecu din anecdote în amintiri şi din amintiri în lăudăroşenii, ajungând finalmente la confidenţe indiscrete.

Marchizul de Rocdiane lăsa să i se ghicească amantele prin indicaţii precise, dar fără a dezvălui şi numele acestor femei de lume, stimulându-şi amicii să le identifice singuri. Bancherul Liverdy le desemna pe ale sale numai prin prenume. Povestea, de exemplu. „Eram pe-atunci în cele mai strânse relaţii cu nevasta unui diplomat. Într-o seară, părăsind-o, i-am spus: «Micuţa mea Marguerite...»” Văzând zâmbetele celorlalţi se oprea, apoi relua: „Vai, cum de mi-a scăpat! Ar trebui adoptat obiceiul de-a numi toate femeile Sophie...”

Foarte rezervat, Olivier Bertin avea obiceiul să declare, când era întrebat:

— Eu unul mă mulţumesc cu modelele mele.

Se făceau că-l cred, iar Lancia, un banal vânător de fuste, se exalta la gândul tuturor acelor frumoase curtezane care bat străzile şi a tinerelor femeiuşti, plătite cu zece franci pe oră, ce se dezbrăcau dinaintea pictorului.

Pe măsură ce se goleau sticlele, aceşti „bătrânei”, cum îi numeau membrii mai tineri ai clubului, aceşti bărbaţi în vârstă, cu feţele congestionate, se înflăcărau tot mai mult, zguduiţi de dorinţe reînviate şi de ardori fermentate.

După cafea, Rocdiane lăsa să-i scape indiscreţii mai veridice şi uita femeile de lume, pentru a celebra farmecul cocotelor de rând.

— Parisul – spunea el, cu un pahar de Kummel în mână

– este singurul oraş de pe glob unde bărbaţii nu îmbătrânesc, singurul loc unde, la cincizeci de ani, dacă eşti solid şi bine conservat, găseşti oricând o puştoaică de optsprezece primăveri, frumoasă ca un înger, gata să te iubească.

Landa, căruia-i plăcea Rocdiane mai ales când era băut, ca acum, îl aproba cu entuziasm, enumerând fetişcanele ce-i dădeau zilnic dovezi de adoraţie.

Însă Liverdy, mai sceptic şi pretinzând că ştie exact cât valorează în realitate femeile, murmură:

— Da, ele vă spun că vă adoră...

— Mi-o şi dovedesc, dragul meu, ripostă Landa.

— Asemenea dovezi nu contează.

— Mie-mi ajung.

— Drace, dar fetele astea sunt sincere! exclamă Rocdiane. Credeţi că o fâşneaţă frumuşică şi săracă, de douăzeci de ani, care se distrează de vreo cinci-şase ani, mă înţelegeţi, distracţie pariziană, şi pe care mustăţile noastre au deprins-o şi au răsfăţat-o cu gustul sărutărilor, mai poate să facă vreo deosebire între un bărbat de treizeci de ani şi unul de şaizeci? Ei, aş, ce glumă bună! Câte nu vede una ca asta, trecută prin ciur şi prin dârmon! Iată, fac pariu că în fundul sufletului îi place mai mult, că realmente preferă un bătrân bancher unui domnişor spilcuit. Credeţi că ele gândesc ca Liverdy? Dar ce, parcă bărbaţii au aici vreo vârstă? Ei, dragul meu, noi ăştia întinerim încărunţind, şi cu cât albim mai mult, cu atât mai mult ni se şopteşte că suntem iubiţi, cu atât mai mult ni se oferă dovezi, şi cu atât mai mult o credem.

Se ridicară de la masă congestionaţi şi biciuiţi de alcool, gata să se avânte în orice aventură şi începură să delibereze asupra programului de urmat în acea seară; Bertin propuse circul, Rocdiane hipodromul, Maldant cabaretul Eden, iar Landa, Folies-Bergères, când un zgomot de viori acordate, uşor, îndepărtat, le ajunse la urechi.

— Ia te uită, azi e muzică la club? zise Rocdiane.

— Da, răspunse Bertin. Ce-ar fi să petrecem aici vreo zece minute înainte de a ieşi în oraş?

— Haideţi.

Traversară un salon, sala de biliard, o sală de joc şi ajunseră într-un fel de lojă ce domina galeria orchestrei. Cufundaţi în fotolii, patru domni aşteptau cu un aer de reculegere, în timp ce dedesubt, printre rândurile de scaune goale, alţi vreo doisprezece domni vorbeau, stând jos sau în picioare.

Dirijorul bătu uşor cu bagheta în pupitru; începură să cânte.

Olivier Bertin adora muzica, îi plăcea ca un narcotic. Ea îl făcea să viseze.

Imediat ce-l atingea valul sonor stârnit de instrumentele orchestrei se simţea transportat, cuprins de un fel de beţie a nervilor, iar trupul şi mintea îi deveneau incredibil de vibrante. Imaginaţia sa o lua razna, ca o nebună, îmbătată de melodie, în dulci visări şi reverii minunate. Cu ochii închişi, picioarele încrucişate şi braţele relaxate, asculta sunetele şi vedea lucruri ce-i treceau pe dinainte, dar şi prin suflet.

Orchestra executa o simfonie de Haydn, iar pictorul, de îndată ce-şi coborî pleoapele, revăzu aleile din Bois, mulţimea trăsurilor din jur şi, în faţa sa, în landou, pe contesă şi pe Annette. Le auzea vocile, le urmărea cuvintele, simţea legănarea trăsurii, respira aerul îmbibat de mirosul frunzelor.

Vorbindu-i, vecinul îi întrerupse de trei ori această viziune, dar ea se reconstitui de fiecare dată, la fel cum după o călătorie pe mare tangajul vaporului pare să reînceapă în nemişcarea patului.

Visul se extinse apoi, prelungindu-se într-un voiaj îndepărtat, cu cele două femei instalate mereu dinainte-i, când într-un vagon de tren, când la mesele unor hoteluri străine. Îl întovărăşiră astfel tot timpul cât dură muzica, de parcă datorită acelei plimbări în plin soare imaginea chipurilor lor s-ar fi imprimat în adâncul ochilor săi.

Un moment de tăcere, pe urmă vocile celorlalţi şi zgomotul scaunelor mişcate din loc alungară ceaţa visării; alături, cei patru prieteni dormitau, simulând cu naivitate o atenţie preschimbată în somn.

— Ei, ce facem mai departe? îi întrebă el, trezindu-i.

— Eu, răspunse Rocdiane, cu sinceritate, am chef să mai trag aici un pui de somn.

— Şi eu la fel, îl imită Landa.

Bertin se ridică.

— În cazul ăsta, mă întorc acasă. Mă simt cam obosit.

Dimpotrivă, se simţea plin de energie, dar dorea să plece de teama unuia din acele finaluri de seară, în jurul mesei de baccara de la club, pe care le cunoştea prea bine. Se întoarse deci acasă şi a doua zi după o noapte agitată care-l adusese în acea stare de activitate cerebrală caracteristică artiştilor, numită inspiraţie, se hotărî să nu iasă nicăieri şi să lucreze toată ziua.

A fost o zi minunată, una din acele zile de creaţie spontană, când ideea pare să coboare în degete şi să se fixeze singură pe pânză.

Cu uşile închise, izolat de lume, în liniştea casei sale interzisă acum altora, în pacea prietenoasă a atelierului, cu privirea limpede, spiritul lucid, dar efervescent şi vioi, Olivier gustă din fericirea dăruită numai artiştilor, de a-şi zămisli operele într-o mare bucurie. În timpul unor asemenea ore de lucru, nimic nu mai exista pentru el în afară de bucata de pânză pe care, sub mângâierea penelului, se înfiripa o imagine; în cursul acestor crize de fecunditate, încerca o senzaţie stranie şi binefăcătoare, de viaţă intensă, copleşitoare, ce i se împrăştia prin tot corpul, îmbătându-l. Seara, se simţi frânt, cuprins de o oboseală sănătoasă şi adormi legănat de gândul plăcut al dejunului din ziua următoare.

Acoperi masa cu flori şi le oferi musafirelor sale un meniu extrem de îngrijit, căci doamna de Guilleroy era o gurmandă rafinată; în ciuda scurtei, dar energicei lor rezistenţe, pictorul îşi sili invitatele să bea şampanie.

— Micuţa o să se îmbete, protestă contesa.

— Pentru numele lui Dumnezeu, trebuie să înceapă şi ea o dată, îi replică ducesa, indulgentă.

Revenind în atelier, convivii erau cam agitaţi, stimulaţi de acea veselie spumoasă care-ţi dă iluzia zborului, de parcă ţi-ar fi crescut aripi la picioare.

Având o şedinţă la Comitetul mamelor franceze, ducesa şi contesa trebuiau s-o ducă acasă pe fată, înainte de a se duce la sediul societăţii; Bertin se oferi să facă o plimbare şi s-o ducă până în bulevardul Malesherbes. Astfel, plecă împreună cu Annette.

— Să facem un ocol, spuse ea.

— Vrei să dăm o raită prin parcul Monceau? E un loc foarte plăcut. O să ne uităm la ţânci şi la guvernantele lor.

— Desigur, mi-ar face plăcere.

Ajunşi în strada Velasquez, trecură dincolo de grilajul aurit şi monumental ce slujeşte drept blazon şi intrare acestui parc elegant ca o bijuterie, care-şi etalează în centrul Parisului graţia artificială, verdele primăvăratec, înconjurat de o centură de rezidenţe princiare.

De-a lungul aleilor largi, ce-şi desfăşoară curbele savante străbătând peluzele şi pâlcurile de arbori, o mulţime de bărbaţi şi femei, aşezaţi pe scaune metalice, privesc defilarea trecătorilor, în timp ce pe potecile umbroase, înfundate sub pomi şi şerpuind ca nişte râuleţe, un grup de copii scormonesc nisipul, aleargă, sar coarda, sub ochii nepăsători ai bonelor sau cei grijulii ai mamelor. Copacii enormi, cu coroanele rotunjite ca nişte cupole monumentale din frunze, castanii impozanţi, cu crengile grele, pigmentate de ciorchini roşii sau albi, sicomorii distinşi, platanii decorativi, cu trunchiul savant torsionat, împodobesc largile pajişti ondulate în perspective seducătoare.

E cald, turturelele uguiesc prin frunziş şi se vizitează de la un vârf la altul, în timp ce vrăbiile se scaldă în curcubeiele cu care soarele luminează pulberea de apă

împrăştiată de stropitori pe iarba fină. Pe soclurile lor, statuile albe par fericite în mijlocul acestei vegetaţii plină de prospeţime. Un tânăr de marmoră îşi scoate din picior un spin invizibil, ca şi cum abia acum o clipă s-ar fi înţepat urmărind-o pe Diana care aleargă ceva mai încolo, îndreptându-se către lacul cel mic, încătuşat între boschetele unde se adăposteşte şi un templu ruinat.

Alte statui se îmbrăţişează, îndrăgostite şi reci, de-a lungul tufişurilor, sau visează, cuprinzându-şi genunchii cu braţele. O cascadă spumegă şi se rostogoleşte peste nişte stânci frumoase. Un copac, cioplit ca o coloană, susţine sfori de iederă; un mormânt afişează o inscripţie. Pilonii de piatră înălţaţi pe gazon nu izbutesc să evoce Acropolea, după cum nici acest părculeţ elegant nu trezeşte în minte imaginea pădurilor virgine.

Iată locul artificial, încântător, pe care orăşenii îl frecventează pentru a contempla florile de seră şi a admira, cum ar admira pe-o scenă spectacolul vieţii, această agreabilă reprezentaţie oferită de natura atât de frumoasă în plin centrul Parisului.

De ani de zile, Olivier Bertin venea aproape zilnic aici, uitându-se la pariziencele ce se mişcau pe alei ca în adevăratul lor cadru. „Este un parc făcut pentru toalete distinse, spunea el; aici, cei prost îmbrăcaţi te dezgustă”. Rătăcea ore întregi pe-acolo, cunoştea toate plantele şi pe toţi cei ce se plimbau de obicei prin parc.

Se plimba pe alei împreună cu Annette, cu privirile atrase şi înveselite de viaţa pestriţă şi agitată a grădinii.

— Vai, ce scump e! exclamă tânăra.

Se oprise să admire un băieţel cu bucle blonde, care-o fixa cu ochii săi albaştri, cu un aer uimit şi fermecat.

Apoi, trecu în revistă toţi copiii; plăcerea de a vedea aceste păpuşi vii şi împodobite, o făcea vorbăreaţă şi comunicativă.

Mergea cu paşi mici şi-i şoptea lui Bertin observaţiile sale sau reflecţiile privitoare la copilaşi, la mamele şi guvernantele lor. Puştii voinici îi smulgeau exclamaţii de

bucurie, iar cei palizi o umpleau de milă.

Bertin o asculta, amuzat de purtarea ei mai mult decât de cea a ţâncilor şi, fără să-şi uite meseria, murmură: „E delicios!”, gândind că ar trebui să picteze un tablou rafinat, un colţ de parc şi buchetul de bone, mame şi copii. Cum de nu se gândise, până acum, la asta?

— Îţi plac puştanii ăştia?

— Sunt adorabili.

Urmărind-o cum se uită la ei, îi intuia dorinţa de a-i lua în braţe, de a-i săruta, de a-i mângâia, o dorinţă carnală, duioasă, de viitoare mamă; şi se mira de instinctul nevăzut, ascuns în acest trup de fată.

Întrucât părea dispusă să vorbească, Olivier se interesă de preferinţele şi gusturile ei. Cu o naivitate plină de drăgălăşenie, ea îşi mărturisi speranţele de succes şi celebritate mondenă, îşi dori cai frumoşi, precizând că se pricepe la cai ca un adevărat geambaş, căci hergheliile ocupau o bună parte din fermele de la Roncières; cât priveşte alegerea unui viitor logodnic, problema i se părea la fel de uşor de rezolvat ca şi găsirea unui apartament în nenumăratele locuinţe libere din Paris.

Se apropiară de lacul pe care două lebede şi şase raţe pluteau fără grabă, la fel de curate şi de calme ca nişte păsări de porţelan şi trecură pe dinaintea unei femei tinere, aşezată pe un scaun, cu o carte deschisă pe genunchi şi cu ochii înălţaţi spre cer, cu sufletul pierdut în visare.

Încremenise acolo, ca o figurină de ceară. Urâtă, umilă, modest îmbrăcată – o fată care nu se gândeşte deloc să placă, poate o învăţătoare, visând transportată, furată de-un cuvânt sau de-o frază ce-i vrăjise inima. Târâtă de avântul speranţelor sale, continua, desigur, aventura începută în carte.

Bertin se opri, surprins.

— E frumos să-ţi laşi gândurile să rătăcească astfel, spuse el.

După ce-o depăşiră, se întoarseră fără ca ea să-i bage

în seamă, într-atâta îşi concentrase întreaga atenţie în urmărirea zborului îndepărtat al fanteziei sale.

— Ia spune, mititico, te-ar deranja dacă te-aş ruga să-mi pozezi de câteva ori?

— Nu, dimpotrivă!

— Priveşte-o bine pe această domnişoară care se plimbă printr-o lume ideală!

— Cea de pe scaun?

— Da. Ei bine, te vei aşeza şi tu la fel, pe un scaun, vei deschide o carte pe genunchi şi vei încerca s-o imiţi. Ai visat vreodată cu ochii deschişi?

— Desigur.

— La ce?

Încercă să-i smulgă o confesiune despre reveriile ei albastre; dar fata nu voia deloc să-i răspundă, îi deturna întrebările, contempla raţele care înotau după bucăţelele de pâine aruncate de o doamnă şi părea jenată, ca şi cum întrebarea ar fi atins în ea o coardă sensibilă.

Pentru a schimba subiectul, ea se apucă să-i povestească viaţa dusă la Roncières; îşi aminti de bunică-sa, căreia îi citea ceasuri întregi, cu voce tare, în fiecare zi, şi care trebuia să fie acum foarte singură şi foarte tristă.

Ascultând-o, pictorul se simţea uşor ca o pasăre şi vesel cum nu mai fusese nicicând. Tot ce auzea acum, toate micile, frivolele şi mediocrele detalii ale acelei existenţe simple, de fetişcană, îl amuzau şi-l interesau.

— Să ne aşezăm puţin, propuse el.

Găsiră loc chiar pe mal, iar cele două lebede veniră să plutească exact în faţa lor, sperând să primească ceva de mâncare.

Bertin simţea cum se trezesc în el amintirile, acele amintiri dispărute, înecate în uitare şi care revin brusc, câteodată, cine ştie din ce cauză. Se iveau, repede, de toate felurile, simultane, atât de numeroase încât îl încerca senzaţia unei mâini care i-ar scormoni mâlul memoriei.

Căută motivele acestei fierberi ce-i răscolea trecutul; o mai simţise, o mai remarcase de câteva ori, dar parcă mai puţin decât azi. Există totdeauna o cauză care determină asemenea evocări subite, o cauză materială simplă – un miros, adesea o adiere parfumată. De câte ori vreo rochie de femeie nu-i aruncase, în treacăt, o dată cu boarea parfumului ce se evaporă, un întreg ansamblu de amintiri legate de nişte evenimente de mult uitate! Pe fundul unor flacoane vechi, de toaletă, regăsise adeseori şi fragmente ale vieţii sale; toate mirosurile rătăcitoare, ale străzilor, câmpiilor, caselor, mobilelor, plăcute sau neplăcute, adierile calde ale serilor de vară, cele reci ale serilor de iarnă, îi reînviau totdeauna în suflet reminiscenţe îndepărtate, ca şi cum mirosurile ar fi păstrat în ele lucrurile moarte, îmbălsămate, aidoma aromelor ce conservă mumiile.

Oare iarba udă sau castanii în floare să fi dat astfel viaţă trecutului? Nu. Atunci ce? Ochilor să le datoreze oare alarma de-acum? Ce văzuseră ei? Nimic. Poate că una din persoanele întâlnite semăna cu vreun chip de odinioară şi, fără s-o fi recunoscut, deşteptase în el întâmplări trecute.

Nu era cumva de vină vreun sunet? Destul de des, un pian auzit din întâmplare, o voce necunoscută, ori chiar o flaşnetă cântând, într-o piaţă, o arie demodată, îl întineriseră brusc cu douăzeci de ani, umflându-i pieptul de o emoţie uitată.

Chemarea continua să răsune, fără încetare, insesizabilă, aproape iritantă. Din toate lucrurile aflate în preajmă-i, care anume îi reînvia astfel emoţiile stinse?

— E cam răcoare, să mergem, spuse el.

Se ridicară şi reîncepură să se plimbe.

Bertin îi privea pe săracii aşezaţi pe bănci, pentru care închirierea unui scaun însemna o cheltuială prea mare.

La rându-i, Annette îi observa şi ea; o neliniştea existenţa lor, chiar profesia lor şi se mira că având o înfăţişare atât de nenorocită, ei vin să lenevească astfel

în această frumoasă grădină publică.

Iar Olivier revenea, mai mult decât înainte, în trecut. I se părea că o muscă îi bâzâie în urechi şi i le umple cu zumzetul confuz al unor zile de mult apuse.

Văzându-l visând, tânăra îl întrebă:

— Ce-i cu dumneavoastră? Păreţi trist.

Un fior îi străbătu inima. Cine pronunţase acele cuvinte? Ea sau maică-sa? Nu mama cu vocea ei de acum, ci cu cea de altădată, atât de schimbată încât abia o recunoscuse.

— N-am nimic; prezenţa ta mă dispune cât nu-ţi închipui, eşti tare drăguţă şi mi-o reaminteşti pe maică-ta, răspunse el zâmbind.

Cum de nu remarcase mai curând ecoul straniu al vocii odinioară atât de familiare, ce ieşea acum dintre aceste buze tinere?

— Mai spune ceva, o rugă el.

— Despre ce?

— Spune-mi ce te-au învăţat profesoarele. Ţineai la ele?

Fata reîncepu să vorbească.

Iar el o asculta, cuprins de o tulburare crescândă, pândea, aştepta, în mijlocul frazelor acestei copile aproape străine inimii sale, un cuvânt, un sunet, un râs, ce păreau rămase în gâtlejul ei încă din vremea tinereţii mamei sale. Câteodată, anumite intonaţii îl făceau să se înfioare, uimit. Desigur, între cuvintele lor existau unele deosebiri, ale căror raporturi nu le remarcase de la început, astfel încât adesea nu mai semănau deloc; dar aceste deosebiri făceau cu atât mai izbitoare subitele redeşteptări ale glasului matern. Până acum, constatase numai asemănarea lor fizică, cu un ochi prietenesc şi curios, dar iată că misterul vocii renăscute le amesteca într-atâta încât întorcând capul pentru a n-o mai vedea pe Annette, se întreba uneori dacă nu cumva contesa era cea care-i vorbea astfel, în urmă cu doisprezece ani.

Apoi când, năucit de această evocare, se întorcea iar

spre ea, regăsea, întâlnindu-i privirea, ceva din acea slăbiciune pe care i-o strecurau în suflet ochii mamei sale, în primele momente ale iubirii lor.

Dăduseră de acum de trei ori ocol parcului, trecând de fiecare dată pe dinaintea aceloraşi persoane, aceloraşi bone, aceloraşi copii.

Acum, Annette studia clădirile care înconjoară grădina şi se interesa de numele celor ce locuiau în ele.

Voia să ştie totul despre toţi aceşti oameni, punea întrebări cu o curiozitate lacomă, părea că doreşte să-şi umple memoria-i de femeie cu informaţii şi-l asculta şi cu ochii, nu numai cu urechile, cu chipul luminat de dorinţa de a şti.

Ajungând la pavilionul care desparte cele două porţi de pe bulevardul exterior, Bertin observă surprins că se făcuse ora patru.

— Vai, trebuie să ne întoarcem, spuse el.

Se îndreptară, încet, spre bulevardul Malesherbes.

După ce se despărţi de Annette pictorul coborî către piaţa Concorde, pentru a face o vizită pe malul celălalt al Senei.

Fredona, îi venea să alerge, ar fi sărit cu plăcere peste bănci, atât de uşor se simţea. Parisu-i apărea strălucitor, mai frumos ca oricând. „Fără îndoială, gândea el, primăvara ne întinereşte pe toţi!”

Trăia unul din acele momente când sufletul, cuprins de efervescenţă, pricepe totul cu mai multă satisfacţie, când ochiul vede mai bine, culegând impresii mai vii şi mai limpezi, când omul gustă o bucurie aprinsă privind şi simţind, ca şi cum o mână atotputernică ar fi purces să reîmprospăteze toate culorile pământului, să însufleţească mişcările muritorilor şi să remonteze în noi, ca într-un ceas pe cale să se oprească, acţiunea senzaţiilor. Culegând cu privirea mii de detalii amuzante, Olivier, reflectă: „Şi când te gândeşti că există zile când nu găsesc subiecte de pictat!”

Şi îşi simţea mintea atât de liberă şi de clarvăzătoare,

încât întreaga sa operă artistică anterioară i se păru banală; pe loc concepu o manieră nouă de exprimare a vieţii, mai veridică şi mai originală. Îl cuprinse deodată dorinţa de a se înapoia acasă, de a lucra; se întoarse din drum şi se închise în atelier.

Dar de îndată ce se regăsi, singur, în faţa pânzei începute, ardoarea ce-i clocotise mai înainte în sânge se stinse brusc. Simţindu-se obosit, se lungi pe divan şi începu să viseze.

Genul de indiferenţă ferice în care trăia, acea nepăsare de bărbat mulţumit căruia aproape toate dorinţele îi sunt satisfăcute, i se scurgea încetişor din suflet, ca şi cum i-ar fi lipsit ceva. Îşi simţea casa goală şi atelierul pustiu. Privind în jur, i se păru că vede trecând umbra unei femei a cărei prezenţă îl desfăta. De foarte multă vreme nu mai trăise nerăbdarea îndrăgostitului ce aşteaptă sosirea unei amante, şi iată că, deodată, ştiind-o departe, o dorea lângă el, cuprins de o nerăbdare tinerească.

Amintindu-şi cât de mult se iubiseră, se înduioşa; regăsea, în vastul apartament ce-i adăpostise atât de des, nenumărate amintiri legate de ea, de gesturile ei, de cuvintele şi sărutările ei. Îi reveneau în minte anumite zile, ceasuri, clipe; parcă pluteau în juru-i, atingându-l, mângâierile ei de demult.

Se ridică, neputând să stea locului şi începu să umble, de colo-colo, gândindu-se pentru a nu ştiu câta oară că-n ciuda acestei legături ce-i umpluse existenţa, rămăsese foarte singur, mereu singur. După orele lungi de lucru, când privea în jur, ameţit, când bărbatul din el se trezea şi revenea la viaţă, nu vedea şi nu găsea la îndemâna vocii şi palmelor sale decât nişte pereţi. Neavând o femeie în casă şi neputând s-o întâlnească pe cea pe care-o iubea decât cu precauţii de hoţ, fusese silit să-şi târască ceasurile de inactivitate prin toate localurile publice unde se găsesc, adică unde se cumpără felurite mijloace de omorâre a timpului. Căpătase tabieturi, frecventa la zile fixe clubul, circul şi hipodromul, se

obişnuise să meargă la operă, adică să meargă cam peste tot numai pentru a nu se întoarce acasă, în casa în care ar fi rămas desigur bucuros dacă ar fi trăit alături de ea.

Pe vremuri, după anumite ceasuri de dragoste pătimaşă, suferise îngrozitor din cauza imposibilităţii de a o lua şi de a o păstra alături de el; mai târziu, când pasiunea i se mai potolise, acceptase fără să se mai revolte, despărţirea, împreună cu libertatea pe care aceasta i-o oferea; acum, o regreta din nou, ca şi cum ar fi reînceput s-o iubească.

Astfel, această întoarcere a dragostei îl cotropi brusc, aproape fără motiv, poate pentru că era frumos afară, ori pentru că nu de mult reauzise vocea întinerită a femeii iubite. Cât de puţin trebuie pentru a umple de emoţie inima unui bărbat, a unui bărbat care îmbătrâneşte, la care amintirea se transformă în regret!

Ca şi altădată, creştea în el nevoia de a o revedea, pătrunzându-i în suflet şi-n trup ca o febră; iar Olivier începu să se gândească la ea, aproape ca un tânăr îndrăgostit, exagerându-i calităţile şi exaltându-se, dorind-o astfel cu atât mai intens; apoi, deşi o văzuse chiar în cursul dimineţii, se hotărî să meargă la ea în aceeaşi seară, pentru a bea împreună o ceaşcă de ceai.

Orele-i părură prea lungi; îndreptându-se spre casa din bulevardul Malesherbes, îl cuprinse o teamă apăsătoare că n-o va găsi şi că va fi silit să petreacă şi această seară singur, aşa cum petrecuse atâtea altele.

Dar la întrebarea: „Contesa-i acasă?”, lacheul îi răspunse: „Da, domnule,” ceea ce-l umplu de bucurie.

— Tot eu sunt, spuse el pe un ton jovial, apărând în pragul salonaşului; aici, cele două femei lucrau sub abajururile roz ale unei lămpi englezeşti, din metal, cu două braţe, susţinută de o tijă lungă şi subţire.

— Dumneata? Mă bucur! exclamă contesa.

— Da, eu. M-am simţit foarte singur şi am venit...

— Ce drăguţ!

— Aşteptaţi pe cineva?

— Nu... dar... parcă poţi să ştii?

Olivier se aşeză, privind cu un dispreţ evident împletitura din lână groasă, cenuşie, la care lucrau amândouă, pline de însufleţire, servindu-se de nişte andrele lungi, de lemn.

— Ce lucraţi? întrebă el.

— Nişte cuverturi.

— Pentru săraci?

— Bineînţeles.

— Sunt foarte urâte.

— Sunt foarte călduroase.

— Posibil, dar arată foarte urât, mai ales într-un apartament Ludovic al XV-lea, unde totul mângâie ochiul. Dacă nu de dragul săracilor, măcar de dragul prietenilor ar trebui să faceţi pomeni mai elegante.

— Doamne, bărbaţii ăştia! spuse contesa, ridicând din umeri. Acum, peste tot se confecţionează asemenea cuverturi.

— Ştiu, dragă prietenă, o ştiu chiar prea bine. Nu mai poţi face seara o vizită fără să vezi târându-se pe cele mai frumoase toalete şi pe mobilele cele mai cochete astfel de zdrenţe. În primăvara asta bântuie un soi de filantropie de prost-gust.

Pentru a verifica dacă are dreptate, contesa întinse împletitura la care lucra pe scaunul îmbrăcat în mătase, de lângă ea, apoi conveni cu indiferenţă:

— Da, e într-adevăr urâtă.

Şi reîncepu să lucreze. Cele două capete, aproape lipite, aplecate sub braţele îngemănate ale lămpii, primeau pe păr un jet de lumină roşietică, ce se împrăştia pe carnea obrajilor, pe rochiile şi pe mâinile lor în mişcare; îşi priveau opera cu atenţia degajată şi permanentă caracteristică femeilor obişnuite cu această activitate a degetelor, pe care ochiul o urmăreşte, fără a se gândi la ceea ce fac.

În cele patru colţuri ale încăperii, alte patru lămpi din porţelan chinezesc, instalate pe nişte coloane vechi, din

lemn aurit, răspândeau asupra tapiseriilor o lumină dulce şi uniformă, atenuată de abajururile de dantelă aşezate deasupra globurilor.

Bertin luă un scaun foarte jos, un fotoliu pitic pe care reuşea, cu chiu cu vai, să se aşeze, dar care-i plăcuse totdeauna pentru discuţiile purtate cu contesa, căci astfel stătea aproape la picioarele ei.

— Aţi făcut azi o plimbare lungă cu Nane, prin parc...

— Da. Am stat de vorbă ca nişte vechi prieteni. Ţin mult la fata dumneavoastră. Vă seamănă în toate privinţele. Când pronunţă anumite fraze, parcă v-aţi fi uitat vocea în gura ei.

— Soţul meu mi-a spus-o adeseori.

Le privea cum lucrează, scăldate în lumina lămpilor, iar gândul ce-l făcea de multe ori să sufere, ce-l necăjise chiar azi, amintirea apăsătoare a locuinţei sale pustii, încremenite, tăcute, veşnic rece, îl întristă ca şi cum abia acum şi-ar fi înţeles pentru prima oară aşa cum trebuie izolarea.

Oh, cât de mult ar fi vrut să fie soţul acestei femei, şi nu amantul ei! Pe vremuri, proiecta s-o răpească, să i-o ia acelui bărbat, să i-o fure. Astăzi, era gelos pe el, pe soţul înşelat care era instalat lângă ea pentru totdeauna, în rutina casei sale, dezmierdat de prezenţa ei. Privind-o, îşi simţea inima plină de vechi amintiri renăscute, pe care-ar fi vrut să i le spună. Într-adevăr, o mai iubea, poate chiar ceva mai mult, oricum mult mai mult azi decât crezuse în ultima vreme; iar nevoia de a-i mărturisi această întinerire a iubirii sale, de care ea va fi desigur foarte satisfăcută, îl făcea să dorească expedierea fetei la culcare, cât mai repede cu putinţă.

Obsedat de dorinţa de a rămâne singur cu ea, de a se apropia şi de a-şi culca fruntea pe genunchii ei, de a-i cuprinde mâinile, făcând-o să scape cuvertura săracului, andrelele de lemn şi ghemul de lână, ce s-ar rostogoli sub vreun scaun, cât i-ar permite firul desfăşurat, Olivier privea mereu ceasul, nu mai vorbea deloc şi se gândea că

realmente este o mare greşeală să deprinzi fetele să-şi petreacă seara împreună cu cei mai în vârstă.

Un zgomot de paşi tulbură liniştea salonului alăturat şi lacheul băgând capul pe uşă, anunţă:

— Domnul de Musadieu.

Bertin avu o uşoară tresărire de furie, repede înfrânată şi când strânse mâna inspectorului de la Departamentul Artelor, simţi dorinţa de a-l lua de umeri şi de a-l arunca afară.

Musadieu era plin de noutăţi: ministrul urma să cadă şi se vorbea de un scandal, în legătură cu marchizul de Rocdiane. Privind-o pe fată, el adăugă:

— O să vă relatez asta mai târziu.

Contesa îşi înălţă privirea spre pendulă şi constată că s-a făcut ora zece.

— E timpul să te culci, îi spuse fetei.

Fără să răspundă, Annette îşi împături lucrul, înfăşură firul de lână pe ghem, îşi sărută mama pe obraz, întinse mâna celor doi musafiri şi plecă grăbită, alunecând parcă fără a agita, în trecere, aerul încăperii.

— Ei, ce-i cu scandalul acela? întrebă contesa, după ieşirea fetei.

Se spunea că marchizul de Rocdiane, despărţit prin bună înţelegere de soţia sa care-i plătea o rentă considerată de el drept insuficientă, găsise un mijloc sigur şi original pentru a o obliga s-o dubleze. Urmărită, din ordinul său, marchiza se lăsase surprinsă în flagrant delict şi trebuise să răscumpere, printr-o rentă nouă, procesul-verbal întocmit de către comisarul de poliţie.

Curioasă, contesa-l asculta, cu mâinile nemişcate, ţinând pe genunchi lucrul întrerupt.

Bertin, pe care după plecarea fetei prezenţa lui Musadieu îl exaspera, se supără şi afirmă, cu indignarea omului care ştie, dar care n-a vrut să pomenească nimănui de o asemenea calomnie, că afirmaţia nu era decât o minciună odioasă, una din acele bârfeli neruşinate cărora nişte oameni cu educaţie n-ar trebui să

le dea niciodată ascultare şi să le repete. În picioare, sprijinit de şemineu, el manifesta o supărare crescândă, iritat ca omul dispus să facă din povestea discutată o problemă personală.

Rocdiane îi era prieten şi, chiar dacă în unele cazuri ĺ s-a putut reproşa uşurinţa, nu putea fi acuzat, şi nici măcar bănuit, de vreo acţiune realmente suspectă. Surprins şi încurcat, Musadieu se apăra, dădea înapoi, se scuza.

— Permiteţi, spunea el, am auzit povestea asta chiar adineauri, la ducesa de Mortemain.

— Cine v-a relatat-o? Vreo femeie, desigur, rânji Bertin.

— Nu, nicidecum; marchizul de Farandal.

— Asta nu mă miră din partea lui! răspunse pictorul, crispându-se.

Pentru o clipă, în cameră se aşternu tăcerea. Contesa reîncepu să lucreze.

— Ştiu sigur că acuzaţia e falsă, reluă Olivier, pe un ton ceva mai calm.

De fapt nu ştia nimic, auzind acum pentru prima oară de această aventură.

Simţind că situaţia-i primejdioasă, Musadieu îşi pregăti retragerea; tocmai spunea că trebuie să plece, pentru a face o vizită familiei Corbelle, când apăru contele de Guilleroy, care se întorcea de la un dineu luat în oraş.

Copleşit, Bertin se aşează din nou, pierzând nădejdea să se mai poată debarasa acum şi de soţ.

— Aţi aflat de marele scandal despre care vorbeşte toată lumea astă-seară? întrebă contele.

Cum nimeni nu-i răspunse, el reluă:

— Se pare cu Rocdiane şi-a surprins nevasta în flagrant delict şi o face să plătească foarte scump această lipsă de discreţie.

Atunci Bertin, adoptând un aer dezolat, cu vocea şi gesturile pătrunse de durere, punând o mână pe genunchiul lui Guilleroy, repetă în termeni amicali şi prevenitori tot ce păruse adineauri să-i arunce în obraz lui Musadieu.

Iar contele, pe jumătate convins, necăjit de faptul că repetase în mod uşuratic un lucru îndoielnic şi poate compromiţător, îşi pledă ignoranţa şi nevinovăţia. Într-adevăr, se răspândesc atâtea poveşti false şi răuvoitoare!

Dintr-o dată, toţi căzură de acord asupra faptului că lumea acuză, bănuieşte şi calomniază cu o uşurinţă deplorabilă. Şi timp de cinci minute, cei patru părură convinşi că toate şoaptele conţin numai minciuni, că soţiile n-au niciodată amanţii de care-s bănuite, că bărbaţii nu comit niciodată infamiile ce li se atribuie, şi că aparenţele sunt la urma urmei mult mai urâte decât fondul.

Bertin, care de la sosirea lui Guilleroy încetase să-l mai deteste pe Musadieu, îi adresă acestuia cuvinte măgulitoare şi-i alese subiectele preferate, deschizând robinetul întregii sale elocvenţe. Şi contele părea mulţumit, socotindu-se omul ce poartă pretutindeni cu el împăcarea şi cordialitatea.

Păşind neauziţi pe covoarele groase, doi servitori aduseră măsuţa de ceai, pe care apa clocotindă aburea într-un frumos aparat strălucitor, sub flacăra albăstrie a unei lămpi cu spirt.

Contesa se sculă, prepară băutura caldă cu ceremonialul şi precauţiile deprinse de la ruşi, apoi îi oferi o ceaşcă lui Musadieu, alta lui Bertin şi reveni cu nişte farfurioare pe care se aflau sandvişuri cu pateu de ficat şi prăjituri făcute după reţete austriece şi englezeşti.

Apropiindu-se de măsuţa cu rotile pe care se mai aliniau siropuri, lichioruri şi pahare, contele prepară un grog, apoi se strecură în camera alăturată şi se făcu nevăzut.

Stânjenit iarăşi de prezenţa lui Musadieu, Bertin simţi cum îl cuprinde din nou dorinţa de a-l sili să plece pe acest indezirabil care perora plin de vervă, distribuia anecdote, repeta fel de fel de zvonuri, sau născocea altele. Pictorul consulta necontenit pendula, ale cărei limbi se apropiau de miezul nopţii. Contesa-i observă

privirile, înţelese că el dorea să-i vorbească şi, cu îndemânarea caracteristică femeilor de lume, capabile să schimbe cu abilitate, prin nuanţe imperceptibile, tonul unei discuţii şi atmosfera unui salon, dând de înţeles, fără a o afirma deschis, că trebuie să rămâi sau să pleci, ea răspândi, ca şi cum ar fi deschis o fereastră, o anumită răceală în jur numai prin atitudine, prin expresia feţei şi plictiseala din ochi.

Musadieu simţi acest curent de aer ce-i îngheţa gândurile şi, fără să se întrebe de ce, dori deodată să se ridice şi să plece.

Din politeţe, Bertin îl imită. Cei doi bărbaţi se retraseră împreună, traversând cele două saloane, urmaţi de contesă care continua să discute cu pictorul. Ea-l reţinu în pragul anticamerei, pentru o explicaţie oarecare, în timp ce Musadieu, ajutat de un valet, îşi îmbrăca paltonul. Cum doamna de Guilleroy continua să-i vorbească lui Bertin, după ce aşteptă câteva secunde dinaintea uşii în josul scării, menţinută deschisă de către celălalt valet, inspectorul se decise să iasă singur, pentru a nu mai sta în picioare în faţa unui servitor.

În spatele lui, uşa fu închisă încetişor, iar contesa se adresă pictorului, cu o dezinvoltură perfectă:

— Dar, de fapt, de ce plecaţi atât de repede? Nu-i încă nici douăsprezece. Mai rămâneţi câteva minute.

Intrară împreună în salonaş.

— Doamne, cât m-a agasat animalul ăla! spuse Olivier de îndată ce se aşezară.

— Şi de ce, mă rog?

— Parcă-mi răpea un pic din tine.

— Oh, nu prea mult.

— Poate, dar mă incomoda.

— Eşti gelos?

— Nu-i obligatoriu să fii gelos, pentru a constata că cineva te deranjează.

Îşi reluase fotoliul cel scund şi, instalat acum foarte aproape de ea, se apucă să frământe între degete stofa

rochiei, mărturisindu-i ce suflu fierbinte îi trecuse toată ziua prin inimă.

Ea îl asculta surprinsă, fermecată, plimbându-şi alene degetele prin părul lui cărunt, mângâindu-l încetişor, ca pentru a-i mulţumi.

— Cât aş dori să trăiesc alături de tine! exclamă el.

Se gândea mereu la acel soţ culcat, dormind desigur într-o cameră alăturată, şi reluă:

— De fapt, numai căsătoria poate uni realmente două fiinţe.

— Bietul de tine, murmură contesa, cuprinsă de milă faţă de el dar şi faţă de ea însăşi.

Pictorul îşi lipi obrazul de genunchii ei şi o privi cu tandreţe, cu o tandreţe uşor melancolică, uşor îndurerată, mai puţin febrilă decât mai înainte, când fiica, soţul şi Musadieu îl despărţeau de ea.

Continuând să-şi plimbe degetele uşoare prin părul lui şi zâmbind, contesa îi spuse:

— Doamne, cum ai albit! Ultimele fire negre au dispărut!

— Da, ştiu, merge repede...

Femeia se temu că l-a întristat.

— Lasă, la drept vorbind încă din tinereţe ai fost cărunt. De când te ştiu, erai tărcat.

— Adevărat.

Pentru a îndepărta complet unda de tristeţe pe care o stârnise, ea se aplecă, îi cuprinse capul în palme şi-i depuse pe frunte câteva din acele sărutări lungi şi pline de dragoste ce par să nu aibă sfârşit.

Apoi se priviră, încercând să-şi descopere reciproc în fundul ochilor reflexul afecţiunii ce-i unea.

— Tare-aş vrea să petrec o zi întreagă împreună cu tine, şopti el. Se simţea agitat, într-un chip obscur, de o inexprimabilă nevoie de intimitate.

Cu puţin timp înainte, crezuse să plecarea celorlalţi ar fi deajuns pentru a-şi realiza dorinţa aceea trezită în el încă de dimineaţă; iar acum, când rămăsese în sfârşit singur

cu iubita, când simţea pe frunte căldura palmelor ei şi pe obraz, prin rochie, căldura trupului ei, se regăsea pradă aceleiaşi tulburări, aceleiaşi nevoi de dragoste neştiută şi fugară.

În clipele ce urmară, îşi imagină că poate în afara acestei case, într-o pădure unde ar fi absolut singuri, fără nimeni în jur, neliniştea din suflet i-ar putea fi diminuată şi calmată.

— Doamne, ce copil eşti! Doar ne vedem aproape zilnic, răspunse ea.

Olivier o imploră să găsească mijlocul de a merge să ia prânzul cu el, undeva prin împrejurimile Parisului, aşa cum făcuseră pe vremuri, de vreo patru-cinci ori.

Ea îşi manifestă mirarea faţă de acest capriciu atât de greu de realizat acum, când i se întorsese fiica.

Promise c-o să încerce, totuşi, de-ndată ce soţul ei va pleca la Ronces, ceea ce nu se va întâmpla decât după vernisajul din sâmbăta următoare.

— Când te mai pot vedea? întrebă el.

— Mâine seară, la familia Corbelle. Pe urmă, treci pe-aici joi, pe la trei, dacă eşti liber; mi se pare că vineri urmează să mâncăm amândoi, la ducesă.

— Da, perfect.

Se ridică.

— La revedere.

— La revedere, dragul meu.

Olivier rămase în picioare, neputându-se hotărî să plece, căci nu găsise aproape nimic din cele ce venise să-i spună, iar mintea-i era plină de lucruri neexprimate, umflată de vagi efuziuni ce nu ieşiseră la lumină.

— La revedere, repetă el, apucându-i mâinile.

— Cu bine, dragule.

— Te iubesc.

Ea-i aruncă unul din acele zâmbete prin care o femeie arată unui bărbat, într-o clipă, tot ceea ce i-a dăruit.

— La revedere, repetă el pentru a treia oară, cu inima încordată, şi plecă.

IV

S-AR FI ZIS CĂ-N ZIUA ACEEA toate trăsurile Parisului veniseră în pelerinaj la Palatul Industriei. Încă de la nouă dimineaţa, ele mişunau pe toate străzile, pe bulevarde şi poduri, spre această hală destinată artelor plastice, unde întregul Paris artistic invită întregul Paris monden să asiste la vernisajul a trei mii patru sute de tablouri.

Mulţimea ce formase cozi se înghesuia la intrări; apoi, dispreţuind sculptura, urca imediat spre galeriile de pictură. Chiar în timp ce urcau treptele, oamenii ridicau ochii către pânzele expuse de-a lungul scării, unde se atârnă de obicei picturile de vestibul; era vorba fie de opere de dimensiuni neobişnuite, fie de opere care nu putuseră fi refuzate. În Salonul Pătrat, mişuna o lume efervescentă şi zgomotoasă. Pictorii, în reprezentaţie de dimineaţă până seara, erau uşor de recunoscut după gesturile autoritare, agitaţia şi vocile lor sonore. Se apucau să-şi târâie prietenii, trăgându-i de mânecă, spre anumite tablouri pe care le arătau cu degetul întins, însoţind gestul de exclamaţii şi o mimică energică, de experţi. Erau de tot soiul: unii înalţi cu părul lung, purtând pălării moi, negre sau gri, de forme indescriptibile, largi şi rotunjite, ca nişte acoperişuri, cu boruri lăsate ce le umbreau tot pieptul. Alţii erau scunzi, dinamici, subţirei sau îndesaţi, cu gâtul înfăşurat într-un fular, îmbrăcaţi cu vestoane sau vârâţi în acele ciudate costume specifice studenţilor de la Arte Plastice.

Se mai găseau acolo şi pictori aparţinând clanului

artiştilor de bulevard, eleganţi, gomoşi, ori clanului academic, corecţi, împodobiţi cu rozetele roşii ale decoraţiilor enorme sau microscopice, conform concepţiei fiecăruia despre eleganţă şi bun gust, ori clanului pictorilor burghezi asistaţi de familii care-şi înconjurau tatăl ca un cor triumfal.

Pe cele patru panouri uriaşe, pânzele admise la locul de onoare al Salonului Pătrat atrăgeau încă de la intrare privirile, prin strălucirea tonurilor şi scânteierea ramelor, prin violenţa şi prospeţimea culorilor lăcuite, însufleţite, orbitoare sub lumina brutală ce cădea de sus.

Chiar în faţa intrării se afla portretul preşedintelui Republicii, în timp ce pe un alt perete, un general cu pieptul acoperit de aur, cu o pălărie de pene de struţ şi cu pantaloni din postav roşu, se învecina cu nişte nimfe complet goale, adăpostite sub sălcii, şi cu o navă în pericol, aproape înghiţită de un val. Un episcop de pe timpuri excomunicându-l pe un rege barbar, o stradă din Orient acoperită de cadavrele ciumaţilor şi umbra lui Dante în excursie prin infern, atrăgeau şi captivau privirile prin irezistibila lor violenţă de expresie.

În încăperea imensă se mai vedeau o şarjă de cavalerie, tiraliori într-o pădure, vaci la păşunat, doi seniori din secolul trecut duelându-se la un colţ de stradă, o nebună aşezată pe o piatră, un preot împărtăşind un muribund, ţărani la secerat, râuri, un apus de soare, un clar de lună, în sfârşit eşantioane din tot ce se face, fac şi vor face pictorii până la sfârşitul lumii.

În mijlocul unui grup de confraţi celebri, membri ai Academiei şi ai juriului, Olivier se antrenase într-un schimb de opinii. Îl chinuia o senzaţie de indispoziţie, de nelinişte, cu privire la tabloul expus de el, al cărui succes nu-l simţea, în ciuda felicitărilor pline de curtenie.

Se precipită spre intrare, unde apăruse ducesa de Mortemain.

— Contesa n-a sosit încă? întrebă aceasta.

— N-am văzut-o.

— Dar domnul de Musadieu?

— Nici pe el.

— Îmi promisese să mă aştepte, la ora zece, în capătul scării, pentru a mă conduce prin expoziţie.

— Îmi permiteţi să-l înlocuiesc, ducesă?

— Nu, nu. Prietenii au nevoie de dumneata. Oricum ne revedem ceva mai târziu, căci sper să luăm dejunul împreună.

Musadieu se apropie în fugă. Fusese reţinut la sculptură câteva minute, se scuză el, abia trăgându-şi sufletul.

— Pe-aici, ducesă, pe-aici, începem din dreapta.

Abia dispăruseră într-un vârtej de capete când intră contesa de Guilleroy la braţ cu fiică-sa, căutându-l cu privirile pe Olivier.

El le zări şi se apropie de ele, salutându-le.

— Doamne, cât sunteţi de frumoase! Zău, Nanette devine tot mai frumoasă. În opt zile s-a schimbat mult.

O scrută cu ochii săi pătrunzători, adăugând:

— Liniile sunt mai dulci, mai topite, tenul mai luminos. De-acum este mult mai puţin fetiţă şi mult mai pariziancă.

Apoi reveni brusc la marele eveniment al zilei.

— Să începem din dreapta, ca s-o întâlnim pe ducesă.

Contesa, la curent cu toate problemele picturii şi preocupată ca un expozant, se interesă:

— Ce se spune?

— Salonul pare reuşit. Un Bonnat remarcabil, două excelente Carolus Duran, un Puvis de Chavannes admirabil, un Roll uimitor, foarte nou, un Gervex de mare fineţe, şi mulţi alţii, Beraud, Cazin, Duez, în sfârşit o grămadă de lucrări bune.

— Dar dumneata? întrebă ea.

— Mi se fac complimente, dar nu-s mulţumit.

— Dumneata nu eşti mulţumit niciodată.

— Ba da, uneori. Dar azi cred sincer că am dreptate.

— De ce?

— Nu ştiu nici eu.

— Hai să vedem...

Când ajunseră în faţa tabloului – două ţărăncuţe scăldându-se într-un râuleţ – un grup se oprise şi-l admira. Faptul o bucură pe contesă, care-i şopti:

— Dar e delicios, e o adevărată bijuterie! E cel mai bun lucru pe care l-ai făcut vreodată.

Olivier se lipi de ea, îndrăgostit, recunoscător pentru fiecare cuvânt ce-i alina suferinţa, ca un pansament pus pe-o rană. Îi fulgerau prin minte argumente menite să-l convingă că ea are dreptate, că vede desigur just cu ochii ei inteligenţi, de pariziancă. Pentru a-şi alunga propriile temeri, Olivier uită că de doisprezece ani el e cel care-i reproşează tocmai faptul că admiră exagerat de mult dulcegăriile, delicateţea elegantă, sentimentalismul, nuanţele bastarde ale modei, şi niciodată arta, arta adevărată, pură, eliberată de ideile, tendinţele şi prejudecăţile mondene.

„Să vedem şi restul”, spuse el şi le antrenă mai departe. Le plimbă vreme îndelungată, din sală în sală, arătându-le pânzele, explicându-le subiectele, simţindu-se foarte fericit alături de ele, prin ele.

— Cât e ceasul? întrebă deodată contesa.

— Douăsprezece şi jumătate.

— Oh, repede la masă! Cred că ducesa ne şi aşteaptă la Ledoyen, unde m-a împuternicit să vă aduc, în cazul când n-o mai întâlnim prin expoziţie.

Instalat în mijlocul unui pâlc de pomi şi arbuşti, restaurantul vibra ca un stup prea plin. Un zumzet confuz de voci, chemări, clinchete de pahare şi farfurii zbura în jurul lor izbucnind afară prin toate uşile şi ferestrele larg deschise. Mesele, îngrămădite, încercuite de oameni care tocmai mâncau, erau răspândite în şiruri lungi pe terasele învecinate, de-o parte şi de alta a trecerii înguste pe unde chelnerii goneau, asurziţi, înnebuniţi, ţinând deasupra capetelor platouri, încărcate cu peşte, fructe şi carne.

Sub galeria circulară, bărbaţii şi femeile formau o aglomeraţie ce părea o magmă vie. Toţi râdeau, strigau,

beau şi mâncau, înveseliţi de vinuri şi cuprinşi de acea bună dispoziţie care se pogoară asupra Parisului, în anumite zile, o dată cu soarele.

Contesa, Annette şi Bertin fură conduşi de un chelner în salonul de sus, rezervat, unde-i aştepta ducesa.

Intrând acolo, pictorul îl zări, alături de mătuşa sa, pe marchizul de Farandel care zâmbea curtenitor, întinzând braţele pentru a primi umbrelele şi mantourile contesei şi Annettei. Scena îl dezgustă în asemenea măsură, încât simţi deodată dorinţa de a rosti cuvinte jignitoare şi brutale.

Ducesa explică întâlnirea cu nepotul şi plecarea lui Musadieu, ce-l însoţea pe ministrul Artelor; iar Bertin, la gândul că acest domnişor de marchiz se va căsători cu Annette, că pentru ea venise acolo, că o şi privea ca pe o femeie menită patului său, fu cuprins de enervare şi revoltă, ca şi cum i s-ar fi ignorat drepturile, nişte drepturi sacre şi misterioase.

De îndată ce se instalară la masă, marchizul, aşezat alături de fată începu să se ocupe de ea cu aerul amabil al bărbatului autorizat să o curteze.

Arunca priviri curioase, ce-i păreau pictorului prea îndrăzneţe şi pătrunzătoare, zâmbete aproape tandre şi satisfăcute, uzând de o galanterie familiară şi totodată oficială. În purtările şi cuvintele sale apărea de-acum o hotărâre adoptată, ca anunţul unei viitoare luări în stăpânire.

Ducesa şi contesa păreau să ocrotească şi să aprobe această postură de pretendent şi schimbau între ele priviri complice.

De îndată ce terminară masa, se întoarseră la Expoziţie. Înghesuiala era atât de mare, încât părea cu neputinţă să mai poată intra cineva. Înăuntru, în săli, căldura emanată de mulţimea de privitori şi mirosul fad al rochiilor şi costumelor ude de transpiraţie, dădeau naştere unei atmosfere greţoase şi apăsătoare. Nu se mai uitau la tablouri, ci la feţe şi toalete; toţi îşi căutau

cunoscuţii; uneori, străbătută ca de o undă de energie, mulţimea îngrămădită se desfăcea o clipă, pentru a lăsa să treacă scara dublă, înaltă, a lustruitorilor de tablouri, care strigau:

— Doamnelor şi domnilor, atenţiune!

Peste cinci minute, contesa şi Olivier se pomeniră despărţiţi de ceilalţi. El voi să-i caute dar ea îl opri, sprijinindu-se de braţul lui.

— Nu-i mai plăcut în doi? Lasă-i, oricum am convenit ca dacă ne pierdem unii de alţii, să ne reîntâlnim la ora patru, la bufet.

— Aşa e, spuse el.

Dar era obsedat de gândul că marchizul o însoţeşte pe Annette, că el continuă desigur s-o curteze cu rafinament şi că se învârte în juru-i, cu înfumurarea sa galantă.

— Mă mai iubeşti? murmură contesa.

— Da, sigur că da, răspunse el cu un aer preocupat. Şi se strădui, pe deasupra capetelor celorlalţi să descopere pălăria cenuşie a domnului de Farandal.

Simţindu-l neatent şi voind să-i întoarcă gândurile către ea, contesa reluă:

— De-ai şti cât de fermecător mi s-a părut tabloul pe care l-ai expus acum! E capodopera ta.

Olivier zâmbi, uitând deodată de tineri, pentru a nu-şi mai reaminti decât de neliniştea ce-l chinuise dimineaţă.

— Găseşti într-adevăr că...?

— Da, îl prefer oricărui altuia.

— Mi-a dat destulă bătaie de cap.

Cu vorbe drăgăstoase, ea îl îmbrobodi din nou, ştiind prea bine, şi nu de ieri, de azi că nimic n-are mai multă influenţă asupra unui artist decât măgulirea tandră şi continuă. Captivat, înviorat, încântat de aceste cuvinte atât de plăcute, el se porni iar să vorbească, văzând-o şi auzind-o numai pe ea în această viermuială plutitoare.

Dornic să-i mulţumească cumva, Olivier îi murmură la ureche:

— Am o poftă nebună să te sărut.

Cuprinsă de o emoţie fierbinte, contesa ridică spre el ochii strălucitori şi-şi repetă întrebarea:

— Vasăzică, tot mă mai iubeşti?

Iar pictorul îi răspunse cu tonul pe care ea îl dorea, şi nu-l auzise mai înainte:

— Da, te iubesc, scumpa mea Any.

— Treci cât mai des să mă vezi, serile, şopti ea. Acum, c-o am pe Annette aici, o să ies destul de rar din casă.

De când simţea în el această surprinzătoare redeşteptare a dragostei, o însufleţea o mare bucurie. Pe măsura ce Olivier se liniştea, o dată cu încărunţirea şi trecerea anilor, se temuse tot mai puţin că l-ar putea seduce o altă femeie, dar îi era o frică îngrozitoare ca nu cumva, sătul de singurătate, el să se căsătorească. Această frică veche creştea fără încetare, făcând-o să conceapă combinaţii irealizabile, menite să-l reţină alături de ea cât mai mult cu putinţă, pentru ca el să nu-şi mai petreacă serile atât de lungi în tăcerea rece a locuinţei sale pustii. Neputând să-l atragă şi să-l reţină la nesfârşit, ea îi sugera felurite distracţii; îl trimitea la teatru, îl împingea în societate, prefera să-l ştie printre femei decât în tristeţea copleşitoare a apartamentului său.

Contesa dădu glas gândului ce-o măcina pe ascuns.

— Ah, de-aş putea să te ţin tot timpul lângă mine, cum te-aş mai răsfăţa! Promite-mi c-o să vii foarte des, căci eu n-o să mai ies deloc în oraş.

— Îţi promit.

— Mamă, murmură o voce la urechea ei.

Contesa tresări, întorcându-se brusc. Annette, ducesa şi marchizul li se alăturau chiar în clipa aceea.

— S-a făcut patru, sunt foarte obosită şi aş dori să plec, spuse ducesa.

— Şi eu plec, nu mai pot, o imită contesa.

Ajunseră la scara interioară care porneşte din galeriile unde se aliniază acuarelele şi desenele şi domină imensa grădină acoperită cu sticlă unde-s expuse operele sculptorilor.

De pe platforma acestei scări, se putea cuprinde cu privirea, de la un capăt la altul, sera uriaşă, plină de statuile înşirate pe poteci în jurul pâlcurilor de arbuşti verzi, ridicându-se pe deasupra mulţimii ce acoperea solul aleilor, cu vălul său negru şi mişcător. Bucăţile de marmoră ţâşneau din această cascadă întunecată de umeri şi pălării, perforând-o în mii de locuri şi erau atât de albe încât păreau luminoase.

În timp ce Bertin saluta doamnele la ieşirea din Expoziţie, contesa de Guilleroy îl întrebă, cu voce foarte scăzută:

— Deci vii astă-seară?

— Desigur.

Pictorul se întoarse apoi în Expoziţie, pentru a diseca, împreună cu confraţii, impresiile zilei.

Sculptorii şi pictorii se aţineau, în grupuri, în jurul statuilor şi la bufet; discutau aprins, ca-n fiece an, susţinând sau atacând aceleaşi idei, cu aceleaşi argumente, despre unele opere aproape identice cu cele din anii trecuţi. Olivier, care de obicei se anima în asemenea dispute, fiind specializat în replici şi atacuri deconcertante şi având o reputaţie de teoretician spiritual de care era mândru, se agită mult, dornic să se pasioneze; însă răspunsurile pe care le dădea, din obişnuinţă, nu-l interesau mai mult decât cele pe care le primea şi simţea o poftă nebună să plece de acolo, să nu-i mai audă, să nu mai înţeleagă, ştiind dinainte tot ce se va spune despre străvechile dileme privitoare la artă, pe care le cunoştea sub toate aspectele.

Iubea totuşi aceste lucruri şi le iubise până acum într-un mod aproape exclusivist, dar azi era abătut de la ele de o preocupare frivolă şi tenace, de una din acele griji mărunte ce par să nu ne afecteze câtuşi de puţin şi care rămân prezente în ciuda tuturor, orice-ai zice şi orice-ai face, înfipte în minte ca un spin nevăzut, îngropat în carne.

Îşi uitase până şi îndoielile legate de tabloul cu femeile

la scăldat, pentru a nu-şi mai aminti decât de atitudinea supărătoare a marchizului faţă de Annette. Ce-i păsa lui, la urma urmei? Avea vreun drept? De ce-ar voi să împiedice această căsătorie potrivită, dinainte hotărâtă, convenabilă din toate punctele de vedere? Dar niciun raţionament nu izbutea să alunge impresia de indispoziţie şi nemulţumire ce-l cuprinsese văzându-l pe Farandal vorbind şi zâmbind în chip de logodnic, mângâind cu privirea chipul fetei.

Seara, când intră în salonul contesei şi-o regăsi pe aceasta, împreună cu fiică-sa, împletind sub lumina lămpii cuverturi pentru săraci, îi veni foarte greu să-şi înfrâneze pornirea de a vorbi despre marchiz în termeni ostili şi batjocoritori şi de a-i arăta Annettei întreaga banalitate ascunsă sub preţiozitatea elegantă a tânărului.

De multă vreme, în cursul acestor vizite de după cină, Olivier începuse să cadă în nişte tăceri somnolente, sau adopta atitudini comode, în chip de vechi prieten care nu se mai jenează. Cufundat în fotoliul său, picior peste picior, cu capul lăsat pe spate, vorbind, visa cu ochii deschişi, odihnindu-şi trupul şi sufletul în această intimitate liniştită. Dar iată că deodată, fu din nou cuprins de energia şi dinamismul bărbaţilor ce se străduiesc să placă, pe care-i preocupă ceea ce urmează să spună şi care caută, în prezenţa anumitor persoane, replici cât mai strălucitoare şi mai originale, pentru a-şi împodobi ideile şi a le face atrăgătoare. Nu mai lăsă discuţia să se târâie, ci o susţinu şi o dinamiză, răscolind-o cu verva sa; când izbutea să le facă pe cele două femei să izbucnească într-un râs din inimă, sau când le simţea emoţionate, sau când le vedea înălţând spre el priviri uimite, sau când îşi încetau lucrul pentru a-l asculta, el era străbătut de un freamăt de plăcere, de o mică tresărire de triumf ce-i răsplătea efortul făcut.

Acum, revenea de fiecare dată când le ştia singure şi poate niciodată nu petrecuse seri atât de agreabile.

Doamna de Guilleroy, căreia această asiduitate îi

liniştea temerile necontenite, făcea tot posibilul pentru a-l atrage şi reţine. Refuza dineuri în oraş, baluri, spectacole, numai pentru a-şi oferi bucuria ca, ieşind la ora trei, să arunce în cutia telegrafului mica depeşă albastră cu cuvintele: „Pe diseară”. La început, vrând să rămână cât mai repede în doi, cum dorea el, o trimitea pe fată la culcare imediat ce pendula începea să bată ora zece. Apoi, într-o bună zi, văzând că Olivier se arată surprins de acest obicei şi-i cere, râzând, să n-o mai trateze pe Annette ca pe un copilaş care n-a fost cuminte, ea acordă un sfert de oră suplimentar, pe urmă o jumătate, mai târziu o oră. De altfel, el nu mai rămânea prea mult după plecarea fetei, ca şi cum jumătate din farmecul ce-l reţinea în acest salon s-ar fi dus o dată cu ea. Apropiind imediat scăunelul preferat de picioarele contesei, se instala chiar lângă ea şi-şi lipea, din când în când, cu un gest de alint, obrazul de genunchii ei. Ea-i dădea o mână, pe care el o cuprindea între palmele sale, iar efervescenţa interioară scăzându-i brusc, înceta să vorbească şi părea să se odihnească, într-o tăcere tandră, după efortul depus.

Cu flerul ei de femeie, contesa înţelese treptat că Annette îl atrăgea aproape tot atât de mult cât şi ea. Faptul n-o supără, bucuroasă că el a putut găsi alături de ele ceva din atmosfera familială de care-l lipsise; şi-l încătuşa mereu mai tare între ea şi fiică-sa, jucând rolul mamei, astfel încât Olivier să se simtă într-o oarecare măsură tatăl acestei fete, şi ca o nouă nuanţă de tandreţe să se adauge la tot ce-l captiva în această casă.

Cochetăria ei veşnic trează, dar neliniştită de când simţea, din toate părţile, ca pe nişte înţepături încă imperceptibile, nenumăratele atacuri ale vârstei, adoptă o linie mai activă. Pentru a ajunge la fel de zveltă ca Annette, continua să nu mai bea nimic, şi subţierea vizibilă a taliei sale îi redete într-adevăr aerul din tinereţe, astfel încât, din spate, abia de le puteai deosebi; dar chipul, slăbit, suferea consecinţele acestui regim. Pielea,

destinsă, se încreţea, căpătând o nuanţă gălbuie, ce făcea şi mai strălucitoare prospeţimea superbă a fetei. Văzând asta, contesa începu să-şi machieze faţa ca o actriţă, astfel încât, în plină zi, era de o paloare cam suspectă; în schimb seara, la lumina lămpilor, avea acum acea strălucire artificială şi fermecătoare care asigură femeilor bine fardate un ten incomparabil.

Constatarea acestei decăderi fizice, ce-o obliga să recurgă la artificii, îi modifică obiceiurile. Evită, pe cât posibil, confruntările la lumina zilei, şi le căută pe cele de seară, care-o avantajau. Când se simţea obosită, palidă, arătând mai bătrână decât de obicei, acuza migrene tactice, preferând să piardă unele baluri sau spectacole; dar în zilele când simţea că arată bine, triumfa şi juca rolul surorii mai mari, cu o modestie gravă, de mămică. Dorind să poarte totdeauna rochii aproape identice cu cele ale fetei, îi comanda acesteia toalete de femeie, cam prea serioase pentru vârsta ei; iar Annette, la care se manifesta tot mai pregnant un caracter vesel şi deschis, le purta cu o vivacitate scânteietoare, ce-o făcea şi mai atrăgătoare. Tânăra se preta din toată inima manevrelor cochete ale maică-sii, jucând cu ea, instinctiv, mici scene graţioase, ştia s-o sărute la momentul oportun, s-o cuprindă drăgăstoasă pe după mijloc, să scoată în evidenţă, printr-un gest, sau o mângâiere, printr-o improvizaţie ingenioasă, cât de frumoase-s amândouă şi cât de mult seamănă.

Tot văzându-le împreună şi comparându-le necontenit, Bertin ajunsese aproape să le confunde în anumite momente. Câteodată, dacă fata i se adresa tocmai când el privea în altă parte, era silit să se întrebe: „Care dintre ele a vorbit?” Adesea chiar se distrau cu acest joc al confuziei, când erau numai ei trei în salonul cu tapiserii Ludovic al XV-lea. Atunci, el închidea ochii şi le ruga să-i adreseze amândouă aceeaşi întrebare, mai întâi într-o ordine, apoi în alta, încercând să le identifice vocile. Ele se străduiau să realizeze intonaţii identice, să rostească

aceleaşi fraze cu acelaşi accent şi o făceau cu atâta abilitate încât deseori el nu le putea deosebi. Într-adevăr, ajunseseră la o asemănare atât de mare pe acest plan încât servitorii răspundeau „Da, doamnă”, tinerei şi „Da, domnişoară”, mamei.

Tot imitându-şi şi copiindu-şi mişcările, pentru a se amuza, dobândiseră o asemenea similitudine în gesturi şi ţinută încât, când o zărea pe vreuna din ele traversând zona de penumbră din fundul salonului, însuşi domnul de Guilleroy le confunda, la tot pasul, şi întreba: „Tu eşti Annette, sau e maică-ta?”

Din această asemănare naturală şi voită, reală şi studiată, se născuse în mintea şi-n sufletul pictorului impresia bizară a unei făpturi duble, veche şi nouă, foarte cunoscută şi aproape ignorată, a două trupuri făurite unul după altul din aceeaşi carne, a aceleiaşi femei, continuată, întinerită, redevenită ceea ce fusese cândva. Şi trăia alături de ele, împărţit între ele două, frământat, tulburat, nutrind pentru mamă o pasiune redeşteptată şi învăluind fiica într-o tandreţe obscură.

PARTEA A DOUA

I

„PARIS, 20 IULIE, ORA UNSPRE-ZECE SEARA

Dragul meu, mama a murit. Plecăm la Roncières, peste o oră. Nu veni, căci nu anunţăm pe nimeni. Compătimeşte-mă şi gândeşte-te la mine.

A ta.
Any”

„21 iulie, la amiază

Sărmană prietenă, aş fi plecat în ciuda celor scrise de tine, dacă nu m-aş fi obişnuit să consider toate dorinţele tale ca pe nişte ordine. De ieri încoace, mă gândesc la tine cu o durere sfâşietoare. Parcă văd călătoria tăcută pe care-ai făcut-o noaptea trecută, aşezată în faţa soţului şi fiicei tale, în vagonul abia luminat ce vă târa spre moarta voastră. Vă vedeam pe toţi trei, sub lampa care pâlpâia, pe tine plângând şi pe Annette hohotind. Am văzut sosirea voastră în gară, oribilul drum cu trăsura, intrarea în castel printre servitori, felul cum v-aţi repezit pe scări, spre camera aceea, spre patul în care-i culcată ea, prima voastră privire către ea şi sărutul depus pe chipul tras şi încremenit. Şi m-am gândit la inima ta, la biata ta inimă, la această sărmană inimă ce-mi aparţine pe jumătate şi care se frânge, care suferă atât de mult, care te înăbuşă şi care mă chinuie atâta şi pe mine, acum.

Îţi sărut ochii plini de lacrimi, profund îndurerat.

Olivier”

„Roncières, 24 iulie

Dragul meu, scrisoarea ta mi-ar fi făcut mult bine dacă ar exista ceva care să-mi poată face bine, în nenorocirea ce m-a lovit. Am înmormântat-o ieri şi de când bietul ei trup lipsit de viaţă a ieşit din această casă, mi se pare că sunt singură pe pământ. Ne iubim mama aproape fără s-o ştim, pe nesimţite, căci asta-i tot atât de firesc ca şi viaţa; şi nu ne dăm seama cât de adânci sunt rădăcinile acestei iubiri decât în momentul despărţirii finale. Nici o altă afecţiune nu se poate compara cu ea, căci toate celelalte rezultă din întâlniri, în timp ce ea este din naştere; toate celelalte ne sunt oferite mai târziu, de către hazardul existenţei, pe când ea vieţuieşte din prima clipă, în însuşi sângele nostru. Şi apoi, în fond, odată cu ea chiar întreaga mea copilărie dispare pe jumătate, căci mica mea viaţă de fetiţă era tot atât a ei cât şi a mea. Numai ea o mai cunoştea ca mine, ştia o grămadă de nimicuri datând din acele vremuri îndepărtate şi scumpe care sunt, care au fost primele dulci emoţii ale inimii mele. Numai ei puteam să-i mai spun: «Îţi mai aminteşti, mamă, de ziua când...? Îţi aminteşti de păpuşa de porţelan pe care mi-a dăruit-o bunica?» Mormăiam amândouă un lung şi minunat şirag de mici şi drăgălaşe amintiri, pe care nimeni pe lume nu le mai ştie, afară de mine. A murit deci o parte din mine, cea mai veche, cea mai bună. Am pierdut sărmana inimă în care micuţa fetiţă ce-am fost cândva mai trăia încă, întreagă, nealterată. Acum, nimeni n-o mai cunoaşte, nimeni nu-şi mai reaminteşte de micuţa Anne, de fustele ei scurte, de râsetele şi de mutrişoarele pe care le făcea.

Şi va veni o zi, care poate nu este prea departe, când

voi pleca la rândul meu, lăsând-o singură pe această lume pe scumpa mea Annette, aşa cum mama m-a lăsat acum pe mine. Cât de triste-s toate astea, brutale, crude! Totuşi, nu ne gândim la ele niciodată; nu privim în jurul nostru cum moartea răpeşte pe câte cineva în fiece clipă, aşa cum ne va lua în curând şi pe noi. Dac-am privi-o, dacă ne-am gândi la ea, dacă nu ne-am lăsa în asemenea măsură înşelaţi, înveseliţi şi orbiţi de tot ce se petrece sub ochii noştri, n-am mai putea trăi, căci vederea acestui masacru fără sfârşit ne-ar înnebuni.

Sunt atât de frântă, atât de disperată încât nu mai am putere să fac nimic. Zi şi noapte mă gândesc la sărmana mea mamă, întemniţată în lada aia, îngropată sub pământ, expusă ploilor, şi al cărei obraz bătrân, pe care-l sărutam cu atâta dragoste, nu mai este decât o putreziciune înfiorătoare. Doamne, ce oroare!

Când l-am pierdut pe tata, abia mă măritasem şi n-am resimţit toate acestea ca acum. Da, compătimeşte-mă, gândeşte-te la mine, scrie-mi, am atâta nevoie de tine, acum...

Anna”

„Paris, 25 iulie

Scumpă şi nefericită prietenă,

Durerea ta mă apasă îngrozitor. Nici eu nu mai văd acum viitorul în culori trandafirii. De la plecarea ta sunt pierdut, părăsit, lăsat la voia întâmplării, lipsit de orice refugiu. Totul mă oboseşte, mă plictiseşte şi mă irită. Mă gândesc fără încetare la tine şi la Annette a noastră, vă simt pe amândouă departe tocmai când aş avea atâta nevoie să fiţi aproape de mine.

E de necrezut cât de departe vă simt şi cât îmi lipsiţi. Niciodată, chiar pe când eram mai tânăr n-ai însemnat

pentru mine totul ca acum. De câtva timp am presimţit această criză care trebuie să fie ca un fel de toamnă târzie. Ceea ce se petrece cu mine este atât de bizar încât ţin să-ţi spun şi ţie. Închipuie-ţi că, de când lipsiţi, nu mai pot să mă plimb. Altădată, şi chiar în ultimele luni, preferam oricărei alte distracţii să merg absolut singur pe străzi, hoinărind, contemplând oamenii şi lucrurile, gustând bucuria de a vedea şi plăcerea de a bate străzile, cu pas uşor. Mergeam încotro vedeam cu ochii, fără o destinaţie precisă, aşa, de dragul de a merge, de a respira, de α-mi lăsa gândurile slobode. Acum, nu mai pot. De îndată ce cobor în stradă, mă chinuie o nelinişte, o frică de orb ce şi-a pierdut câinele. Devin neliniştit, exact ca un călător care-a rătăcit drumul într-o pădure, şi trebuie să mă înapoiez acasă. Parisul îmi pare pustiu, îngrozitor, ameninţător. Mă întreb: «Unde să mă duc?» Îmi răspund: «Nicăieri, doar am ieşit la plimbare». Ei bine, nu pot, nu mai pot să mă plimb aşa, fără ţintă. Numai gândul de a umbla fără ţel mă striveşte de oboseală şi mă copleşeşte de plictiseală. Şi atunci mă duc să-mi târâi melancolia la club.

Ştii de ce? Numai şi numai fiindcă voi nu mai sunteţi aici. Sunt absolut sigur de asta. Când vă ştiu la Paris, nu mai există plimbare inutilă, pentru că s-ar putea să vă întâlnesc pe oricare stradă. Pot merge oriunde, pentru că voi două puteţi fi oriunde. Dacă nu te văd pe tine, pot măcar s-o întâlnesc pe Annette care-i o emanaţie a făpturii tale. Şi una şi alta îmi umpleţi bulevardele de speranţă, speranţa de a vă recunoaşte, fie c-aţi veni de departe spre mine, fie că v-aş ghici prezenţa, văzându-vă din spate. Şi atunci oraşul devine captivant, iar femeile a căror siluetă seamănă cu a voastră îmi tulbură sufletul cu toată animaţia străzii, îmi stimulează atenţia, îmi umplu ochii, îmi reînvie dorinţa de a vă vedea.

O să mă găseşti desigur foarte egoist, sărmană prietenă, pentru că-ţi vorbesc astfel despre singurătatea mea de bătrân porumbel ce gungureşte şi se alintă, în

vreme ce tu plângi cu lacrimi amare. Iartă-mă, sunt atât de obişnuit să fiu răsfăţat de tine încât strig: «Ajutor”! când nu te am aici.

Îţi sărut picioarele, poate ţi se face milă de mine.

Olivier”

„Roncières, 30 iulie

Dragul meu,

Îţi mulţumesc pentru scrisoarea ta. Am atâta nevoie să ştiu că mă iubeşti! Am petrecut zile îngrozitoare. Am crezut că realmente durerea o să mă ucidă şi pe mine. O simţeam în mine, ca un nod de suferinţă închis în piept şi care creştea, necontenit, mă înăbuşea, mă strangula. Medicul chemat să-mi calmeze crizele de nervi, ce mă cuprindeau de patru-cinci ori pe zi, mi-a făcut injecţii cu morfină, ceea ce m-a adus aproape de nebunie, iar căldurile toride de acum mi-au agravat starea, aruncându-mă într-o surescitare apropiată de delir. După furtuna cea mare, de vineri, m-am mai liniştit. Trebuie să-ţi spun că, din ziua înmormântării, nu mai plângeam de loc, şi iată că-n timpul uraganului, a cărui apropiere mă răscolise, am simţit dintr-o dată că lacrimile reîncep să-mi curgă din ochi, lente, rare, mărunte, fierbinţi. Oh, aceste prime lacrimi, cât rău fac! Mă sfâşiau ca nişte gheare, iar gâtu-mi era atât de strâns încât nu-mi permitea nici să răsuflu. Apoi, lacrimile deveniră mai dese, mai mari, călduţe. Îmi ţâşneau din ochi ca dintr-un izvor, şi veneau atât de numeroase, încât a trebuit să iau altă batistă. Iar nodul dureros părea să se înmoaie, să se topească, să mi se scurgă prin ochi.

Din acel moment, plâng de dimineaţă până seara, şi asta mă salvează. Omul ar ajunge să înnebunească de-a binelea, ori să moară, dacă n-ar putea plânge. Şi eu sunt

foarte singură. Soţul meu face turnee prin regiune şi am insistat s-o ia şi pe Annette cu el, ca s-o distreze şi s-o consoleze, pe cât posibil. Merg amândoi cu trăsura, sau călare, până la nouă-zece leghe de Roncières şi ea se întoarce îmbujorată de tinereţe, în ciuda tristeţii, şi cu ochii strălucind de viaţă, însufleţiţi de aerul câmpiei şi de excursia făcută. Ce frumos e să ai vârsta ei! Cred c-o să mai rămânem aici încă vreo cincisprezece zile, poate chiar trei săptămâni; pe urmă, deşi în luna august, ne vom întoarce la Paris, pentru motivele pe care le cunoşti.

Îţi trimit restul de inimă ce mi-a rămas.

Any”

”Paris, 4 august

Scumpa mea, nu mai rezist; trebuie să te întorci, căci altfel sunt sigur c-o să mi se întâmple o nenorocire. Mă-ntreb dacă nu sunt bolnav, în asemenea măsură mă dezgustă tot ce făceam de atâta vreme cu oarecare plăcere, ori cu resemnare indiferentă. În primul rând, e atât de cald la Paris încât fiece noapte seamănă cu o baie de aburi, de opt-nouă ore. Mă scol, epuizat de oboseala acestui somn în etuvă şi mă plimb vreme de un ceas ori două prin faţa unei pânze albe, intenţionând să desenez ceva pe ea. Dar nu mai am nimic în minte, nici în ochi, nici în mână. Am încetat să mai fiu pictor! Strădania inutilă de a lucra este exasperantă. Chem modele să-mi pozeze, le aranjez, şi cum ele îmi oferă atitudini, mişcări, expresii pe care le-am pictat pe săturate, le pun să se îmbrace şi le dau afară. Într-adevăr, nu mai sunt în stare să văd nimic nou şi asta mă face să sufăr ca şi cum aş fi orbit. Ce se petrece cu mine? Oboseală a ochiului, ori a creierului, epuizarea resurselor creatoare, ori slăbirea nervului optic? Cine ştie! Mi se pare c-am terminat investigarea colţului neexplorat ce mi-a fost dăruit spre

fructificare. Nu mai văd decât ceea ce ştie oricine: fac ce-au făcut toţi pictorii fără talent; nu mai am decât o viziune şi o putere de observaţie de pedant ridicol. Pe vremuri, şi timpul acela nu-i prea depărtat, numărul noilor subiecte îmi apărea nelimitat şi găseam, pentru a le exprima, o asemenea varietate de mijloace încât dificultatea de a-l alege pe cel mai potrivit mă făcea să ezit îndelung. Or, iată că, deodată lumea subiectelor întrezărite s-a micşorat, investigaţia mea a devenit neputincioasă şi sterilă. Oamenii care trec nu mai au niciun sens pentru mine; nu mai găsesc în fiecare fiinţă umană acel caracter şi acea savoare pe care-mi plăcea atât de mult să le discern şi să le scot la lumină. Cred c-aş putea totuşi realiza un foarte frumos portret al fiicei tale. Oare pentru că-ţi seamănă atât de mult vă confund, în gândurile mele? Da, s-ar putea.

Deci, după ce m-am străduit să schiţez un bărbat sau o femeie care să nu semene cu toate modelele cunoscute, mă decid să merg să dejunez undeva, căci nu mai am curajul să mă aşez, singur, în sufrageria mea. Bulevardul Malesherbes are aerul unui drum de pădure închis într-un oraş mort. Toate casele emană vidul. Pe şosea, stropitorile aruncă evantaie de ploaie albă, împroşcând grinzile caldarâmului, din care se înalţă vapori de gudron ud şi de grajd abia spălat; iar de la un capăt la altul al pantei ce coboară dinspre parcul Monceau spre Saint-Augustin, se zăresc cinci-şase forme negre, trecători oarecare, furnizori sau servitori. Umbra platanilor întinde în jurul rădăcinii, pe trotuarele încinse, o pată bizară de aparenţă lichidă, ca o apă împrăştiată şi care tocmai s-ar zvânta. Nemişcarea frunzelor de pe crengi şi a siluetelor cenuşii ale arborilor întinse pe asfalt, exprimă oboseala oraşului ars de soare, dormitând şi asudând aidoma unui muncitor adormit pe o bancă, în bătaia razelor fierbinţi. Da, transpiră, scârba asta de oraş, şi pute îngrozitor prin gurile canalelor, ferestruicile pivniţelor şi bucătăriilor, prin pâraiele ce cară jegul străzilor. Atunci mă gândesc la

acele dimineţi de vară, petrecute în livada ta plină de flori de câmp, ce dau aerului un gust de miere. Apoi intru, gata scârbit, în restaurantul unde iau masa bărbaţi toropiţi, cheli şi burtoşi, cu vesta descheiată şi frunţi lucind de transpiraţie. Toate mâncărurile suferă din cauza căldurii, pepenele se veştejeşte sub gheaţă, pâinea e muiată, muşchiul flasc, legumele răsfierte, brânza purulentă, fructele răscoapte în vitrină. Şi ies de acolo îngreţoşat, şi mă întorc acasă pentru a încerca să trag un pui de somn, până la ora cinei, pe care-o iau la club.

La club, îi regăsesc totdeauna pe Adelman, Maldant, Rocdiane, Landa şi atâţia alţii, care mă plictisesc şi mă obosesc ca nişte flaşnete. Fiecare îşi are pozele şi laitmotivele sale, pe care le aud de cincisprezece ani, şi ţi le toarnă toţi o dată, seară de seară, în acest club care este, se pare, un loc unde mergi să te distrezi. Ar trebui să-mi schimb generaţia de care ochii, urechile şi sufletul meu sunt sătule până-n gât. Toţi ăştia fac neîncetat cuceriri; se laudă cu ele şi se felicită unul pe altul.

După ce casc de atâtea ori câte minute sunt între orele opt şi douăsprezece, mă întorc acasă să mă culc şi mă dezbrac gândindu-mă că mâine va trebui s-o iau de la capăt.

Da, scumpa mea, am ajuns la vârsta când viaţa de burlac devine insuportabilă, fiindcă pentru mine nu mai există nimic nou sub soare. Un burlac trebuie să fie tânăr, curios, avid. Când ai pierdut aceste însuşiri, devine primejdios să rămâi singur. Doamne, cât mi-am iubit odinioară libertatea, înainte de a te iubi pe tine mai mult decât pe ea! Şi cât m-apasă ea astăzi! Pentru un holtei bătrân ca mine, libertatea este vidul, peste tot vidul, este drumul morţii, fără vreun obstacol care să te împiedice să-i vezi capătul, este aceeaşi întrebare repetată fără încetare: ce trebuie să fac? La cine pot merge în vizită, pentru a nu fi singur? Şi merg de la un coleg la altul, din strângere de mână în strângere de mână, cerşind un pic de prietenie. Culeg numai firimituri, care la un loc nu

alcătuiesc o bucată. — Da, Tu, te am pe Tine, iubito, dar nu eşti a mea. Poate chiar de la tine mi se trage anxietatea de care sufăr, căci tocmai dorinţa apropierii de tine, a prezenţei tale, a unui acoperiş comun deasupra capetelor noastre, a aceloraşi pereţi între care să închidem existenţele noastre, a unui ţel comun ce ne-ar uni sufletele, nevoia acestei comunităţi de speranţe, de necazuri, de bucurii, de veselie şi de tristeţe, chiar şi de bunuri materiale, tocmai dorinţa aceasta îmi strecoară în inimă atâta suferinţă. Eşti a mea, adică fur câte puţin din tine, din când în când. Dar aş vrea să respir mereu acelaşi aer ca şi tine, să împart totul cu tine, să nu mă servesc decât de lucruri ce ne-ar aparţine amândurora, să simt că tot ce mă face să trăiesc este şi al tău, paharul din care beau, scaunul pe care mă odihnesc, pâinea pe care-o mănânc şi focul ce mă încălzeşte.

La revedere, şi întoarce-te cât mai repede. Mi-e foarte greu, departe de tine.

Olivier”

„Roncières, 6 august

Dragul meu, sunt bolnavă şi atât de obosită încât nu m-ai recunoaşte. Cred c-am plâns prea mult. Trebuie să mă restabilesc puţin înainte de a mă întoarce, căci nu vreau să mă arăt înaintea ta aşa cum sunt acum. Soţul meu pleacă poimâine la Paris şi o să-ţi aducă veşti despre noi. El speră să te ia, să cinaţi undeva şi mă însărcinează să te rog să-l aştepţi, acasă la tine, în jurul orei şapte.

În ceea ce mă priveşte, de îndată ce mă voi simţi un pic mai bine şi n-o să mai am înfăţişarea asta de fantomă, care mă sperie chiar şi pe mine, o să mă întorc alături de tine. Nici eu n-am pe altcineva pe lume decât pe Annette şi pe tine şi vreau să ofer fiecăruia dintre voi tot ce-o să pot da, fără să-l păgubesc pe celălalt.

Întind ochii care-au plâns atât, ca să-i săruţi.

Anne”

Când primi această scrisoare ce-i anunţa noua amânare a întoarcerii, Olivier simţi o dorinţă nestăpânită de a lua o trăsură pentru a merge la gară şi trenul pentru a merge la Roncières; pe urmă, gândindu-se că domnul de Guilleroy trebuie să se întoarcă a doua zi, se resemnă şi începu să aştepte sosirea soţului cu aproape tot atâta nerăbdare cu cât ar fi aşteptat-o pe cea a soţiei.

Niciodată nu-l mai iubise pe Guilleroy atât ca în aceste douăzeci şi patru de ore de aşteptare.

Când îl văzu intrând, se repezi spre el, cu braţele deschise, exclamând:

— Ce fericit sunt că te văd, dragă prietene!

Şi celălalt părea foarte satisfăcut, bucuros mai ales că s-a întors la Paris, căci de trei săptămâni încoace viaţa în Normandia nu fusese prea veselă.

Cei doi bărbaţi se instalară pe o canapea mică, de două locuri, într-un colţ al atelierului, sub un baldachin drapat cu ţesături orientale şi-şi strânseră din nou mâinile, cu acelaşi aer înduioşat.

— Cum se mai simte contesa? întrebă Bertin.

— Of, nu prea bine. A fost foarte zguduită, foarte afectată, şi îşi revine extrem de încet. Mărturisesc chiar că mă îngrijorează.

— Dar de ce nu se întoarce la Paris?

— Nu pricep nici eu. Mi-a fost imposibil s-o conving să se întoarcă aici.

— Ce face toată ziua?

— Doamne, plânge, se gândeşte la maică-sa. Asta nu-i face bine deloc. Tare-aş vrea să se hotărască să schimbe aerul, să părăsească locul unde s-a petrecut nenorocirea, mă înţelegi?

— Dar Annette?

— A, e o adevărată floare ce se deschide!

Olivier, nu-şi putu reţine un zâmbet de bucurie.

— Ea a suferit mult? mai întrebă el.

— Da, desigur, mult, dar ştii, durerea nu ţine mult la optsprezece ani.

După o scurtă tăcere, Guilleroy reluă:

— Unde mergem să mâncăm, dragă prietene? În ce mă priveşte, am mare nevoie să mă dezmorţesc, s-aud puţin zgomot şi să văd puţină mişcare.

— Cred că-n perioada asta, cafeneaua Ambasador este cea mai indicată.

Se îndreptară spre Champs-Élysées, ţinându-se de braţ. Cuprins de înviorarea specifică parizienilor ce revin acasă şi pentru care oraşul, după fiecare absenţă, le apare întinerit şi plin de posibile surprize, Guilleroy îi cerea necontenit pictorului mii de detalii, cu privire la ce se mai întâmplase, la ce se mai spusese; iar Olivier, după câteva răspunsuri indiferente, în care se ghicea toată plictiseala singurătăţii sale, aducea vorba despre Roncières, căuta să capteze de la interlocutor, să culeagă din juru-i acel ceva aproape material pe care-l lasă în noi făpturile de care abia ne-am despărţit, emanaţia subtilă a altor oameni pe care-o iei cu tine, părăsindu-i, pe care-o păstrezi în tine câteva ore şi care se evaporă când schimbi atmosfera, locul.

Cerul greu al serii de vară apăsa oraşul şi bulevardul pe care începeau să salte, de sub frunzişul des, refrenele vioaie ale concertelor în aer liber. Instalaţi pe terasa cafenelei Ambasador, cei doi priveau sub picioarele lor băncile şi scaunele încă goale, din incinta închisă până la mica scenă pe care diseuzele îşi etalau toaletele strălucitoare şi trupurile trandafirii, sub lumina amestecată a zilei şi a globurilor electrice. Mirosul fripturilor, al sosurilor şi al mâncărurilor gătite, plutea purtat de adierile pe care şi le trimiteau castanii şi când câte-o femeie trecea, căutându-şi locul rezervat, urmată de-un bărbat în costum negru, ea îşi aşternea în drum parfumul îmbătător şi proaspăt al rochiei şi al trupului.

— Zău, îmi place mai mult aici, decât acolo, la ţară,

murmură Guilleroy, încântat.

— Iar eu, spuse Bertin, aş fi preferat mai curând să mă aflu acolo, decât aici.

— Serios?

— Zău! Găsesc că Parisu-i infect, vara asta.

— Ei, dragul meu, Parisul rămâne tot Paris.

Deputatul părea să trăiască una din zilele sale de mulţumire, una din acele rare zile de efervescenţă necontrolată când oameni de obicei gravi se-apucă de prostii. Contemplară două cocote ce mâncau la o masă vecină împreună cu trei domni, tineri, slabi şi de o corectitudine superlativă şi-l descosea cu viclenie pe Olivier cu privire la toate femeiuştile cunoscute ale căror nume le auzea citate în fiecare zi. Apoi murmură, cu tonul unui regret profund:

— Ai mare noroc c-ai rămas burlac. Poţi să vezi şi să faci ce pofteşti...

Dar pictorul protestă şi, asemenea tuturor acelora pe care-i torturează o obsesie, îl luă pe Guilleroy drept confident al tristeţii şi izolării sale. După ce spuse tot, recitând până la capăt litania melancoliei sale, povestind cu naivitate, împins de nevoia de a-şi uşura sufletul, cât de mult şi-ar fi dorit dragostea şi intimitatea unei femei care să vieţuiască alături de el, contele conveni, la rându-i, că mariajul are şi părţi bune. Recăpătându-şi elocvenţa parlamentară pentru a lăuda dulceaţa vieţii sale de familie, el o elogie din suflet pe contesă, în timp ce Olivier îl aproba, dând mereu din cap, cu gravitate.

Bucuros că aude vorbindu-se despre ea, dar gelos pe această fericire intimă pe care Guilleroy o celebra din obligaţie, pictorul sfârşi prin a murmura, cu o convingere sinceră:

— Da, dumneata ai avut un mare noroc.

Flatat, deputatul se arătă de acord cu această afirmaţie; apoi reluă:

— Tare-aş vrea s-o văd de-acum înapoi; sunt realmente îngrijorat din cauza ei. Uite, fiindcă tot te plictiseşti la

Paris, ar trebui să pleci la Roncières şi s-o readuci acasă. Pe dumneata o să te asculte, pentru că-i eşti cel mai bun prieten; în timp ce un soţ... ştii cum e...

— Nici nu-mi doresc altceva! spuse Olivier, încântat. Dar, nu crezi că va fi contrariată, văzându-mă că sosesc aşa...?

— Nu, nici gând. Te rog, du-te, dragă prietene.

— În cazul ăsta, accept. O să plec mâine, cu trenul de ora unu. E necesar să trimit o telegramă?

— Nu, las-că mă ocup eu de asta. O s-o previn, ca să-ţi trimită o trăsură la gară.

Imediat ce terminară masa, se întoarseră pe bulevard; dar după numai o jumătate de oră, contele îl părăsi brusc pe pictor, pretextând o afacere urgentă, de care, chipurile, uitase cu desăvârşire.

II

ÎMBRĂCATE ÎN DOLIU, CONTESA şi fiica ei tocmai se aşezaseră faţă-n faţă, în vasta sufragerie de la Roncières, pentru a prânzi. Portretele naiv pictate ale strămoşilor, unul în cuirasă, altul în redingotă, unul pudrat ca orice ofiţer francez de gardă, celălalt în uniformă de colonel din perioada Restauraţiei, aliniau pe pereţi galeria foştilor Guilleroy, încadraţi în rame vechi, cu bronzul scorojit. Păşind fără zgomot, doi valeţi începură să le servească pe cele două femei, care păstrau tăcerea; în jurul lustrei de cristal, suspendată deasupra mesei, muştele bâzâiau şi se învârteau, formând un norişor de puncte negre.

— Deschideţi ferestrele, e cam răcoare aici, spuse contesa.

Cele trei ferestre înalte, din podea la plafon şi mari cât nişte vitrine, fură larg deschise. Un suflu călduţ, purtând mirosul ierbii încinse şi zgomotele îndepărtate ale câmpiei, pătrunse brusc prin aceste largi deschizături, amestecându-se cu aerul cam umed al încăperii adânci, închisă între pereţii groşi ai castelului.

— Vai, ce bine e! exclamă Annette, inspirând adânc.

Ochii celor două femei se întoarseră spre lumea de afară; priveau cum se întinde, sub cerul de un albastru pur, uşor voalat de bruma amiezii ce scânteia pe câmpul impregnat de soare, lunga peluză verde a parcului, cu insuliţele sale de pomi împrăştiate din loc în loc şi perspectiva deschisă spre depărtări, peste ogorul galben iluminat până la orizont de cascada aurie a grânelor

coapte.

— După-masă, o să facem o plimbare mai lungă, spuse contesa. Am putea merge pe jos până la Berville, pe malul râului, căci pe câmp ne-ar fi prea cald.

— Da, mamă, şi-l luăm şi pe Julio, ca să stârnească potârnichile.

— Ştii doar că tatăl tău interzice distracţia asta.

— Oh, măcar acum, când el e plecat la Paris! E atât de amuzant să-l vezi pe Julio la pândă! Ia te uită la el, cum necăjeşte vacile. Doamne, ce caraghios e!

Împingându-şi scaunul, ea se ridică şi alergă la una din ferestre, de unde strigă: „Curaj, Julio, la atac!”

Trei vaci grase, sătule de iarbă, toropite de căldură, se odihneau pe peluză, culcate pe-o parte, cu burţile proeminente respinse de duritatea solului. Alergând de la una la alta cu lătrături, ţopăieli nebunatice şi cu o mânie jucăuşă, simulat furioasă, un ogar de vânătoare alb-roşcat, zvelt, ale cărui urechi creţe îşi luau zborul la fiecare săritură, se înverşuna să scoale în picioare cele trei animale grase, care refuzau. Acesta era desigur jocul favorit al câinelui, joc reînceput de fiecare dată când zărea vacile culcate. Nemulţumite, dar câtuşi de puţin speriate, ele îl fixau cu ochii lor mari umezi, întorcând capul pentru a-l urmări.

— Aport, Julio, aport! strigă Annette, de la fereastră.

Stimulat, ogarul căpătă curaj, lătră mai tare, se aventură până la crupa vacilor, făcându-se că vrea să le muşte. Ele începură să se neliniştească şi tremurăturile nervoase ale pielii, cu care alungau de obicei muştele, deveniră mai frecvente şi mai lungi.

Deodată, lansat într-un salt din care nu reuşi să se oprească la timp, câinele ajunse în plin elan atât de aproape de o vacă încât, pentru a nu se izbi de ea, trebui să sară pe deasupra. Atins din zbor, voluminosul animal se sperie şi, înălţând mai întâi capul, se ridică apoi cu încetineală pe cele patru picioare, fornăind cu putere. Văzând-o în picioare, celelalte două vaci o imitară

imediat; iar Julio se apucă să execute în jurul lor un dans triumfal, în timp ce Annette îl felicita.

— Bravo, Julio, bravo!

— Hai, ajunge, vino să mănânci, draga mea, spuse contesa.

Dar tânăra, ducându-şi mâna streaşină la ochi anunţă:

— Ia te uită, curierul de la telegraf!

Pe poteca nevăzută, pierdută printre lanurile de grâu şi ovăz, o bluză albastră părea să alunece la suprafaţa spicelor, îndreptându-se spre castel, în pas cadenţat.

— Dumnezeule, murmură contesa, numai de n-ar aduce vreo veste proastă.

Încă se mai cutremura de acea groază pe care o lasă multă vreme în noi moartea, aflată dintr-o telegramă, a unei fiinţe iubite. Acum, nu mai izbutea să rupă banderola lipită şi să desfacă hârtia albastră, fără să nu simtă cum îi tremură degetele şi cum i se moaie inima, şi fără să nu-i mai treacă prin minte gândul că din această hârtie albastră, ce se desface atât de greu, avea să se ivească vreo supărare ce-o va face din nou să plângă.

Dimpotrivă Annette, plină de curiozitate juvenilă, se bucura de orice eveniment neprevăzut. Inima ei, pe care viaţa abia acum o lovise pentru întâia oară, nu se aştepta decât la bucurii de la geanta neagră şi redutabilă agăţată de umărul poştaşilor, care seamănă atâtea emoţii pe străzile oraşelor şi pe uliţele satelor.

Contesa nu mai mânca, urmărindu-l cu gândul pe acel bărbat ce venea spre ea, ducând câteva cuvinte scrise, câteva cuvinte de care ea va fi poate rănită, ca de-o lovitură de cuţit în gâtlej. Teama de ceea ce va afla o făcea să gâfâie şi încerca să ghicească care-ar putea fi vestea atât de urgentă. În legătură cu ce? De la cine? Se gândi la Olivier. O fi bolnav? Poate chiar mort?

Cele zece minute, cât trebui să aştepte, i se părură interminabile; apoi, după ce rupse hârtia şi recunoscu semnătura soţului, citi: *„Te anunţ că prietenul nostru Bertin plecă spre Roncières, cu trenul de unu. Trimite*

trăsura la gară. Sărutări”.

— Ce este, mamă? întrebă Annette.

— Domnul Olivier Bertin vine să ne vadă.

— Vai, ce bine-mi pare! Când soseşte?

— Curând.

— La ora patru?

— Da.

— Oh, e-atât de drăguţ!

Contesa păli, căci de câtva timp creştea în ea o îngrijorare necunoscută, iar brusca sosire a pictorului îi părea o ameninţare la fel de neplăcută, ca oricare alt rău la care s-ar fi putut aştepta.

— Te vei duce să-l întâmpini cu trăsura, se adresă ea fetei.

— Dar tu nu mergi, mamă?

— Nu, o să vă aştept aici.

— De ce? O să se supere.

— Nu mă simt prea bine.

— Adineauri proiectai să mergi pe jos până la Berville.

— Da, dar mâncarea mi-a făcut rău.

— O să-ţi treacă îndată...

— Nu prea pare, chiar o să urc în camera mea. Trimite pe cineva să anunţe imediat ce sosiţi.

— Bine, mamă.

Apoi, după ce porunci să se pregătească trăsura din vreme şi să se aranjeze camera oaspetelui, contesa intră în dormitor şi se încuie pe dinăuntru.

Până atunci, viaţa ei se scursese fără vreo suferinţă, tulburată numai de dragostea lui Olivier şi agitată de grija ei de a-l păstra. Izbutise s-o facă să iasă mereu victorioasă în această luptă necontenită. Inima ei, legănată de elogii şi succese, devenise o inimă pretenţioasă, de femeie frumoasă şi modernă, căreia i se cuvin toate bucuriile vieţii: consimţise la o căsătorie strălucită, în care înclinaţiile nu avuseseră niciun cuvânt de spus, acceptase apoi iubirea ca pe un complement al unei existenţe fericite, îşi luase partea dintr-o legătură

vinovată, în mare măsură din pricina chemării ei viguroase, şi puţin şi din religiozitate pentru acest sentiment în sine, ca o compensaţie faţă de banalitatea existenţei; se stabilise, se baricadase în această fericire dăruită de hazard, fără altă dorinţă decât de a o proteja împotriva surprizelor oricând posibile. Acceptase deci cu o bunăvoinţă de femeie frumoasă evenimentele agreabile ce se produceau şi, neavând o fire aventuroasă, fiind prea puţin atrasă de nevoia de noutate şi de tentaţiile necunoscutului, dar tandră, tenace şi prevăzătoare, satisfăcută de prezent, neliniştită prin natura ei, de gândul la ziua de mâine, ea ştiuse să profite de plăcerile pe care i le oferea Destinul, cu o prudenţă econoamă şi perspicace.

Însă puţin câte puţin, fără ca ea să aibă curajul să şi-o mărturisească, i se strecurase în suflet apăsarea obscură provocată de zilele ce trec, de bătrâneţea ce se apropie. În mintea ei, gândul subzista sub forma unei permanente nelinişti. Dar ştiind prea bine că declinul vieţii n-are limite, că o dată început nu-l mai poţi opri, şi cedând instinctului ce-i semnala primejdia, ea închise ochii, lăsându-se să alunece, urmărind să-şi conserve visul, să evite ameţeala abisului şi disperarea neputinţei.

Trăi deci zâmbitoare, nutrind un fel de orgoliu artificial pentru faptul că a rămas atât de mult timp frumoasă; iar când Annette apăru alături de ea, cu prospeţimea celor optsprezece ani pe care-i avea, în loc să sufere din cauza acestei vecinătăţi contesa fu chiar mândră că, datorită graţiei savante a maturităţii sale, ea mai poate fi preferată acestei fetiţe înflorită în strălucirea orbitoare a primei tinereţi.

Se credea la începutul unei perioade fericite şi liniştite, când moartea mamei sale veni s-o lovească în plină inimă. În primele zile, trăi una din acele disperări profunde ce nu lasă loc altui gând. De dimineaţă până seara era copleşită de dezolare, încercând să-şi rememoreze miile de lucruri legate de defunctă, replicile

familiare, chipul ei de altădată, rochiile pe care le purtase odinioară, ca şi cum şi-ar fi îngrămădit în adâncul memoriei aceste relicve şi ar fi cules, din trecutul dispărut pentru totdeauna, toate măruntele amintiri intime din care să-şi alimenteze crudele ei reverii. Apoi, când ajunse la un asemenea grad de disperare încât avea, la tot pasul, crize de nervi şi sincope, întreaga suferinţă acumulată izbucni în lacrimi, scurgându-i-se din ochi ziua şi noaptea.

Într-o dimineaţă, când camerista intră în dormitor, deschise obloanele, trase perdelele şi-o întrebă: „Cum se simte doamna, azi?”, ea-i răspunse, simţindu-se distrusă şi epuizată de-atâta plâns: „— Vai, nu mă simt nicicum. Nu mai pot”.

Servitoarea, care ţinea platoul cu ceai, îşi privi stăpâna întinsă între cearceafurile albe; înduioşată de paloarea ei, bâigui pe un ton sincer şi trist:

— Într-adevăr, doamna arată foarte rău. Doamna ar trebui să se îngrijească.

Tonul cu care fuseseră rostite aceste cuvinte strecură în inima contesei o îndoială dureroasă şi, imediat după plecarea cameristei, se ridică şi merse la oglinda cea mare, ca să-şi vadă chipul.

Privindu-şi propria imagine rămase stupefiată, îngrozită de brazdele din obraji, de ochii roşii, de ravagiile provocate de cele câteva zile de suferinţă. Faţa pe care-o cunoştea atât de bine, pe care-o studiase atât de des, în fel şi fel de oglinzi, căreia-i ştia toate expresiile, pozele drăgălaşe, zâmbetele, căreia-i corectase de-atâtea ori paloarea, înlăturând urmele clipelor de oboseală şi ridurile cât de mici, abia vizibile, pe la colţurile ochilor, faţa aceasta îi păru deodată a fi a unei alte femei, o faţă necunoscută, în curs de descompunere, incurabil bolnavă.

Ca să-şi poată vedea mai bine chipul şi să constate proporţiile răului ce-o lovise pe neaşteptate, ea se apropie şi mai mult de oglindă, atingând-o aproape cu fruntea; respiraţia ei aburi sticla, mascând, ştergând

aproape total imaginea palidă pe care-o contempla. Fu nevoită atunci să ia o batistă, ca să înlăture ceaţa propriei răsuflări; apoi, tremurând sub imperiul unei emoţii febrile şi bizare, îşi făcu un îndelungat şi răbdător examen al alterărilor suferite. Cu degete îndemânatice, întinse pielea obrajilor, o netezi pe cea de pe frunte, îşi ridică părul, îndepărtă pleoapele pentru a cerceta albul ochilor. Pe urmă deschise gura, inspectă dinţii ce-şi pierduseră în parte luciul şi pe care sclipeau punctişoare aurii, se alarmă din cauza lividităţii gingiilor şi gălbejelii ce-i cuprinsese pomeţii obrajilor şi tâmplele.

Efectua cu atâta concentrare această trecere în revistă a frumuseţii sale declinante, încât nu auzi zgomotul uşii şi tresări speriată când camerista, oprindu-se în spatele ei, îi spuse:

— Doamna a uitat să-şi bea ceaiul.

Încurcată, jenată c-a fost surprinsă astfel, contesa se răsuci pe scaun, iar camerista, intuindu-i starea de spirit, reluă:

— Doamna a plâns prea mult, nimic nu zbârceşte mai mult pielea ca lacrimile. Când omul plânge, sângele se transformă în apă.

— Mai e şi bătrâneţea, şopti contesa, cuprinsă de tristeţe.

— Vai, doamnă, dar dumneavoastră mai aveţi mult până acolo! protestă femeia. Câteva zile de odihnă şi toate astea vor dispare fără urmă. Dar trebuie să vă plimbaţi şi să evitaţi plânsul.

De îndată ce fu îmbrăcată, contesa coborî în parc şi, pentru prima oară de la moartea mamei sale, vizită mica livadă unde-i plăcea pe vremuri să îngrijească florile şi să le culeagă, apoi ajunse la râu şi se plimbă de-a lungul apei până la ora dejunului.

Aşezându-se la masă, alături de Annette şi dinaintea soţului ei, încercă să afle ce gândesc cei doi.

— Azi mă simt mai bine. Sper că-s mai puţin palidă.

— Din păcate, arăţi încă destul de rău, răspunse

contele.

Inima i se strânse şi o dorinţă de a plânge îi umezi ochii, căci se deprinsese cu lacrimile.

Până seara, şi a doua zi, ca şi-n zilele următoare, fie că se gândea la defunctă sau la ea însăşi, simţea la tot pasul cum hohotele îi umflă gâtul şi urcă spre pleoape; pentru a le împiedica să izbucnească şi să-i brăzdeze iar obrajii, le reţinea şi, printr-un efort supraomenesc de voinţă, îndreptându-şi gândurile către alte probleme, dominându-le, înfrângându-le, abătându-le de la necazurile trăite, se silea să se consoleze, să se distreze, să uite de tristeţe, pentru a-şi redobândi tenul sănătos de mai înainte.

Nu voia mai ales să se întoarcă la Paris şi să-l întâlnească pe Olivier Bertin înainte de a fi redevenit ea însăşi. Dându-şi seama c-a slăbit prea mult, că trupul femeilor de vârsta ei trebuie să fie plin pentru a-şi păstra prospeţimea, ea bătea drumurile şi colinda pădurile din vecinătate, în căutarea apetitului pierdut; deşi nu izbutea şi revenea foarte obosită, se silea să mănânce cât mai mult.

Contele, care dorea să se întoarcă acasă, nu-i înţelegea de loc încăpăţânarea. Până la urmă, faţă de opoziţia ei înverşunată, el declară că va pleca singur, lăsându-i soţiei libertatea de a se întoarce la Paris când va crede de cuviinţă.

Λ doua zi, ea primi telegrama ce-i anunţa sosirea lui Olivier...

Atât de mult se temea de prima privire a acestuia, încât îi venea să fugă. Ar fi preferat să întârzie revederea cu încă o săptămână sau două. Îngrijindu-te, îţi poţi schimba cu desăvârşire înfăţişarea, într-o săptămână; se ştie că femeile, chiar cele tinere şi sănătoase, pot deveni de nerecunoscut de la o zi la alta, din te miri ce motiv. Iar gândul de a apare dinaintea pictorului, în plină zi, în mijlocul naturii, sub soarele acesta de august, alături de o tânără atât de proaspătă, o nelinişti într-o asemenea măsură încât luă hotărârea subită de a nu merge la gară

şi de a-l aştepta şi întâmpina în penumbra salonului.

Urcă în camera ei şi-şi lăsă gândurile să rătăcească în voie. Adieri calde legănau, în răstimpuri, perdelele. Cântul greierilor umplea aerul. Niciodată nu se simţise atât de tristă. Nu mai era marea durere copleşitoare ce-i măcinase inima, i-o sfâşiase, i-o distrusese, lângă trupul neînsufleţit al bătrânei mame preaiubite. Acea durere, pe care-o crezuse de nevindecat, se atenuase în câteva zile nemairămânând decât o suferinţă a memoriei; acum însă, se simţea purtată, înecată într-un val profund de melancolie, în care alunecase încetişor şi din care nu va mai scăpa.

Avea poftă să plângă – o poftă irezistibilă – şi nu voia. De câte ori îşi simţea pleoapele umede şi le ştergea cu energie, se ridica, mergea, privea parcul şi, deasupra arborilor înalţi, corbii ce-şi plimbau pe cerul albastru zborul lor negru şi lent.

Apoi trecu în faţa oglinzii, îşi cântări dintr-o privire înfăţişarea, şterse urma unei lacrimi, atingând colţul ochiului cu puful încărcat cu pudră şi privi ceasul, încercând să ghicească în care punct al drumului o fi ajuns Olivier.

Ca toate femeile lovite de o durere sufletească imaginară sau reală, se lipea de el cu o tandreţe pătimaşă. Olivier nu era oare pentru ea totul, totul, mai mult decât viaţa, adică ceea ce devine un bărbat când îl iubeşti numai pe el şi când simţi că îmbătrâneşti?

Deodată, răsună în depărtare pocnetul unui bici; alergă la fereastră şi zări trăsura dând ocol peluzei, în tropăitul puternic al celor doi cai. Instalat în fundul trăsurii, alături de Annette, Olivier îşi agită batista văzând-o, iar ea răspunse acestui semnal salutându-l cu braţele. Pe urmă, contesa coborî cu inima bătând, dintr-o dată foarte fericită, tremurând din tot corpul de bucurie că-l simte atât de aproape, că-l va vedea şi că-i va vorbi.

Se întâlniră în anticameră, dinaintea uşii salonului.

Pictorul îşi desfăcu braţele, cuprins de un elan

irezistibil, şi-i spuse cu glasul încălzit de o emoţie autentică:

— Vai, cât de nefericită trebuie să fiţi, contesă! Daţi-mi voie să vă îmbrăţişez!

Ea închise ochii, se înclină, se strânse la pieptul lui, întinzându-i obrazul, şi-n timp ce el o săruta cu delicateţe, îi murmură la ureche: „Te iubesc”.

Fără să dea drumul mâinilor, pe care le strângea uşor, Olivier o privi cu atenţie.

— Ia să-ţi vedem faţa, mai suferă?

Contesa se simţi gata să leşine.

— Da, puţin cam palidă, reluă el. Dar nu-i nimic grav.

— Ah, dragul meu, dragul meu prieten, bâigui ea recunoscătoare, negăsind ceva mai bun de spus.

Dar el se întoarse, căutând-o din ochi pe Annette, care se făcuse nevăzută şi zise pe neaşteptate:

— Nu-i aşa că-i ciudat s-o vezi pe fiică-ta în doliu?

— De ce? întrebă contesa.

Cuprins de-o animaţie extraordinară, el izbucni:

— Cum, „de ce”? Dar e în întregime portretul pe care ţi l-am pictat, portretul tău făcut de mine! Eşti chiar tu, aşa cum te-am întâlnit pe vremuri, când am intrat s-o vizitez pe ducesă! Îţi mai aminteşti de uşa aceea prin care-ai trecut, urmărită de privirile mele, asemenea unei fregate navigând în bătaia tunurilor unui fort? Drace! Când am văzut-o adineauri pe puştoaică la gară, stând dreaptă pe peron, îmbrăcată în doliu, cu chipul încadrat de coroana luminoasă a părului, mi s-a tăiat răsuflarea. Eram gata să plâng. Crede-mă, aşa ceva te poate face să înnebuneşti, când ai cunoscut pe cineva cum te-am cunoscut eu pe tine, care am ştiut să te privesc ca nimeni altul, care te-am iubit atât şi te-am reprodus pe pânză, *madame.* Uite, ca să ştii, m-am gândit chiar că înadins ai trimis-o singură la gară, ca să-mi provoci un şoc. Doamne-Dumnezeule, cât am fost de uimit! Era să-nnebunesc, crede-mă!

— Annette! Nane! strigă el apoi.

Tânăra, care se apucase să dea zahăr cailor, răspunse

de afară:

— Sunt aici!

— Vino încoace.

Ea sosi, alergând.

— Aşează-te alături de maică-ta.

Fata se supuse şi Olivier se apucă să le compare, repetând maşinal, fără convingere: „Da, e uimitor, uimitor”, căci ele se asemănau mai puţin acum, stând una lângă alta, decât înainte de-a părăsi Parisul; în toaleta sa neagră, tânăra căpătase o expresie nouă, de tinereţe strălucitoare, în timp ce mama nu mai avea de mult acea vâlvătaie fascinantă a părului şi tenului, cu care-l zăpăcise odinioară pe pictor, când o zărise pentru întâia oară.

Pe urmă, Bertin şi contesa intrară în salon. El părea foarte fericit.

— Ah, ce idee bună am avut, să vin încoace!

Apoi se corectă:

— Nu, de fapt soţul tău a avut-o, pentru mine. Chiar m-a însărcinat să te readuc acasă. Dar ştii ce-ţi propun eu? Desigur, nu ştii. — Probabil, acelaşi lucru. — Ei bine, eu îţi propun dimpotrivă, să rămâi aici. Pe arşiţa asta, Parisul e odios, în timp ce viaţa la ţară este minunată. Doamne, ce plăcut e aici!

Amurgul umplea parcul de răcoare, făcea să tremure pomii, şi să se ridice din pământ aburi imperceptibili, ce aruncau asupra orizontului un voal uşor, transparent. În picioare, cu capetele plecate, cele trei vaci păşteau, lacome, iar patru păuni, cu bătăi puternice din aripi, se căţărau într-un cedru în care aveau obiceiul să doarmă, sub ferestrele castelului. Câinii lătrau în depărtare, prin sat şi prin aerul liniştit al înserării treceau chemări rostite de voci omeneşti, fraze aruncate peste câmpie, de la un ogor la altul, precum şi acele strigăte scurte şi guturale cu care-s îmboldite vitele.

Cu capul descoperit, cu ochii lucind, pictorul respira din adâncul pieptului; simţind privirile contesei, aţintite

asupră-i, şopti:

— Iată fericirea.

Femeia se lipi de pieptul lui.

— Fericirea nu durează niciodată.

— S-o apucăm când se arată.

— Până acum, nu-ţi plăcea viaţa la ţară, îi aminti ea, zâmbind.

— Azi îmi place, pentru că te-am regăsit aici. N-aş mai putea trăi undeva unde nu eşti şi tu. Tânăr fiind, poţi să iubeşti de departe, prin scrisori, cu gândul, prin pură exaltare spirituală, fie pentru că simţi viaţa aşternându-se dinaintea ta, fie pentru că eşti dominat mai mult de pasiune decât de o nevoie sufletească efectivă; dimpotrivă, la vârsta mea, dragostea a devenit o obişnuinţă de infirm, o oblojeală a inimii care, bătând acum doar dintr-o singură aripă, zboară mai puţin către ideal. Ea nu mai are disponibilităţi extatice, ci exigenţe egoiste. Şi-apoi, simt foarte bine că nu mai am timp de pierdut, pentru a mă bucura de cât mi-a mai rămas.

— Of, bătrânule! spuse ea, luându-i mâna.

— Aşa e, nu mă contrazice, repetă el. Sunt bătrân. Totul mi-o demonstrează, părul, caracterul care mi se schimbă, tristeţea care se apropie. Drace, iată un lucru necunoscut mie până acum: tristeţea! Dacă mi-ar fi spus cineva, când aveam treizeci de ani, că într-o bună zi voi deveni trist aşa, fără niciun motiv, neclintit, în permanenţă nemulţumit, nu l-aş fi crezut. Asta dovedeşte că şi inima mi-a îmbătrânit.

Ea-i răspunse cu convingere profundă:

— O, în ce mă priveşte, am inima foarte tânără; nu s-a schimbat deloc. Ba da, a întinerit, poate. Avea douăzeci de ani, acum nu are mai mult de şaisprezece.

Stătură astfel mult timp de vorbă, rezemaţi de pervazul ferestrei, confundându-se cu spiritul serii, aproape lipiţi unul de altul, mai apropiaţi – în acest ceas de tandreţe, crepusculară ca şi ziua ce asfinţea – decât fuseseră vreodată.

— Doamna contesă e servită, anunţă un valet, intrând în salon.

— Aţi chemat-o şi pe fiica mea? întrebă ea.

— Domnişoara este de-acum în sufragerie.

Se aşezară, toţi trei, la masă. Obloanele erau trase, iar cele două candelabre cu câte şase lumânări, luminând chipul Annettei, îi învăluiau capul într-o pulbere aurie. Surâzând, Bertin o privi îndelung.

— Doamne, ce frumoasă-i în negru! exclamă el.

Şi se întoarse plin de admiraţie spre contesă, ca pentru a-i mulţumi mamei pentru plăcerea oferită.

Când reveniră în salon, luna se înălţase deasupra copacilor din parc; grămada lor întunecată părea un fel de insulă întinsă, iar câmpia din jur semăna cu o mare ascunsă sub ceaţa joasă ce plutea deasupra pământului.

— Mamă, să mergem să ne plimbăm, te rog, spuse Annette.

Contesa consimţi.

— Îl iau şi pe Julio.

— Bine, dacă doreşti.

Ieşiră. Tânăra mergea înaintea lor, jucându-se cu câinele. Trecând pe lângă peluză, auziră gâfâitul vacilor trezite, ce-şi simţiseră duşmanul şi ridicară capul spre a cerceta împrejurimile. Sub pomi, mai departe, luna împrăştia printre crengi o ploaie de raze fine, ce alunecau până la pământ, scăldând frunzele şi se împrăştiau pe alee, în mici băltoace de lumină galbenă. Annette şi Julio alergau, părând să aibă, în această noapte senină, o inimă identică, veselă şi liberă, a cărei beţie izbucnea în ţopăielile lor.

Prin luminişurile în care undele lunii coborau ca în nişte fântâni, tânăra trecea aidoma unei arătări, iar pictorul o rechema, fermecat de această vedenie neagră, al cărei chip limpede strălucea. Apoi, după ce fata se îndepărta din nou, el apuca şi strângea mâna contesei, şi-i căuta adeseori buzele, când traversau zone de umbră mai groasă, ca şi cum imaginea Annettei i-ar fi reînviat, în

răstimpuri, febra interioară.

Ajunseră în sfârşit la marginea pădurii, de unde se întrezăreau vag, în depărtare, din loc în loc, pâlcurile de arbori de pe lângă ferme. Prin ceaţa lăptoasă ce scălda câmpurile, orizontul îşi pierdea limitele, iar tăcerea fragilă, vie, a acestui spaţiu întins, luminos şi cald, era plină de-o speranţă inexprimabilă, de indefinibila aşteptare ce face ca nopţile de vară să pară atât de dulci. Sus, departe, pe cer, câţiva norişori lungi şi subţiri păreau făuriţi din solzi de argint. Stând câteva clipe nemişcat, auzeai cum pacea nocturnă e străbătută de un confuz şi continuu murmur de viaţă, de mii de sunete delicate, a căror armonie era mai apropiată de tăcere.

Alături de ei, o prepeliţă îşi lansă ţipătul repetat, iar Julio, ciulindu-şi urechile, se furişă spre cele două note de flaut ce indicau poziţia păsării. Annette îl urmă, tot atât de uşoară ca şi el, ţinându-şi răsuflarea şi aplecându-se.

— Ah, de ce oare asemenea momente trec atât de repede? şopti contesa, rămânând singură cu pictorul. Nu poţi apuca, nu poţi păstra nimic. N-ai vreme nici măcar să guşti din bunătăţile vieţii, că ea s-a şi terminat.

Olivier îi sărută mâna şi-i spuse, zâmbind:

— Astă-seară nu fac filosofie. Mă mulţumesc să trăiesc clipa de faţă.

— Nu mă iubeşti cât te iubesc eu, murmură ea.

— Cum poţi vorbi aşa?

Contesa îl întrerupse.

— Nu protesta. Precum foarte bine ai spus-o singur înainte de cină, tu iubeşti în mine acea femeie care-ţi satisface necesităţile sufleteşti, care nu te-a necăjit niciodată, ci dimpotrivă a adus puţină fericire în viaţa ta. Asta o ştiu, o simt. Da, am conştiinţa, bucuria fierbinte de a fi fost pentru tine bună, utilă, de ajutor. Tu ai iubit, şi mai iubeşti încă, tot ce găseşti plăcut în mine, atenţiile faţă de tine, admiraţia pe care ţi-o arăt, grija de a-ţi fi pe plac, pasiunea mea, faptul că m-am dăruit cu totul ţie, cu făptura mea intimă. Dar nu pe mine mă iubeşti, înţelege!

Simt asta ca pe-un curent de aer rece. Iubeşti în mine mii de lucruri, frumuseţea care se duce, devotamentul, faptul că-s socotită spirituală, părerea bună pe care-o are lumea despre mine, cea pe care o port eu în suflet despre tine; dar nu pe mine, nu exclusiv pe mine mă iubeşti, pricepi?

El izbucni într-un râs degajat, amical.

— Nu, nu prea te înţeleg. Scena pe care mi-o faci, reproşurile astea, sunt foarte neaşteptate.

— Of, Doamne! exclamă ea. Voiam să te fac să înţelegi cât de mult te iubesc eu! Vezi, caut dar nu găsesc. Când mă gândesc la tine, şi mă gândesc în permanenţă; simt în adâncul sufletului şi făpturii mele o beţie indescriptibilă pentru că-ţi aparţin şi o nevoie irezistibilă de a-ţi dărui şi mai mult din mine. Aş vrea să mă sacrific într-un mod absolut, căci atunci când iubeşti nu există nimic mai frumos decât să dai, să dai mereu, tot, tot, viaţa, gândurile, trupul, tot ce ai, să simţi că dai şi să fii gata să rişti totul pentru a da şi mai mult. Te iubesc atât încât doresc să sufăr pentru tine, încât am ajuns să-mi iubesc temerile, chinurile, gelozia, durerea pe care o trăiesc când nu te mai simt tandru cu mine. Iubesc în tine omul acela pe care numai eu l-am descoperit un om care nu-i cel ce aparţine lumii, cel admirat, cunoscut, ci unul doar al meu, care nu se mai poate schimba, care nu poate îmbătrâni, pe care nu pot să nu-l mai iubesc, fiindcă-l privesc cu nişte ochi ce nu-l văd decât pe el. Dar astea-s lucruri imposibil de spus. Nu există cuvinte pentru a le exprima.

Cu vocea abia şoptită, Olivier repetă de câteva ori la rând:

— Draga, scumpa, iubita mea Any...

Sărind, Julio se întoarse alături de ei, fără să fi găsit prepeliţa care tăcuse la apropierea sa, iar Annette îl urmă, sufocată de atâta alergătură.

— Nu mai pot, spuse ea. O să mă agăţ de dumneata, domnule pictor!

Se sprijini de braţul liber al bărbatului şi reveniră astfel

acasă, cu el la mijloc, mergând încet pe sub pomii negri. Nu mai vorbeau. Olivier înainta, dominat de ele, pătruns de-un fel de fluid feminin al cărui contact îi invadase întreaga fiinţă. Nu încerca să le privească, pentru că le ştia alături, şi închidea chiar ochii ca să le simtă mai bine. Ele îl conduceau, îl dirijau, iar el mergea înainte, îndrăgostit de amândouă, de cea din stânga ca şi de cea din dreapta, fără a şti care era la stânga, care la dreapta, care era mama şi care fiica. Se abandonă de bună voie, cu o senzualitate inconştientă şi subtilă, acestei senzaţii tulburătoare. Căută chiar să le amestece în inima lui, să nu le mai deosebească cu gândul şi-şi legănă dorinţa în farmecul acestei confuzii. Această mamă şi această fiică, atât de asemănătoare, nu constituiau oare o singură femeie, iar fata nu venise pe lume numai pentru a-i reîntineri vechea dragoste faţă de mamă?

Când pătrunse în castel şi redeschise ochii, i se păru că adineauri petrecuse cele mai minunate clipe din viaţă, că trăise cea mai stranie, mai greu de analizat şi mai completă emoţie pe care-o poate gusta un bărbat, îmbătat de o tandreţe unică, prin seducţia emanată de două femei.

— Ce seară minunată! spuse el, de îndată ce se regăsi între ele, la lumina lămpilor.

— Mie nu mi-e somn deloc! strigă Annette. Când e un timp atât de frumos, mi-aş petrece toată noaptea plimbându-mă.

Contesa privi pendula.

— Vai, s-a făcut unsprezece şi jumătate! Trebuie să te culci, draga mea.

Se despărţiră, mergând fiecare către camera sa. De îndată ce rămase singură, tânăra, care n-avusese chef să se culce, adormi imediat.

A doua zi, la ora obişnuită, după ce trase perdelele şi deschise obloanele, camerista aduse ceaiul şi-şi privi stăpâna, încă adormită.

— Doamna are azi o mină mai bună, constată ea.

— Adevărat?

— Vă asigur. Chipul doamnei este mai odihnit.

Fără să se fi privit încă în oglindă, contesa ştia precis că aşa era. Îşi simţea inima uşoară, nici nu-i mai percepea bătăile, acum trăia iar. Sângele ce-i curgea prin vine nu mai era iute, ca-n ajun, cald, îngreunat de febră, plimbându-i enervarea şi nelinişstea prin toţi muşchii, ci-i răspândea în trup o senzaţie călduţă, de bine, şi o fericire plină de încredere.

Când servitoarea ieşi, merse să se privească în oglindă. Fu oarecum surprinsă, căci se simţea atât de bine încât se-aştepta să se găsească întinerită, într-o singură noapte, cu câţiva ani. Apoi înţelese cât de naivă era această speranţă şi, după o cercetare amănunţită, se resemnă să constate numai că are tenul ceva mai curat, ochii mai puţin obosiţi, buzele mai fragede decât în ajun. Cum sufletu-i era mulţumit, nu se lăsă cuprinsă de întristare şi zâmbi, gândind: „Da, peste câteva zile voi arăta cum trebuie. Am fost prea greu lovită pentru a mă reface, atât de repede”.

Rămase însă multă, foarte multă vreme aşezată în faţa măsuţei de toaletă, pe care erau etalate, într-o ordine plină de graţie, pe-un şervet de muselină cu dantelă pe margine, dinaintea unei splendide oglinzi din cristal gravat, toate micile instrumente de înfrumuseţare, cu monograma ei, împodobită cu o coroană, pe mânerul de fildeş. Aşteptau acolo, zeci de obiecte, atrăgătoare, felurite, menite unor secrete operaţii delicate, unele din oţel, fine şi tăioase, de forme bizare, ca nişte unelte de chirurgie destinate copiilor, altele rotunde şi drăguţe, din pene, din puf ori din pielea unor animale necunoscute, folosite pentru a întinde pe obrazul moale mângâietoarele pudre frumos mirositoare, esenţele uleioase, şi parfumurile lichide.

Le manevră îndelung, cu degete experte, plimbă atingerea lor, mai suavă decât un sărut, de la buze la tâmple, corectând nuanţele imperfect regăsite, scoţând în

evidenţă ochii, îngrijind genele. Când coborî, în sfârşit, era aproape sigură că prima privire pe care Olivier i-o va arunca, nu îi va fi prea defavorabilă.

— Unde-i domnul Bertin? se adresă ea servitorului întâlnit în vestibul.

— Domnul Bertin este în livadă, a început o partidă de tenis, cu domnişoara, răspunse omul.

Îi auzea de departe, anunţând punctele.

Rând pe rând, vocea sonoră a pictorului şi cea subţire a tinerei strigau: cincisprezece, treizeci, patruzeci, avantaj, egal, avantaj, joc...

Livada, în interiorul căreia fusese bătătorit un teren pentru tenis, era un careu mare de iarbă plantat cu meri, încadrat de parc, de grădina de zarzavat şi de fermele aflate în subordinea castelului. De-a lungul taluzului ce-l limita pe trei laturi, ca meterezele unei tabere fortificate, se plantaseră flori, lungi straturi de flori felurite, de câmp sau soiuri mai alese, trandafiri în mare cantitate, garoafe, heliotropi, fucsii, rezede şi multe altele încă, ce dădeau aerului un gust de miere, după cum susţinea Bertin. De altfel albinele, ale căror stupi îşi aliniau domurile de paie de-a lungul peretelui din spaliere al grădinii de zarzavat, învăluiau acest câmp înflorit cu zborul lor auriu şi zumzăitor.

Exact în mijlocul livezii fuseseră doborâţi câţiva meri, pentru a se obţine locul necesar tenisului; un fileu uns cu catran, întins de-a latul la jumătatea acestui spaţiu, îl împărţea în două zone egale.

De-o parte Annette, cu fusta neagră ridicată, capul descoperit, arătându-şi gleznele şi pulpele până la jumătate când se repezea să prindă mingea din zbor, mergea, venea, alerga, cu ochii strălucitori şi obrajii încinşi, obosită, sufocată de jocul corect şi sigur al adversarului.

Olivier, purtând un pantalon din flanelă albă, strâns pe talie deasupra cămăşii din acelaşi material, şi o caschetă cu cozoroc, de asemenea albă, cu abdomenul lui cam

proeminent, aştepta mingea foarte calm, îi aprecia cu precizie căderea, o primea şi-o reexpedia fără grabă, fără să alerge, cu siguranţa elegantă, atenţia pasionată şi îndemânarea unui profesionist, îndemânare pe care-o dovedea în orice exerciţiu fizic.

Annette fu prima care observă sosirea contesei.

— Bună dimineaţa, mamă! strigă ea. Aşteaptă un minut, ca să terminăm partida.

Această neatenţie de-o clipă îi fu fatală. Mingea, rapidă şi joasă, o depăşi, aproape rostogolindu-se, atinse pământul şi ieşi afară din teren.

În timp ce Bertin striga: „Am câştigat!”, iar tânăra, surprinsă, îl acuza de-a fi profitat de neatenţia ei, Julio, dresat să caute şi să găsească mingile rătăcite, ca pe nişte potârnichi pitite printre mărăcini, se-aruncă după cea care se rostogolea prin iarbă, o apucă delicat între dinţi şi-o readuse, dând din coadă.

Acum, pictorul o salută şi el pe contesă; grăbit însă să reînceapă jocul, însufleţit de dispută, mulţumit că se simte atât de suplu, el nu aruncă asupra acestui obraz, ce se îngrijise îndelung, special pentru el, decât o privire scurtă şi distrată; după care, întrebă:

— Permiteţi, contesă? Mă tem să nu răcesc şi să nu fac o nevralgie.

— Da, desigur, răspunse ea.

Se aşeză pe o grămadă de fân, cosit chiar în acea dimineaţă, pentru a nu-i deranja pe combatanţi şi-i urmări, simţind dintr-o dată o oarecare apăsare pe suflet.

Iritată de faptul că pierdea mereu, fiică-sa se agita, se încorda, scotea ţipete de necaz sau de triumf, se repezea de la un capăt la altul al propriului careu şi adesea, când sărea, şuviţe de păr îi căzeau, desfăşurându-se şi răspândindu-i-se pe umeri. Strângând racheta între genunchi ea le apuca şi-n câteva clipe le lega la loc cu mişcări pline de nerăbdare, înfigând cu putere acele în masa de păr.

Iar Bertin îi striga, din partea cealaltă, contesei:

— Ei, aşa-i că-i frumoasă astfel, şi proaspătă ca însăşi ziua?

Da, era tânără, putea să alerge, să se-ncingă, să se îmbujoreze, să-şi fluture părul, să înfrunte pe oricine, să îndrăznească orice, căci totul o înfrumuseţa.

Pe urmă, când reîncepură să joace, plini de ardoare, contesa, din ce în ce mai melancolică, se gândi că Olivier preferă această partidă de tenis, această ţopăială copilărească, această plăcere specifică pisoilor ce sar după ghemotoacele de hârtie, desfătării de a se aşeza lângă ea, de a o simţi alături, iubitoare, în căldura acestei dimineţi.

Când clopotul sună, în depărtare, anunţând dejunul, i se păru că o eliberează, că-i ia o greutate de pe suflet. Dar în timp ce se întorcea spre casă, sprijinită de braţul lui, el îi spuse:

— M-am amuzat ca un copil. Este grozav de bine să fii sau să te crezi tânăr. Ah, da, da, numai asta contează! Când nu-ţi mai place s-alergi, s-a terminat cu tine!

Ridicându-se de la masă, contesa, care ieri nu fusese la cimitir, propuse să meargă acolo împreună şi plecară toţi trei spre sat.

Trebuiau să traverseze pădurea, pe unde curgea un râuleţ numit Rainette, desigur din cauza broscuţelor ce-l populau, apoi să străbată o porţiune de câmpie înainte de a ajunge la biserica înălţată în mijlocul unui grup de case locuite de către băcan, brutar, măcelar, cârciumar şi alţi câţiva mici comercianţi de la care se aprovizionau ţăranii.

Drumul într-acolo fu parcurs în tăcere, cu reculegere, căci gândul la defunctă le apăsa sufletul. Cele două femei îngenuncheară lângă mormânt şi se rugară îndelung. Încovoiată, contesa încremenise cu batista la ochi, fiindcă nu voia să plângă şi lacrimile să-i curgă iar pe obraji. Se rugă altfel decât până acum, fără să-şi mai invoce mama prin acel apel disperat lansat sub marmora mormântului, până ce avea impresia că simte, după emoţia ei devenită sfâşietoare, că moarta o aude, o ascultă, ci pur şi simplu

bâiguind cu mult zel cuvintele consacrate ale rugăciunilor *Pater noster* şi *Ave Maria.* Azi n-ar fi avut forţa şi tensiunea spirituală necesară acestui soi de chinuitoare convorbire fără răspuns cu ceea ce presupunea a fi rămas din fiinţa dispărută, în jurul gropii ce-i ascundea rămăşiţele pământeşti. Alte obsesii pătrunseseră în inima ei de femeie, zdruncinându-i-o, torturând-o, distrugând-o; şi ruga sa fierbinte urca spre cer, plină de implorări obscure. Îl adora pe Dumnezeu, pe neînduplecatul Dumnezeu care a azvârlit pe pământ toate bietele creaturi, pentru ca el să aibă milă de ea tot atât cât de cea rechemată în împărăţia Lui.

N-ar fi putut preciza ce-i cere de fapt, atât de ascunsă şi confuză mai era încă neliniştea sa, dar simţea că are nevoie de ajutorul divin, de un sprijin supranatural împotriva primejdiilor şi inevitabilelor suferinţe ce se apropie.

După ce îndrugase şi ea câteva formule, cu ochii închişi, Annette se abandonă unei reverii prelungite, căci nu voia să se ridice în picioare înaintea maică-sii. Bertin le contempla, gândind că tabloul pe care-l are dinainte e fermecător şi regretând oarecum că nu-i e permis să facă o schiţă.

La întoarcere, începură o discuţie despre existenţa umană, agitând pe îndelete ideile amare şi poetice ale acelei filosofii inerte, decepţioniste, ce reprezintă subiectul preferat de conversaţie al bărbaţilor şi femeilor pe care viaţa i-a rănit într-o oarecare măsură şi ale căror suflete se apropie, unindu-se prin necazurile îndurate.

Annette, care nu era câtuşi de puţin coaptă pentru asemenea gânduri, se îndepărta mereu de ei şi culegea, de pe marginea drumului, flori de câmp.

Dorind s-o reţină lângă el şi scos din fire de faptul c-o vedea mereu plecând, Olivier n-o părăsea din ochi. Îl enerva faptul că ea se arăta mai interesată de culorile plantelor decât de frazele pe care le rostea el. Resimţea o indispoziţie inexprimabilă din cauză că nu reuşea s-o

captiveze şi s-o domine, ca pe maică-sa, şi dorinţa de a întinde mâna, de a o apuca, de a o reţine, de a-i interzice să mai plece. O simţea prea sprintenă, prea tânără, prea indiferentă, prea liberă, liberă ca pasărea, ca un căţelandru neascultător, care nu se întoarce, care are în vine independenţa, acel admirabil instinct al libertăţii pe care vocea stăpânului şi biciul încă nu i l-au înăbuşit.

Pentru a o atrage, vorbi despre lucruri mai vesele şi-i puse câteva întrebări, străduindu-se să-i trezească dorinţa de a asculta şi curiozitatea de femeie; dar se părea că vântul capricios al înălţimilor sufla prin gândurile Annettei, ca prin nişte spice unduitoare, luându-i atenţia şi împrăştiind-o în spaţiu, căci ea abia răspundea, privind distrată, aruncând între două alergări cuvântul banal aşteptat din parte-i, după care se întorcea la florile ei. Până la urmă, Olivier fu cuprins de exasperare, muşcat parcă de o nerăbdare puerilă, iar când fata veni s-o roage pe contesă să primească primul buchet, pentru ca ea să poată culege altul, el o apucă de cot şi-i strânse braţul, ca să nu-i mai scape. Ea se zbătu, râzând, se smuci cu toată puterea, încercând să fugă; atunci împins de instinctul de bărbat şi văzând că nu-i poate seduce atenţia, pictorul recurse la metoda celor slabi, oferind o tentaţie cochetăriei ei feminine, cumpărând-o.

— Spune-mi ce floare preferi, pentru că vreau să-ţi comand o broşă, începu el.

Ea tresări, surprinsă.

— Ce fel de broşă?

— Din pietre de aceeaşi culoare; din rubine, dacă-ţi plac macii; din safire, dacă-ţi plac albăstrelele, cu o frunzuliţă din smaragde.

Chipul Annettei se lumină de acea bucurie tandră care însufleţeşte trăsăturile femeilor atunci când li se făgăduiesc daruri.

— Albăstrelele-s atât de drăguţe, spuse ea.

— Fie deci o albăstrea. O vom comanda de îndată ce ne întoarcem la Paris.

Fata nu se mai îndepărtă, reţinută lângă el de gândul bijuteriei, pe care încerca acum s-o vadă, să şi-o imagineze.

— Durează mult executarea unui asemenea obiect? întrebă ea.

Olivier râse, simţind-o captivată.

— Nu ştiu, depinde, e o muncă dificilă. O să-l zorim pe bijutier.

Deodată, fata fu zguduită de-un gând îngrozitor.

— Dar n-o să pot purta broşa, de vreme ce-s în doliu!

Îşi trecu braţul pe sub cel al fetei şi-o lipi de el.

— Ei şi, o s-o păstrezi pentru sfârşitul doliului, iar între timp nimic nu te împiedică s-o contempli.

Ca şi în seara trecută, se afla între ele două, ţinut strâns, captiv între umerii lor şi pentru a le vedea ridicând spre el ochii aceia albaştri, atât de asemănători, presăraţi cu punctişoare negre, li se adresa pe rând, întorcând capul când într-o parte, când în alta. Acum, în plin soare, el o confunda mai puţin pe contesă cu Annette, dar confunda din ce în ce mai mult fata cu amintirea reînviată a ceea ce fusese mama. Dorea să le îmbrăţişeze pe amândouă deodată, pe una pentru a regăsi pe obraz şi ceafă ceva din acea prospeţime roză şi blondă savurată odinioară, reapărută azi în chip miraculos, pe cealaltă pentru că continua s-o iubească şi resimţea chemarea viguroasă a unei vechi obişnuinţe. În acest moment, constata şi înţelegea că dorinţa, diminuată de timpul scurs, şi afecţiunea lui pentru ea se reînsufleţiseră la vederea tinereţii renăscute.

Annette plecă din nou să adune flori. Olivier n-o mai rechemă, ca şi cum satisfacţia contactului temporar cu braţul ei l-ar fi calmat, dar îi urmări în continuare toate mişcările, cu plăcerea pe care-o încerci la vederea unor fiinţe sau lucruri ce-ţi captivează ochiul şi-l îmbată. Când ea se întorcea, aducând câte-un buchet, el inspira mai profund, căutând, pe negândite, în aerul agitat de alergarea fetei, ceva din ea, puţin din răsuflarea sau din

căldura pielii sale. O privea transportat, ca pe-o aurora, ca şi cum ar fi ascultat o muzică divină, tresărind de satisfacţie când ea se apleca, se ridica, înălţa simultan ambele braţe pentru a-şi îndrepta părul. Cu fiecare ceas care trecea, prezenţa fetei trezea în sufletul lui evocarea trecutului. Râsetele, gesturile pline de drăgălăşenie, mişcările ei, readuceau pe buzele bărbatului gustul sărutărilor date şi primite odinioară; ea făcea din trecutul îndepărtat, a cărui senzaţie precisă o pierduse, un fel de prezent visat; confunda epocile, datele, vârstele inimii lui şi, reaprinzându-i emoţiile răcite, amesteca pe nesimţite ziua de ieri cu cea de mâine, amintirea cu speranţa.

Scormonindu-şi memoria, Olivier se întrebă dacă-n perioada ei cea mai înfloritoare contesa avusese un asemenea farmec suplu de căprioară, farmec îndrăzneţ, capricios, irezistibil ca graţia unui animal liber care aleargă şi sare de colo-colo. Nu. Ea fusese mai cizelată, mai puţin sălbatică. Fată de la oraş, apoi femeie de oraş, ce nu sorbise niciodată aerul câmpului şi nu se tăvălise prin iarbă, ea devenise frumoasă la umbra pereţilor şi nu sub razele soarelui de pe cer.

Când ajunseră înapoi la castel, contesa se instală la măsuţa scundă de lângă fereastră şi se apucă să scrie câteva scrisori; Annette urcă în camera sa, iar pictorul ieşi iar la plimbare, mergând încet pe potecile circulare ale parcului, cu o ţigară în gură şi cu mâinile la spate. Dar nu se îndepărtă atât încât să piardă din vedere faţada albă sau acoperişul ascuţit al casei. Când imaginea ei dispărea în dosul vreunui pâlc de arbori ori al vreunui desiş de arbuşti, simţea o umbră pe inimă, ca atunci când un nor acoperă cerul, iar când casa reapărea prin deschizăturile din zidul verde, el se oprea câteva secunde pentru a contempla cele două şiruri de ferestre înalte. Apoi, reîncepea să meargă.

Se simţea agitat, dar mulţumit. Ce anume-l mulţumea? Totul, totul.

Aerul îi părea pur, iar viaţa plăcută, în această zi. Îi

fierbea din nou prin trup o agilitate de băieţandru, dorinţa de a o lua la fugă şi de a prinde cu mâna fluturii galbeni care zburdau pe pajişte de parc-ar fi fost suspendaţi la capătul unor fire elastice. Fredona, dispus, arii din opere. Repetă de câteva ori la rând fraza celebră a lui Gounod: „Lasă-mă să-ţi contemplu chipul”, descoperind în ea o expresie de o gingăşie profundă, pe care n-o intuise niciodată astfel.

Deodată, se întrebă cum de putuse deveni, atât de repede, în asemenea măsură diferit de el însuşi. Ieri, la Paris, nemulţumit de toate, dezgustat, iritat; astăzi calm, mulţumit de toate, de parcă un zeu binevoitor i-ar fi schimbat sufletul. „Zeul ăsta, gândi el, n-ar fi făcut rău să-mi schimbe totodată şi trupul, întinerindu-mă un pic.” Pe neaşteptate, îl zări pe Julio vânând într-un tufiş. Îl chemă, iar când câinele veni să-şi pună capul fin, împodobit cu nişte urechi lungi, cârlionţate, sub mâna lui, Olivier se aşeză pe iarbă pentru a-l putea dezmierda mai bine, îi şopti cuvinte drăgăstoase, îl culcă pe genunchi şi, cuprins de duioşie în timp ce-l mângâia, îl sărută, aidoma femeilor, a căror inimă se emoţionează în orice ocazie.

După cină, în loc să iasă ca-n ajun, petrecură seara în salon, în familie.

— Va trebui totuşi să plecăm! spuse deodată contesa.

— Te rog, încă nu pomeni de asta! exclamă Olivier. Când nu eram aici, nu voiai să părăseşti Roncières. Cum am venit, nu te mai gândeşti decât cum să pleci mai repede.

— Dar dragă prietene, spuse ea, doar nu putem rămâne aici la nesfârşit, noi trei...

— Nu-i nicidecum vorba de a rămâne la nesfârşit, ci numai de câteva zile. De câte ori n-am stat la voi săptămâni de-a rândul?

— Da, dar în alte circumstanţe, când casa era deschisă tuturor.

Atunci Annette interveni, alintându-se:

— Oh, mamă, numai câteva zile, două sau trei! Mă

antrenează atât de bine la tenis... Mă cam supăr eu când pierd, dar pe urmă sunt atât de fericită că fac progrese!

În cursul dimineţii, contesa proiectase să prelungească până duminică şederea misterioasă a prietenului ei, iar acum, deodată, voia să plece, fără să ştie de ce. Această zi, pe care o sperase atât de bună, îi lăsa în suflet o tristeţe inexprimabilă şi pătrunzătoare, o nelinişte nemotivată, tenace şi confuză ca o presimţire.

Când se află iarăşi singură, în camera ei, căută să descopere cauza acestui nou acces de melancolie.

Suferise oare una din acele emoţii imperceptibile, a cărei atingere fusese atât de fugară încât raţiunea nu şi-o reamintea, dar a cărei vibraţie persista în coardele cele mai sensibile ale sufletului? Poate. Care anume? Îşi aminti câteva contrarietăţi nemărturisite, între miile de nuanţe de sentiment prin care trecuse, fiecare minut adăugând câte una! Ori ele erau realmente prea mărunte pentru a-i provoca această descurajare. „Sunt prea pretenţioasă, gândi ea. N-am dreptul să mă neliniştesc astfel.”

Deschise fereastra, pentru a respira aerul nopţii şi rămase acolo, sprijită cu coatele de pervaz, privind luna.

Un zgomot uşor o făcu să aplece capul. Olivier se plimba prin faţa castelului. „De ce-a zis că se întoarce în camera lui? se întrebă ea. De ce nu m-a prevenit c-o să iasă iar şi nu mi-a cerut să-l însoţesc? Ştie doar foarte bine că asta m-ar fi bucurat enorm. Oare la ce visează?”

Gândul că el n-o dorise ca însoţitoare, că preferase să se plimbe singur într-o noapte atât de frumoasă, trăgând din ţigara al cărei capăt aprins îl vedea de sus, singur, când i-ar fi putut oferi bucuria de a o lua cu el; gândul că el n-avea în permanenţă nevoie de ea, că n-o dorea necontenit, îi aruncă în inimă un nou ferment de amărăciune.

Tocmai era pe punctul să închidă fereastra, ca să nu-l mai vadă şi să nu mai fie tentată să-l strige, când el ridică ochii şi-o zări.

— Cum asta, visezi privind la stele, contesă? strigă

pictorul.

— Da, ca şi tine, după cum văd, replică ea.

— O, eu fumez, pur şi simplu.

Contesa nu putu rezista dorinţei de a întreba:

— De ce nu m-ai prevenit că ieşi să te plimbi?

— Voiam doar să fumez o ţigară. De altfel, mă întorc imediat în cameră.

— Atunci, bună seara, dragul meu.

— Bună seara, contesă.

Se dădu înapoi, până atinse scăunelul, se aşeză şi începu să plângă; iar camerista, chemată ca s-o ajute la dezbrăcat, văzându-i ochii roşii, îi spuse cu compasiune:

— Vai, doamnă, iar o să arătaţi rău, mâine.

Contesa dormi prost, febrilă, agitată de coşmaruri. Imediat ce se deşteptă, înainte de a suna, deschise singură fereastra şi trase draperia, pentru a se privi în oglindă. Avea faţa trasă, pleoapele umflate, tenul galben; supărarea resimţită fu atât de violentă încât intenţionă să se declare bolnavă, să rămână în pat şi să nu se mai arate până seara.

Apoi o cuprinse deodată nevoia irezistibilă de a pleca, de a pleca imediat, cu primul tren, de a părăsi acest ţinut luminos, unde se vedeau prea multe, sub soarele orbitor al câmpiei – oboseala de neşters a necazurilor şi a vieţii. La Paris, se trăieşte în penumbra camerelor în care, chiar în plină zi, draperiile grele nu lasă să pătrundă decât o lumină blândă, redusă. Acolo, va redeveni ea însăşi, frumoasă, de o paloare pe potriva acelei lumini stinse şi discrete. Atunci, îi trecu pe dinaintea ochilor chipul Annettei, îmbujorat, ciufulit, atât de proaspăt când juca tenis. Înţelese îngrijorarea necunoscută ce-i tulburase sufletul. Nu era de loc geloasă pe frumuseţea fiicei sale! Nu, desigur, dar simţea, îşi mărturisea pentru întâia oară, că nu mai trebuia să se arate vreodată alături de ea, în plin soare.

Sună şi, înainte de a-şi bea ceaiul, dădu ordinele necesare în vederea plecării, scrise câteva depeşe, ba

chiar comandă telegrafic dineul pentru diseară, puse la punct socotelile domeniului, împărţi ultimele instrucţiuni; pradă unei nerăbdări febrile şi crescânde, rezolvă toate acestea în mai puţin de o oră.

Când coborî şi le comunică hotărârea luată, Annette şi Olivier se arătară foarte surprinşi. Pe urmă, văzând că nu li se oferă nicio explicaţie clară pentru această plecare bruscă, începură să protesteze şi-şi manifestară nemulţumirea până-n clipa despărţirii, în incinta gării din Paris.

Întinzând mâna pictorului, contesa îl întrebă:

— Vrei să vii mâine să iei prânzul cu noi?

El o privi, încă îmbufnat şi-i răspunse:

— Voi veni, desigur. De fapt, mi-e indiferent, dar felul în care ai procedat n-a fost prea frumos. Ne simţeam atât de bine, acolo, în trei!

III

DE ÎNDATĂ CE RĂMASE NUMAI CU fiică-sa, în cupeul care le ducea spre casă, contesa se simţi deodată liniştită, calmă, ca şi cum abia ar fi ieşit dintr-o criză periculoasă. Respira mai uşor, zâmbea caselor din jur, recunoştea plină de bucurie întreg oraşul acesta, ale cărui detalii familiare dăinuie mereu în ochii şi-n sufletul adevăraţilor parizieni. Fiecare prăvălioară abia zărită o făcea să le prevadă pe următoarele, aliniate de-a lungul bulevardului şi să ghicească figura negustorului, atât de frecvent întrevăzută înapoia vitrinei. Se simţea salvată! De ce anume? Asigurată! Faţă de ce? Plină de încredere! În legătură cu care subiect?

Când trăsura se opri sub arcada porţii, coborî fără grabă şi intră ca într-un refugiu în umbra scării, apoi în cea a salonului şi mai târziu în umbra camerei sale. Rămase în picioare câteva clipe, mulţumită de a se regăsi acolo, în siguranţă, scăldată de lumina vagă şi ceţoasă a Parisului, acea lumină filtrată care te lasă să ghiceşti tot atât pe cât vezi, în care poţi arăta ceea ce place şi să ascunzi ce nu-ţi convine; iar amintirea subconştientă a acelei lumini violente ce inunda câmpia mai persista încă în ea, ca senzaţia unei suferinţe nemărginite.

Când coborî pentru cină, soţul care sosise chiar atunci, o sărută, afectuos şi zâmbitor.

— Aha, ştiam eu că amicul Bertin o să vă readucă acasă. Am fost bine inspirat când vi l-am trimis.

Annette răspunse cu acel ton grav, deosebit, pe care-l adopta când glumea păstrând o înfăţişare foarte serioasă:

— O, a avut destulă bătaie de cap. Mama nu se putea hotărî.

Iar contesa, cam încurcată, nu spuse nimic.

Poarta fiind zăvorâtă, nimeni nu-i vizită în seara aceea. A doua zi, doamna de Guilleroy îşi petrecu tot timpul prin diferite magazine, pentru a alege şi comanda cele necesare. Încă din tinereţe, aproape chiar din copilărie, îi plăceau îndelungile şedinţe de probat, desfăşurate dinaintea oglinzilor marilor case de mode. De cum păşea într-un asemenea magazin, o cuprindea bucuria la gândul tuturor detaliilor apropiatei repetiţii minuţioase ce se va desfăşura în aceste culise ale vieţii pariziene. Adora foşnetul rochiilor „domnişoarelor” ce se precipitau s-o întâmpine, zâmbetele, ofertele, întrebările lor; iar doamna croitoreasă, modistă sau corsetieră, era pentru ea o persoană importantă, pe care o trata ca pe-o artistă, când îşi exprima părerea pentru a cere un sfat. Îi plăcea şi mai mult să se simtă manevrată de mâinile pricepute ale tinerelor care-o dezbrăcau şi o îmbrăcau, făcând-o să pivoteze încetişor dinaintea propriei sale imagini graţioase. Fiorul pe care degetele lor uşoare i-l provocau pe piele, pe gât, prin păr, reprezenta una din cele mai bune şi mai agreabile delectări ale existenţei sale de femeie elegantă.

Azi însă, avea să treacă cu o anume nelinişte prin faţa tuturor acestor oglinzi sincere, fără voal şi cu capul descoperit. Prima vizită, la modistă, o mai linişti. Cele trei pălării pe care le alese îi veneau minunat, se asigurase că aşa e după ce patroana îi spusese, cu convingere:

— Oh, doamnă contesă, blondele n-ar trebui să renunţe niciodată la doliu. Plecă de acolo foarte satisfăcută şi intră, plină de încredere, la ceilalţi furnizori.

Ajungând acasă, găsi un bilet din partea ducesei, care trecuse s-o vadă şi o anunţa că va reveni diseară. Scrise câteva scrisori, apoi îşi lăsă gândurile să rătăcească o vreme, surprinsă că această simplă schimbare de loc era în stare să alunge, într-un trecut ce părea de-acum

îndepărtat, marea nenorocire ce-i sfâşiase sufletul. Nici nu-i venea să creadă că întoarcerea de la Roncières se produsese abia ieri, atât de mult i se modificase starea de spirit după ce revenise la Paris, ca şi cum această mică deplasare i-ar fi cicatrizat rănile.

Sosit la ora cinei, Bertin exclamă, văzând-o:

— Eşti uluitoare, astă-seară!

Cuvintele lui îi împrăştiară în tot corpul o undă caldă de fericire.

Ridicându-se de la masă, contele, care avea o adevărată pasiune pentru biliard, îl provocă pe Bertin la o partidă; cele două femei îi însoţiră în sala de biliard, unde li se servi cafeaua.

Bărbaţii încă mai jucau când fu anunţată sosirea ducesei şi reveniră cu toţii în salon. În acelaşi timp, se prezentară şi soţii Corbelle, cu glasuri profund îndurerate. După tonul plângăreţ al cuvintelor se păru, vreme de câteva minute, că toată asistenţa avea să izbucnească în lacrimi; dar încet-încet, după numeroase întrebări şi manifestări de compasiune, îşi făcu loc un alt curent de idei; timbrul vocilor se limpezi deodată şi se apucară să discute cu naturaleţe, ca şi cum umbra nenorocirii ce întunecase chipurile tuturor, doar cu o clipă mai înainte, s-ar fi împrăştiat brusc.

Atunci Bertin, se ridică, o luă de mână pe Annette, o conduse sub portretul maică-sii, în jetul de lumină al lămpii şi întrebă:

— Nu găsiţi că-i uimitor?

Ducesa fu atât de surprinsă, încât păru înmărmurită.

— Doamne, e cu putinţă, e cu putinţă? repetă ea, zguduită. Dar e o reînviere! Cum de nu mi-am dat seama de când am intrat? Oh, micuţa mea Any, cum te regăsesc, eu care te-am cunoscut atât de bine atunci, în timpul primului tău doliu de femeie, nu, era al doilea, căci îţi pierduseşi mai înainte tatăl! Oh, Annette, în doliul ăsta, dar e întreagă maică-sa, revenită pe pământ. Ce miracol! Fără acest portret, nu ne-am fi dat seama! Fiica ta îţi

seamănă mult, în realitate, dar seamănă încă şi mai mult cu această pânză.

Aflând de întoarcerea doamnei de Guilleroy şi dornic să se numere printre primii care să-i prezinte „omagiul îndureratei sale simpatii” îşi făcu apariţia şi Musadieu.

Zărind-o pe Annette în picioare, alături de portret, cuprinsă în acelaşi con de lumină şi părând sora vie a celei pictate acolo, îşi întrerupse brusc peroraţia.

— Ia te uită, e unul din lucrurile cele mai uimitoare ce mi-a fost dat să văd vreodată! exclamă el.

La rândul lor şi soţii Corbelle, ale căror convingeri urmau totdeauna părerile unanim acceptate, se minunară, cu o ardoare ceva mai reţinută.

Contesa avu o strângere de inimă. Senzaţia se accentua, încet-încet, ca şi cum exclamaţiile de surprindere ale tuturor acestor oameni i-ar fi comprimat inima, îndurerând-o. Fără a spune nimic, îşi privea fiica alături de propria sa imagine şi o cuprindea o iritare surdă. Ar fi dorit să le strige: „Dar mai tăceţi o dată! Ştiu prea bine că-mi seamănă!”.

Până la sfârşitul serii rămase melancolică, pierzându-şi din nou încrederea în sine, abia regăsită în ajun.

Bertin stătea de vorbă cu ea, când fu anunţat marchizul de Farandal. Văzându-l intrând şi îndreptându-se către stăpâna casei, pictorul se ridică şi se strecură în spatele fotoliului acesteia, murmurând: „Fir-ar să fie, numai găliganul ăsta ne mai lipsea, acum”, apoi, făcând un ocol, ajunse la uşă şi-o şterse.

După ce primi complimentele noului venit, contesa îl căută din ochi pe Olivier, pentru a relua discuţia care-o interesa. Nevăzându-l nicăieri, întrebă:

— Cum, maestrul a plecat?

— Cred că da, draga mea, l-am zărit adineauri cum o ştergea englezeşte, îi răspunse soţul.

Ea fu foarte surprinsă, căzu pe gânduri câteva clipe, apoi începu să discute cu marchizul.

De altfel, obişnuiţii casei se retraseră curând, cu

discreţie, căci după nenorocirea ce-o lovise, contesa nu făcuse decât să le întredeschidă uşa.

Când fu din nou singură, întinsă în patul ei, toate temerile ce-o asaltaseră la ţară reapărură. Ele se formulau acum tot mai clar; o încercau mai cu putere; se simţea bătrână!

În această seară înţelesese pentru prima oară că-n salonul ce-i aparţinea, unde până atunci fusese singura femeie admirată, complimentată, sărbătorită, iubită, o alta, fiica sa, îi lua locul. Înţelesese asta dintr-o dată, simţind cum omagiile se îndreaptă acum către Annette. În acest regat care-i casa unei femei frumoase, în acest regat unde ea nu suportă nicio umbră, de unde îndepărtează cu o grijă discretă şi tenace orice element primejdios de comparaţie, unde nu permite accesul celor egale cu ea decât pentru a încerca să le domine, vedea prea bine că fiică-sa era acum pe punctul să devină suverană. Cât fusese de ciudată acea strângere de inimă, resimţită când toate privirile se întorseseră spre Annette, pe care Bertin o ţinea de mână, în picioare, alături de tablou. Atunci se simţise deodată dispărută, deposedată, detronată. Toată lumea se uita la Annette, nimeni nu se mai întorsese către ea! Era atât de obişnuită să audă complimente şi elogii, ori de câte ori i se admira portretul, era atât de sigură de frazele măgulitoare, de care nu ţinea cont câtuşi de puţin, dar totuşi atât de mângâietoare, încât acest abandon, această defecţiune neaşteptată, această adulaţie, abătută deodată, întreagă, asupra fiicei sale, o răscolise, o uluise, o frământase mai mult decât dac-ar fi fost vorba de cine ştie ce rivalitate, în cine ştie ce împrejurări.

Având însă una din acele firi care, în orice criză, după primul moment de descurajare, reacţionează, luptă şi găsesc argumente spre a se consola, ea se gândi că o dată fata căsătorită, deci când vor înceta să mai trăiască sub acelaşi acoperiş, nu va mai avea de suportat această comparaţie veşnică, ce începea să-i devină extrem de

dezagreabilă, din privirile amantului ei.

Totuşi, zguduirea fusese prea puternică. Avu febră şi nu dormi deloc.

Dimineaţa, se sculă frântă de oboseală şi atunci se ivi în ea o nevoie acută de reconfortare, de ajutor, de sprijinul cuiva în stare s-o vindece de toate aceste necazuri, de toate aceste mizerii fizice şi psihice.

Se simţea realmente atât de indispusă, de slabă, încât îi trecu prin minte să-şi consulte medicul. Avea să cadă, poate, grav bolnavă, căci nu era firesc să treacă în câteva ore, prin aceste faze succesive de suferinţă şi linişte. Îi telegrafie deci să vină şi aşteptă.

Cel chemat sosi pe la unsprezece. Era unul din acei medici mondeni serioşi, cărora titlurile şi decoraţiile le garantează capacitatea, a căror abilitate este cel puţin egală cu ştiinţa lor şi care dispun de cuvinte potrivite, mai sigure decât leacurile în sine, pentru a combate în special bolile specifice femeilor.

Intră, salută, îşi privi pacienta şi-i zâmbi.

— Liniştiţi-vă, nu-i nimic grav. Cu nişte ochi ca ai dumneavoastră, nu puteţi fi realmente bolnavă.

Pe loc, ea îi fu recunoscătoare pentru acest început şi-i descrise stările de slăbiciune, nervozitatea, accesele de melancolie, apoi, fără a insista, îi vorbi despre înfăţişarea ei descompusă, îngrijorătoare. După ce-o urmări cu un aer concentrat, fără a o chestiona de altfel asupra altui lucru în afară de pofta de mâncare, ca şi cum ar fi cunoscut exact natura secretă a acestei suferinţe feminine, o ascultă, o examină, palpă cu vârful degetelor carnea umerilor, îi cântări braţele, ghicindu-i neîndoielnic gândurile şi înţelegând cu fineţea sa de practician ce ridică orice văl că ea-l consultă mai curând pentru frumuseţe decât pentru sănătate, medicul spuse:

— Da, avem niţică anemie, tulburări nervoase. Nu-i de mirare, deoarece aţi îndurat, de curând, o mare încercare. O să vă dau o mică reţetă, care va pune totul în ordine. Dar, înainte de orice altceva, trebuie să mâncaţi lucruri

întăritoare, să consumaţi supă de vacă, să nu beţi apă, ci bere. O să vă indic o marcă excelentă. Nu vă obosiţi stând de veghe şi plimbaţi-vă cât mai mult. Dormiţi cât puteţi, căutaţi să vă îngrăşaţi puţin. E tot ce vă pot recomanda, stimată şi frumoasă doamnă.

Ea-l ascultase cu un interes deosebit, căutând să descifreze toate subînţelesurile.

Se agăţă de ultimele cuvinte.

— Da, am slăbit. Eram cam prea plinuţă la un moment dat şi mi-am anemiat organismul, supunându-l la dietă.

— Fără doar şi poate. Nu-i prea greu să rămâi slab, când ai fost astfel din totdeauna, dar când slăbeşti din principiu, o faci de regulă în detrimentul vreunei părţi a organismului. Din fericire, asta se remediază repede. La revedere, doamnă.

Contesa parcă se şi simţea mai bine, reconfortată; ceru să i se aducă pentru dejun, berea ce-i fusese indicată, chiar de la centrul de desfacere a acesteia, pentru a se asigura că-i proaspătă.

În clipa când se ridica de la masă, fu introdus Bertin.

— Tot eu sunt, spuse el, iar am venit. Vreau să-ţi pun o întrebare. Ai vreo altă treabă, acum?

— Nu, nimic. De ce mă întrebi?

— Dar Annette?

— Nici ea.

— Atunci puteţi veni la mine, pe la patru?

— Da, dar de ce?

— Schiţez chipul Reveriei, de care ţi-am pomenit când te-am întrebat dacă fata ar putea să-mi acorde, adică să-mi pozeze câteva minute. Mi-aţi face un mare serviciu dac-aţi veni azi, numai pentru o oră. Vrei?

Contesa şovăia, nemulţumită fără a şti de ce. Totuşi, răspunse:

— De acord, dragul meu, vom fi la tine la ora patru.

— Mulţumesc. Eşti amabilitatea personificată.

Plecă să pregătească pânza şi să-şi studieze subiectul, pentru a nu obosi prea mult modelul.

Atunci contesa ieşi, singură, mergând pe jos, ca să-şi completeze cumpărăturile. Coborî către străzile mai mari, din centru, apoi reveni pe bulevardul Malesherbes, cu paşi înceţi, căci o dureau picioarele. Trecând prin faţa bisericii Saint-Augustin, o cuprinse dorinţa de a intra şi de a se odihni înăuntru. Împinse uşa capitonată, suspină uşurată inspirând aerul răcoros din naosul imens, luă un scaun şi se aşeză.

Era la fel de evlavioasă ca cele mai multe dintre parizience. Credea în Dumnezeu fără a avea vreo îndoială, neputând admite existenţa Universului fără existenţa unui creator. Dar asociind, aşa cum face toată lumea, atributele divinităţii cu natura materiei create în raza ei de vedere, ea personifica Atotputernicul după ceea ce ştia din opera sa, fără să aibă idei foarte clare asupra a ceea ce ar putea fi, în realitate, acest misterios fabricant.

Credea cu fermitate în el, îl adora teoretic şi se temea foarte vag de el, căci îi ignora pe deplin intenţiile şi dorinţele, neavând decât o încredere foarte limitată în preoţi, pe care-i considera, global, drept nişte feciori de ţărani refractari la serviciul militar. Tatăl ei, burghez parizian, neimpunându-i până la căsătorie principii exagerat de bigote, ea practicase religia cu oarecare nepăsare.

După aceea, noua sa situaţie reglându-i mai strict obligaţiile formale faţă de Biserică, se conformase cu punctualitate acestei servituţi suportabile.

Patrona numeroase creşe şi, întrucât se afla în centrul atenţiei, nu lipsea niciodată duminica de la slujba de o oră, dădea pomeni pentru ea, direct şi pentru restul lumii, prin intermediul unui abate, vicarul parohiei de care aparţinea.

Se rugase adesea din obligaţie, aşa cum soldatul face de gardă la uşa generalului. Câteodată, se rugase pentru că-şi simţea sufletul greu, mai ales în acele situaţii când se temuse că Olivier o va părăsi. Fără a încredinţa atunci

cerului cauza implorărilor sale, tratându-l pe Dumnezeu cu aceeaşi ipocrizie naivă ca pe soţ, ea-i cerea ajutor. La moartea tatălui ei, pe vremuri, apoi foarte recent la cea a mamei, avusese crize violente de fervoare creştină, materializate în implorări pasionate şi elanuri către Cel ce veghează asupra noastră şi ne consolează.

Şi iată că azi, în această biserică în care intrase adineauri din întâmplare, simţi deodată o nevoie profundă să se roage, să se roage nu pentru ceva sau cineva, ci pentru ea, pentru ea însăşi, aşa cum mai făcuse nu de mult, la mormântul mamei sale. Avea nevoie, de undeva de ajutor şi-l chema pe Dumnezeu, acum, aşa cum chemase, în aceeaşi dimineaţă, un medic.

Rămase multă vreme în genunchi, în tăcerea bisericii, pe care-o tulbura din când în când câte un zgomot de paşi. Apoi, deodată, ca şi cum o pendulă ar fi bătut în inima ei, se trezi din amintiri, îşi privi ceasul, tresări văzând că se făcuse aproape patru şi plecă grăbită să-şi ia fata, pe care Olivier o şi aştepta probabil.

Îl găsiră pe Bertin în atelier, studiind pe pânză schiţa Reveriei sale. El voia să reproducă exact ceea ce văzuse în parcul Monceau, când se plimbase cu Annette; o fată săracă, pierdută în visuri, cu o carte deschisă pe genunchi. Ezitase îndelung dacă s-o facă urâtă sau frumoasă. Urâtă, ar avea mai mult caracter, ar trezi mai multe gânduri, mai multă emoţie, ar conţine mai multă filosofie. Frumoasă, ea ar fi mai seducătoare, ar răspândi mai mult farmec, ar place mai mult.

Dorinţa de a realiza un studiu după chipul tinerei sale prietene fu hotărâtoare. Frumoasă fiind, visătoarea va putea cândva să-şi împlinească visul poetic, într-o zi sau alta, în timp ce urâtă, ea ar rămâne condamnată la o reverie fără speranţă şi fără sfârşit.

De îndată ce cele două femei intrară, Olivier spuse, frecându-şi mâinile:

— Vasăzică o să colaborăm, domnişoară Nané.

Contesa părea îngrijorată. Se instală într-un fotoliu şi-l

privi pe Olivier cum aşază în plină lumină un scaun de grădină, din sârmă împletită. Deschise biblioteca, pentru a alege o carte, apoi ezită o clipă.

— Ce citeşte de obicei fiica dumneavoastră?

— Doamne, dă-i ce vrei. Eventual, un volum de Victor Hugo.

— *Legenda secolelor?*

— Da, mi-ar face plăcere.

— Fetiţo, aşază-te aici şi ia această culegere de versuri, spuse el. Caută pagina... pagina 336, unde o să găseşti o bucată intitulată *Oameni sărmani.* Soarbe-o ca şi cum ai bea cel mai bun vin, cât poţi de încet, cuvânt cu cuvânt, şi lasă-te îmbătată, lasă-te înduioşată. Ascultă ce-o să-ţi şoptească inima. Apoi, închide cartea, ridică ochii, gândeşte-te şi visează... Eu o să-mi pregătesc uneltele de lucru.

Olivier se duse într-un colţ, ca să-şi pregătească paleta; dar în timp ce golea pe lemnul subţire tuburile de plumb din care ieşeau încolăcindu-se mici şerpi coloraţi, se întorcea din când în când pentru a o privi pe tânăra absorbită de lectură.

Inima i se strângea, degetele-i tremurau, nu mai ştia ce face şi confunda tonurile, amestecând grămăjoarele de pastă, căci retrăia pe neaşteptate, în această apariţie reînviată, în acelaşi loc, după doisprezece ani, un irezistibil elan emoţional.

Fata terminase lectura şi acum privea drept înainte. Apropiindu-se, el observă în ochii ei două lacrimi limpezi care, desprinzându-se, îi curgeau pe obraji. Tresări, cuprins de unul din acele frisoane ce-l fac pe un bărbat să-şi piardă capul şi murmură, întorcându-se spre contesă:

— Dumnezeule, cât e de frumoasă!

Dar rămase înmărmurit în faţa chipului livid şi convulsionat al doamnei de Guilleroy.

Cu ochii ei mari plini de-un fel de teroare, ea-i contempla, pe el şi pe fiică-sa. Cuprins de nelinişte,

Olivier se apropie, întrebând:

— Ce s-a întâmplat, vă e rău?

— Vreau să vă vorbesc.

Ridicându-se, ea-i spuse precipitat Annettei:

— Aşteaptă o clipă, draga mea, am să-i spun două vorbe domnului Bertin.

Apoi trecu imediat în salonaşul vecin, unde pictorul îşi lăsa adesea vizitatorii să aştepte. El o urmă, cu mintea înceţoşată, nepricepând nimic. De îndată ce fură singuri, contesa-i apucă mâinile, bâiguind:

— Olivier, te implor, Olivier, n-o mai pune să-ţi pozeze!

— Dar de ce? murmură el, tulburat.

Ea-i răspunse, cu o voce agitată:

— „De ce”? Mai întrebi? Cum, nu simţi şi singur de ce? Vai, ar fi trebuit s-o pricep mai de mult, eu, dar abia adineauri am descoperit-o!... Nu-ţi pot spune nimic acum, nimic... Du-te şi cheam-o pe Annette. Spune-i că mi s-a făcut rău, trimite pe cineva să aducă o trăsură şi treci să te interesezi de sănătatea mea peste o oră. O să te primesc singură!

— Dar spune-mi şi mie, ce ai?

Contesa părea pe punctul de a face o criză de nervi.

— Lasă-mă. Nu vreau să vorbesc aici. Du-te, cheamă fata şi adu o trăsură.

Olivier trebui să se supună şi se întoarse în atelier. Fără a bănui ceva, Annette reîncepuse să citească, cu inima inundată de tristeţe din pricina acelei poveşti poetice, ce-i stârnea mila.

— Mama ta e indispusă, îi spuse Olivier. Când a intrat în salonaş, i s-a făcut rău. Du-te lângă ea. O s-aduc puţin eter.

Ieşi, dădu fuga în dormitor, luă un flacon, apoi se întoarse.

Le găsi plângând, una în braţele celeilalte. Înduioşată de *Oameni sărmani,* Annette plângea din pricina atâtor emoţii, iar contesa se mai uşurase, amestecându-şi suferinţa cu această dulce tulburare şi unindu-şi lacrimile

cu cele ale fiică-sii.

Pictorul aşteptă câteva clipe, fără a îndrăzni să li se adreseze şi privindu-le, se simţi apăsat la rându-i de o melancolie de neînţeles.

— Haideţi, gata... Vă simţiţi mai bine? spuse el, în sfârşit.

— Da, oarecum, răspunse contesa: Nu-i nimic grav. Aţi trimis după o trăsură?

— Da, soseşte imediat.

— Mulţumesc, dragă prietene şi nu te speria. Am avut prea multe necazuri, în ultima vreme.

— Trăsura e la scară! anunţă curând unul dintre servitori.

Frământat de temeri nemărturisite, Bertin îşi susţinu până la trăsură prietena atât de palidă şi încă slăbită, a cărei inimă o simţea, zbătându-i-se sub corsaj.

Când rămase singur, se întrebă: „Oare ce s-o fi întâmplat cu ea? De unde o asemenea criză?” Şi se apucă să caute, rătăcind în jurul adevărului fără a îndrăzni să-l descopere. Până la urmă, se apropie de el: „Să vedem, îşi spuse, crede oare că-i fac curte fiică-sii? Nu, ar fi prea de tot!” Şi combătând, cu argumente ingenioase şi loiale această presupusă convingere, Olivier se indignă că ea a fost în stare să atribuie, fie şi o clipă, unei afecţiuni sănătoase, aproape paterne, o anume tentă de galanterie. Treptat, creştea în el o iritare surdă împotriva contesei; în niciun caz, nu putea accepta ca ea să îndrăznească să-l bănuiască de o asemenea josnicie, de o atât de incalificabilă infamie şi îşi făgăduia să-i riposteze imediat, să-i vorbească limpede, să-şi exprime revolta în termeni lipsiţi de menajamente.

Se duse s-o viziteze, dornic să clarifice cât mai repede situaţia. În tot timpul drumului, frământat de o enervare crescândă, pregăti raţionamentele şi frazele ce trebuiau să-l disculpe şi să-l răzbune pentru o astfel de bănuială.

O găsi întinsă pe şezlong, cu chipul alterat de suferinţă.

— Ei bine, îi spuse el cu o voce seacă, explică-mi şi

mie, draga mea, scena stranie de adineauri.

Copleşită de durere, ea-i răspunse:

— Cum, încă n-ai înţeles?

— Mărturisesc că nu.

— Hai, Olivier, scrutează-ţi bine sufletul.

— Sufletul meu?

— Da, străfundul inimii tale.

— Nu înţeleg. Fii mai clară.

— Caută bine, în adâncul inimii tale, dacă nu cumva găseşti acolo ceva care ne ameninţă, pe noi amândoi.

— Îţi repet că nu pricep. Bănuiesc că există ceva în imaginaţia ta, dar în conştiinţa mea nu văd nimic rău.

— Nu vorbesc de conştiinţa, ci de inima ta.

— Nu ştiu să dezleg şarade. Te rog să-mi explici limpede.

Atunci, ea ridică încet braţele, apucă mâinile pictorului şi i le strânse cu putere; apoi, ca şi cum fiecare cuvânt i-ar fi sfâşiat sufletul, şopti:

— Păzeşte-te, dragul meu, eşti pe cale să te îndrăgosteşti de fiica mea.

El îşi retrase brusc mâinile şi, cu o însufleţire de om nevinovat ce luptă împotriva unei bănuieli ruşinoase, cu gesturi precipitate, cuprins de-o agitaţie crescândă, se apără, acuzând-o la rându-i pentru faptul că-l poate crede în stare de aşa ceva.

Ea îl lăsă să vorbească în voie, cu o încăpăţânare evident neîncrezătoare, sigură de ceea ce afirmase, apoi reluă:

— Dar nu te bănuiesc, dragul meu. Ignori ce se petrece în tine, aşa cum o ignoram eu însămi, azi-dimineaţă. Mă tratezi de parcă te-aş acuza c-ai fi vrut s-o seduci pe Annette. O, nu, nici prin gând nu mi-a trecut! Ştiu cât eşti de cinstit, demn de toată stima şi încrederea. Te rog numai, te implor, să-ţi cercetezi cu luare-aminte sufletul, să vezi dacă afecţiunea pe care începi s-o ai pentru fata mea nu capătă, împotriva voinţei tale, un caracter oarecum diferit de o simplă prietenie.

Olivier se supără şi, agitându-se din ce în ce mai mult, se apucă din nou să-şi pledeze onestitatea, aşa cum făcuse şi pe stradă, de unul singur, la venire.

Contesa aşteptă să-şi termine peroraţia; apoi murmură, fără mânie, fără să se lase clintită din convingerile sale, dar îngrozitor de palidă:

— Olivier, ştiu prea bine tot ce-mi spui şi gândesc ca şi tine. Dar sunt convinsă că nu mă înşel. Ascultă-mă, analizează, caută să înţelegi. Fata îmi seamănă prea mult, este într-o măsură prea mare o copie a ceea ce eram eu pe vremuri, când ai început să mă iubeşti, pentru ca tu să nu te îndrăgosteşti şi de ea.

— Vasăzică, izbucni el, îţi permiţi să-mi arunci un asemenea lucru în faţă, bazându-te pe o simplă supoziţie, pe acest raţionament ridicol: el mă iubeşte, fata îmi seamănă – deci o va iubi şi pe ea!

Dar văzând cum chipul contesei se schimbă tot mai mult, continuă pe un ton ceva mai blând:

— Haide, scumpa mea Any, dar tocmai pentru că te regăsesc în ea, îmi place atât de mult puştoaica. Pe tine, numai pe tine te iubesc, când o privesc.

— Vezi, tocmai de asta am început să sufăr atât şi să mă tem atât de tare. Încă nu-ţi dai seama de ce simţi. Peste puţin timp, n-o să te mai înşeli.

— Any, ţi-ai pierdut minţile, crede-mă.

— Vrei dovezi?

— Da.

— În ciuda insistenţelor mele, n-ai mai venit la Roncières de trei ani încoace. Dar te-ai repezit imediat, când ţi s-a propus să vii să ne iei pe amândouă.

— Poftim! Îmi reproşezi că nu te-am lăsat singură, acolo, ştiindu-te bolnavă, după moartea mamei tale.

— Fie, nu insist! Altă dovadă: nevoia ta de a o revedea e atât de mare încât n-ai putut lăsa să treacă ziua de azi fără a-mi cere s-o aduc la tine, sub pretextul că vrei să-ţi pozeze.

— Dar de ce nu presupui că pe tine doream să te văd?

— Acum argumentezi împotriva ta însuţi, cauţi să te autoconvingi, nu încerci să mă înşeli. Mai ascultă ceva. Alaltăieri, seara, de ce-ai plecat deodată, când a intrat marchizul de Farandal? Ştii?

El ezită, extrem de surprins, foarte neliniştit, dezarmat de această observaţie. Apoi spuse, încetişor:

— Dar... nu ştiu... eram obosit... şi-n fond, ca să fiu sincer, imbecilul ăla mă enervează.

— De când?

— Dintotdeauna.

— Iartă-mă, mai de mult te-am auzit lăudându-l. Altădată, îţi plăcea. Fii absolut sincer, Olivier.

El reflectă câteva clipe, căutându-şi cuvintele.

— Da, se prea poate ca marea iubire pe care ţi-o port să mă facă să-i iubesc atât de mult pe toţi ai tăi încât să-mi modifice părerea despre neghiobul ăla; îmi e indiferent dacă-l întâlnesc din când în când, dar m-ar deranja să-l văd aproape zilnic la voi.

— Casa Annettei nu va fi şi a mea. Dar destul. Ştiu că ai o fire cinstită. Ştiu că vei reflecta îndelung la cele ce ţi-am spus acum. După ce vei analiza situaţia, vei înţelege că ţi-am semnalat un mare pericol, şi evită-l cât mai e timp să-l eviţi. Fereşte-te de el. Iar acum să schimbăm subiectul, vrei?

Indispus, neştiind prea bine ce trebuie să creadă, simţind într-adevăr nevoia să se gândească mai adânc, Olivier nu mai insistă. Plecă, după un sfert de oră de conversaţie banală.

IV

OLIVIER SE-NTORCEA SPRE CASĂ cu paşi mici, ca şi cum ar fi aflat deodată un secret ruşinos, de familie. Încercă să-şi sondeze sufletul, să vadă clar în el, să citească acele pagini intime ale cărţii interioare ce par lipite una de alta şi pe care, uneori, numai un deget străin le poate întoarce, separându-le. Desigur, nu se credea îndrăgostit de Annette! Contesa, a cărei gelozie suspicioasă nu înceta să fie în stare de alarmă, prevăzuse de departe primejdia şi o semnalase, înainte de a se înfiripa. Dar această primejdie se putea oare manifesta, mâine, poimâine, peste o lună? Tocmai la această întrebare sinceră se străduia el să răspundă cu onestitate. Desigur, micuţa îi stimula pornirile sentimentale, dar asemenea porniri sunt atât de frecvente la bărbaţi încât nu trebuie confundate cele profunde cu cele inofensive. De exemplu, el adora animalele, mai ales pisicile, şi nu putea să le vadă blana mătăsoasă fără a fi cuprins de o poftă irezistibilă, senzuală, de a le mângâia spinarea moale şi unduioasă, de a le săruta părul electrizat. Atracţia ce-l împingea către Annette se asemăna oarecum cu aceste dorinţi obscure şi nevinovate, care se numără printre vibraţiile neîncetate şi incontrolabile ale nervilor omeneşti. Ochii săi de artist şi de bărbat erau seduşi de prospeţimea fetei, de acest izvor de viaţă frumoasă şi limpede, de seva de tinereţe izbucnind din ea; iar inima lui, plină de amintirile îndelungatei legături cu contesa, găsind în extraordinara asemănare dintre mamă şi fiică o reînviere

a vechilor sentimente a emoţiilor adormite de la începutul iubirii lor, tresărise poate un pic, sub senzaţia unei redeşteptări. O redeşteptare? Da! Asta era? Acest gând îl însenină. Acum, se simţea trezit la viaţă, după un somn ce durase ani de zile. Dac-ar fi iubit-o pe puştoaică, fără să-şi dea seama, ar fi încercat alături de ea acea întinerire a întregii fiinţe care-l face pe bărbat să devină alt om, de îndată ce se aprinde în el flacăra unei dorinţi noi. Nu, copila nu făcuse altceva decât să sufle într-un foc vechi! Tot pe mamă o iubea, dar ceva mai mult decât înainte, evident, din cauza fetei, a acestui reînceput a ceea ce fusese ea însăşi. Şi Olivier formulă această constatare, printr-un sofism liniştitor: „Nu iubim decât o dată! Inima poate fi deseori cuprinsă de emoţie, când întâlneşte o altă fiinţă: căci fiecare exercită asupra fiecăruia atracţie sau respingere. Toate aceste influenţe fac să se nască prietenia, capriciile, pornirile posesive, pasiunile vii şi efemere, dar nu adevărata dragoste. Pentru ca ea să existe, trebuie ca cele două fiinţe să fie într-un asemenea grad născute una pentru alta, să se simtă ataşate prin atâtea gusturi comune, afinităţi fizice, spirituale, de caracter, prin mii de amănunte, încât toate acestea să formeze un mănunchi de legături. Ceea ce iubim, în esenţă, nu e nici doamna X, nici domnul Z, ci o femeie sau un bărbat, o creatură fără nume, făurită de Natură – această femelă uriaşă – o creatură, o anumită formă, o inimă, un suflet, un mod general de a fi, care atrag ca un magnet simţurile noastre, ochii noştri, buzele, inima noastră, gândirea noastră, toate pornirile noastre senzuale precum şi cele izvorâte din inteligenţa noastră. Iubim un tip, adică înmănuncherea într-o singură persoană, a tuturor calităţilor umane care ne pot seduce, în mod izolat, la ceilalţi.”

Pentru Olivier, contesa de Guilleroy fusese un astfel de tip, iar durata legăturii lor, de care el nu se săturase nicicând, i-o dovedea cu prisosinţă. Cât despre Annette, ea semăna fiziceşte până la confuzie cu ceea ce fusese

maică-sa şi nu era deci nimic surprinzător în faptul că inima lui de bărbat se lăsase un pic surprinsă, fără a se lăsa şi antrenată. Iubise cu patimă o femeie! O altă femeie, aproape identică, se născuse din ea. Nu putea realmente să se abţină de a transfera asupra celei de a doua un rest de afecţiune din ataşamentul pasionat pe care-l resimţise pentru prima. Nu era nimic rău în asta; şi niciun pericol. Numai privirea şi memoria lui se lăsau iluzionate de această aparentă reînviere; instinctul însă nu se rătăcea, căci fata nu-i provocase nici cea mai mică tulburare ori dorinţă fizică.

Totuşi, contesa îi reproşa că e gelos pe marchiz. Era oare adevărat? Îşi făcu din nou un sever examen de conştiinţă şi constată că într-adevăr era puţin gelos. La urma urmei, ce era de mirare în asta? Nu suntem oare geloşi, în fiece clipă, pe bărbaţii care fac curte indiferent cărei femei? Pe stradă, la restaurant, la teatru, nu simţim oare un pic de duşmănie faţă de domnul care trece, sau intră, la braţ cu o fată frumoasă? Oricine posedă o femeie este un rival. Este un mascul satisfăcut, un învingător invidiat de ceilalţi masculi. Şi-n fond, fără a intra în aceste consideraţii de ordin fiziologic, dacă era normai ca el să aibă pentru Annette o simpatie puţin surescitată de iubirea faţă de maică-sa, nu era firesc să simtă trezindu-se în el un pic de ură animalică împotriva viitorului soţ? Va înăbuşi fără nicio dificultate acest sentiment nedemn.

Cu toate acestea, în fundul sufletului persista o nemulţumire împotriva lui şi a contesei. Raporturile lor cotidiene nu vor fi oare afectate de suspiciunea pe care o intuia în ea? Nu va fi el oare nevoit să-şi supravegheze, cu o vigilenţă scrupuloasă şi obositoare, toate cuvintele, gesturile, privirile, cele mai neînsemnate atitudini faţă de Annette, căci tot ce va face şi va spune ar putea deveni suspect, în ochii mamei? Se întoarse acasă morocănos şi se apucă să fumeze, cu gesturi precipitate, de bărbat scos din fire, care consumă zece chibrituri pentru a-şi aprinde ţigara. Încercă zadarnic să lucreze. Mâna, ochiul

şi spiritul păreau dezvăţate de pictură, ca şi cum ar fi uitat-o, ca şi cum n-ar fi cunoscut şi practicat niciodată această meserie. Luă o pânză micuţă, începută şi pe care dorea s-o termine, un orb cântând la un colţ de stradă, şi o privi cu o indiferenţă absolută, cu o asemenea incapacitate de a o termina încât se aşeză dinaintea ei, cu paleta în mână, şi o uită, deşi continua s-o fixeze concentrat, dar cu gândurile aiurea.

Pe urmă, nerăbdarea provocată de timpul care nu mai trecea o dată, de minutele interminabile, începu brusc să-l roadă, cu febra sa insuportabilă. Până la cină, pe care urma s-o ia la club, ce să facă, de vreme ce nu putea lucra? Gândul la stradă îl obosea, cu anticipaţie, îl umplea de dezgust pentru trotuare, trecători, trăsuri şi prăvălioare; iar gândul de a merge astăzi într-o vizită, de a face o vizită indiferent cui, iscă în el o ură subită faţă de toţi cunoscuţii.

Atunci, ce să facă? Să umble prin atelier, în lung şi-n lat, privind la fiecare întoarcere spre acul pendulei, deplasat cu câteva secunde? Vai, cât de bine cunoştea aceste drumuri, de la uşă până la scrinul încărcat cu bibelouri! În orele lui de vervă, elan, antren, de lucru fecund şi realizat cu uşurinţă, acest du-te-vino prin încăperea vastă, plină de veselie, animată, încălzită de muncă, constituiau prilejuri minunate de recreiere; dar în orele de silă şi neputinţă, în orele mizerabile când nimic nu părea să merite osteneala unui efort, a unei mişcări, ele însemnau plimbarea oribilă a puşcăriaşului prin celula sa. Dac-ar putea măcar să doarmă, fie şi un ceas, pe divan... Dar nu, n-o să doarmă, o să se frământe până ce va tremura de exasperare. De fapt, de unde-i venea acest acces subit de proastă dispoziţie? Gândi: „Am devenit exagerat de nervos, de vreme ce cad într-o astfel de stare dintr-un motiv neînsemnat”.

Se gândi atunci să ia o carte. Volumul *Legenda secolelor* rămăsese pe scaunul unde-l pusese Annette. Îl deschise, citi două pagini de versuri şi nu le înţelese. N-ar

fi înţeles mai mult dacă ar fi fost scrise într-o limbă necunoscută. Se înverşuna şi reîncepu lectura, pentru a constata, din nou, că într-adevăr nu le poate pătrunde sensul. „Haida-de, îşi spuse, mi se pare c-am luat-o razna!” Dar o inspiraţie bruscă îl linişti în privinţa celor două ceasuri pe care trebuia să le petreacă într-un fel, până la cină. Porunci să i se pregătească baia şi rămase întins în cadă, moleşit, calmat de apa caldă, până-n clipa când valetul, aducând lenjeria, îl deşteptă din picoteală. Atunci plecă la club, unde se aflau reuniţi, ca de obicei, prietenii săi. Fu întâmpinat cu braţele deschise şi cu exclamaţii prieteneşti, deoarece nu mai călcase pe acolo de câteva zile.

— Mă întorc de la ţară, spuse el.

Cu excepţia peisagistului Maldant, toţi cei de faţă profesau un dispreţ profund faţă de sat. Ce-i drept, Rocdiane şi Landa mergeau la ţară, la vânătoare, dar străbătând câmpiile şi pădurile nu gustau decât plăcerea de a vedea cum cad sub plumbii lor, ca nişte zdrenţe cu pene, fazanii, prepeliţele sau potârnichile, sau de a privi iepuraşii ce se poticneau, fulgeraţi, ca clovnii, dându-se peste cap de cinci-şase ori la rând, arătându-şi, la fiecare tumbă, peticul de blană albă din coadă. În afară de aceste plăceri specifice toamnei şi iernii, ei considerau că la ţară s-ar plictisi de moarte. „Prefer femeile, frumuseţilor naturii!”, spunea Rocdiane.

Ca întotdeauna, dineul fu zgomotos şi vesel, animat de discuţii ce nu aduceau nimic neprevăzut. Pentru a se dispune, Bertin vorbi mult. Îl găsiră amuzant; dar imediat după ce-şi bău cafeaua şi jucă şaizeci de puncte, la biliard, cu bancherul Liverdy, plecă, se plimbă câteva minute între biserica Madeleine şi strada Taitbout, trecu de trei ori prin faţa Vodevilului, întrebându-se dacă să intre, fu cât pe-aci să ia o trăsură pentru a merge la hipodrom, se răzgândi şi se îndreptă spre Circul Nou; pe urmă, fără motiv, fără vreun gând anume, fără să recurgă la vreun pretext, o coti brusc, parcurse în sens invers

bulevardul Malesherbes îşi încetini pasul, şi se apropie de locuinţa contesei de Guilleroy. „Va considera oare ciudat faptul că vin astă-seară?” gândi el. Dar se linişti, apreciind că dorinţa lui de a se interesa din nou de starea ei nu-i va părea de loc surprinzătoare.

Contesa era singură cu Annette, în salonaşul din fund şi continua să lucreze la cuvertura destinată săracilor.

Când îl zări, ea spuse:

— Ia te uită, dumneata, dragă prietene?

— Da, eram îngrijorat, am vrut să vă văd. Cum vă mai simţiţi?

— Destul de bine, mulţumesc.

Ea aşteptă câteva clipe, apoi adăugă, marcând ostentativ aluzia:

— Dar dumneata?

Olivier izbucni în râs, arborând un aer degajat şi-i răspunse:

— O, eu mă simt bine, chiar foarte bine. Temerile dumneavoastră nu erau câtuşi de puţin fondate.

Contesa ridică ochii, oprindu-se din tricotat şi îndreptă spre el o privire arzătoare, de rugă şi de îndoială.

— Vă asigur că-i purul adevăr, spuse el.

— Cu atât mai bine, şopti contesa, cu un zâmbet cam forţat.

Olivier se aşeză şi, pentru prima oară de când frecventa această casă, îl cuprinse o nelinişte progresivă, un fel de paralizie a ideilor, mai puternică decât cea care-l lovise în cursul zilei, în faţa pânzei întinse pe şevalet.

— Poţi continua, draga mea; asta nu-l deranjează pe oaspetele nostru, spuse contesa fetei.

— Dar ce făcea? se interesă acesta.

— Studia o fantezie.

Annette se ridică şi se îndreptă spre pian. Pictorul o urmări cu privirea, fără nicio intenţie, ca de obicei, găsind-o frumoasă. Atunci, simţi asupră-şi ochii mamei şi întoarse brusc capul, ca şi cum ar fi căutat cine ştie ce în colţul întunecat al salonului.

Contesa luă de pe masa de lucru o tabacheră micuţă, din aur, pe care-o primise de la el, o deschise şi-i întinse o ţigară.

— Fumează, dragul meu, ştii că asta îmi face plăcere când suntem singuri aici.

Olivier se supuse, iar pianul începu să răsune. Era o melodie în stil vechi, graţioasă şi facilă, una din acele compoziţii ce păreau a fi fost inspirate autorului de o seară fermecătoare, de primăvară, cu clar de lună.

— De cine e? întrebă pictorul.

— De Schumann. Este puţin cunoscut, dar minunat.

Dorinţa de a o privi pe Annette creştea în sufletul lui; nu îndrăzni. N-ar fi avut de făcut decât o mică mişcare, o uşoară întoarcere a gâtului, căci şi aşa zărea cele două flăcărui ale lumânărilor de o parte şi de alta a partiturii, dar intuia atât de bine, simţea atât de precis atenţia suspicioasă a contesei, încât rămase nemişcat, cu ochii fixaţi drept înainte, interesat în aparenţă doar de firul de fum cenuşiu ce ieşea din ţigară.

— Nu mai ai nimic să-mi spui? murmură doamna de Guilleroy.

El zâmbi.

— Nu trebuie să te superi pe mine. Ştii doar că muzica mă hipnotizează, că-mi absoarbe gândurile. Vorbim peste câteva clipe.

— Află că studiasem ceva special pentru tine, înainte de moartea mamei, spuse ea. E o melodie pe care nu ţi-am mai cântat-o niciodată, ai s-o auzi de îndată ce termină Annette; să vezi cât e de bizară.

Avea un real talent şi-o înţelegere subită a emoţiei ce rezidă în sunete. Asta era una din cauzele influenţei pe care o exercita asupra sensibilităţii pictorului.

De îndată ce Annette sfârşi o simfonie câmpenească a lui Mehul, contesa se ridică, îi luă locul, şi de sub degetele ei izvorî o melodie stranie, ale cărei fraze păreau, toate, nişte plânsete, diferite, schimbătoare, numeroase, întrerupte pe alocuri de o notă unică, ce revenea fără

încetare, căzând în mijlocul cânturilor, retezându-le, scandându-le, rupându-le ca un neîntrerupt strigăt monoton, chinuitor, ca strigătul imposibil de domolit al unei obsesii.

Dar Olivier o fixa pe Annette, aşezată acum în faţa lui şi nu auzea, nu înţelegea nimic.

O privea, golit de gânduri, delectându-se cu imaginea ei ca şi cu un lucru bun, necesar, de care fusese lipsit, sorbind-o cu sete, ca pe-o apă dătătoare de viaţă.

— Ce spui, îţi place? întrebă contesa.

— Admirabil, superb! De cine e? exclamă el, trezit.

— Nu ştiţi?

— Nu.

— Cum se poate, chiar nu ştiţi?

— Zău, dacă vă spun...

— De Schubert.

Cu un aer profund convins, el afirmă:

— A, atunci nu mă mai mir. E superb! Tare-aş vrea s-o mai aud o dată.

Contesa reîncepu să cânte, iar el, întorcând capul, reluă contemplarea fetei, ascultând concomitent şi muzica, pentru a gusta două plăceri deodată.

Pe urmă, când doamna de Guilleroy termină şi-şi reluă locul, pictorul se abandonă pur şi simplu duplicităţii naturale a bărbatului şi nu-şi mai îndreptă ochii asupra profilului auriu al tinerei, care tricota, aşezată în faţa maică-sii, de cealaltă parte a lămpii.

Deşi n-o vedea, el gusta totuşi dulceaţa prezenţei sale, ca şi cum ar fi adulmecat vecinătatea unui cămin cald; şi-l chinuia dorinţa de a-i arunca priviri furişe, întorcându-şi apoi ochii brusc către contesă, o dorinţă de elev ce se caţără pe fereastra dinspre stradă, de îndată ce profesorul se întoarce cu spatele.

Plecă devreme, deoarece graiul îi paralizase o dată cu mintea şi tăcerea lui persistentă putea fi greşit interpretată.

Imediat ce se află în stradă, îl cuprinse o nevoie de a

umbla fără ţintă, la întâmplare, căci orice muzică ascultată continua să răsune în el multă vreme, îl arunca în reverii ce păreau urmarea visată şi mai precisă a melodiilor. Sunetul notelor revenea, intermitent şi fugitiv, aducând măsuri izolate, diminuate, îndepărtate aidoma unui ecou, apoi tăcea, parc-ar fi lăsat gândului să dea el un sens motivelor şi să vagabondeze în căutarea unui anume ideal armonios şi tandru. Coti la stânga, spre bulevard, zărind iluminaţia feerică a parcului Monceau, şi se angajă pe aleea centrală, scăldată în lumina globurilor electrice. Un paznic se învârtea pe-acolo, cu paşi lenţi; la răstimpuri, trecea câte-o trăsură întârziată; aşezat pe o bancă scăldată într-un val albastru de lumină vie, la piciorul unui catarg de bronz ce purta un glob strălucitor, un bărbat citea un jurnal. Pe peluze şi între pomi, alte focare răspândeau, peste gazon şi prin frunziş, lumina lor rece şi viguroasă, însufleţind palid imensul parc citadin.

Cu mâinile la spate, Bertin mergea de-a lungul trotuarului şi-şi amintea de plimbarea făcută cu Annette, prin acest parc, când identificase în gura ei vocea mamei sale.

Se lăsă să cadă pe o bancă şi, aspirând răsuflarea proaspătă a ierbii ude, se simţi asaltat de toate acele prevestiri pasionate care transformă sufletele adolescenţilor în canavaua incoerentă a unui nesfârşit roman de dragoste. Odinioară, cunoscuse asemenea seri, acele seri de fantezie rătăcitoare când îşi lăsa dorinţa să hoinărească în aventuri imaginare, şi se miră găsind în el această revenire a unor senzaţii ce nu se mai potriveau cu vârsta.

Dar ca şi nota tenace din melodia lui Schubert, amintirea Annettei, imaginea chipului ei plecat sub lampă, îmbinată cu bănuiala atât de bizară a contesei, îl invadară iar, obsesiv. Împotriva voinţei sale, sufletul continua să-i fie preocupat de această întrebare ce-i sonda străfundurile impenetrabile unde încolţesc, înainte de a se naşte, sentimentele omeneşti. Această

scormonire încăpăţânată îl tulbură; gândul persistent la Annette părea să deschidă sufletului său un drum de dulci reverii; nu mai putea s-o alunge din minte; purta în el imaginea ei evocatoare, după cum pe vremuri, de îndată ce contesa îl părăsea, păstra senzaţia stranie a prezenţei ei între pereţii atelierului.

Deodată, enervat de această vrajă exercitată de o amintire, se ridică, murmurând:

— Any a procedat într-un chip stupid, spunându-mi ceea ce mi-a spus. O s-ajung acum să mă gândesc numai la puştoaică.

Se întoarse acasă, îngrijorat de el însuşi. După ce se băgă în pat, simţi că n-o să poată adormi, deoarece-i gonea prin vine un val de febră, iar în inimă îi fermenta o sevă de vis. Temându-se de insomnie, de una din acele insomnii enervante pe care le provoacă frământarea sufletească, se gândi să încerce să citească o carte. De câte ori o scurtă lectură nu-i servise drept narcotic! Se ridică deci şi trecu în bibliotecă ca să-şi aleagă o carte bine scrisă şi liniştitoare; dar spiritul său, treaz fără voia lui, căută prin rafturi un nume de scriitor care să corespundă stării sale de exaltare şi aşteptare. Balzac, pe care-l adora nu-i spuse acum nimic; îi dete de o parte pe Hugo şi pe Lamartine care, totuşi, îl emoţionau de obicei şi se repezi, avid, asupra lui Musset, poetul celor foarte tineri. Luă un volum; îl deschise la întâmplare.

După ce se întinse la loc, în pat, începu să soarbă cu o sete de beţiv acele versuri facile, de bard inspirat care cântă aurora existenţei, ca o pasăre ce n-are suflu decât pentru dimineaţă şi tace în faţa luminii brutale a zilei, acele versuri ale unui poet care a fost, în primul rând, un bărbat îmbătat de viaţă, ce şi-a descărcat beţia în trâmbiţări de dragoste, explozive şi naive, ecou al tuturor inimilor tinere, rătăcite de dorinţi.

Niciodată Bertin nu înţelesese ca acum farmecul fizic al acestor poeme care impresionează simţurile şi solicită foarte puţin inteligenţa. Cu ochii fixaţi pe versurile

vibrante, îşi simţea sufletul înaripat de speranţe ca la douăzeci de ani; cuprins de-o ameţeală juvenilă, citi aproape întreg volumul. Când pendula bătu ora trei, constată cu uimire că însă nu-i e somn. Se sculă ca să închidă fereastra şi să pună cartea pe masa din mijlocul camerei; dar, în contact cu aerul răcoros al nopţii, îl fulgeră prin şale o durere – insuficient atenuată de cura de băi urmată la Aix – aducându-l la realitate, ca un avertisment, şi-atunci îl respinse pe poet cu un gest iritat, spunându-şi: „Trezeşte-te, bătrân nebun!” Pe urmă se întinse în pat şi stinse lumina.

A doua zi nu se duse la contesă, luând chiar hotărârea energică de a nu călca pe acolo decât peste două zile. Dar orice-ar fi făcut, fie că încerca să picteze, fie că porni să se plimbe, fie că-şi târî melancolia din casă-n casă, peste tot îl tortura obsesia permanentă a celor două femei.

Întrucât îşi interzisese să treacă să le vadă se mai uşura gândindu-se necontenit la ele, săturându-şi mintea şi inima cu amintirea lor. Adeseori, i se întâmpla ca-n acest fel de halucinaţie în care-l legăna izolarea sa, cele două figuri să se apropie, deosebite, precum le cunoştea, apoi să se suprapună, să se amestece, topite la un loc, nemaiformând decât un singur chip, cam confuz, care nu mai era al mamei, şi nici exact al fetei, ci al unei femei iubite cu patimă, odinioară, acum, veşnic.

Atunci, el avea remuşcări pentru că o porneşte astfel pe panta unor slăbiciuni dominante şi primejdioase. Ca să li se sustragă, ca să le respingă şi să se elibereze de acest vis captivant şi dulce, el îşi îndreptă gândurile către toate ideile inimaginabile, către toate subiectele posibile de reflecţie şi meditaţie. Zadarnic! Toate căile de evaziune pe care se angaja îl readuceau în acelaşi punct, unde întâlnea un chip tânăr, blond, ce părea instalat acolo pentru a-l aştepta. Era o vagă şi inevitabilă obsesie, plutind asupră-i, învârtindu-i-se în jur şi oprindu-l indiferent de drumul ocolit pe care încercase să scape.

Confuzia dintre cele două fiinţe, care-l tulburaseră atât de mult în seara plimbării prin parcul de la Roncières, reapărea în memoria lui de îndată ce, începând să reflecteze şi să raţioneze, le evoca şi se străduia să priceapă natura emoţiei ciudate care-i vibra în trup. Îşi spunea: „la să vedem, am oare pentru Annette mai multă tandreţe decât s-ar cuveni?” Atunci, scormonindu-şi inima, o simţea arzând de afecţiune pentru o femeie foarte tânără, înzestrată cu toate trăsăturile Annettei, dar care nu era ea. Şi se liniştea, în chip laş, gândind: „Nu, n-o iubesc pe puştoaică, sunt numai victima asemănării sale”.

Totuşi, cele două zile petrecute la Roncières rămâneau în sufletul lui ca o sursă de căldură, de fericire, de beţie; cele mai mici amănunte îi reveneau unul câte unul în minte, precise, mai savuroase chiar decât în momentul când se produseseră. Deodată, pe firul rememorării, revăzu drumul pe care-l urmase ieşind din cimitir, culesul florilor şi-şi aminti brusc că-i promisese fetei o broşă din safire, de îndată ce se vor întoarce la Paris.

Hotărârea anterioară se topi şi, renunţând să mai lupte, Olivier îşi luă pălăria şi ieşi, plin de emoţie la gândul plăcerii pe care i-o va face.

Când ajunse la contesa de Guilleroy, valetul îl informă:

— Doamna a plecat, dar domnişoara e aici.

Fu cuprins de o bucurie vie, ascuţită.

— Anunţ-o c-aş vrea să-i vorbesc.

Apoi se strecură, cu paşi uşori, în salon, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie auzit.

Annette se ivi aproape imediat.

— Bună ziua, scumpe maestre, spuse ea cu voce gravă.

El izbucni în râs, îi strânse mâna şi se aşeză alături de ea.

— Ghici pentru ce am venit!

Ea căută câteva secunde.

— Nu ştiu.

— Ca să te iau, împreună cu mama ta, la bijutier, să

alegeţi broşa din safire, albăstreaua pe care ţi-am promis-o la Roncières.

Chipul tinerei fete se lumină de bucurie.

— Oh, şi mama care a plecat tocmai acum, spuse ea. Dar trebuie să se întoarcă curând. O s-o aşteptaţi, nu-i aşa?

— Da, dacă n-o să dureze prea mult.

— Vai, ce jignire! „Prea mult”, stând cu mine? Mă trataţi ca pe o fetiţă.

— Nu, şopti el, nu atât pe cât îţi închipui.

Simţea în suflet o dorinţă de a place, de a fi curtenitor şi spiritual, ca-n zilele cele mai zburdalnice ale tinereţii sale; era una din acele dorinţi instinctive care stimulează toate facultăţile de seducţie, făcându-i pe păuni să-şi înfoaie coada şi pe poeţi să scrie versuri. Frazele i se îngrămădeau pe buze, grăbite, alerte; vorbi ca-n momentele sale cele mai bune. Însufleţită de această vervă, tânăra îi răspunse cu toată maliţiozitatea şi rafinamentul jucăuş ce încolţea în ea.

Deodată, în timp ce comenta o afirmaţie, el exclamă:

— Dar mi-aţi... ai spus adeseori asta, şi v-am răspuns...

Ea îl întrerupse, izbucnind în râs.

— Ce eveniment, nu mă mai tutuiţi! Mă confundaţi cu mama...

Bertin, roşi tăcu, apoi bâlbâi:

— Asta s-a întâmplat pentru că mama ta mi-a afirmat de o sută de ori ideea asta.

Elocvenţa lui se stinse; nu mai ştia ce să spună şi acum îi era frică, o frică de neînţeles, de această fată.

— Iat-o pe mama, zise ea.

Auzise deschizându-se uşa primului salon; tulburat, ca şi cum ar fi fost surprins comiţind o greşeală, Olivier îi explică contesei că-şi amintise deodată de promisiunea făcută şi că venise să le ia pe amândouă pentru a merge la bijutier.

— Am un cupeu, încheie el. Eu o să stau pe strapontină.

Plecară şi după numai câteva minute ajunseră la

magazinul Montara.

După ce-şi petrecuse toată viaţa în intimitatea femeilor, ocupându-se în permanenţă de ele, observându-le, studiindu-le reacţiile afective şi descoperindu-le gusturile, nevoit să se priceapă ca şi ele la toalete şi la problemele modei, la toate micile detalii ale existenţei lor intime, Bertin ajunsese să împărtăşească adesea unele din trăirile lor; astfel, intrând într-unul din acele magazine unde se vând accesoriile fermecătoare şi delicate ale frumuseţii feminine, încerca deseori un fior de plăcere aproape asemănătoare cu cea care le făcea şi pe ele să vibreze. Ca şi ele, se interesa de toate nimicurile cochete cu care se împodobesc; ochii lui priveau cu plăcere stofele; dantelele îi atrăgeau mâinile; cele mai neînsemnate bibelouri de lux îi reţineau atenţia. În magazinele de bijuterii, resimţea faţă de vitrine un fel de respect religios, ca dinaintea sanctuarelor seducţiei opulente; iar masa acoperită cu un postav de culoare închisă, pe care degetele suple ale giuvaergiului rostogoleau sclipitoarele pietre preţioase, îi impunea o anume stimă.

După ce le instală, pe contesă şi pe fiica sa, în faţa acestei mobile severe, pe care amândouă îşi întinseră cu naturaleţe mâinile, el explică ceea ce dorea; imediat, îi fură arătate modelele florale.

Apoi, patronul împrăştie în faţa lor safire, din care trebuiră să aleagă patru exemplare. Operaţia dură mult. Cu vârful unghiei, cele două femei rostogoleau pietrele pe postav, le ridicau cu precauţie, le priveau la lumină, le studiau cu o atenţie savantă şi pasionată. După ce le puseră deoparte pe cele pe care le aleseseră, mai trebuiră trei smaralde din care să se facă frunzele, apoi un briliant foarte mic, menit să vibreze în centrul broşei ca o picătură de rouă.

Îmbătat de bucuria de-a dărui, Olivier se adresă contesei:

— Vreţi să-mi faceţi plăcerea să alegeţi şi două inele?

— Eu!

— Da. Unul pentru dumneata, unul pentru Annette! Permiteţi-mi să vă fac aceste mici daruri în amintirea celor două zile petrecute la Roncières.

Ea refuză. Pictorul insistă. Urmă o lungă discuţie, o înfruntare de cuvinte şi de argumente din care el ieşi, nu fără greutate, victorios.

Li se prezentară inelele; unele, cele mai rare, aşezate singure în nişte sipete speciale, altele înregimentate pe genuri, în mari cutii pătrate, unde îşi aliniau, pe catifea, toate fanteziile monturilor. Olivier se aşeză între cele două femei şi se porni, ca şi ele, cu aceeaşi curiozitate ardentă să culeagă unul câte unul inelele de aur din micile adâncituri în care erau fixate. Apoi le depunea pe postavul mesei, unde se îngrămădeau în două grupe, cele respinse de la prima vedere şi cele din care urma să se facă alegerea.

Timpul trecea pe nesimţite cu această agreabilă şi frumoasă muncă de selecţie, mai captivantă decât toate plăcerile lumii, distractivă şi variată ca un spectacol, emoţionantă, aproape senzuală, o bucurie aleasă pentru nişte inimi de femeie.

Pe urmă se apucară să compare, cu însufleţire, iar alegerea celor trei judecători, după destule ezitări, se opri asupra unui mic şarpe de aur, ce strângea un frumos rubin între gură şi coada răsucită.

Olivier se ridică, radios.

— Vă las trăsura mea, spuse el. Mai am câteva drumuri de făcut. Mă duc.

Însă Annette o rugă pe contesă să se întoarcă acasă pe jos, vremea fiind foarte frumoasă. Doamna de Guilleroy consimţi şi, mulţumindu-i lui Bertin, se îndepărtară amândouă pe stradă.

Merseră câtva timp în tăcere, savurând bucuria darurilor primite; apoi se apucară să vorbească despre toate bijuteriile văzute şi pipăite. Le rămăsese în suflet un fel de scânteiere, un fel de clinchet plin de veselie.

Străbăteau repede mulţimea ce umple trotuarele pe la ora cinci într-un amurg de vară. Unii bărbaţi se întorceau s-o privească pe Annette şi murmurau, în treacăt, vagi cuvinte de admiraţie. De la începutul doliului, de când culoarea neagră dădea fiicei sale această frumuseţe vie şi strălucitoare, era prima oară când contesa ieşea, împreună cu ea prin Paris; senzaţia provocată de acest succes pe stradă, de atenţia stârnită, de complimentele şoptite, de micul curent de emoţie măgulitoare pe care-l suscită într-o mulţime de bărbaţi trecerea unei femei frumoase, îi strângea inima, comprimându-i-o încet-încet; era aceeaşi apăsare sufocantă resimţită cu o seară înainte când acasă, în salon, fata fusese comparată cu propriul ei portret. Fără să vrea, pândea privirile atrase de Annette, le simţea venind de departe, atingându-i faţa şi alunecând peste ea, pentru a se fixa apoi deodată pe chipul blondei ce mergea alături. Ghicea, vedea în ochii trecătorilor fulgerătoarele şi mutele omagii adresate acestei tinereţi înfloritoare, farmecului seducător al acestei prospeţimi şi gândea: „Eram la fel de atrăgătoare ca şi ea, dacă nu chiar mai mult”. Pe neaşteptate, o săgetă amintirea lui Olivier şi fu curpinsă, ca şi la Roncières, de o nevoie imperioasă de a fugi.

Nu mai voia să suporte lumina atât de crudă şi fluviul omenesc, pe toţi aceşti bărbaţi care nu se mai uitau la ea. Cât de departe, şi totuşi aproape, erau zilele când căuta, când provoca o paralelă între ea şi fiica sa. Azi, care dintre aceşti trecători s-ar mai gândi să le compare? Unul singur o făcuse, poate, adineauri, în prăvălia bijutierului. El? Oh, ce chin! S-ar putea oare ca el să nu aibă neîncetat în minte obsesia acestei comparaţii? Desigur, el nu putea să le vadă împreună fără a se gândi la asta şi fără a-şi aminti de vremea când, la fel de fragedă şi de frumoasă, ea intra în casa lui, convinsă că este iubită!

— Mă simt rău, să luăm o trăsură, draga mea, spuse ea.

— Ce ai, mamă? întrebă Annette, îngrijorată.

— Nimic special, ştii doar că de la moartea bunicii am adesea asemenea stări de slăbiciune.

V

IDEILE FIXE AU TENACITATEA mistuitoare a maladiilor incurabile. O dată intrate în suflet, ele îl devorează, nu-i mai lasă libertatea de a se gândi la nimic, de a se bucura de cel mai mic lucru. Orice-ar fi făcut, acasă sau aiurea, singură sau înconjurată de lume, contesa nu mai putea izgoni din ea gândul înfiripat în momentul când se întorsese acasă împreună cu Annette: „Este oare cu putinţă ca Olivier, revăzându-le aproape zi de zi, să nu aibă în minte, necontenit, ideea obsesivă de a le compara?”

O făcea, probabil împotriva voinţei sale, fără încetare, torturat el însuşi de această asemănare imposibil de ignorat măcar o clipă, pe care o accentua şi mai mult imitarea altădată căutată a vocilor şi gesturilor. De câte ori intra Olivier, ea se gândea imediat la această asociaţie, o citea în privirea lui, o ghicea şi o comenta chiar în mintea şi-n inima ei. Atunci, simţea o nevoie chinuitoare să se ascundă, să dispară, să nu se mai arate împreună cu fata.

De altfel, îndura acum suferinţe multiple, nemaisimţindu-se acasă nici între proprii săi pereţi. Acea senzaţie umilitoare de deposedare, pe care o trăise, într-o seară, când toţi ochii o priviseră pe Annette alături de portretul ei, continua, se accentua, o exaspera uneori. Îşi reproşa necontenit această nevoie intimă de eliberare, dorinţa nemărturisită de a o determina pe fată să plece din casă, ca pe un musafir supărător şi tenace; se străduia să obţină acest lucru cu o îndemânare

instinctivă, nevoită din nou să lupte pentru ca, în ciuda tuturor circumstanţelor, să-l păstreze pe bărbatul pe care-l iubea.

Neputând să zorească prea mult căsătoria, amânată puţin şi de recentul lor doliu, contesa se temea, resimţea o teamă confuză, profundă, ca proiectul să nu fie cumva compromis de cine ştie ce eveniment, şi căuta, aproape fără voia ei, să facă să se nască în inima Annettei puţină afecţiune pentru marchiz.

Întreaga diplomaţie abilă pe care-o întrebuinţase atâta amar de vreme ca să-l păstreze pe Olivier, luă acum o formă nouă, mai subtilă, mai ascunsă; se străduia să-i facă pe tineri să se placă, fără ca cei doi bărbaţi să se întâlnească vreodată.

Întrucât pictorul, reţinut de tabieturile specifice muncii sale, nu dejuna niciodată în oraş şi nu sacrifica decât serile prietenilor, de obicei, ea îl invită adesea pe marchiz la dejun. Acesta sosea răspândind în jur animaţia plimbărilor călare, un anume suflu de aer matinal. Şi vorbea cu veselie despre toate evenimentele mondene, ce par să plutească zi de zi asupra Parisului amator de hipism, strălucitor, ce se redeşteaptă toamna prin aleile din Bois de Boulogne. Ascultându-l, Annette se amuza, prindea gust pentru preocupările din ziua respectivă ale tânărului, pe care el i le împărtăşea, foarte proaspete şi învelite într-o poleială atrăgătoare. Se stabilea între ei o intimitate juvenilă, o camaraderie afectuoasă, pe care preferinţa comună şi pasionată pentru cai o accentua în mod natural. Când marchizul nu era de faţă, contesa şi contele îl elogiau cu multă abilitate, spuneau despre el exact ceea ce trebuia pentru ca fata să înţeleagă că nu depinde decât de ea să-l ia de soţ, dacă-i place.

De altfel, ea înţelese asta foarte curând şi, raţionând cu candoare, găsea firesc să-l ia de bărbat pe acest tânăr frumos care-i va oferi, printre alte satisfacţii şi pe aceea pe care-o prefera oricărei alteia: să galopeze în fiecare dimineaţă, alături de el, pe un armăsar pur-sânge.

În chip firesc, într-o bună zi, după o strângere de mână şi un zâmbet, se pomeniră logodiţi şi se discută despre căsătorie ca despre ceva de mult timp stabilit. Marchizul începu acum să aducă daruri. Ducesa o trata pe Annette ca pe propria sa fiică. Deci toată această afacere fusese încălzită, de comun acord, la focul mic al intimităţii, în timpul orelor calme ale zilei, iar marchizul, având în plus încă multe alte ocupaţii, relaţii, servituţi şi îndatoriri, venea rareori seara în vizită.

Atunci era rândul lui Olivier. El cina cu regularitate, în fiecare săptămână, la bunii săi prieteni şi continua totodată să apară pe neaşteptate, între orele zece şi douăsprezece noaptea, pentru a le cere o ceaşcă de ceai.

Din clipa-n care intra, contesa începea să-l supravegheze, frământată de dorinţa de a ghici ce se petrece în sufletul lui. Fiecare gest, fiecare privire îi era imediat analizată de către contesă, pe care o tortura următorul gând: „Este imposibil ca el să n-o iubească, văzând-o alături de mine”.

Olivier aducea la rându-i, cadouri. Nu trecea o săptămână fără ca el să nu apară cu câte două pacheţele în mână, oferind unul mamei şi altul fiicei; deschizând cutiile, ce conţineau adeseori obiecte preţioase, contesa avea o strângere de inimă. Cunoştea prea bine această dorinţă de a dărui pe care, ca femeie, ea nu putuse niciodată să şi-o satisfacă, dorinţa de a aduce ceva, de a face cuiva o plăcere, de a cumpăra pentru cineva anume, de a găsi, într-o prăvălie, un bibelou cât mai atrăgător.

Odinioară, pictorul mai trecuse printr-o astfel de criză şi ea-l văzuse în numeroase rânduri, intrând cu acelaşi zâmbet, cu acelaşi gest, ţinând un pacheţel în mână. Pe urmă se vindecase, iar acum reîncepea. Pentru cine? N-avea nicio îndoială în privinţa asta. Sigur că nu pentru ea!

Olivier arăta obosit, slăbit. Din asta, ea deduse că suferă. Îi compară intrările, înfăţişarea, ţinuta, cu atitudinea marchizului, pe care graţia Annettei începuse de asemenea să-l emoţioneze. Însă nu era deloc acelaşi

lucru; domnul de Farandal era captivat, Oliver Bertin iubea! Sau cel puţin aşa credea ea, în orele sale de chin, pentru ca pe urmă, în minutele de calm, să mai tragă nădejde că s-a înşelat.

Adesea, rămânând singură cu el, era cât pe-aci să-l întrebe, să-l roage, să-l implore să spună deschis, să mărturisească, să nu-i ascundă nimic. Ar fi preferat să ştie şi să plângă pentru o certitudine, în loc să sufere astfel pentru o îndoială, şi să poată citi în inima lui ferecată, unde simţea cum creşte o altă iubire.

Această inimă la care ţinuse mai mult decât la propria-i viaţă, pe care o supraveghease, încălzise, animase, cu duioşia ei, de doisprezece ani încoace, de care se crezuse sigură, pe care o sperase definitiv dobândită, cucerită, supusă, pasionată, devotată pentru tot restul vieţii, iată că-i scăpase acum printr-o oribilă, de neconceput şi monstruoasă fatalitate. Da, inima lui se închisese, deodată, cu un secret înăuntru. Nu mai putea pătrunde acolo, printr-un cuvânt familiar, nu mai putea să-şi strângă acolo afecţiunea, ca într-un adăpost fidel, accesibil numai pentru ea. La ce mai foloseşte să iubeşti, să te dăruieşti fără rezerve, dacă brusc, cel căruia i-ai oferit întreaga ta fiinţă şi existenţă, totul, tot ce ai pe acest pământ, îţi scapă astfel pentru că i-a plăcut un alt chip şi atunci îţi devine, în câteva zile, aproape un străin?

Un străin! El, Olivier? Doar el îi vorbeşte ca şi până acum, cu aceleaşi cuvinte, aceeaşi voce, acelaşi ton. Şi totuşi s-a interpus ceva între ei, ceva inexplicabil, insesizabil, impenetrabil, aproape nimic, acel nimic care face să se îndepărteze o iolă când vântul îşi schimbă direcţia.

Olivier se îndepărta, într-adevăr, se îndepărta de ea, zi de zi câte un pic, prin toate privirile pe care le arunca Annettei. Evita să-şi scruteze inima. Simţea din plin dragostea ce fermenta acolo, atracţia ei irezistibilă, dar nu voia să înţeleagă, se lăsa în voia evenimentelor şi întâmplărilor neprevăzute ale vieţii.

Pictorul nu mai avea altă grijă decât cea a cinelor şi serilor petrecute între aceste două femei, îndepărtate prin doliu de orice manifestare mondenă. Neîntâlnind în casa lor decât figuri indiferente, ca soţii Corbelle sau, mai frecvent, Musadieu, el se credea într-un fel singur cu ele pe lume; întrucât nu se mai întâlnea deloc cu ducesa şi cu marchizul, cărora li se rezervaseră dimineţile şi mesele de prânz, Bertin încercă să-i uite, bănuind că nunta ar fi fost amânată pentru o dată nedeterminată.

De altfel, Annette nu pomenea niciodată în faţa lui de domnul de Farandal. O făcea oare dintr-un soi de pudoare instinctivă, sau poate datorită uneia din acele intuiţii misterioase ale inimii de femeie, care te face să presimţi ceea ce ignori?

Săptămânile treceau una după alta fără a schimba ceva în acest fel de viaţă şi apoi veni toamna, aducând deschiderea sesiunii parlamentare mai devreme decât de obicei, din cauza agravării situaţiei politice.

În ziua redeschiderii, după dejunul de-acasă, contele de Guilleroy urma să ia cu el, la şedinţa Parlamentului pe doamna de Mortemain, pe marchiz şi pe Annette. Numai contesa, izolată în durerea ei mereu crescândă, declarase că va rămâne acasă.

Se ridicară de la masă şi serviră cafeaua în salonul mare, foarte bine dispuşi. Fericit de reluarea dezbaterilor parlamentare, singura sa plăcere, contele vorbea aproape spiritual despre situaţia actuală şi despre dificultăţile Republicii; marchizul, definitiv amorezat, îi răspundea cu vioiciune, privind-o pe Annette; iar ducesa era mulţumită aproape în egală măsură de emoţia nepotului şi de necazurile guvernului. În salon era cald, datorită primului val, concentrat, emanat de caloriferele abia repuse în funcţiune; era o căldură de stofe, de covoare, de pereţi, între care se evaporă rapid parfumul florilor asfixiate. În această încăpere închisă, unde-şi mai răspândea aroma şi cafeaua, domnea o atmosferă intimă, familială, de mulţumire, în clipa când uşa se deschise dinaintea lui

Olivier Bertin.

El se opri în prag, atât de uimit, încât ezită să intre, surprins ca un soţ înşelat care îşi vede nevasta comiţând adulterul. Îl sufoca o mânie confuză, o asemenea emoţie încât recunoscu că inima îi e măcinată de iubire. Tot ce i se ascunsese şi tot ce-şi ascunsese el însuşi îi apăru limpede, când îl văzu pe marchiz instalat în această casă în chip de logodnic!

Într-o tresărire de exasperare, Olivier descifră tot ce nu voise să ştie şi tot ce nu îndrăzniseră să-i spună. Nu se întrebă deloc de ce-i ascunseseră toate aceste preparative de nuntă. O ghici imediat; iar ochii săi, dintr-o dată duri, îi întâlniră pe cei ai contesei, care roşi. Se înţeleseră reciproc.

După ce se aşeză, câteva clipe domni tăcerea; prezenţa lui neaşteptată paralizase avântul spiritual al celorlalţi; apoi ducesa îi adresă câteva cuvinte; el răspunse cu o voce tăioasă, cu un timbru straniu, subit alterat.

Îi privi pe aceşti oameni din jur, care începuseră să pălăvrăgească, şi îşi spuse: „M-au lucrat. Mi-o vor plăti”. Era supărat mai ales pe contesă şi pe Annette a cărei „inocentă” disimulare o intui brusc.

Ridicând ochii spre pendulă, contele exclamă:

— Oh, e timpul să plecăm!

Apoi se întoarse către noul venit.

— Mergem la deschiderea sesiunii parlamentare. Soţia mea rămâne singură acasă. Vrei să ne însoţeşti? Mi-ar face mare plăcere.

— Nu, mulţumesc, răspunse sec Olivier. Şedinţa dumneavoastră nu mă atrage.

Atunci Annette se apropie de el, cu o expresie plină de drăgălăşenie.

— Haideţi, zău, veniţi cu noi, scumpe maestre. Sunt sigură că ne veţi amuza mai mult decât toţi deputaţii.

— Nu, nu vin. O să vă distraţi mai bine fără mine.

Simţindu-l nemulţumit şi supărat şi dorind să se arate

amabilă, ea insistă.

— Ba da, veniţi, domnule pictor. Vă asigur că, în ce mă priveşte, nu mă pot lipsi de dumneavoastră.

Lui Olivier îi scăpară atât de repede câteva cuvinte încât el nu putu nici să le reţină, nici să le modifice tonul.

— Aşi! Vă lipsiţi şi dumneavoastră de mine, ca toată lumea!

Oarecum surprinsă de tonul lui, fata exclamă:

— Asta mai lipsea! Iată că domnul renunţă iar să mă mai tutuiască.

Pe buzele pictorului se ivi unul din acele zâmbete crispate ce trădează suferinţa interioară; răspunse, schiţând un mic salut:

— Oricum tot va trebui să mă obişnuiesc s-o fac, într-o bună zi.

— De ce asta?

— Pentru că vă veţi căsători, iar soţul dumneavoastră, oricine ar fi el, va avea dreptul să găsească deplasată deprinderea mea de a vă tutui.

Contesa se grăbi să intervină:

— O să ai atunci destul timp să te gândeşti la asta. Dar sper că Annette nu se va căsători cu un bărbat atât de susceptibil încât să se formalizeze din cauza familiarităţii unui vechi prieten.

— Haideţi, la drum, să mergem! strigă contele. O să întârziem!

Cei care urmau să-l însoţească se ridicară şi ieşiră o dată cu el, după strângerile de mână şi sărutările de rigoare, pe care ducesa, contesa şi fiică-sa le schimbau întotdeauna, atât la venire cât şi la plecare.

Rămaseră singuri. Ea şi el, în picioare, îndărătul uşii capitonate, închise.

— la loc, dragul meu, spuse ea încetişor.

— Nu, mulţumesc, plec şi eu, replică el, aproape violent.

— Vai, dar de ce? murmură contesa, rugător.

— Pentru că, după cât se pare, nu-i ora mea. Îţi cer

iertare că am venit neanunţat.

— Olivier, ce-i cu tine?

— Nimic, regret numai c-am tulburat o petrecere de familie.

Ea-i apucă mâna.

— Ce vrei să spui? Era momentul să plece, pentru că asistă la deschiderea sesiunii. Eu rămâneam oricum acasă. Dimpotrivă, ai fost extrem de inspirat venind azi, când sunt singură.

Pictorul rânji.

— Inspirat, da, am fost inspirat!

Ea-i cuprinse ambele mâini şi, privindu-l în fundul ochilor, murmură cu voce foarte scăzută:

— Recunoşti c-o iubeşti?

Olivier îşi desprinse mâinile, neputând să-şi mai stăpânească nervii.

— Dar eşti de-a dreptul nebună, cu ideea asta!

Contesa-l apucă iar de braţ şi-l imploră, înfigându-şi degetele în muşchii lui:

— Olivier, recunoaşte, mărturiseşte! Mai bine să ştiu, sunt sigură de asta, dar prefer să mi-o spui! Prefer...! Vai, nu poţi înţelege ce chin a ajuns viaţa mea!

El ridică din umeri.

— Ce pot să-ţi fac? E vina mea dacă-ţi pierzi capul?

Ea-l ţinea, încercând să-l tragă în salonul celălalt, din fund, unde nu puteau fi auziţi de nimeni. Îl târa, trăgându-l de haină, cramponată de el, gâfâind. După ce reuşi să-l aducă până la micul divan rotund îl sili să se aşeze apoi se instală şi ea alături.

— Olivier, scumpul meu, singurul meu prieten, te rog, spune-mi c-o iubeşti. O ştiu, o simt în tot ce faci, nu mă mai îndoiesc, asta mă ucide, dar vreau s-o aud din gura ta!

Cum el continua să se zbată, contesa se prăbuşi, în genunchi, la picioarele lui. Vocea i se transformă într-un horcăit.

— Oh, dragul meu, unicul meu iubit, e adevărat că eşti

îndrăgostit de ea?

Încercând să se ridice, el strigă:

— Ba nu, nu! Îţi jur că nu!

Ea îi acoperi gura cu palma bâiguind:

— Te rog, nu mă minţi. Şi aşa sufăr prea mult!

Apoi, lăsându-şi capul pe genunchii bărbatului, izbucni în lacrimi.

Olivier nu-i mai vedea decât ceafa, o grămadă de păr blond în care se amestecau multe fire albe şi fu străbătut de o milă imensă, de o imensă durere.

Apucând între degete această coamă grea, el o îndreptă, violent, ridicând spre el cei doi ochi pierduţi, din care şiroiau lacrimile. Apoi îşi lipi pe rând buzele de fiecare din aceşti ochi umezi, repetând:

— Any, Any! Draga, scumpa mea Any!

Încercând să zâmbească, ea apelă la acea voce nesigură, specifică copiilor pe care-i sufocă o durere:

— Oh, dragul meu, spune-mi că mă mai iubeşti un pic şi pe mine!

Olivier reîncepu s-o sărute.

— Da, te iubesc, scumpa mea Any!

Femeia se ridică şi se aşeză lângă el, cuprinzându-i din nou mâinile, îl privi lung şi-i şopti, cu tandreţe:

— Ne iubim de-atâta timp... dragostea noastră n-ar trebui să se sfârşească astfel.

— De ce s-ar sfârşi? o întrebă el, strângând-o la piept.

— Pentru că sunt bătrână şi pentru că Annette seamănă prea mult cu ceea ce eram când m-ai cunoscut!

Fu rândul lui să-i acopere gura îndurerată cu palma.

— Iar? Te implor, nu mai vorbi despre asta. Îţi jur că te-nşeli!

— Numai să mă mai iubeşti puţin şi pe mine! repetă ea.

— Dar te iubesc, o asigură el iar.

Apoi rămaseră tăcuţi multă vreme, mână-n mână, foarte înduioşaţi şi foarte trişti.

În sfârşit, contesa rupse tăcerea, murmurând:

— Ah, orele ce-mi mai rămân de trăit nu vor fi prea

vesele.

— O să mă silesc să ţi le fac cât mai plăcute.

Umbra acelui cer înnorat ce precede cu două ore amurgul se răspândea în salon şi-i învăluia încet-încet în ceaţa cenuşie a serilor de toamnă.

Pendula sună.

— Stăm de prea mult timp aici, împreună, spuse ea. Ar trebui să pleci, pentru că ceilalţi s-ar putea întoarce, iar noi arătăm prea tulburaţi.

Olivier se ridică, o îmbrăţişă, sărutându-i ca pe vremuri buzele întredeschise, apoi traversară în sens invers cele două saloane, ţinându-se de braţ ca nişte soţi.

— La revedere, dragul meu.

— La revedere, scumpa mea.

Şi uşa se închise în urma lui.

Coborî scara, o coti spre biserica Madeleine, se apucă să meargă fără să ştie ce face, ameţit de parc-ar fi fost lovit, cu picioarele tremurând, cu inima aprinsă şi palpitând, ca o zdreanţă scuturată în mijlocul pieptului. Timp de două ore, sau trei, sau poate patru, merse încotro văzu cu ochii, cuprins de un fel de năuceală şi de o slăbiciune fizică ce-i lăsau doar atâta putere încât să poată pune un picior înaintea celuilalt. Apoi se întoarse acasă, pentru a analiza situaţia.

Deci o iubea pe fetiţa aceea! Înţelegea acum tot ce trăise în preajma ei, de la plimbarea prin parcul Monceau când regăsise în gura ei chemarea cu greu identificată a altei voci, a vocii ce-i trezise, pe vremuri, inima, apoi întreg acel reînceput lent, irezistibil, al unei iubiri încă nestinse, încă nerăcite, pe care se încăpăţânase să nu şi-o mărturisească.

Ce era de făcut? Dar ce putea face? După ce ea se va căsători, va evita s-o întâlnească prea des, iată soluţia. Până atunci, trebuia să mai treacă pe la ei, pentru ca să nu se observe nimic şi să-şi ascundă secretul, de ochii tuturor.

Luă masa acasă, ceea ce nu i se mai întâmplase

niciodată. Apoi porunci să se aprindă focul în şemineul cel mare din atelier, fiindcă noaptea se anunţa foarte rece. Ceru chiar să se aprindă lustra, ca şi cum s-ar fi temut de întunericul ce cuprinsese colţurile camerei, şi se încuie. Ce emoţie bizară, profundă, materializată, îngrozitor de tristă îl cuprindea! O simţea în gâtlej, în piept, în toţi muşchii muiaţi, la fel ca-n sufletul său rătăcit. Pereţii din jur îl apăsau: întreaga sa viaţă se concentrase în acest interior, cea de artist şi cea de bărbat. Fiecare studiu realizat, agăţat într-un cui, îi vorbea de un succes, fiecare mobilă îi şoptea o amintire. Dar succesul şi amintirile erau lucruri trecute. Viaţa lui? Cât de scurtă, goală şi cârpită îi apărea ea acum. Pictase tablouri, iar tablouri, mereu tablouri şi iubise o femeie. Îşi aminti serile de exaltare, de după întâlniri, din chiar acest atelier. Umblase nopţi întregi, răvăşit de febră. Bucuria dragostei împărtăşite, bucuria succesului monden, beţia unică a gloriei, îl făcuseră să savureze neuitate ceasuri de triumf intim.

Iubise o femeie şi această femeie îl iubise. Prin ea, primise acel botez care descoperă bărbatului lumea misterioasă a emoţiilor şi a tandreţei. Ea-i deschisese aproape cu forţa sufletul şi acum el nu-l mai putea reînchide. O altă iubire pătrundea, în ciuda voinţei lui, prin această breşă! O alta, sau mai curând aceeaşi, reaprinsă de un chip nou, amplificată de întreaga forţă pe care-o capătă, îmbătrânind, nevoia de dragoste. Deci, o iubea pe fata aceea! Degeaba lupta, rezista, nega, o iubea cu disperarea convingerii că ea nu-i va arăta niciun pic de îndurare, că va ignora de-a pururi chinul său atroce şi că un altul o va lua de soţie. La acest gând ce revenea mereu, imposibil de alungat, era cuprins de o dorinţă animalică de a urla ca un câine legat, căci se simţea neputincios, subjugat, înlănţuit ca şi el. Din ce în ce mai nervos, pe măsură ce se gândea mai departe, parcurgea încontinuu, cu paşi mari, vasta încăpere luminată ca de sărbătoare. Până la urmă, nemaiputând să suporte durerea acestei răni redeschise, vru să încerce s-o

calmeze prin amintirea iubirii trecute, s-o înece în evocarea primei şi marii sale pasiuni. Se duse şi luă din dulapul în care-o păstra copia portretului contesei, pe care-o făcuse, pe vremuri, pentru el; o puse pe şevalet, se aşeză dinaintea ei şi începu s-o contemple. Încercă s-o revadă, s-o regăsească vie, aşa cum o iubise odinioară. Dar tot Annette era acea care se ivea, mereu, pe pânză. Mama se evaporase, dispăruse, lăsând în locul ei această figură deosebită, ce-i semăna într-un mod straniu. Era puştoaica, cu părul ei puţin mai deschis, surâsul puţin mai copilăresc, aerul puţin mai ironic, şi el simţea prea bine să aparţine cu trup şi suflet acestei făpturi tinere, aşa cum nu mai aparţinuse vreodată altcuiva, precum o barcă ce se scufundă aparţine valurilor!

Atunci sări în picioare şi întoarse portretul, pentru a alunga această vedenie; apoi, întrucât se simţea copleşit de tristeţe, se duse să ia din dormitor şi să aducă în atelier sertarul scrinului în care dormeau toate scrisorile amantei sale. Zăceau acolo ca într-un pat, unele peste altele, formând un strat gros de hârtiuţe fragile. Îşi cufundă mâinile înăuntru, în toată această proză ce vorbea despre ei doi, în aceste rămăşiţe ale unei legături îndelungate. Privea sicriul strâmt, din scândurele, ce adăpostea grămada de plicuri adunate, pe care era scris numele său, numai numele său, mereu... Se gândi că o iubire, că tandra afecţiune dintre două fiinţe, că istoria a două suflete era povestită acolo, înăuntru, în valul îngălbenit de hârtii pătate de peceţi roşii; aplecându-se asupra lor, aspira un suflu vechi, parfumul plin de melancolie al scrisorilor ascunse.

Voi să le recitească şi, scotocind în fundul sertarului, luă câteva dintre cele mai vechi. Pe măsură ce le deschidea, ieşeau din ele amintiri precise, mişcătoare. Recunoscu multe scrisori pe care le purtase asupra lui, săptămâni de-a rândul şi regăsi, în scrisul mărunt ce-i şoptea cuvinte atât de dulci, emoţiile uitate, de altădată. Brusc, degetele sale întâlniră o batistă fină, brodată. Cum

ajunsese acolo? Căută câteva clipe, apoi îşi aminti! Într-o zi, chiar aici, ea plânsese pentru că era puţin geloasă şi el îi furase batista udată de lacrimi, ca s-o păstreze!

Ce lucruri triste, cât de triste! Sărmana de ea!

Din fundul acestui sertar, din fundul trecutului său, toate aceste reminiscenţe urcau ca un abur: nu mai era decât aburul impalpabil al realităţii secate. Suferea totuşi pentru ea şi plângea pe aceste scrisori, aşa cum îi plângem pe morţii ce nu mai sunt.

Dar tot acest amor vechi, răscolit, făcea să fermenteze în ei o ardoare nouă şi tânără, o sevă irezistibilă de afecţiune care-i readucea în minte chipul strălucitor al Annettei. O iubise pe mamă, într-un elan pasionat de supunere voluntară, acum începea s-o iubească pe această fetiţă, ca un sclav, ca un bătrân sclav tremurător căruia i se pun nişte cătuşe pe care nu le va mai rupe nicicând.

Simţea asta în străfundul fiinţei sale şi era îngrozit.

Încercă să înţeleagă, cum şi de ce îl stăpânea ea astfel? O cunoştea doar atât de puţin! Era numai o femeie a cărei inimă şi suflet mai dormeau, deocamdată, somnul tinereţii.

Cât despre el, ajunsese acum aproape la capătul vieţii! Cum îl captivase oare această copilă, cu câteva zâmbete şi şuviţe de păr? Ah, surâsul şi buclele acestei fetiţe blonde, ce-i stârneau dorinţa de a cădea în genunchi şi de a se izbi cu fruntea de pământ!

Ştim noi, ştim noi oare de ce un obraz de femeie are dintr-o dată asupra noastră puterea unei otrăvi? Ni se pare c-am sorbit-o cu ochii, c-a devenit gândul şi carnea noastră! Ea te îmbată, eşti ca nebun, trăieşti din imaginea ei, pe care ai asimilat-o şi-ai vrea să mori cu ea!

Câtă suferinţă aduce uneori această putere feroce şi de neînţeles a unei fizionomii asupra inimii unui bărbat!

Olivier începu să se plimbe; orele treceau; focul din cămin se stinsese. Frigul de afară pătrundea prin ferestre. Atunci se băgă în pat, unde continuă până la ziuă să se

gândească şi să sufere.

Se sculă devreme, fără să ştie pentru ce şi nici ce avea să facă, agitat, cu nervii încordaţi, nehotărât ca o giruetă ce se învârteşte.

Tot căutând o destindere pentru spirit şi o ocupaţie pentru trup, îşi aminti că era exact ziua când câţiva din membrii clubului se întâlneau, ca-n fiecare săptămână, la Baia Maură, unde luau dejunul după masaj. Se îmbrăcă deci la repezeală, sperând că baia de aburi şi duşul îl vor calma, şi ieşi.

De îndată ce puse piciorul afară din casă, îl învălui un frig ascuţit, gerul aspru al primului îngheţ, care distruge într-o singură noapte orice urmă de vară.

Pe toată întinderea bulevardului, cădea cu un zgomot sec şi mărunt o ploaie deasă de frunze mari, galbene. Cât vedea cu ochii, se prăbuşeau de la un capăt la celălalt al străzilor largi, între faţadele caselor, ca şi cum toate codiţele lor ar fi fost despărţite de crengi, chiar în acel moment, de tăişul fin al unei spade de gheaţă. Caldarâmul şi trotuarele erau acoperite de frunze semănând, pentru câteva ore, cu aleile pădurilor, la începutul iernii. Acest frunziş mort foşnea sub paşi şi se îngrămădea uneori în valuri uşoare, sub palele de vânt.

Era una din acele zile de tranziţie, care constituie sfârşitul unui anotimp şi începutul altuia şi care au o savoare, sau o tristeţe, aparte; tristeţea agoniei, sau savoarea sevei ce renaşte.

Trecând pragul Băii Maure, gândul la căldura cu care avea să-şi desfete trupul, după ce străbătuse aerul îngheţat al străzii, făcu să-i tresară sufletul întristat de un fior de satisfacţie.

Se dezbrăcă la repezeală, îşi înfăşură în jurul şoldurilor un prosop subţire pe care i-l întinse un băiat şi dispăru dincolo de uşa capitonată deschisă înaintea sa.

Traversând o galerie în stil maur, luminată de două felinare orientale, un suflu cald, sufocant, ce părea să vină de la un cuptor îndepărtat, îl făcu să respire ca şi

cum i-ar fi lipsit aerul. Pe urmă, un negru cu păr foarte creţ, având doar o centură în jurul mijlocului, cu pieptul lucitor şi membrele musculoase, se repezi în întâmpinarea lui, ridicând o perdea atârnată la extremitatea cealaltă; Bertin pătrunse în sala mare a băii, rotundă, înaltă, tăcută, aproape mistică, aidoma unui templu. Lumina cădea de sus, prin cupolă şi prin treflele din sticlă colorată, în imensa sală circulară, pardosită cu lespezi, cu pereţi acoperiţi de plăci de faianţă decorate cu motive arabe.

Bărbaţi de toate vârstele, aproape goi, mergeau încet, gravi, fără să vorbească; alţii erau aşezaţi pe banchete de marmoră, cu braţele încrucişate; iar alţii discutau cu voce scăzută.

Aerul încins îl făcu să gâfâie încă de la intrare. Acolo, înăuntru, în acel circ înăbuşitor, frumos ornamentat, unde era pusă la încălzit carnea omenească, pe undeva se învârteau maseuri negri şi arabi; cu picioare arămii, plutea ceva misterios şi antic.

Primul chip zărit de către pictor fu cel al contelui de Landa. El circula asemenea unui gladiator roman, mândru de pieptul său enorm şi de braţele groase încrucişate peste acest piept. Obişnuit al băilor de aburi, el se credea înăuntru ca pe scenă, un actor aplaudat şi judeca, în chip de expert, musculatura tuturor bărbaţilor solizi din Paris, pusă acolo în discuţie.

— Bună ziua Bertin, spuse el.

Îşi strânseră mâinile, după care Landa reluă:

— Ce zici, tocmai bună vreme pentru sudaţie.

— Da, minunată.

— L-ai văzut pe Rocdiane? E acolo, jos. Am fost să-l iau de cum s-a trezit. O, ia priveşte, ce anatomie!

Pe lângă ei trecu un domn scund, cu picioarele crăcănate, braţe subţiri, şolduri descărnate, provocând un zâmbet dispreţuitor acestor două vârstnice exemplare model de vigoare masculină.

Zărindu-l pe pictor, Rocdiane se îndreptă spre el.

Luară loc pe-o bancă lungă de marmoră şi se porniră să pălăvrăgească întocmai ca într-un salon. Băieţi de serviciu treceau, oferind diferite băuturi. Se auzeau răsunând palmele maseurilor pe trupurile goale şi jetul precipitat al duşurilor. Un clipocit continuu de apă, pornit din toate colţurile, umplea vastul amfiteatru cu un zgomot uşor, ca de ploaie.

În fiecare clipă, câte-un nou venit îi saluta pe cei trei prieteni, sau se apropia pentru a le strânge mâna. Aşa procedară grăsanul duce de Harison, micuţul prinţ Epilati, baronul Flach şi alţii.

— Ia te uită, Farandal, zise deodată Rocdiane.

Marchizul intră, cu mâinile în şolduri, mergând cu acea siguranţă de sine a bărbaţilor foarte bine clădiţi, care n-au de ce să se jeneze.

— Un adevărat gladiator, flăcăul ăsta! murmură Landa.

Întorcându-se spre Bertin, Rocdiane reluă:

— E adevărat că se căsătoreşte cu fiica amicilor tăi?

— Aşa cred, răspunse Olivier.

Dar întrebarea pusă acum, în faţa acestui bărbat, în acel loc, făcu să treacă prin inima pictorului un tremur de disperare şi de revoltă. Oroarea tuturor realităţilor întrezărite îi apăru fulgerător, cu o asemenea acuitate încât luptă câteva secunde împotriva unei porniri animalice de a se arunca asupra marchizului.

Pe urmă se ridică.

— Sunt obosit, spuse el. Mă duc chiar acum la masaj.

Un maseur arab tocmai trecea pe acolo.

— Ahmed, eşti liber?

— Da, domnule Bertin.

Plecă cu paşi grăbiţi, pentru a evita să dea mâna cu Farandal, ce se apropia încet, dând ocol sălii.

Rămase numai un sfert de oră în marea încăpere destinată odihnei, atât de calmă în centura ei de celule cu paturi înşirate în jurul unui careu de plante africane şi unui jet de apă ce-şi răsfira stropii, în mijloc. Avea impresia că-i urmărit, ameninţat, că marchizul o să-l

întâlnească şi că va trebui să-i întindă mâna şi să-l trateze ca pe un prieten, în ciuda dorinţei de a-l ucide.

Curând, se regăsi pe bulevardul acoperit de frunze moarte. Încetaseră să mai cadă, ultimele fiind desprinse de o rafală lungă. Covorul lor roşu şi galben fremătă, se agita, se ondula de la un trotuar la altul, sub palele mai vii ale vântului mereu în creştere.

Deodată, un fel de muget alunecă peste acoperişuri, acel urlet de fiară al furtunii care trece, şi-n acelaşi timp năvăli pe bulevard un curent furios de aer, venit parcă dinspre biserica Madeleine.

Frunzele, toate frunzele căzute, se ridicau la apropierea sa, ca şi cum l-ar fi aşteptat. Alergau înaintea lui, îngrămădite şi răsucite, ridicându-se în vârtejuri până la creştetul caselor. El le alungă ca pe-o turmă, o turmă înnebunită care şi-ar fi luat zborul, ar fi luat-o razna, gonind spre barierele Parisului, spre cerul liber al periferiei. Şi când norul gros de frunze şi praf dispăru dincolo de locurile mai înalte ale cartierului Malesherbes, caldarâmul şi trotuarele rămaseră pustii, neînchipuit de goale şi de curate.

„Unde-o s-ajung? Ce să fac? Încotro s-o apuc?”, gândi Bertin. Şi se întoarse acasă, neputând găsi vreun răspuns.

Un chioşc de ziare îi atrase privirea. Cumpără vreo şapte-opt, sperând ca ele să-i ofere ceva interesant de citit, măcar pentru o oră sau două.

— Iau masa acasă, spuse el intrând.

Urcă în atelier. Aşezându-se, simţi însă că nu poate rămâne acolo, deoarece tot trupul îi era cuprins de o nervozitate de fiară turbată.

Jurnalele parcurse nu putură să-i abată gândurile niciun minut, iar faptele relatate îi rămâneau în ochi, fără a ajunge până la creier. În mijlocul unui articol pe care nici nu încercă să-l priceapă, numele de „Guilleroy” îl făcu să tresară. Era vorba de şedinţa Camerei, unde contele pronunţase câteva cuvinte.

Atenţia sa, trezită de acest apel, întâlni apoi numele

celebrului tenor Montrosé care trebuia să dea, spre sfârşitul lui decembrie, o reprezentaţie unică, la Operă. Va fi, spunea ziarul, o magnifică solemnitate muzicală, căci tenorul Montrosé, care părăsise Parisul de zece ani, repurtase recent succese fără precedent prin toată Europa şi în America şi-n plus urma să fie acompaniat de către ilustra cântăreaţă suedeză Helsson, care nici ea nu mai fusese ascultată, la Paris, în ultimii cinci ani.

Deodată, Olivier avu ideea, născută parcă în străfundul inimii lui, să-i ofere Annettei plăcerea acestui spectacol. Apoi se gândi că doliul contesei ridică un obstacol în calea acestui proiect şi căută o soluţie pentru a-l realiza, totuşi. Trebuia să ia una din lojile de deasupra scenei, unde ocupanţii erau aproape imposibil de văzut şi dacă totuşi contesa nu va voi să vină, să-i propună ca Annette să fie însoţită de către tatăl ei şi de ducesă. În acest caz, loja respectivă va trebui oferită ducesei. Dar atunci ar fi nevoit să-l invite şi pe marchiz!

Ezită şi reflectă îndelung.

Desigur, căsătoria era hotărâtă, chiar fixată, fără nicio îndoială. Ghicea graba amantei lui de a o realiza şi înţelegea că, într-un răstimp cât mai scurt cu putinţă, ea-şi va da fiica lui Farandal. Nu se putea împotrivi nicicum. Nu putea nici să împiedice, nici să schimbe, nici să întârzie acest eveniment îngrozitor! Şi dacă tot trebuia să-l îndure, nu era mai bine să încerce să-şi domolească sufletul, să-şi ascundă suferinţa, să pară mulţumit, să nu se mai lase antrenat, ca adineauri, de pornirile sale?

Da, invitându-l şi pe marchiz va adormi astfel bănuielile contesei şi-şi va rezerva o portiţă prietenească spre interiorul tânărului menaj.

Îndată după dejun, merse la Operă, pentru a-şi asigura reţinerea uneia din lojile ascunse îndărătul cortinei. Loja îi fu reţinută. Atunci, dădu fuga la familia Guilleroy.

Contesa apăru aproape imediat, încă foarte emoţionată de scena sfâşietoare petrecută în ajun.

— Ce drăguţ din partea ta c-ai revenit azi, spuse ea.

— V-am adus ceva, bâigui el.

— Ce anume?

— O lojă la Operă, chiar deasupra scenei, pentru reprezentaţia unică a lui Helsson şi Montrosé.

— Oh, dragă, ce păcat! Ai uitat că sunt în doliu?

— Doliul va împlini în curând patru luni.

— Te asigur că nu pot primi.

— Dar Annette? Gândeşte-te că o asemenea ocazie nu i se va mai prezenta, poate, niciodată.

— Cu cine să meargă?

— Cu tatăl ei şi cu ducesa, pe care-o voi invita. Intenţionez să-i ofer şi marchizului un loc.

Ea îl privi în adâncul ochilor, în timp ce o poftă nebună de a-l săruta îi creştea pe buze. Neputându-şi crede urechilor, repetă:

— Marchizului?

— Desigur!

Contesa consimţi imediat la acest aranjament.

El urmă pe un ton indiferent:

— Aţi fixat data căsătoriei?

— Doamne, da, aproape definitiv. Avem motive s-o grăbim pe cât posibil, cu atât mai mult cu cât căsătoria copiilor fusese hotărâtă încă înainte de moartea mamei, îţi aminteşti, nu?

— Da, perfect. Deci, cam pe când?

— Păi, la începutul lui ianuarie. Îţi cer scuze că nu te-am anunţat mai demult.

Annette îşi făcu apariţia. Olivier simţi cum inima i se zbate-n piept ca un arc încordat şi toată tandreţea ce-l împingea spre ea se topi deodată şi făcu să se nască în el acea bizară animozitate pasionată în care se transformă dragostea când o biciuieşte gelozia.

— V-am adus ceva, zise el.

— Deci, vă menţineţi cu hotărâre la „dumneavoastră”, observă fata.

Pictorul adoptă un aer patern.

— Ascultă-mă, fetiţo. Sunt la curent cu evenimentul ce

se pregăteşte. Te asigur că peste câtva timp va fi indispensabil să-ţi vorbesc astfel. Mai bine mai devreme, decât prea târziu.

Ea ridică din umeri, cu un aer nemulţumit, în vreme ce contesa tăcea, cu privirea pierdută şi mintea încordată.

— Ce mi-aţi adus? întrebă Annette.

Olivier îi vorbi despre reprezentaţie şi despre invitaţiile pe care sconta să le facă. Ea fu încântată şi, sărindu-i de gât, cu un entuziasm de puştancă, îl sărută pe ambii obraji.

Sub dubla atingere uşoară a acestei guriţe pline de prospeţime, el se simţi gata să se prăbuşească şi înţelese că n-o să se vindece niciodată.

Crispată, contesa îi spuse fiicei sale:

— Ştii că tatăl tău te aşteaptă...

— Da, mamă, mă duc.

Plecă, trimiţându-i alte câteva sărutări din vârful degetelor.

Imediat după ieşirea ei, pictorul întrebă:

— Vor pleca în voiaj de nuntă?

— Da, pentru vreo trei luni.

— Cu-atât mai bine, murmură el, fără să vrea.

— Ne vom relua vechea noastră viaţă, dinainte, spuse contesa.

— Sper, bâigui el.

— Până atunci, nu mă mai neglija.

— Nu, draga mea.

Avântul manifestat în ajun, când o văzuse plângând, precum şi dorinţa, exprimată adineauri, de a-l invita pe marchiz la reprezentaţia de la Operă, îi redaseră contesei puţină speranţă.

Aceasta fu de scurtă durată. Nici nu trecuse bine o săptămână şi remarcă din nou pe chipul bărbatului iubit, cu o atenţie chinuitoare şi plină de gelozie, toate etapele supliciului său. Nu le putea ignora, căci trecuse ea însăşi prin toate suferinţele pe care le ghicea acum la el, iar prezenţa permanentă a Annettei îi reamintea, clipă de

clipă, de zădărnicia eforturilor sale.

Totul o copleşea, şi vârsta şi doliul. Cochetăria ei activă, savantă, ingenioasă, care o făcuse să triumfe pentru el, de-a lungul întregii sale vieţi, era paralizată de această uniformă neagră ce-i sublinia paloarea şi alterarea trăsăturilor, dând prin contrast adolescenţei fiicei sale o strălucire uimitoare. Cât de departe era vremea, atât de apropiată totuşi, a întoarcerii Annettei la Paris, când ea însăşi căutase, din orgoliu, similitudini vestimentare ce-i erau pe atunci favorabile. Acum, izbucnea în ea cu furie dorinţa de a-şi smulge de pe trup aceste veşminte mortuare, ce-o torturau şi-o urâţeau.

Dacă i-ar fi îngăduit să se slujească de toate resursele eleganţei, dac-ar putea să aleagă şi să utilizeze stofe de nuanţe delicate în armonie cu tenul ei, în stare să confere farmecului său agonizant o putere studiată, la fel de captivantă ca graţia inertă a fetei, ar şti desigur să rămână în continuare cea mai seducătoare dintre ele.

Cât de bine cunoştea efectul îmbătător al toaletelor de seară şi al molaticelor toalete senzuale de dimineaţă, ca acel capot tulburător rezervat pentru dejunurile cu prietenii intimi şi care lăsa femeii, până la amiază, un fel de savoare a trezirii din somn, impresia caldă, materială a patului abia părăsit şi a dormitorului parfumat!

Ce-ar putea încerca însă sub această rochie mortuară, în această ţinută de ocnaş, ce-o va acoperi vreme de un an întreg! Un an! Un an va rămâne încarcerată în acest doliu, inactivă şi învinsă! Timp de un an, se va simţi îmbătrânind zi de zi, ceas cu ceas, minut cu minut, în acest corset funebru! Cum o s-arate peste un an, dacă biata ei carne bolnavă va continua să se altereze astfel, din cauza angoaselor sufleteşti?

Aceste gânduri n-o mai părăseau, îi stricau orice plăcere, transformau în durere tot ce-ar fi putut constitui o bucurie, nu-i mai lăsau neatinsă nicio distracţie sau vreun prilej de mulţumire. Fremăta neîncetat de o nevoie exasperată de a scutura povara mizeriei ce-o strivea, căci

fără această obsesie sfâşietoare ar fi fost încă atât de fericită, dinamică şi sănătoasă! Îşi simţea sufletul proaspăt şi vioi, inima încă tânără, trupul plin de ardoarea unei făpturi care abia începe să trăiască, cuprins de-o sete neostoită de fericire, mai mistuitoare chiar decât pe vremuri, şi o nevoie devorantă de iubire!

Şi iată că tot ce-i bun, toate lucrurile delicate, delicioase, romantice, care înfrumuseţează viaţa şi-i dau preţ, se îndepărtau de ea, pentru că îmbătrânise! Se sfârşise! Mai regăsea totuşi în ea duioşii de fată şi elanuri de femeie tânără. Nimic nu îmbătrânise, în afară de carnea şi pielea ei nenorocită, această stofă a oaselor, încet-încet ofilită, roasă ca postavul întins pe lemnul unei mobile. Obsesia acestei decăderi era lipită de ea, transformată aproape într-o suferinţă fizică. Ideea fixă îi provocase o anume senzaţie în epidermă, senzaţia îmbătrânirii, continuă şi perceptibilă ca cea care anunţă frigul sau căldura. Contesa credea că simte în realitate, ca o vagă mâncărime, înaintarea lentă a ridurilor pe frunte, descompunerea ţesuturilor din obraji şi de pe gât şi înmulţirea acelor nenumărate mici cute ce zdrenţuiesc pielea obosită. Ca o fiinţă atinsă de-o boală devorantă şi pe care mâncărimea o sileşte să se scarpine în permanenţă, percepţia şi teroarea acţiunii mărunte, abominabile, a timpului prea grăbit, îi sădiră în suflet nevoia irezistibilă de a o constata mereu în oglindă. Era silită, chemată, atrasă, să vadă şi să revadă, cu priviri fixe, să recunoască necontenit, să pipăie cu degetul, ca pentru a se asigura mai bine, uzura de neşters a anilor. La început, obsesia luă forma unui gând intermitent, reapărut ori de câte ori zărea, acasă sau aiurea, suprafaţa lustruită a cristalului temut. Se oprea pe trotuare pentru a se privi în vitrinele prăvăliilor, de parcă plăcile de sticlă cu care negustorii îşi împodobesc faţadele ar fi apucat-o de mână. Obiceiul ăsta devenise o maladie, o idee fixă. Ducea în buzunar o pudrieră de fildeş, mare cât o nucă, al cărei capac interior adăpostea o oglinjoară şi adeseori,

chiar în timp ce mergea, o ţinea deschisă în palmă şi-o ridica până-n dreptul ochilor.

Când se aşeza să citească sau să scrie, în salonul cu tapiserii, mintea ei, pentru o clipă abătută de această nouă îndeletnicire, revenea imediat la obsesia obişnuită. Lupta, încerca să se sustragă, să se gândească la altceva, să continue treaba începută. Zadarnic, înţepătura dorinţei o hărţuia şi-n curând mâna ei, abandonând tocul sau cartea, se întindea cu o mişcare de neoprit spre vechea oglinjoară cu mâner de argint, ce zăcea pe birou. În cadrul oval, cizelat, întregul ei chip se închidea ca o figură de pe vremuri, ca un portret din secolul trecut, ca un pastel odinioară proaspăt, pe care soarele l-ar fi decolorat. Pe urmă, după ce se contempla îndelung, ea punea la loc, cu un gest obosit, micul obiect pe birou şi se silea să se reîntoarcă la ocupaţia anterioară, dar înainte de a fi citit două pagini, sau de a fi scris douăzeci de rânduri, nevoia de a se privi renăştea în ea, atotputernică şi chinuitoare; şi întindea iarăşi braţul, pentru a relua oglinda.

O mânuia acum ca pe un bibelou iritant şi familiar pe care mâna nu-l poate părăsi, se servea de ea în fiece moment, când îşi primea prietenii şi asta o enerva cumplit; răsucind-o între degete, o ura ca pe o fiinţă vie.

Într-o bună zi, exasperată de această luptă dusă contra unei bucăţi de sticlă, o azvârli de perete, astfel încât crăpă şi se făcu cioburi.

Dar după câtăva vreme, soţul ei, care o dăduse la reparat, i-o înapoie mai limpede ca oricând. Fu nevoită s-o primească şi să mulţumească, resemnându-se s-o păstreze.

În fiecare seară, ca şi-n fiecare dimineaţă, închisă în camera ei, reîncepea împotriva voinţei sale examenul minuţios şi răbdător al lentei şi odioasei pustiiri.

Când se culca, nu putea dormi; reaprindea o lumină şi rămânea, cu ochii deschişi, gândind că insomniile şi frământarea grăbesc desigur iremediabil acţiunea teribilă

a timpului care goneşte. În tăcerea nopţii, asculta pendula, ce părea să murmure, cu tic-tacul său monoton şi regulat „trece, trece, trece” şi inima i se crispa de-o asemenea suferinţă încât, înfundându-şi gura în cearşaf, gemea de disperare.

Pe vremuri avusese, ca toată lumea, noţiunea anilor ce trec şi a schimbărilor pe care le aduc. Ca toată lumea spusese, îşi spusese, în fiecare iarnă, în fiecare primăvară sau vară: „M-am schimbat mult, faţă de anul trecut”. Dar fiind tot frumoasă, de-o frumuseţe un pic diferită, nu se neliniştise. Astfel, în loc să constate calmă mersul lent al anotimpurilor, descoperea deodată, şi înţelegea, formidabila goană a clipelor. Avu revelaţia subită a alunecării orelor, a acestei curse imperceptibile, înnebunitoare dacă te gândeai la ea, a acestei defilări fără sfârşit a micilor secunde grăbite, care macină trupurile şi viaţa oamenilor.

După asemenea nopţi nenorocite, se refugia în aţipeli prelungi, ceva mai liniştite, în căldura aşternutului, după ce camerista îndepărta perdelele şi aprindea focul. Zăcea obosită, somnolentă, nici adormită, nici trează, cuprinsă de o imobilitate cerebrală ce permitea renaşterea speranţei instinctive şi providenţiale cu care se alină şi din care trăiesc, până în ultima lor clipă, inima şi zâmbetul oamenilor.

Acum, în fiecare dimineaţă, de îndată ce-şi părăsea patul, contesa se simţea stăpânită de o mare dorinţă de a se ruga Celui de Sus, pentru a obţine din partea Lui o oarecare uşurare şi consolare.

Îngenunchea dinaintea unui Crist mare, din lemn de stejar, un cadou primit din partea lui Olivier, o operă rară descoperită de el şi, cu buzele strânse, cu acea voce din suflet cu care-ţi vorbeşti ţie însuţi, înălţa spre martirul divin o dureroasă şi umilă implorare. Înnebunită de nevoia de a fi auzită şi ajutată, naivă în disperarea ei ca toţi credincioşii ce se prosternează, ea nu se îndoia că el o va asculta, că va da atenţie cererii ei, că se va lăsa

înduioşat de chinul ei. Nu-i cerea să facă pentru ea ceea ce nu făcuse niciodată pentru altcineva, să-i lase până la moarte farmecul, prospeţimea şi graţia, îi solicita numai un pic de odihnă şi răgaz. Desigur, trebuia să îmbătrânească şi ea, precum trebuia să moară! Dar de ce atât de repede? Doar unele femei rămân frumoase multă vreme, până târziu! N-ar putea El să-i acorde dreptul de a se număra printre ele? Ce bun ar fi, Cel care suferise atât de mult, dacă i-ar mai lăsa numai pentru încă doi-trei ani, restul de seducţie necesar ca să mai placă!

Ea nu-i spunea aceste lucruri, ci le gemea către El, însoţindu-le de vaietul confuz al fiinţei sale.

Pe urmă, după ce se ridica, se instala în faţa măsuţei de toaletă şi, cu o încordare mintală la fel de aprinsă ca pentru rugăciune, mânuia pudrele, cremele, creioanele, pufurile şi periuţele ce-i refăceau o frumuseţe de statuie de ghips, banală şi fragilă.

VI

PE BULEVARD, DOUĂ NUME PLUteau pe buzele tuturor: Emma Helsson şi Montrosé. Cu cât te apropiai de Operă, cu atât le auzeai mai des. De altfel, afişe imense lipite pe coloanele Morris le azvârleau în ochii trecătorilor, iar în atmosferă se simţea emoţia unui eveniment deosebit.

Greoiul monument numit „Academia naţională de muzică”, ghemuit sub cerul întunecat, arăta publicului îngrămădit dinainte-i faţada sa pompoasă şi alburie şi colonada de marmoră a galeriei, pe care reflectoare ascunse o luminau ca pe-un decor.

În piaţă, garda republicană călare dirija circulaţia; nenumărate trăsuri soseau din toate colţurile Parisului, lăsând să se întrevadă, îndărătul geamurilor coborâte, un amestec de stofe lucitoare şi de chipuri palide.

Cupeurile şi landourile se angajau în şir prin arcadele rezervate şi, oprindu-se pentru câteva clipe, lăsau să coboare doamne din lumea bună, sau mai puţin bună, trupuri preţioase, divin împodobite, învelite în cape de seară garnisite cu blană, pene sau dantele inestimabile.

De-a lungul celebrei scări se desfăşura un urcuş feeric, o ascensiune neîntreruptă de cucoane îmbrăcate ca nişte regine, ale căror gâturi şi urechi aruncau sclipiri de diamante şi ale căror rochii lungi se târau pe trepte.

Sala se umplu devreme, căci nimeni nu voia să piardă nici măcar o notă a celor doi iluştri artişti; întreg amfiteatrul acela uriaş, luminat de candelabrul strălucitor, era străbătut de un flux de oameni care se instalau şi de

marea rumoare a atâtor voci.

Din loja de deasupra scenei, ocupată de ducesă, Annette, conte, marchiz, Bertin şi de domnul de Musadieu, nu se vedea nimic altceva decât culisele pline de oameni care pălăvrăgeau, alergau, strigau: maşinişti în bluze, domni în vestoane, actori în costume. Însă din dosul imensei cortine lăsate, se auzea zgomotul profund al mulţimii, se simţea prezenţa unei mase de oameni ce se foiau, surescitaţi, iar agitaţia lor părea să străpungă pânza, pentru a se răspândi asupra decorurilor.

Urma să se joace *Faust.*

Musadieu povestea anecdote despre primele reprezentaţii ale acestei opere la Teatrul Liric, despre semieşecul suferit atunci, urmat de un triumf strălucit, despre interpreţii de la debut, despre maniera lor de interpretare a fiecărei arii. Pe jumătate întoarsă spre el, Annette îl asculta cu acea curiozitate avidă, tinerească, în care învăluia întreaga lume şi-n unele momente arunca asupra logodnicului ce avea să-i fie peste câteva zile soţ câte o privire plină de tandreţe. Îl iubea acum, aşa cum iubesc firile naive, adică iubea în el propriile sale speranţe de viitor. Beţia primelor sărbători ale vieţii şi dorinţa arzătoare de fericire o făceau să freamăte de bucurie şi aşteptare.

Iar Olivier, care vedea totul, care ştia totul, care coborâse toate treptele iubirii ascunse, neputincioase şi geloase, până în focarul suferinţei umane, unde inima pare să sfârâie aidoma cărnii pusă pe-un grătar încins, rămase în picioare, în fundul lojii, învăluindu-i pe amândoi într-o privire de prizonier torturat.

Se auziră cele trei lovituri şi imediat micul ciocănit sec al baghetei, lovită de pupitrul dirijorului, reteză net orice mişcare, tusea şi şoaptele; apoi, după o tăcere scurtă, profundă se înălţară primele măsuri ale uverturii, umplând sala cu invizibilul şi irezistibilul mister al muzicii ce se împrăştie prin trup, înnebuneşte nervii şi spiritul cu febra sa plină de poezie, aproape materială şi

răspândeşte, în aerul limpede pe care-l respirăm, miracolul undei sonore.

Olivier se aşează în fundul lojii, cuprins de o emoţie dureroasă, ca şi cum rănile inimii lui ar fi fost atinse de aceste tonuri.

Dar întrucât cortina se ridicase, el se sculă din nou şi-l văzu pe doctorul Faust meditând, în mijlocul unui decor reprezentând cabinetul unui alchimist.

Mai auzise de douăzeci de ori această operă, pe care-o ştia aproape pe dinafară, astfel că atenţia sa, părăsind curând spectacolul, se concentră asupra sălii. Deoarece cadrul scenei masca loja, nu putea vedea decât un sector limitat; dar chiar aşa, sectorul întins între orchestră şi galerie cuprindea o întreagă secţiune de public, în care recunoscu multe chipuri. Alături de orchestră, bărbaţi cu cravate albe, aliniaţi unul lângă altul, păreau un muzeu de feţe familiare, de mondeni, artişti, ziarişti, tot felul de oameni care nu lipsesc niciodată de acolo de unde merge toată lumea. Îşi numea, îşi însemna în minte femeile zărite la balcon şi prin loji. Într-o avanscenă, contesa de Lochrist era realmente răpitoare, în timp ce puţin mai încolo, o doamnă proaspăt căsătorită, marchiza d’Ebelin, făcea încă de pe acum să se înalţe lornietele. „Frumos debut”, îşi spuse Bertin.

Spectatorii ascultau cu o atenţie concentrată şi cu multă simpatie pe tenorul Montrosé, care se plângea de viaţă.

„Ce glumă bună! Iată-l pe Faust, misteriosul şi sublimul Faust, care-şi cântă oribilul dezgust şi nimicnicia existenţei; şi această mulţime se întreabă cu nelinişte dacă vocea lui Montrosé nu s-a schimbat”, gândi Olivier. Apoi ascultă ca şi ceilalţi; dincolo de cuvintele banale ale libretului şi de muzica ce-i trezea în adâncul sufletului percepţii profunde, avu un fel de revelaţie a modului în care Goethe visase inima lui Faust.

Citise cândva poemul şi-l socotise foarte bun, fără a-l fi emoţionat într-un mod deosebit şi iată că, deodată, îi intui

adâncimea insondabilă, astfel încât avu impresia că-n această seară devine el însuşi Faust.

Uşor plecată peste marginea lojii, Annette asculta, transportată; murmure de satisfacţie străbăteau asistenţa, fiindcă vocea lui Montrosé era mai impunătoare şi mai bogată decât în urmă cu câţiva ani.

Bertin închisese ochii. De-o lună încoace, orice vedea, simţea sau intervenea în viaţa lui, era transformat pe loc într-un accesoriu al pasiunilor sale. Azvârlea întreaga lume, precum şi pe el însuşi, drept hrană acestei idei fixe. Orice lucru frumos sau rar pe care-l observa, orice imagine fermecătoare, era imediat oferit, în minte, micuţei sale prietene, şi nu mai avea niciun gând pe care să nu-l raporteze la dragostea lui.

Acum, resimţea în străfundul sufletului ecoul lamentărilor lui Faust; şi izbucni în el dorinţa de a muri, de a sfârşi o dată cu chinurile, cu toată mizeria acestei iubiri fără ieşire. Privea profilul fin al fetei şi-l vedea pe marchizul de Farandal, aşezat în spatele ei, contemplând-o la rându-i. Se simţea bătrân, terminat, pierdut! Vai, să nu mai aştepţi nimic, să nu mai speri, să nu mai ai nici măcar dreptul de a dori, să te simţi descalificat, un pensionar al vieţii, ca un funcţionar ce-a depăşit vârsta, a cărui carieră s-a încheiat, ce tortură insuportabilă!

Izbucniră aplauze, Montrosé triumfa de pe-acum. Ca din pământ se ivi Mefisto-Labarrière.

Olivier, care nu-l auzise niciodată în acest rol, îi acordă câtăva vreme atenţie. Amintirea lui Aubin şi a vocii sale de bas, atât de dramatice, apoi a lui Faure, atât de seducător cu vocea aceea de bariton, izbutiră să-i abată câteva clipe gândurile.

Dar deodată, o frază cântată de Montrosé cu o forţă irezistibilă, îl emoţionă până-n adâncul sufletului. Faust îi spunea Diavolului:

„Vreau o comoară care să le cuprindă pe toate celelalte,

Vreau tinereţea...”

Şi tenorul apăru într-o vestă scurtă de mătase, cu mâneci, cu spada la şold şi-n tocă cu pene pe cap, elegant, tânăr şi frumos în ţinuta sa manierată, de cântăreţ.

Un murmur se înălţă. Era extrem de prezentabil şi plăcea femeilor. Olivier resimţi dimpotrivă un fior de dezamăgire, căci evocarea sfâşietoare a poemului dramatic al lui Goethe dispărea în această metamorfoză. De-acum încolo, el nu mai avu dinaintea ochilor decât o feerie presărată cu frumoase părţi cântate şi nişte actori talentaţi, cărora nu le asculta decât vocea. Acest bărbat în vestă, acest tânăr frumos ce executa rulade, care-şi arăta pulpele şi vocea, îi displăcea. El nu era în niciun caz adevăratul, irezistibilul şi sinistrul cavaler Faust, cel ce-avea s-o seducă pe Margareta.

Se aşeză la loc şi fraza pe care de-abia o auzise îi reveni în memorie:

„Vreau o comoară care să le cuprindă pe toate celelalte,
Vreau tinereţea...”

O murmură printre dinţi, o fredonă cu durere în suflet, cu ochii mereu fixaţi pe ceafa blondă a Annettei, vizibilă în deschizătura pătrată a lojii, simţind în el toată amărăciunea acestei dorinţi irealizabile.

În acel moment, Montrosé încheie atât de perfect primul act, încât dezlănţui entuziasmul publicului. Câteva minute în şir, răpăitul aplauzelor, tropăiturile şi bravo-urile se rostogoliră prin sală ca o furtună. În toate lojile se vedeau femei ce-şi loveau una de alta palmele înmănuşate, în vreme ce bărbaţii, în picioare, în spatele lor, strigau şi aplaudau.

Cortina căzu şi se ridică de două ori la rând, fără ca elanul spectatorilor să scadă. Apoi, când cortina fu lăsată

pentru a treia oară, despărţind de public scena şi lojile interioare, ducesa şi Annette continuară să mai aplaude câteva clipe şi fură răsplătite printr-un mic salut discret pe care li-l adresă, numai lor, tenorul.

— Oh, ne-a observat! spuse fata.

— Ce artist admirabil! exclamă ducesa.

Iar Bertin, care se aplecase în jos, îl privea cu un sentiment confuz de iritare şi dispreţ pe actorul aclamat, dispărând printre grinzile ce susţineau decorul, legănându-se uşor, păşind cu piciorul cabrat, mâinile în şolduri şi păstrând poza nefirească a unui personaj de teatru.

Începură să discute despre el. Succesele sale făceau tot atâta senzaţie cât şi talentul său. Trecuse prin toate capitalele, înconjurat de femei care, ştiindu-l dinainte irezistibil, se extaziau şi aveau palpitaţii când îl vedeau intrând în scenă. De altfel, el părea să dea prea puţină atenţie acestui delir sentimental şi se mulţumea cu victoriile muzicale; aşa se spunea. Musadieu relată, în cuvinte foarte voalate din cauza prezenţei Annettei, existenţa acestui frumos cântăreţ, iar ducesa, ambalându-se, înţelegea şi aproba toate nebuniile pe care le-ar fi putut provoca artistul căci îl găsea seducător, elegant şi distins pe-acest excepţional muzician. Râzând, conchise:

— De altfel, cum să rezişti unei astfel de voci!

Olivier se supără şi ripostă cu acreală. Realmente nu înţelegea cum poate să le placă acest cabotin, această permanentă întruchipare a unor tipuri umane cu care Montrosé n-avea nimic comun, această personificare iluzorie a bărbatului ideal: tenorul nu era, după el, decât un manechin nocturn, fardat, care interpretează în fiecare seară alte roluri.

— Sunteţi geloşi pe ei, constată ducesa. Voi ăştia, artiştii şi bărbaţii din lumea bună, îi duşmăniţi pe actori pentru că au mai mult succes decât voi.

Apoi se întoarse spre Annette:

— Ia spune, fetiţo, tu care abia intri în viaţă şi care priveşti cu ochi sănătoşi, cum îl găseşti pe tenorul ăsta?

— În ce mă priveşte, îl găsesc foarte bine, răspunse Annette cu un aer convins.

Răsunară cele trei lovituri ce anunţau actul doi, apoi cortina se ridică pentru scena petrecerii populare.

Pasajul lui Helsson fu superb. Şi ea părea să aibă acum mai multă experienţă decât pe vremuri şi s-o utilizeze cu o mai mare siguranţă. Devenise într-adevăr excelentă, aleasa, marea cântăreaţă al cărei renume mondial îl egala pe cel al domnului Bismarck şi al domnului de Lesseps.

Când Faust se avântă spre ea, când rosti cu vocea lui încântătoare fraza atât de plină de farmec:

„Nu aţi permite oare, frumoasă domnişoară
Să vi se-ofere braţul, pentru a face drumul...”

La care blonda şi atât de drăgălaşa şi atât de emoţionanta Margareta îi răspunse:

„Şi n-am deloc nevoie să mi se-ofere mâna
Nu, domnule, eu nu-s nici domnişoară, nici frumoasă...”

sala întreagă fu străbătută de un imens fior de plăcere.

Când cortina căzu, izbucniră aclamaţii formidabile, iar Annette aplaudă atât de mult încât Bertin simţi dorinţa s-o apuce de mâini, ca s-o facă să înceteze. Inima-i era acum torturată de o nouă nelinişte. În timpul antractului nu scoase nicio vorbă; obsedat, plin de ură, îl urmărea cu gândul prin culise, până-n cabina sa unde-l vedea parcă pudrându-şi iar obrajii, pe odiosul cântăreţ care-o răscolise pe fată într-un asemenea hal.

Apoi cortina se ridică pentru scena grădinii.

Un val de iubire febrilă izbucni şi se răspândi imediat prin sală, căci niciodată această muzică, ce părea să fie un flux continuu de sărutări, nu mai găsise doi interpreţi

de o asemenea valoare. Nu mai erau doi actori iluştri, Montrosé şi Helsson, ci două făpturi din lumea ideală, două fiinţe, dar totodată două voci: vocea eternă a bărbatului care iubeşte, vocea eternă a femeii care cedează; şi ele susurau împreună toată poezia tandreţei umane.

Când Faust cântă:

„Lasă-mă, lasă-mă să-ţí contemplu chipul...”

În notele ce-şi luară zborul din gura lui răsună un asemenea accent de adoraţie, de uitare de sine şi de implorare, încât într-adevăr dorinţa de a iubi fremătă pentru o clipă în toate inimile.

Olivier îşi aminti că şi el murmurase această frază, în parcul de la Roncières, pe sub ferestrele unui castel. Până atunci, o socotise cam banală, iar acum ea-i venea pe buze ca un ultim strigăt de pasiune, ca o ultimă rugă, ca o ultimă speranţă şi favoare pe care o putea aştepta de la viaţă.

Pe urmă, nu mai ascultă şi nu mai auzi nimic. Zărind-o tocmai atunci pe Annette cum duce batista la ochi, îl răvăşi o criză acută de gelozie.

Plângea! Deci inima ei de femeie se trezea, se însufleţea, se agita, inimioara ei de femeie care încă nu ştie nimic. Aici, aproape, la un pas, uitând complet de el, ea trăia revelaţia felului în care dragostea este capabilă să răscolească fiinţa umană, şi această revelaţie, această iniţiere, îi venise de la acel mizerabil cabotin cântător.

Încetase să-l mai deteste pe marchizul de Farandal, pe acest prost care nu vedea, nu ştia şi nu pricepea nimic! Dar câtă aversiune resimţea faţă de bărbatul cu maiou strâns pe corp, pe care-l ilumina acest suflet de fată!

Îi venea să se arunce asupra ei ca asupra cuiva ameninţat să fie zdrobit de un cal înnebunit, s-o apuce de braţ, s-o tragă de acolo, s-o ia cu el, să-i spună; „Hai de-aici! Să plecăm! Te implor!” Cum mai asculta şi palpita

ea, şi cât suferea el! Mai suferise şi altădată, dar nu atât de crunt! Îşi reaminti, căci toate chinurile geloziei acţionau acum ca nişte răni redeschise. Se întâmplase mai întâi la Roncières, la întoarcerea de la cimitir, când simţise pentru prima oară că ea-i scapă, că n-are nicio putere asupra ei, asupra acestei fetiţe, independentă ca un animal tânăr. Însă acolo, când ea îl enerva părăsindu-l ca să culeagă flori, îl încerca o poftă brutală de a-i frâna pornirile, de a o reţine trupeşte alături de el; astăzi, ceea ce-i scăpa pe nesimţite era însuşi sufletul ei. Vai, această iritare mistuitoare, identificată acum, o mai trăise adeseori prin micile cicatrice nemărturisite ce par să provoace fără încetare răni inimilor îndrăgostite. Îşi reamintea toate senzaţiile penibile, de gelozie meschină, căzând asupră-i – mici lovituri – zile de-a rândul. De câte ori ea remarcase, admirase, îndrăgise, dorise ceva, îl făcuse gelos, de o gelozie permanentă şi imperceptibilă pe tot ce absorbea timpul, privirile, atenţia, veselia, uimirea şi afecţiunea Annettei, căci toate acestea îi răpeau câte puţin din ea. Fusese gelos pe tot ce făcea fata fără el, pentru tot ce nu ştia, gelos pe ieşirile şi lecturile ei, pe tot ce părea să-i placă; fusese gelos pe un ofiţer erou rănit în Africa şi de care Parisul se ocupase timp de opt zile, pe autorul unui roman foarte lăudat, pe un tânăr poet necunoscut, pe care ea nici nu-l văzuse, dar ale cărui versuri fuseseră recitate de Musadieu, în sfârşit pe toţi bărbaţii ce erau lăudaţi în faţa ei, chiar în mod convenţional, fiindcă atunci când iubeşti o femeie nu poţi suporta, fără teamă, chiar şi faptul că ea se gândeşte la altcineva cu o urmă de interes. Simţi atunci nevoia imperioasă de a fi singur pe lume, în faţa ochilor ei. Doreşti ca ea să nu vadă, să nu cunoască, să nu aprecieze pe nimeni altul. De îndată ce ea pare pe punctul de a se întoarce pentru a aprecia sau recunoaşte pe cineva, te arunci în calea privirii ei şi dacă n-o poţi abate sau absorbi în întregime, suferi până-n adâncul sufletului.

Olivier suferea astfel din cauza cântăreţului ce părea să semene şi să culeagă dragostea în această sală de operă şi ura pe toată lumea pentru triumful acestui tenor, pe femeile exaltate din loji şi pe nerozii lor de bărbaţi, care contribuiau la apoteoza acestui înfumurat.

Un artist! Ei îl numeau artist, un mare artist! Şi avea succes, bufonul ăsta, interpret al unei creaţii străine, un succes cum niciodată nu cunoscuse un creator! Vai, aşa arată deci echitatea şi inteligenţa societăţii înalte, a acestor diletanţi ignoranţi şi pretenţioşi pentru care trudesc întreaga viaţă maeştrii artei omeneşti. Îi privea aplaudând, strigând, extaziindu-se; şi vechea ostilitate ce fermentase totdeauna în fundul sufletului său orgolios, de parvenit, exasperată, se transforma într-o mânie turbată împotriva acestor imbecili, atotputernici numai prin dreptul originii şi al banilor.

Până la sfârşitul reprezentaţiei rămase tăcut, devorat de gânduri; apoi, când uraganul entuziasmului final se calmă, Olivier oferi braţul ducesei, în timp ce marchizul îl luă pe cel al Annettei. Coborâră pe scara monumentală, în mijlocul unui val de bărbaţi şi femei, într-un fel de cascadă magnifică şi lentă de umeri dezgoliţi, rochii somptuoase şi haine negre. Afară, ducesa, fata, tatăl ei şi marchizul urcară în acelaşi landou, iar Olivier Bertin rămase singur cu Musadieu, în piaţa Operei.

Deodată, el simţi un fel de afecţiune pentru omul acesta, sau mai curând acea atracţie naturală pe care-o încerci faţă de-un compatriot întâlnit într-o ţară îndepărtată, căci acum avea senzaţia că-i pierdut în această îmbulzeală, străină, indiferentă, în timp ce cu Musadieu mai putea vorbi despre Annette.

Îl apucă deci de braţ.

— Doar n-o să vă întoarceţi imediat acasă, spuse el. Timpul e frumos, să mai facem un tur.

— Cu plăcere.

Se îndreptară spre biserica Madeleine, în mijlocul mulţimii noctambule, în acea agitaţie scurtă şi violentă,

de la miezul nopţii, ce zguduie bulevardele la terminarea spectacolelor teatrale.

Musadieu avea mii de lucruri în cap, toate subiectele sale de conversaţie de ultimă oră, pe care Bertin le numea „meniul zilei”, şi-şi revărsă elocvenţa asupra celor două-trei teme ce-l interesau cel mai mult. Pictorul îl lăsă să se ambaleze fără să-l asculte, ţinându-l de braţ, sigur că-l va face curând să vorbească despre ea şi mergea fără să vadă nimic în jur, claustrat în dragostea lui. Înainta, epuizat de criza de gelozie ce-l strivise aidoma unei prăbuşiri, copleşit, de certitudinea că nu mai are niciun rost în lume.

Va suferi astfel, din ce în ce mai mult, fără a mai aştepta ceva. Va traversa nişte zile pustii, una după alta, privind-o de departe cum trăieşte, este fericită, este iubită, şi iubind la rându-i, fără îndoială. Un amant! O să aibă, poate, un amant, aşa cum şi maică-sa avusese unul. Descoperea în el surse de suferinţă, atât de numeroase, variate şi complicate, un asemenea aflux de nefericiri, atâtea sfâşieri inevitabile, se simţea într-o asemenea măsură pierdut, intrat pentru viitor într-o agonie inimaginabilă, încât nu putea crede că vreun altul ar mai fi suferit vreodată ca el. Şi se gândi la infantilismul poeţilor care-au inventat munca inutilă a lui Sisif, setea veşnică a lui Tantal, ficatul devorat al lui Prometeu! Vai, de-ar fi prevăzut, de-ar fi scormonit iubirea pătimaşă a unui bărbat în vârstă pentru o tânară, cum ar fi exprimat ei oare efortul abominabil şi disimulat al unei fiinţe ce nu mai poate fi iubită, chinurile dorinţei sterile şi, mai teribilă decât ciocul unui vultur, o blondă delicată tăind în bucăţi o inimă bătrână.

Musadieu continua să vorbească; sub impulsul ideii fixe, Bertin îl întrerupse, murmurând aproape fără să vrea:

— Annette era fermecătoare, astă-seară.

— Da, delicioasă...

Pentru a-l împiedica pe Musadieu să-şi reia firul

întrerupt al ideilor, pictorul adăugă:

— E mai frumoasă decât a fost maică-sa.

Celălalt aprobă, distrat, repetând de câteva ori la rând: „Da... da... da”, fără ca mintea sa să se fi fixat încă la această idee nouă.

Olivier se sili să-l menţină aici şi, uzând de şiretenie pentru a-l reţine pe Musadieu printr-una din preocupările sale favorite, reluă:

— După căsătorie, salonul ei va fi unul din saloanele de frunte ale Parisului.

Asta fu deajuns, iar omul de lume convins care era inspectorul Artelor se porni să aprecieze, în chip savant, poziţia pe care-o va ocupa marchiza de Farandal în societatea franceză.

Bertin îl asculta şi parc-o vedea pe Annette într-un salon mare, plin de lumini, înconjurată de femei şi de bărbaţi. Această viziune îl făcu şi mai gelos.

Parcurgeau acum bulevardul Malesherbes. Când trecură pe dinaintea casei familiei Guilleroy, pictorul îşi înălţă ochii. Lumini păreau să sclipească în ferestre, dincolo de crăpăturile perdelelor. Îl săgetă bănuiala că ducesa şi nepotul ei fuseseră poate invitaţi la o ceaşcă de ceai. Se crispă, cuprins de-o mânie atroce, răscolitoare.

Continua să-l strângă de braţ pe Musadieu şi, enunţând din când în când câte o părere opusă, îi activiza opiniile privitoare la viitoarea tânără marchiză. Vocea atât de banală ce vorbea despre ea făcea ca imaginea fetei să plutească prin întuneric, în jurul lor.

Când ajunseră în strada Villiers, dinaintea uşii pictorului, acesta întrebă:

— Intraţi?

— Nu, mulţumesc. E târziu, mă duc să mă culc.

— Urcaţi totuşi, măcar pentru o jumătate de ceas, să mai stăm puţin de vorbă.

— Nu, iartă-mă. E prea târziu.

Gândul de-a rămâne singur, după chinurile sufleteşti abia îndurate, îl îngrozi pe Olivier. Pusese mâna pe

cineva, n-avea de gând să-l scape.

— Dacă veniţi, vă las să alegeţi o schiţă. De mult ţineam să vă ofer una.

Ştiind că pictorii n-au prea des accese de dărnicie şi că memoria făgăduielilor e scurtă, Musadieu nu lăsă să-i scape ocazia. În calitate de inspector al Artelor, el poseda o galerie colecţionată cu multă pricepere.

— Vă urmez.

Intrară.

Valetul, sculat din somn, le prepară groguri; iar conversaţia lâncezi câtva timp asupra picturii. Bertin îşi prezentă schiţele, rugându-l pe Musadieu s-o aleagă pe cea care-i place cel mai mult; iar acesta şovăia, jenat de lumina artificială care-l înşela în aprecierea nuanţelor de culoare. Până la urmă, alese un grup de fetiţe sărind coarda pe-un trotuar; luându-şi cadoul, vru să plece aproape imediat.

— O să v-o trimit acasă, spuse pictorul.

— Nu, prefer s-o am chiar astă-seară, ca s-o pot admira înainte de a mă culca.

Nimic nu-l putu reţine şi Bertin se regăsi iarăşi singur, între pereţii acestei închisori a amintirilor sale şi a dureroasei tulburări ce-l frământa.

În dimineaţa următoare, servitorul care intră să-i aducă ceaiul şi ziarele îşi găsi stăpânul aşezat în pat, atât de palid încât fu cuprins de frică.

— Vă simţiţi rău? întrebă el.

— Nimic grav, o uşoară migrenă.

— Doriţi să vă aduc ceva?

— Nu. Cum e vremea?

— Plouă, domnule.

— Bine. Eşti liber.

După ce depuse pe măsuţa obişnuită serviciul de ceai şi ziarele, omul plecă.

Olivier luă *Le Figaro* şi-l deschise. Editorialul era intitulat *„Pictură modernă”.* Conţinea un elogiu ditirambic la adresa a patru-cinci pictori tineri care, înzestraţi cu

reale calităţi de coloriști, exagerate cu scopul de a obţine efecte spectaculoase, aveau pretenţia că-s revoluţionari şi inovatori de geniu.

Ca toţi cei mai în vârstă, pe Bertin îl supărau noii veniţi, îl iritau cu exclusivismul lor, le contesta doctrinele. Se apucă deci să citească acest articol, cu o pornire de mânie rezultată dintr-o enervare anticipată; apoi, aruncându-şi privirile mai jos, îşi zări numele, şi cele câteva cuvinte agăţate la sfârşitul unei fraze îl loviră ca un pumn tras în mijlocul pieptului: „...arta demodată a lui Olivier Bertin...”

Fusese totdeauna sensibil la critică şi la elogii, dar în adâncul conştiinţei sale, în ciuda vanităţii legitime, contestările îl făceau să sufere mai mult decât îl bucurau laudele, din cauza propriilor îndoieli, mereu alimentate de ezitări. Totuşi, pe vremuri, în perioada lui de glorie, tămâierile fuseseră atât de numeroase încât îl făceau să uite înţepăturile. Azi, în faţa presiunii permanente a noilor artişti şi a noilor admiratori ai artei, felicitările deveneau tot mai rare şi denigrarea mai accentuată. Se simţea înregimentat în batalionul bătrânilor pictori talentaţi, pe care tinerii nu-i tratează deloc ca pe nişte maeştri; şi întrucât era tot atât de inteligent pe cât de perspicace, suferea în prezent la cele mai neînsemnate insinuări tot atât cât şi la atacurile directe.

Niciodată totuşi vreo rană provocată orgoliului său de creator nu-l mai făcuse să sângereze astfel. Gâfâia în timp ce recitea articolul, pentru a-i desluşi cele mai fine nuanţe. El şi alţi câţiva confraţi erau aruncaţi la coş, cu o dezinvoltură jignitoare; se ridică, murmurând aceste cuvinte, ce-i rămăseseră pe buze: „Arta demodată a lui Olivier Bertin...”

Niciodată încă o asemenea tristeţe, o asemenea descurajare, o astfel de senzaţie că totul s-a terminat, că asistă la sfârşitul făpturii sale fizice şi raţionale, nu-l mai azvârliseră într-o prăbuşire sufletească atât de disperată. Rămase până la ora două într-un fotoliu, dinaintea

căminului, cu picioarele întinse spre foc, nemaiavând putere nici să se mişte, nici chiar pentru gestul cel mai mărunt. Apoi, crescu în el nevoia de consolare, de contactul unor mâini devotate, de vederea unor ochi credincioşi, de compătimire, de ajutorul şi mângâierea unor cuvinte prieteneşti. Merse deci, ca întotdeauna, la contesă.

Când intră, Annette era singură în salon, în picioare, întoarsă cu spatele, scriind la repezeală o adresă pe un plic. Pe masă, alături de ea, se găsea un exemplar din *Le Figaro,* desfăcut. Bertin văzu concomitent ziarul şi fata şi rămase pierdut, incapabil să mai înainteze. Vai, dacă l-o fi citit! Ea se întoarse, preocupată, grăbită, cu mintea frământată de grijile ei femeieşti.

— Λ, bună ziua, domnule pictor. Mă veţi scuza că trebuie să vă părăsesc. Croitoreasa e sus şi are nevoie de mine. Înţelegeţi, nu, în preajma căsătoriei croitoreasa este o persoană foarte importantă. O să v-o împrumut pe mama, care discută şi face calcule împreună cu artista mea. Dac-o să am nevoie de ea, o să v-o răpesc pentru câteva minute.

Şi plecă, luând-o la fugă, pentru a-şi arăta graba.

Această plecare bruscă, fără un singur cuvânt de afecţiune, fără vreo privire cât de cât mai caldă pentru el, care-o iubea atât... atât... îl zbuciumă adânc. Ochii i se opriră atunci din nou asupra ziarului *Le Figaro* şi gândi: „Ea l-a citit! Glumesc pe socoteala mea, mă neagă. Ea nu mai crede în mine. Nu mai însemn nimic pentru ea”.

Făcu doi paşi spre jurnal, ca şi cum s-ar fi îndreptat către un bărbat, pentru a-l pălmui. Apoi îşi spuse: „Poate că totuşi nu l-a citit. E atât de preocupată, astăzi... Dar se va vorbi oricum în faţa ei despre articol, astă-seară, la cină, cu siguranţă, ceea ce-i va provoca dorinţa de a-l citi.

Cu o mişcare spontană, aproape inconştientă, luă ziarul, îl închise, îl împături şi-l strecură în buzunar cu o îndemânare de hoţ.

Contesa îşi făcu apariţia. De îndată ce văzu chipul livid

şi convulsionat al pictorului, ea ghici că acesta atinsese limita suferinţei. Schiţă o mişcare spre el, un elan al bietului ei suflet, la fel de sfâşiat, al sărmanului ei trup, atât de strivit. Cuprinzându-l pe după umeri, privindu-l în fundul ochilor, ea exclamă:

— Oh, cât eşti de nefericit!

De data asta el nu mai negă; cu gâtul străbătut de spasme, bâigui:

— Da... da... da!

Contesa simţi că bărbatul va începe să plângă şi-l trase în colţul cel mai întunecat al salonului, spre două fotolii ascunse îndărătul unui mic paravan din mătase veche. Se aşezară amândoi în spatele acestui fin perete brodat, disimulaţi şi de umbra cenuşie a unei zile ploioase.

Compătimindu-l sincer, adânc mâhnită de durerea lui, ea reluă:

— Bietul meu Olivier, cât suferi!

El îşi culcă capul cărunt pe umărul contesei.

— Mai mult decât îţi închipui, şopti el.

— Oh, o ştiam, murmură femeia, copleşită de tristeţe. Am simţit totul. Am văzut nenorocirea născându-se şi crescând!

Ca şi cum ea l-ar fi acuzat, Olivier răspunse:

— Nu-i vina mea, Any.

— O ştiu foarte bine... Nu-ţi reproşez nimic...

Şi încetişor, întorcându-se puţin, îşi lipi buzele de unul din ochii bărbatului, unde găsi o lacrimă amară.

Tresări, ca şi cum ar fi sorbit o picătură din disperarea lui şi repetă, de câteva ori la rând:

— Ah, bietul meu băiat... sărmanul de tine... sărăcuţul de tine...

Apoi, după o clipă de tăcere, adăugă:

— De vină sunt inimile noastre, care n-au îmbătrânit. Pe-a mea o simt atât de vie!

El încercă să vorbească, dar nu putu, din cauza hohotelor ce-l înăbuşeau. Contesa percepu accesele de sufocare din pieptul lipit de-al ei. Atunci, cuprinsă iar de

teama egoistă pentru propria-i iubire, teamă ce-o măcina de multă vreme, exclamă cu accentul sfâşietor cu care se constată o nenorocire oribilă:

— Doamne, cât o iubeşti!

— Da, o iubesc! mărturisi el, încă o dată.

Ea reflectă câteva clipe, apoi reluă:

— Pe mine nu m-ai iubit niciodată chiar atât?

Olivier nu negă, căci trecea printr-unul din acele momente când omul spune tot adevărul şi murmură:

— Nu, eram prea tânăr pe-atunci.

Răspunsul o surprinse.

— Pentru că viaţa era prea dulce. Numai la o vârstă ca a noastră poţi iubi cu-atâta disperare.

— Ceea ce simţi când eşti lângă ea seamănă cu ceea ce simţeai alături de mine? întrebă ea.

— Şi da şi nu... dar totuşi este aproape acelaşi lucru. Te-am iubit atât cât poate fi iubită o femeie. Pe ea o iubesc ca pe tine, pentru că se identifică cu fiinţa ta; dar această dragoste a devenit ceva de neoprit şi distrugător, mai tare decât moartea. Îi aparţin, aşa cum o casă care arde aparţine focului!

Contesa îşi simţi mila secată de-o pală de gelozie şi adoptă un ton consolator.

— Sărmanul meu prieten! Peste câteva zile, Annette o să fie căsătorită şi-o să plece. Când n-o s-o mai vezi, o să te vindeci, fără doar şi poate.

Olivier scutură energic din cap.

— Of, sunt pierdut, absolut pierdut!

— Ba nu, nicidecum! Trei luni de zile n-o s-o mai vezi. Asta va fi suficient. Că doar trei luni ţi-au fost de ajuns ca s-o iubeşti mai mult decât pe mine, deşi mă cunoşteai de doisprezece ani.

Atunci, torturat de chinul său fără sfârşit, el o imploră:

— Any, nu mă părăsi!

— Ce pot să fac, dragul meu?

— Nu mă lăsa singur.

— Voi veni să te văd oricând vei dori.

— Nu. Ţine-mă aici, cât mai mult posibil.
— Vei fi aproape de ea.
— Şi aproape de tine.
— Nu trebuie s-o mai vezi, înainte de căsătorie.
— Any, te rog!
— Sau, măcar, cât mai puţin.
— Pot să rămân aici, astă-seară?
— Nu, nu în starea în care te afli. Trebuie să te distrezi, să mergi la Club, la teatru, indiferent unde, numai aici nu.
— Te rog.
— Nu, Olivier, imposibil. Şi-apoi, am invitat la cină nişte oameni a căror prezenţă te-ar tulbura şi mai mult.
— Ducesa? Şi... el?
— Da.
— Dar am petrecut seara de ieri împreună cu ei.
— Şi ce dacă? Nu vezi în ce hal eşti?
— Îţi promit să fiu calm.
— Nu, imposibil.
— Atunci, mă duc.
— Cine te zoreşte?
— Simt nevoia să umblu.
— Aşa-i, mergi cât mai mult, plimbă-te până se lasă noaptea, oboseşte-te cât poţi, şi pe urmă culcă-te.
Bertin se ridică.
— Adio, Any.
— La revedere, dragul meu. Mâine dimineaţă, trec să te văd. Vrei să comit o mare imprudenţă, ca pe vremuri, să simulez că dejunez aici, la ora douăsprezece, şi să iau masa cu tine, la unu şi un sfert?
— Da, sigur că vreau. Eşti atât de bună!
— Pentru că te iubesc.
— Şi eu te iubesc.
— Oh, nu mai vorbi despre asta.
— Adio, Any.
— La revedere, dragul meu. Pe mâine.
— Adio.
El îi sărută mâinile, de câteva ori la rând, apoi tâmplele,

apoi colţul buzelor. Avea acum ochii uscaţi şi un aer hotărât. Când să iasă, o cuprinse, o învălui întreagă în braţele sale şi, lipindu-şi gura de fruntea ei, păru să bea, să aspire toată dragostea pe care ea i-o purta.

Plecă foarte repede, fără să se întoarcă.

Rămasă singură, contesa se prăbuşi pe-un scaun şi hohoti. Ar fi stat astfel până la căderea serii, dacă Annette n-ar fi venit pe neaşteptate s-o caute. Ca să aibă timp să-şi şteargă ochii congestionaţi, contesa-i spuse:

— Mai am de scris un bileţel, draga mea. Du-te înapoi, te urmez peste câteva clipe.

Până seara, trebui să se ocupe de problema, atât de importantă, a trusoului.

Ducesa şi marchizul erau invitaţi la cină, în familie, de către părinţii Annettei.

Tocmai se aşezase la masă, discutând încă despre reprezentaţia din ajun, când unul din valeţi intră, aducând trei buchete enorme.

Doamna de Mortemain exclamă, uluită:

— Dumnezeule, ce-i asta?

— Oh, ce frumoase sunt! strigă Annette. Cine ni le-o fi trimis?

— Olivier Bertin, fără nicio îndoială, îi răspunse maică-sa.

De când plecase pictorul, ea se gândea la el. I se păruse atât de întunecat, atât de tragic, îi vedea atât de clar nefericirea lipsită de orice speranţă, resimţea atât de atroce contralovitura acestei dureri, îl iubea atât de mult, atât de fierbinte şi de complet încât presentimente lugubre îi zdrobeau inima.

Într-adevăr, în fiecare buchet se găsi câte-o carte de vizită de-a pictorului. Pe ele erau scrise numele contesei, al ducesei şi al Annettei.

Doamna de Mortemain se interesă:

— Prietenul vostru, Bertin, e bolnav? Ieri am observat că arăta destul de rău.

Iar doamna de Guilleroy o completă:

— Da, mă nelinişteşte oarecum, deşi el nu se plânge.

Soţul ei adăugă:

— Oh, face şi el ceea ce facem şi noi, îmbătrâneşte. În ultimul timp, îmbătrâneşte chiar văzând cu ochii. De altfel, cred că celibatarii se prăbuşesc aşa, deodată. Ei suferă căderi mai bruşte decât ceilalţi bărbaţi. Realmente, s-a schimbat foarte mult.

— Vai, da! suspină contesa.

Farandal încetă deodată să mai şuşotească cu Annette şi spuse·:

— În *Le Figaro* de azi-dimineaţă a apărut un articol extrem de neplăcut pentru Bertin.

Când era vorba de amantul ei orice atac, orice critică, orice aluzie defavorabilă la adresa talentului său o scotea din fire pe contesă.

— Oamenii de valoarea lui Bertin nu dau niciun pic de atenţie unor asemenea grosolănii, spuse ea.

Guilleroy se arătă mirat.

— Ia te uită, un articol nefavorabil lui Olivier şi eu nu l-am citit! Pe ce pagină e?

Marchizul îl informă.

— Chiar pe prima, în frunte, intitulat: *„Pictură modernă”*

Deputatul încetă imediat să se mai mire.

— Perfect. Nu l-am citit pentru că era vorba de pictură.

Toată lumea zâmbi, ştiind că în afară de politică şi de agricultură domnul de Guilleroy nu se mai interesa şi de alte probleme.

Apoi conversaţia îşi luă zborul spre alte subiecte, până ce trecură în salon pentru a bea cafeaua. Contesa nu asculta, răspundea într-o doară, obsedată de gândul la ceea ce-ar putea face Olivier. Unde era? Unde cinase? Pe unde-şi târa, în clipa aceea, inima nevindecabilă? O chinuia acum regretul amar că l-a lăsat să plece, că nu l-a reţinut; ghicea că rătăceşte pe străzi, copleşit de durere, vagabondând solitar, gonit de suferinţă.

Până la plecarea ducesei şi a nepotului acesteia,

contesa nu vorbi deloc, biciuită de temeri vagi şi superstiţioase, apoi se vârî în pat şi rămase întinsă, cu ochii deschişi în întuneric, gândindu-se la el.

Un răstimp foarte lung se scurse astfel, când deodată i se păru că aude clopoţelul de la intrare. Tresări, se ridică, ascultă. Pentru a doua oară, clinchetul vibrant izbucni în noapte.

Sări din pat şi apăsă cu toată puterea pe butonul electric destinat să o trezească pe cameristă. Apoi, cu o lumânare în mână, dădu fuga în vestibul.

Fără să deschidă uşa, întrebă:

— Cine-i acolo?

— V-aduc o scrisoare, răspunse o voce necunoscută.

— O scrisoare din partea cui?

— De la un medic.

— Care medic?

— Nu ştiu, s-a întâmplat un accident.

Fără a mai şovăi, ea deschise şi se găsi în faţa unui birjar ce purta un cilindru pe cap. Ţinea în mână o hârtie pe care i-o întinse. Citi: *„Foarte urgent – Domnului conte de Guilleroy”.*

Scrisul nu-i era cunoscut.

— Intră, omule, spuse ea. Ia loc şi aşteaptă-mă.

Ajungând dinaintea uşii soţului, inima începu să-i bată atât de tare încât nu fu în stare să-l strige. Lovi în lemn cu sfeşnicul metalic. Contele dormea şi nu auzi.

Cuprinsă de nerăbdare, iritată, contesa lovi atunci cu piciorul şi auzi vocea adormită, întrebând:

— Cine-i acolo? Cât e ceasul?

— Eu sunt, răspunse ea. Trebuie să-ţi dau o scrisoare urgentă, adusă de-un birjar. S-a produs un accident...

— Aşteaptă, mă dau jos şi vin imediat, îngăimă el de sub plapumă.

După un minut, apăru în halat. Doi servitori treziţi de sonerii, sosiră în goană, o dată cu el. Erau înfricoşaţi, zăpăciţi, zărind un străin şezând pe-un scaun, în sufragerie.

Contele apucase scrisoarea şi-o învârtea între degete, murmurând:

— Ce-o fi? Nu-mi pot imagina...

— Dar citeşte o dată! izbucni ea, cuprinsă de febră.

El desfăcu plicul, dezdoi hârtia, scoase o exclamaţie de stupoare, apoi îşi privi soţia cu ochii rătăciţi de groază.

— Doamne, ce s-a întâmplat? întrebă ea.

Abia putând să vorbească, gâtuit de emoţie, el bâlbâi:

— Vai, ce nenorocire! Mare nenorocire! Bertin a fost călcat de-o trăsură.

— Mort? urlă contesa.

— Nu, nu, uită-te şi tu.

Ea-i smulse din mână scrisoarea pe care i-o întindea şi citi:

„Domnule, s-a întâmplat o mare nenorocire. Prietenul nostru, eminentul artist domnul Olivier Bertin, a fost trântit de o trăsură, a cărei roată i-a trecut peste trup. Nu pot încă să mă pronunţ asupra urmărilor probabile ale acestui accident ce-ar putea să nu fie grav, după cum ar putea avea un deznodământ fatal imediat. Domnul Bertin vă roagă stăruitor şi imploră pe doamna contesă de Guilleroy să vină să-l vadă chiar acum. Sper, domnule, că doamna contesă şi dumneavoastră veţi binevoi să daţi curs dorinţei prietenului nostru comun, care-ar putea să înceteze din viaţă încă înainte de a se lumina de ziuă.

Dr. de Rivil”

Contesa îşi privi soţul cu ochii larg deschişi, ficşi, plini de groază. Apoi o năpădi deodată, ca un şoc electric, un val din acel curaj al femeilor care face uneori din ele, în ceasurile grele, cele mai curajoase fiinţe.

Se întoarse spre cameristă.

— Repede, mă îmbrac!

Camerista întrebă:

— Ce doriţi să îmbrăcaţi?

— Nu contează. Orice. Jacques – se adresă ea soţului – să fii gata în cinci minute.

Revenind spre dormitor, cu sufletul răvăşit, îl observă pe birjar, care continua să aştepte şi-i spuse:.

— Eşti cu trăsura?

— Da, doamnă.

— Bine, vom merge cu dumneata.

Apoi alergă în camera ei.

Nebuneşte, cu mişcări precipitate, azvârlea pe ea, agăţa, prindea cu agrafe, înnoda, îşi punea la întâmplare veşmintele; apoi, în faţa oglinzii, îşi ridică şi-şi răsuci cu furie părul, privindu-şi chipul palid şi ochii buimaci fără a le mai acorda de data asta vreo atenţie.

Când avu, în sfârşit, mantoul pe umeri, se precipită spre dormitorul soţului ei, care încă nu era gata. Îl trase după ea.

— Haide o dată, îi spuse, gândeşte-te că poate să moară.

Speriat, contele o urmă, poticnindu-se; pipăind cu piciorul scara întunecată, încercând să distingă treptele ca să nu cadă.

Drumul fu scurt şi tăcut. Contesa tremura atât de tare încât îi clănţăneau dinţii; prin portieră, vedea goana felinarelor voalate de ploaie. Trotuarele luceau, bulevardul era pustiu, noaptea sinistră. Ajunşi la destinaţie, găsiră poarta pictorului deschisă, loja portarului luminată şi goală.

Medicul, doctorul de Rivil, un omuleţ cărunt, scund, rotofei, foarte îngrijit, foarte politicos, le veni în întâmpinare din susul scării. O salută adânc pe contesă, pe urmă întinse mâna contelui.

Gâfâind, ca şi cum urcatul treptelor i-ar fi epuizat tot aerul din piept, ea îl întrebă:

— Cum e, doctore?

— Vedeţi, doamnă, sper că-i mai puţin grav decât crezusem în primul moment.

— N-o să moară, nu? exclamă ea.

— Nu. Cel puţin eu unul aşa cred.
— Garantaţi?
— Nu. Spun numai că sper să mă găsesc în prezenţa unei simple contuzii abdominale, fără leziuni interne.
— Ce numiţi dumneavostră „leziuni”?
— Rupturi.
— De unde ştiţi că nu le are?
— Presupun.
— Şi dac-ar avea?
— Oh, atunci ar fi foarte grav.
— Ar putea muri din cauza lor?
— Da.
— Curând?
— Foarte curând. În câteva minute, sau chiar în câteva secunde. Dar liniştiţi-vă, doamnă, sunt convins că se va vindeca în cincisprezece zile.

Dorind să ştie şi să înţeleagă totul, contesa îl ascultase cu o atenţie profundă.

— Ce ruptură ar putea avea? se interesă ea.
— O ruptură de ficat, de exemplu.
— Ar fi foarte periculoasă?
— Da... dar m-ar surprinde să survină acum vreo complicaţie. Să intrăm la el. Asta-i va face bine, căci vă aşteaptă cu multă nerăbdare.

Pătrunzând în cameră, contesa văzu mai întâi un cap foarte palid, culcat pe-o pernă albă. Cele câteva lumânări şi focul din cămin îl luminau, desemnând profilul şi scoţând în evidenţă umbrele; pe chipul livid, distinse ochii bolnavului, care-o priveau, apropiindu-se.

Tot curajul, toată energia şi hotărârea ei se stinseră în faţa acestei figuri brăzdate şi descompuse, ca cea a unui muribund. Bărbatul pe care-l văzuse cu puţină vreme în urmă, el, devenise acest lucru, acest spectru! Contesa murmură printre buze: „Vai, Dumnezeule-Doamne!” şi începu să păşească spre pat, tremurând de groază.

Olivier încercă să zâmbească, pentru a o linişti, dar grimasa rezultată din această tentativă fu înfiorătoare.

Când ajunse foarte aproape de pat, îşi puse încetişor mâinile peste cele ale rănitului, întinse de-a lungul trupului şi bâigui:

— Oh, sărmanul meu prieten!

— Nu-i nimic... spuse, el cu voce foarte scăzută, fără să mişte capul.

Îl contemplă, înnebunită de schimbarea produsă. Era atât de palid, încât părea să nu mai aibă nicio picătură de sânge sub piele. Obrajii scofâlciţi păreau aspiraţi în interiorul feţei, iar ochii erau şi ei înfundaţi, ca şi cum vreun fir i-ar fi tras înăuntru.

Pictorul văzu limpede groaza din ochii femeii şi oftă.

— Uite în ce hal am ajuns.

Fixându-l în continuare, ea îl întrebă:

— Cum s-a întâmplat?

El făcea eforturi mari ca să vorbească şi, din când în când, obrazul i se strâmba, cuprins de spasme.

— Nu m-am uitat în jur... mă gândeam la altceva... la cu totul altceva... ah!... da... şi o trăsură m-a trântit şi mi-a trecut peste mijloc...

Ascultându-l, ea vedea accidentul, copleşită de spaimă.

— Ai sângerat?

— Nu. Sunt numai cam vânăt... puţin strivit...

— Unde s-a întâmplat?

El răspunse foarte încet:

— Nu ştiu prea bine. Era foarte departe...

Contesa se prăbuşi în fotoliul pe care i-l împinse medicul. Contele rămase în picioare, la capul patului, repetând printre dinţi:

— Vai, sărmane prieten... Doamne... ce nenorocire îngrozitoare!

Îl încerca realmente o mare durere, pentru că ţinea mult la Olivier.

— Dar unde s-a întâmplat? insistă contesa.

Medicul îi răspunse:

— Eu însumi nu ştiu, sau mai bine zis nu pricep mai nimic din acest accident. S-a produs la Gobelins, aproape

în afara Parisului! Cel puţin aşa mi-a afirmat birjarul care l-a adus aici; cică l-ar fi luat dintr-o farmacie din cartierul acela, unde ar fi fost transportat la ora nouă seara!

Apoi se aplecă spre Olivier.

— E adevărat că accidentul a avut loc aproape de Gobelins?

Bertin închise ochii, ca pentru a-şi aminti, şi murmură:

— Nu ştiu.

— Dar încotro mergeaţi?

— Nu-mi mai amintesc. Mergeam la întâmplare.

Un geamăt pe care nu izbuti să şi-l reţină scăpă printre buzele contesei; apoi, după un acces de sufocare ce-o lăsă câteva secunde fără aer, ea îşi trase batista din buzunar, îşi acoperi ochii şi izbucni într-un plâns sfâşietor.

Acum ştia, înţelegea totul! O greutate insuportabilă, copleşitoare, i se prăvălise pe suflet: remuşcarea pentru faptul că nu-l reţinuse la ea, că l-a alungat, că l-a azvârlit în stradă, unde el s-a rostogolit, beat de durere, sub roţile acelea.

Cu acea voce fără timbru pe care-o avea acum, pictorul şopti:

— Nu mai plânge. Asta-mi rupe inima.

Printr-o neînchipuită încordare a voinţei, contesa încetă să hohotească, îşi descoperi ochii şi-i fixă, măriţi, asupra bolnavului, fără să-şi mai crispeze chipul, pe care lacrimile continuau să curgă, încetişor.

Se priveau, nemişcaţi, cu mâinile împreunate pe cearceaf. Se priveau, uitând că se mai află acolo şi alte persoane, iar privirile lor purtau, de la o inimă la alta, o emoţie supraomenească.

Stăruia între ei, fulgerătoare, mută şi teribilă, evocarea tuturor amintirilor lor, a întregii lor iubiri, şi ea zdrobită, a tot ceea ce-i apropiase şi-i unise în viaţă, în chemarea ce-l dăruise pe unul celuilalt.

Privindu-se, nevoia de a-şi vorbi, de a auzi acele mii de lucruri intime, atât de triste, pe care mai aveau să şi le spună, se ivi pe buzele lor, irezistibilă. Ea simţi că trebuie,

cu orice preţ, să-i îndepărteze pe cei doi bărbaţi ce se aflau în spatele ei, că trebuie să găsească un mijloc, un vicleşug, o idee, ea, femeia cu o imaginaţie atât de fecundă. Se apucă să se gândească la asta, cu ochii mereu fixaţi asupra lui Olivier.

Soţul său şi doctorul discutau, cu voce scăzută. Era vorba de îngrijirile care trebuiau acordate bolnavului.

Contesa întoarse capul spre doctor.

— Aţi adus o infirmieră?

— Nu, prefer să trimit un intern, care va putea supraveghea mai bine bolnavul.

— Trimiteţi-i pe amândoi. Nicio precauţie nu-i de prisos. Deoarece nu cred că veţi rămâne chiar dumneavoastră până dimineaţă, nu aţi putea să-i obţineţi încă în noaptea asta?

— Într-adevăr, trebuie să mă întorc acasă. Mă aflu aici de patru ceasuri.

— Dar, dacă vă întoarceţi, o să ne trimiteţi infirmiera şi internul?

— E destul de greu, în plină noapte. În sfârşit, o să încerc.

— Trebuie.

— Or să-mi promită, dar se vor ţine oare de cuvânt?

— Soţul meu vă va însoţi şi-i va aduce, de bună voie ori cu de-a sila.

— Dumneavoastră, doamnă, nu puteţi rămâne singură aici.

— Eu!... izbucni ea, într-un fel de strigăt sfidător, de protest indignat împotriva oricărei opoziţii la voinţa sa. Apoi le expuse, în cuvinte autoritare, care excludeau orice replică, imperativul situaţiei. Trebuiau să obţină, în mai puţin de o oră, un intern şi o infirmieră, pentru a preveni orice accident. Pentru a-i avea, era necesar ca cineva să-i ia din pat şi să-i aducă. Numai soţul ei era capabil de un asemenea lucru. În acest timp, ea va rămâne alături de bolnav, ea, căci era dreptul şi datoria ei. Îşi va împlini, pur şi simplu, rolul de prietenă, rolul ei de femeie. De altfel,

aşa voia ea şi nimeni n-ar fi în stare să-i schimbe hotărârea.

Raţionamentul era conform bunului simţ. Trebuiră să-i dea dreptate, şi se deciseră să-l urmeze.

Contesa se ridică în picioare, însufleţită de gândul plecării lor, grăbită să-i ştie cât mai departe şi să rămână singură. Ca să nu comită vreo greşeală în timpul absenţei lor, ascultă cu atenţie recomandările medicului, căutând să înţeleagă cât mai bine, să reţină tot, să nu uite nimic. Valetul pictorului, în picioare alături de ea, asculta de asemenea, iar în spatele lui, nevastă-sa, bucătăreasa, care ajutase la primele pansamente, dădea din cap arătând că şi ea a priceput. După ce contesa recită ca pe o lecţie toate instrucţiunile primite, îi grăbi pe cei doi bărbaţi să plece, repetându-i soţului:

— Întoarce-te repede, te rog, cât mai repede...

— Vă iau în cupeul meu, îi spuse doctorul contelui. Cu el, veţi fi înapoi mai repede. Veţi fi aici într-o oră..

Înainte de a pleca, medicul îl examină iar, îndelung, pe rănit, pentru a se asigura că starea lui nu se înrăutăţise.

Guilleroy încă mai şovăia.

— Nu găsiţi că-i imprudent ceea ce facem? întrebă el.

— Nu. Nu-i niciun pericol. Bertin n-are nevoie decât de odihnă şi calm. Doamna de Guilleroy va binevoi să nu-l lase să vorbească şi să-i solicite atenţia cât mai puţin posibil.

Profund decepţionată, contesa întrebă:

— Deci, n-am voie să-i vorbesc?

— Sigur că nu, doamnă! Luaţi un fotoliu şi staţi alături de el. Astfel nu se va simţi singur şi-i va fi mai bine; dar nicio oboseală, nici să nu vorbească şi nici să nu se gândească! Voi fi aici pe la nouă dimineaţa. La revedere, doamnă, vă prezint omagiile mele.

Salutând-o adânc, doctorul plecă, urmat de conte, care repeta:

— Nu te frământa, scumpa mea. În mai puţin de o oră, voi fi înapoi şi te vei putea întoarce acasă.

După plecarea lor, ea ascultă zgomotul uşii ce se închidea jos, apoi huruitul cupeului, îndepărtându-se pe stradă.

Valetul şi bucătăreasa rămăseseră în cameră, aşteptând ordine. Contesa le porunci să plece.

— Vă puteţi duce, le spuse ea. Dac-o să am nevoie de ceva, vă sun.

Plecară şi ei, lăsând-o singură cu Olivier.

Se lipi de pat şi, punând mâinile pe marginile pernei, de o parte şi de alta a capului drag, se aplecă şi-l privi cu intensitate. Apoi întrebă, atât de aproape de faţa lui de parcă i-ar fi suflat cuvintele direct în obraz:

— Aşa-i că te-ai aruncat intenţionat sub trăsura aceea?

Silindu-se iar să zâmbească, el răspunse:

— Nu, ea s-a aruncat asupra mea.

— Nu-i adevărat, tu ai făcut-o.

— Nu, te asigur că ea.

După câteva clipe de tăcere, câteva din acele clipe când sufletele par să se înlănţuie prin priviri, ea murmură:

— Vai, dragul meu, scumpul meu Olivier! Când mă gândesc că te-am lăsat să pleci, că nu te-am păstrat lângă mine!

El răspunse cu convingere

— Asta mi s-ar fi întâmplat oricum, într-o bună zi.

Se priviră iar, încercând să-şi ghicească gândurile cele mai ascunse.

— Nu cred c-o să-mi mai revin, reluă el. Sufăr foarte tare.

— Suferi chiar atât? bâlbâi ea.

— Vai, da!

Aplecându-se încă un pic, ea-i atinse fruntea, apoi ochii şi obrajii cu sărutări lente, uşoare, delicate ca nişte mângâieri. Abia-l atingea cu vârful buzelor, scoţând un sunet uşor, aidoma copiilor care sărută. Şi asta dură, mult, foarte mult timp. Olivier lăsa să cadă asupră-i această ploaie de mici şi dulci mângâieri ce păreau să-l liniştească, să-l învioreze, căci chipul contractat se

schimonosea mai puţin decât înainte.

— Any? şopti el.

Ea încetă să-l sărute, ca să-l poată auzi.

— Ce-i, dragul meu?

— Trebuie să-mi faci o promisiune.

— Îţi promit orice vrei.

— Dacă nu mor înainte de a se lumina de ziuă, jură-mi c-o vei aduce pe Annette, o dată, numai o dată! Cât aş vrea să nu mor fără s-o revăd... Gândeşte-te că mâine... la ora asta... voi fi poate... voi fi închis, desigur, ochii pentru totdeauna... şi că n-o să vă mai văd niciodată... eu... nici pe tine... nici pe ea...

Contesa îl opri, cu inima sfâşiată.

— Oh, taci!... taci... da, îţi promit s-o aduc.

— Mi-o juri?

— Ţi-o jur, scumpule... Dar taci, nu mai vorbi. Mă chinuieşti îngrozitor... taci...

O convulsie bruscă îi schimonosi chipul; apoi, după ce aceasta trecu, Olivier şopti:

— Dacă nu mai avem decât câteva clipe de petrecut împreună, să nu le irosim, să profităm de ele pentru a ne spune adio. Te-am iubit atât de mult...

Ea suspină.

— Şi eu... cât te-am iubit, întotdeauna!

Pictorul adăugă:

— N-am avut parte de fericire decât prin tine. Numai ultimele zile au fost grele... Nicidecum din vina ta... Ah, biata mea Any... cât de tristă-i uneori viaţa... şi cât de greu e să mori!...

— Taci, Olivier, te implor...

Fără s-o asculte, el continuă:

— Aş fi fost atât de fericit dacă n-ar fi existat fiică-ta...

— Taci... Dumnezeule! Taci...

Olivier părea să rătăcească cu gândul, nu să-i vorbească...

— Ah! Cel ce-a inventat existenţa, aşa cum e ea, şi a făcut oamenii, a fost foarte orb, sau foarte rău...

— Olivier, te implor... Dacă m-ai iubit vreodată, taci... nu mai vorbi astfel.

O contemplă, cum stătea aplecată deasupra lui, ea însăşi atât de lividă încât avea, la rându-i, un aer de muribundă, şi tăcu.

Atunci contesa se aşează în fotoliu, alături de pat şi-i luă iar mâna întinsă pe cearceaf.

— Acum, îţi interzic să vorbeşti, spuse ea. Nu mai mişca şi gândeşte-te la mine, precum şi eu mă gândesc la tine.

Reîncepură să se privească, încremeniţi, uniţi prin contactul fierbinte al cărnii. Tremurând, ea strângea mâna febrilă pe care-o ţinea, iar el răspundea acestor chemări închizând uşor degetele. Fiecare din aceste apăsări le spunea câte ceva, evoca o părticică din trecutul lor sfârşit, răscolea în memorie amintirile sedimentate ale dragostei ce-i legase. Fiecare dintre ele era o întrebare ascunsă, fiecare era un răspuns misterios, triste întrebări şi triste răspunsuri, acele „îţi mai aminteşti?” ale unei vechi iubiri.

În această întâlnire dinainte de moarte, ce va fi poate ultima, sufletele lor retrăiau prin ani toată povestea pasiunii lor; şi-n cameră nu se mai auzea decât trosnetul focului.

Deodată, ca ieşit dintr-un vis, tresărind de groază, el spuse:

— Scrisorile tale!

— Ce? Scrisorile mele? întrebă ea.

— Puteam să mor fără să le distrug.

— Ei şi, ce-mi pasă! exclamă contesa. N-au decât să le găsească şi să le citească, nu-mi pasă!

El ripostă:

— Nu vreau eu. Scoală-te, Any. Deschide sertarul de jos al biroului cel mare, acolo-s toate, toate. Trebuie să le iei şi să le arunci în foc.

Ea rămase încremenită, crispată, ca şi cum pictorul i-ar fi cerut să comită un act de laşitate.

— Any, te implor, reluă el. Dacă n-o faci, o să fiu tulburat, scos din fire, înnebunit. Gândeşte-te că ar putea cădea în mâinile cine ştie cui, vreunui notar, ori servitor... ori chiar ale soţului tău... Nu vreau!

Ea se ridică, încă şovăind, repetând:

— Nu, e prea greu, prea crud, ce-mi ceri. Mi s-ar părea că m-ai pus să ard însăşi inimile noastre.

Cu chipul descompus de nelinişte, el continuă s-o implore.

Văzând cât suferă, contesa se resemnă şi se îndreptă spre mobila indicată. Deschizând sertarul, văzu că-i plin până la margine de un vraf de scrisori, îngrămădite unele peste altele; şi recunoscu, pe toate plicurile, cele două rânduri ale adresei pe care o scrisese atât de des. Ştia aceste două rânduri – un nume de bărbat, un nume de stradă – aşa cum îşi cunoştea propriul nume, aşa cum poţi şti cele câteva cuvinte care ţi-au reprezentat în viaţă toată speranţa şi toată fericirea. Privea aceste mici învelişuri pătrate ce conţineau tot ce ştiuse ea să spună despre dragostea ei, tot ce putuse smulge din ea pentru a-i dărui lui, cu un pic de cerneală, pe hârtie albă.

Olivier încercă să-şi mişte capul, pe pernă, pentru a o privi şi-i ceru încă o dată:

— Arde-le cât mai repede.

Atunci, contesa apucă două teancuri şi le păstră câteva clipe în mâini. I se păreau grele, dureroase, vii şi moarte, atâtea lucruri diferite se găseau în ele, lucruri sfârşite în acest moment, atât de dulci, trăite, visate. Era sufletul sufletului ei, inima inimii ei, esenţa fiinţei sale iubitoare, ceea ce ţinea acolo; şi-şi reamintea cu ce delir le mângâlise pe unele din ele, cu ce exaltare, cu ce beţie de viaţă, de adoraţie pentru cineva anume, cu ce bucurie de a o spune.

Olivier repetă:

— Arde-le, arde-le, Any.

Apucându-le cu ambele mâini, aruncă în cămin cele două pachete de hârtii, ce se împrăştiară căzând peste

lemne. Apoi apucă altele, din birou, şi le azvârli deasupra, pe urmă din nou altele, cu gesturi rapide, aplecându-se şi ridicându-se imediat, pentru a termina cât mai repede această treabă îngrozitoare.

Când căminul fu plin şi sertarul gol, contesa rămase în picioare, aşteptând, privind flacăra aproape înăbuşită, ce se târa pe laturile acestui munte de plicuri. Le ataca pe margini, mistuia colţurile, alerga pe ciucurii de hârtie, se stingea, reînvia, creştea. Curând, de jur-împrejurul piramidei albe se formă o centură vie, limpede, de foc, care umplu camera de lumină; iluminând femeia ce stătea în picioare şi bărbatul culcat, această lumină era însăşi dragostea lor arzătoare, era iubirea lor ce se preschimba în cenuşă.

Femeia se întoarse şi-n strălucirea violentă a acestui rug, îşi zări iubitul aplecat, rătăcit, pe marginea patului.

— Totu-i acolo? întrebă el.

— Da, totul.

Dar înainte de a reveni alături de el, aruncă o ultimă privire acelei nimiciri, grămezii de hârtii pe jumătate arse, ce se răsuceau şi deveneau negre; văzu scurgându-se pe ele ceva roşu. S-ar fi zis nişte picături de sânge. Păreau să iasă chiar din inima scrisorilor, a fiecărei scrisori, ca dintr-o rană şi alunecau încetişor spre flacără, lăsând în urmă o dâră purpurie.

Contesa primi în suflet şocul unei groaze supranaturale şi se dete înapoi, ca şi cum ar fi privit omorul cuiva, apoi înţelese, înţelese deodată că văzuse, pur şi simplu, ceara sigiliilor ce se topea.

Se întoarse atunci către rănit şi, ridicându-i încet capul, îl repuse cu grijă pe mijlocul pernei. Dar întrucât se mişcase, durerile i se accentuară. Acum horcăia, cu faţa schimonosită de dureri cumplite şi părea să fi uitat de prezenţa ei.

Contesa aşteptă până ce se linişti puţin şi-şi înălţă ochii, cu încăpăţânare închişi, ca să poată să mai spună o vorbă.

În sfârşit, îl întrebă:

— Suferi foarte mult?

El nu răspunse.

Se aplecă asupra lui şi-i apăsă un deget pe frunte, ca să-l forţeze s-o privească. Într-adevăr, pictorul deschise ochii, nişte ochi pierduţi, nebuni.

Ea repetă, îngrozită:

— Suferi?... Olivier, răspunde-mi! Vrei să chem... fă un efort, spune-mi ceva, orice!

I se păru că-l aude bâiguind:

— Adu-o... mi-ai jurat...

Apoi se zbătu sub cearceafuri, cu trupul zgârcit, cu chipul răvăşit şi strâmbat.

Contesa repetă:

— Olivier... Dumnezeule! Olivier, ce-i cu tine? Vrei să-l chem pe...

Rănitul o auzise, căci îi răspunse:

— Nu... Nu-i nimic...

Păru într-adevăr să se liniştească, să sufere mai puţin, să recadă brusc într-un fel de amorţeală, de somnolenţă. Sperând că va adormi, ea se aşează alături de pat, îi luă iar mâna şi aşteptă. Olivier nu mai mişca; zăcea cu bărbia-n piept, cu gura întredeschisă de respiraţia aceea scurtă, ce părea că-i răzuieşte gâtlejul. Numai degetele i se agitau din când în când, independent de voinţa lui, aveau tresăriri uşoare, pe care contesa le percepea până-n fundul sufletului, care-o făceau să tremure atât de tare încât îi venea să urle. Nu mai erau acum acele mici apăsări voluntare ce povesteau, în locul buzelor ostenite, toate tristeţile inimii, ci erau spasme nestăpânite, ce vorbeau numai despre chinurile trupului.

I se făcu frică, o frică înfiorătoare; o cuprinse o dorinţă nebună de a fugi, de a suna, de a chema, dar nu îndrăzni să se mişte, ca să nu-l tulbure.

Zgomotul îndepărtat al trăsurilor ce goneau pe străzi pătrundea prin pereţi; şi ea ascultă dacă uruitul roţilor nu se opreşte dinaintea porţii, dacă soţul ei nu vine s-o

elibereze, s-o smulgă o dată din această intimitate.

Pe când încerca să-şi desprindă mâna din cea a lui Olivier, el o strânse şi scoase un suspin profund. Pentru a nu-l tulbura, ea se resemnă să aştepte.

Focul agoniza în cămin, sub cenuşa neagră a scrisorilor; două lumânări se stinseră, o mobilă trosni.

Întreaga clădire era mută, totul părea mort, afară de masivul orologiu flamand instalat pe scară, care bătea cu regularitate ora, jumătatea şi sferturile, cântând în noapte trecerea timpului, modulând-o pe tonuri diverse.

Nemişcată, contesa simţea cum îi creşte în suflet o spaimă insuportabilă. Coşmaruri o asaltau; gânduri îngrozitoare îi tulburau mintea; şi avu impresia că observă cum degetele lui Olivier se răceau în mâna ei. Era oare adevărat? Nu, sigur că nu! De unde-i venise totuşi senzaţia unui contact îngheţat, inexprimabil? Se ridică, pierdută de groază, ca să-i privească chipul. Era destins, impasibil, neînsufleţit, indiferent la orice mizerie, calm, cufundat deodată în Veşnica Uitare.

SFÂRŞIT

Lei 8

Colecția
«Romanul de dragoste»
55

În colecția
«ROMANUL DE DRAGOSTE»
au apărut:

30	Anișoara Odeanu	Anotimpul pierdut
31	George Sand	Mauprat
32	I.S. Turgheniev	Prima iubire • Fum
33—34	Boleslaw Prus	Păpușa
35	Daphne du Maurier	Rebecca
36	Petru Popescu	Prins
37	Jožo Nižnánsky	Fîntîna dragostei
38	Émile Zola	O pagină de dragoste
39	Zaharia Stancu	Pădurea nebună
40	Stefan Zweig	Suflete zbuciumate
41	Claude Anet	Mayerling
42	Charlotte Brontë	Jane Eyre
43	Alexandre Dumas	O aventură de dragoste • Herminie
44	Jane Austen	Elinor și Marianne
45	George Călinescu	Cartea nunții
46	Henriette Yvonne Stahl	Pontiful
47	A.I. Kuprin	Duelul
48	Honoré de Balzac	Béatrix
49	Jan Otčenášek	Romeo, Julieta și întunericul
50	John Galsworthy	În așteptare
51	John Galsworthy	Pustietate în floare
52	Laurențiu Fulga	Moartea lui Orfeu
53	Alphonse Daudet	Sapho
54	Anka Kowalska	Sîmburele